

Vatra veche

Vatra veche

10

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XVI, nr. 10 (190) octombrie 2024 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Ion Carchelan, Pere pe masă

VÂNĂTOARE

N-am alergat niciodată
după cuvinte,
Tot ce-am căutat
Au fost umbrele lor
Lungi, argintii,
Târâte de soare prin iarbă,

Împinse de lună pe mare;

Nu am vânat niciodată
Decât umbrele vorbelor –
E o foarte iscusită
vânătoare
Învățată de la bătrâni
Care știu

Că din cuvânt

Nimic nu e mai de preț
Decât umbra
Și nu mai au umbră
Cuvintele care și-au vândut
sufletul.

ANA BLANDIANA

ANA BLANDIANA - PREMIUL „PRINȚESA DE ASTURIAS” PENTRU LITERATURĂ

SUMAR

Vânătoare, de Ana Blandiana/1
Ana Blandiana, „Prințesa literelor”, de Nicolae Băciuț/3
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitată: Gabriela Adameșteanu/4
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Ioan Aurel Pop/8
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/12
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/13
Poeme de Camelia Ardelean/14
Memorialistică. Jurnalul lui Marin Sorescu, de Dorin Nădrău/15
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cărlugea/16
Aniversări. Alexandru Zub - 90, de Rodica Lăzărescu/17
Poeme de Valentina Becart/18
Jurnal de prezență, de Ecaterina Țarălungă/19
Miezul unui ev aprins. Frontul literar....., de Aurel Buzinciu/20
Infinitatea universului poetic : Gellu Naum, de Veronica Pavel Lerner/22
Dumitru Hurubă - 80, de Denisa Toma/23
Scriitor din Subcetate, pentru Cetate, de Ioan Lăcătușu/24
Personaj și autor, de Nicolae Băciuț/25
Dumitru Hurubă – la aniversare, de Doina Bălțat/26
Poetul nemuririi noastre, la Viena (Răzvan Ducan), de Nicolae Suci/28
Paranormal (Sorin Grecu), de Nicolae Suci/30
Zborul vrerii de a fit u însuși... (Geta Lipovanciu), de Tudor Palad/33
Atenție (Daniel Marian), de Daniela Bulas/34
Poeme de Daniel Marian/34
Silicvele lirice ale lui Lőrinczi Francisc, de Nicolae Suci/35
Un roman în trei generații (Sabin Tambrea), de Mircea M. Pop/38
Pledoarie pentru o bună vizibilitate (Daniela Giurculescu), de Radu Aldulescu/39
Eminescu – itinerar vienez (Dan Toma Dulciu), de Simona Mișuțiu/40
Doamna din apă (Gustavo Adolfo Bécquer, Vasile Voiculescu), de Dan Rujea/41
Ovidiu Iuliu Moldovan, o carte despre „un om frumos”, de Cristina Rodica Mazălu/45
Documentele continuității. De la romani la români, de Ioan-Aurel Pop/47
Geopolitica limbii, de Dan Dungaci/48
Urmele pașilor – aripi visând, de Dumitru Ichim/51
De la refugiu la deportare, de Georgeta Pop/Mircea Păslaru, interviu de Cristina Păun/52
Puncte de vedere. BRICS, un eveniment ignorat de media occidentală, de Silvia Urdea/54
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/56
Dulce și amar, de Emilia Amariei/57
Mitropolitul Tit Simezea și Rugul Aprins, de Camelia Suruianu/58
Poeme de Gloria Casandra Nițu/60
O biografie necesară. Episcopul Policarp Morușca, de Mihai Posada/61
Mitropolitul Ioan Meșianu al Ardealului, de Florin Bengean/64
Credința – lumina care ne scoate din prăpastia indiferenței, de Valeriu Tănasă/64
Rugăciunea „Tatăl nostru”, de Eugen Mera/65
Asterisc. Omul în glinda conștiinței, de Remus Valeriu Giorgioni/66
Biblioteca Babel. Patrizio Avella, în românește de Simona Coroian, Valeria Bîlț/69
Poeme de Valeria Bîlț/70
Poeme în română/engleză de Marcel Mureșan și Angela Furtună, Traducere Mihaela Mudure/71
Biblioteca Babel. Stendhal, între romantism și realism, de Alex Măroiu/72
Biblioteca Babel. Tensiuni și sens, la Eliot, de Nicolae Grigore Mărășanu/73
Ocean întors. Citind și recitind pe Paul Celan, de Dorina Brândușa Landen/75
Poeme de Elena Nistor/76
Ocean întors. Casă de piatră, de Silvia Urdea/77
Versuri de Luminița Potârniche/79
Debut de excepție: Cristian Kakucs, de Mircea Brenciu/80
Literatură și film. Familia Amato, din Calabria, de Alexandru Jurcan/81
Poeme de Bianca Marcovici/82
Muzica zilelor noastre. „Phoenix” după Kovaci, de Adrian Simeanu/82
Eveniment. Flonta iară la Pitești, de Adrian Simeanu/82
Catrene de răs și de plând de Nicolae Mățaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Dimitrie Bolintineanu/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85
Panoramic cultural – octombrie 2024 (foto)/87
Estuar. Foame pe săturate, poem de Nicolae Băciuț/88

Ion Carchelan

Ion Carchelan, Pescăruși albaștri

Ion Carchelan, În așteptare

Ion Carchelan, Peisaj în Delta Dunării

Număr ilustrat cu lucrări de Ion Carchelan

Ana Blandiana, „prințesa literelor”

În România, în lumea literară, se face mai multă zarvă legat de premiile pe care nu le-am luat, dar se tace suspect sau se vorbește în șoaptă despre premiile luate.

În 2019, Ana Blandiana primea Premiul „Cununa de Aur”, la Festivalul Internațional „Serile de Poezie de la Struga”, poate cel mai important premiu european de poezie, prin istoria sa, prin laureații săi (între care Mahmoud Darwish, Sachchidananda Hirananda Vatsyayan Agney, W. H. Auden, Joseph Brodsky, Allen Ginsberg, Bulat Okudzhava, Pablo Neruda, Eugenio Montale, Léopold Sédar Senghor, Artur Lundkvist, Hans Magnus Enzensberger, Nichita Stănescu, Ted Hughes, Ko Un, Adunis, Makoto Ooka, Miroslav Krleža, Yehuda Amichai, Seamus Heaney, Tomas Gösta Tranströmer, Bei Dao, unii distinși mai apoi și cu Premiul Nobel pentru literatură), premiu pe care-l mai luase doar Nichita Stănescu în 1982.

Dacă în 1982, la Struga a participat un alai de scriitori români, în frunte cu D. R. Popescu, în 2019, din România am fost singurul scriitor prezent, din inițiativă proprie, așa cum și în 1982, am fost alături de Nichita Stănescu, dintr-un elan pentru care și azi mă fericesc, pentru că un an mai târziu poetul părăsea această lume.

Dacă în lumea literară s-a trecut „pe repede înainte” peste premiul Anei Blandiana, în 2019 oficialitățile române nici n-au văzut, nici n-au auzit de acel eveniment, nici chiriașul de la Cotroceni, nici cei aflați atunci la guvernare, dar n-a auzit nici măcar reprezentanța României în Republica Macedonia de Nord. În schimb, Ana Blandiana a fost primită de președintele macedonian.

Scenariul din 2019 se repetă, în alt orizont politic, și în 2024, când premiul care i-a fost acordat Anei Blandiana, Premiul pentru Literatură „Prințesa de Asturias”, a fost onorat la cel mai înalt nivel în Spania, prin participarea familiei regale - Majestatea Sa Regele Felipe al Spaniei și Alteța Sa Regală, Leonor, Prințesa de Asturia, Altețele Lor Regale, Doña Sofía, Regina Letizia și Infanta Sofia.

Singura reacție oficială pe care am identificat-o e cea a președintelui Institutului Cultural Român, Liviu Jicman, invitat de laureată, și care a declarat că îi este „recunoscător

Sala Teatrului „Campoamor”, gazda ceremoniei acordării Premiilor Prințesa de Asturias

pentru promovarea de care întreaga literatură română se va bucura prin acest succes!”.

Nu am văzut nici televiziuni din România ori corespondenții lor să se calce în picioare ca să transmită câte ceva din acest triumf al poetei Ana Blandiana, un adevărat triumf al literaturii române, fiind, practic, cel mai important premiu internațional pentru literatură acordat în ultima vreme unui autor român.

Să nu știm să profităm pentru a arăta și această parte strălucitoare a prezenței românești în lume – e greu de judecat, imposibil de calificat. Îmi vin în minte prea multe cuvinte grele, pe care mi le refuz.

Să conteze oare atât de puțin că dintre 38 de candidaturi din 21 de țări, a fost aleasă tocmai Ana Blandiana, la propunerea lui Ricardo Rivero Ortega, fost rector al Universității din Salamanca, instituție care a primit în 1986 Premiul Prințesei Asturiei pentru cooperare internațională?

Premiul a fost acordat Anei Blandiana pentru că aceasta „a demonstrat prin poezia sa curajoasă o extraordinară capacitate de rezistență în fața cenzurii”, fiind, totodată, „moștenitoarea celor mai strălucite generații literare, precum și o creatoare singulară”.

Festivitățile decernării Premiilor Prințesa de Asturias, în cel de al 44-lea an de la instituire, au fost de o grandoare care a demonstrat câtă importanță i se dă creației, într-o lume care distinge și prețuiește valorile.

Dovadă stau și laureații la literatură din edițiile precedente ai acestui premiu, între care se numără și Haruki Murakami, Emmanuel Carrère, Philip Roth, Leonard Cohen...

Cu siguranță că românii din Spania au trăit la maximum acest eveniment găzduit de impozantul Teatru „Campoamor”, deschis în 1892, în Oviedo, în provincia Asturias, deasupra căruia a fluturat pe toată durata ceremoniilor și drapelul românesc.

Indiscutabil, prin acest premiu, în Spania, în acest octombrie, Ana Blandiana a fost Ministerul nostru de Externe, iar poezia sa, ambasadorul României.

NICOLAE BĂCIUȚ

N.B. Premiul, „Prințesa de Asturias” constă într-o sculptură de Joan Miró, care simbolizează Premiul, o diplomă, o insignă, plus cincizeci de mii de euro.

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITATĂ: GABRIELA ADAMEȘTEANU

(II)

Moartea, singura insuportabilă pentru Gabriela Adameșteanu. „Sărăcia se suportă”

I.V.: Sărăcia de atunci când erați tânără...

G.A.: Da, dar sărăcia se suportă. Umilințele și moartea și boala celor apropiați...

I.V.: Mai greu.

G.A.: Lasă răni foarte adânci.

I.V.: Personajul principal din *Întâlnirea*, Traian Manu, spune undeva: „E boală grea să nu știi cine ești.”

G.A.: Da.

I.V.: Gabriela Adameșteanu știe cine e?

G.A.: Eu am știut. Poate sunt făloasă, cum se zice. În orice caz, vreau să spun, revenind la momentul acela, că mi s-a răspuns, pentru că viața mea, iată, să bat în lemn, a fost mult mai lungă și a avut mult mai multe momente frumoase decât avusesem până atunci.

De ce a plecat Gabriela Adameșteanu de la Revista 22? „Plecarea mea de 22 a fost traumatică, pentru mine, pentru că a fost foarte bruscă, și a arătat foarte clasic, știți?”

I.V.: Ați scris mai multe cărți importante. Ați plonjat în publicistica anilor '90. Nu l-ați ascultat pe Zigu Ornea, care v-a spus că nu faceți bine să lăsați lumea editorială, a cărților, pentru jurnalism, spunea el, deși dvs. îi răspundeți cumva, nu neapărat lui Zigu Ornea, răspundeți chiar dvs., spunând că tot ce ați scris e un ecou la *Dimineața pierdută*, care rămâne romanul fundamental al Gabrielei Adameșteanu, și care are o ediție aniversară. Sunt 40 de ani de la prima ediție. În anii '90 ați condus *Revista 22*, revista Grupului de Dialog Social. De ce ați plecat de la revistă?

G.A.: *Plecarea mea de 22, care a fost traumatică, pentru mine, pentru că a fost foarte bruscă, și a arătat foarte clasic, știți? Cum se pleacă de la o revistă? De la o publicație? De la un post de șef, să zicem, de presă, când ai*

un patron? La un moment dat calci linia roșie. Calci linia roșie pentru că fiecare publicație... Libertatea... eu credeam enorm și voiam să cred în libertatea presei și în libertatea de opinie. Și asta a fost ceea ce m-a ținut în presă. Pentru că ieșeam dintr-o lume unde existase numai cenzură. A fost o decompresie extraordinară. Dar toate grupările au o publicație, au linii roșii, pe care e bine să nu le calci. Pe de o parte, eu sunt o persoană autonomă, acum mi-am găsit de la domnul Borțun definiția. Părinții mei ziceau că am mania contrazicerii...

Despărțirea Gabrielei Adameșteanu de Revista 22, un gest salvator. De ce crede că dacă mai stătea în redacția revistei, nu mai scria literatură? „Eu am declarat că nu am citit Noica și că nici nu îl voi citi.”

I.V.: Erați jurnalistă de mică, aveți apetență pentru publicistică...

G.A.: Mai luam câte o scatoalcă pentru asta. Am plătit libertatea de opinie de mică, și acesta a fost probabil ultimul moment când am plătit. Deci am intrat, probabil, în mai multe teme care nu conveneau nu neapărat tuturor membrilor grupului, ci să zicem celui care era influencerul grupului, momentului. Una dintre teme era Noica. Inclusiv *eu am declarat că nu am citit Noica și că nici nu îl voi citi*. Am lăsat un titlu, „dacă a fost sau nu un guru în comunism”... ceea ce a fost foarte rău privit. Vă spun acum și partea cealaltă a plecării mele. *A fost un gest salvator că m-au scos din post de șef la 22. Dacă mai*

întârziam mult nu mai puteam să scriu literatură. Eram pe limită, eram de fapt plictisită de revistă, dar eu sunt... mă duc și mă lipesc acolo ca un lichen. Nu e bine, nu am mobilitatea oamenilor de azi. Și de curând, am văzut, psihologii au demonstrat că nu e bine să fii în structuri de putere mai mult de un anumit termen.

I.V.: Nivelul maxim, să zicem Președintele României, 10 ani...

G.A.: 10 ani!

Când a fost ultima dată Gabriela Adameșteanu la GDS?

I.V.: Aveți nostalgia acelor ani? Mai știți ceva de GDS? Când ați auzit ultima dată ceva relevant despre GDS?

G.A.: Acum o săptămână. Deci acum o săptămână am fost la GDS, de unde, de altfel, am plecat în 2013, și până atunci am rămas, pentru că în 2005 eu am plecat, am fost ejectată de la conducerea revistei, dar spre enervarea anumitor, eu am rămas acolo, mi s-a votat să rămân cu *Bucureștiul cultural*, pe care l-am mai ținut încă șapte ani, suplimentul literar. Deci cumva, pe de o parte, nu a ieșit complet, să zicem, tentativa de a scăpa de mine, dar pe de altă parte și eu am plonjat în lumea literară atunci. Acum o săptămână sau zece zile, Armand Goșu a făcut la GDS o evocare a lui Mihnea Berindei. Și Mihnea Berindei, istoric...

I.V.: Și el prezent în volumul dvs.

G.A.: Prezent și un personaj fascinant, fascinant, complicat, și necunoscut aproape, deși a avut un rol important... nu zic că tot ce a făcut el era bine, dar a făcut foarte mult. →

De ce îi uităm pe cei care ne-au făcut bine? Gabriela Adameșteanu: „*Când ne amintim, o facem într-un fel destul de formalist, festivist. Pe mulți îi îngropăm, pur și simplu. Nu doar în pământ, ci și în mintea noastră*”

I.V.: De ce nu ne amintim de oameni care au făcut ceva pentru țara asta?

G.A.: Asta e o problemă a românilor.

I.V.: Absența memoriei, lipsă de respect.

G.A.: *Da, sau când ne amintim, o facem într-un fel destul de formalist, festivist. Pe mulți îi îngropăm, pur și simplu. Nu doar în pământ, ci și în mintea noastră.* Bun! *La un moment dat or să vine fete sau băieți deștepți și or să facă niște cărți. Eu așa cred. Dacă vor mai exista cărți, ceea ce cred, că vor mai exista.*

Gabriela Adameșteanu suferă de optimism

I.V.: Sunteți optimistă că oamenii care au făcut deja, partea de bine dintr-o societate, va fi pusă în lumină?

G.A.: Da, eu sunt optimistă ca fire. Știți, sunt berbec. Sunt cea care vede partea plină a paharului, pentru că paharul are întotdeauna două părți și are și partea plină, și partea goală. Eu o văd pe cea plină. Sunt foarte multe cărți sau destul de multe cărți noi în care am văzut oameni tineri aplecându-se asupra trecutului. Uneori extrem de minuțios, mergând pe documente, atât cât pot să reconstituie profilul unui om, neștiind niciodată adevărul despre el. Eu păstrez această idee.

I.V.: Descrieți pe câteva pagini o întâlnire de la GDS, din ianuarie 1990, cu Silviu Brucan.

G.A.: Da.

Cât a avut de a face Silviu Brucan cu fondarea GDS? Gabriela

Adameșteanu: „*S-a format după o discuție la Pleșu și inițiatorul e chiar Mihnea Berindei.*”

I.V.: Cât adevăr e în implicarea lui Silviu Brucan în fondarea GDS? S-au spus lucruri legate de asta, nu erați la Revistă, dar făceați parte din grup. Ați luat parte la acea discuție, pe Calea Victoriei. A fost implicat Silviu Brucan în fondarea grupului, în înființarea grupului?

G.A.: Eu sunt ajunsă întâmplător în GDS și știți, grupul a fost format ca

primul ONG care a existat. A avut un număr de semnături atunci când s-a format. Nu veți găsi numele meu acolo. Nu am fost la ședințele de fondare a revistei; nu a revistei, a grupului! *S-a format după o discuție la Pleșu și inițiatorul e chiar Mihnea Berindei.* În *Jurnalul* Monicăi Lovinescu se vede momentul acesta, și Mihnea, care ținea legătura cu o parte dintre viitorii membri, pentru că el lucra în Liga pentru Drepturile Omului și el a fost cel care a transmis informații despre Radu Filipescu, când era închis, și prima, și a doua oară, că el a făcut trei ani de închisoare, *Radu; a ținut legătura cu Gabriel Andreescu, cu Pleșu, ținea legătura cu toată această lume și de fapt, atunci când s-a format grupul, era format din oameni care s-au cunoscut, unii dintre ei, acolo. Era grupul de la Păltiniș. Dar era grupul disidenților. Era grupul sociologilor. Grupul legat de Brucan e grupul sociologilor: Alin Teodorescu, Călin Anastasiu, Stelian Tănase, deci fiecare avea câte... și după cultura lor. Deci eu nu am văzut cine a făcut și m-am chinuit în Anii romantici să afl, dar nu îmi e clar. Pare-se, totuși, că este Mihnea Berindei, venind din afară. Jurnalul spune: „Mihnea s-a dus să se întâlnească...” e o probă a acestei chestii.*

I.V.: În 2024 mai avem grup, dialog și social laolaltă în România?

G.A.: Acum el nu s-a mai văzut, în ultima vreme, dar nici nu mai are aceiași membri. Andrei Cornea a fost penultimul Președinte și ultimul, acum, e Vlad Alexandrescu. E cu totul altă generație și sunt alți oameni. Grupul nu a fost tot timpul la fel. M-ați întrebat de Brucan.

Gabriela Adameșteanu: „Brucan a vrut să controleze GDS”

I.V.: Despre implicarea lui la începuturile grupului.

G.A.: *Brucan nu a fost inițiatorul grupului, dar Brucan, fără îndoială, a vrut să controleze grupul. Nu l-a controlat. Se poate vedea din linia pe care a luat-o grupul. Nu era linia lui Brucan. L-am văzut pe Brucan de două ori. Deci eu am venit întâmplător. Pe mine m-au luat în ianuarie, când grupul era deja format, m-au cooptat și pe mine, pentru că semnasem și eu o scrisoare a lui Stelian Tănase pentru susținerea lui Dinescu. Avusesem niște mici*

conspirativități legate de Dinescu. Inițial, din grup făceau parte și Dinescu, care nu a mai vrut, Blandiana, care nu a mai vrut, alții care nu se știe de ce erau acolo și au dispărut. Deci grupul era și parțial, și niște oameni foarte diferiți. Unii mai de stânga, cum erau Mariana Celac sau Pavel Câmpeanu, clar de stânga, nu doar grupul de la Păltiniș. Grupul era o formație mult mai heteroclită. Brucan a vrut să facă din el un grup controlat, firește, de cei care erau atunci la putere, drept care a dat și sediul, dar nu a dat sediu numai Grupului. Sediul Uniunii a fost dat tot de Brucan.

Ce se întâmplă când pierzi puterea?

Gabriela Adameșteanu: „*Autoritarismul și ruptura de realitate se accentuează.*”

I.V.: Un om e mai interesant când are puterea sau când o pierde?

G.A.: Ca literat, când o pierde. Omul devine interesant când o pierde și când stă prea mult la putere sau nu stă bine, în orice caz, când stă prea mult. *Autoritarismul și ruptura de realitate se accentuează.*

I.V.: Vica Delca, că am vorbit de Dimineața pierdută, i-am avut invitați la podcast pe doi dintre cei care au jucat în regia Cătălinei Buzoianu, la Teatrul Bulandra. Cred că e ultima piesă majoră de la Teatrul Bulandra de dinainte de Revoluție, a fost și interzisă la un moment dat.

G.A.: Nu, a căzut înainte să îi dea drumul. Și pe urmă putem zice că a fost interzisă, că a fost scoasă de la Teatru.

I.V.: Eu i-am avut invitați pe Victor Rebengiuc și pe Răzvan Ionescu dintre cei care au jucat în piesă.

G.A.: Da, mi-a plăcut Răzvan.

Gabriela Adameșteanu despre Dimineața pierdută, la publicarea unei ediții speciale, la 40 de ani de la tipărire: „Dimineața s-a depărtat de mine, știți, deși oamenii o asociază în permanență cu mine.”

I.V.: Este Vica Delca personajul la care țineți cel mai mult? Așa cum s-a spus, Dimineața pierdută e istoria unui secol pierdut în București?

G.A.: Eu nu țin, cititorii țin la ea... Și în străinătate, și în Franța, și în Germania. Eu nu țin la niciunul →

din personaje mai mult decât la altul. Chiar dacă unele îmi ies mai bine și altele îmi ies mai prost. Am fost foarte bucuroasă când într-un comentariu al lui Daniel Cristea Enache, comentariu foarte lung, în *Observatorul cultural*, a zis că în partea a doua a romanului e un personaj la fel de important ca Vica, fiind cel care i-a eclipsat pe toți, Ștefan Mironescu, profesorul, care arată, mă rog, era să zic că e *influencer*, dar nu e, pentru că e un soț încornorat. Dar are niște discursuri și niște gânduri legate de români, de defectele României, de ce suntem aici, și el demonstrează și că ar fi un personaj în carne și oase cu o viață, defecte, lucruri grele de dus. Inclusiv boala. Deci din punctul meu de vedere, în *Dimineața* e romanul Vicăi, dar e și partea a doua, romanul istoric dinaintea de Primul Război Mondial, în care, într-adevăr, sunt și problemele României. Dar *Dimineața* s-a depărtat de mine, știți, deși oamenii o asociază în permanență cu mine.

Ura de sine ca popor și lipsa de încredere, două defecte fundamentale ale românilor, în ochii Gabrielei Adameșteanu

I.V.: Sunt 40 de ani, e și o ediție splendidă la Polirom cu ocazia celor 40 de ani. Pentru că deși apare în 1983, trebuia să apară pe final, de fapt, lansarea sau apariția e în 1984. Deci sunt 40 de ani și pentru că vorbești de defectele României, care credeți că e cel mai mare defect al românilor, nu al României?

G.A.: *Eu cred că, la care se referă și el, e lipsa de încredere în sine, care face corolar cu lipsa de solidaritate, și profesorul vorbește despre așa-numita ură de sine. Românii spun toate lucrurile rele despre ei, și de aceea și pleacă. Nu numai de aceea. Invitații dvs. au și demonstrat că din păcate, în România, încă avem un foarte mare decalaj social, și în România se trăiește și în secolul XX, și în secolul XIX, și în secolul XXI, e o țară nemodernizată total, dar cred că această ură de sine ca popor, această lipsă de solidaritate, un hipercriticism, pentru că lumile celelalte nu sunt perfecte, pe care ei le imaginează perfecte. Și în care pleacă și unii performează și unii nu performează, dar poveștile sunt întotdeauna ale victorioșilor. Eu însă din ce am văzut e atât de multă lume*

plecată încât sociologii ar trebui să aibă foarte mult de lucru pe zona de diaspora, ca să vadă un tablou mai exact al României de afară.

I.V.: Povestea dvs. victorioasă are un moment mai puțin reușit, unul pe care îl regretați, de care vă pare rău?

G.A.: Vă dați seama că astea se spun preotului sau ți le spui ție. Dar în niciun caz publicului.

Gabriela Adameșteanu, o excepție în lumea competitivă a literaturii. „Nu am vânat succesul. Sunt extrem de calmă la subiectul acesta. Aș zice nu indiferentă, dar foarte, foarte calmă,”

I.V.: Dar un moment de glorie absolută, ziua cea mai fericită, e acea zi de 3 februarie sau mai aveți un alt moment?

G.A.: Nu, în 3 februarie nici nu știam că sunt atât de grav bolnavă, am umblat în continuare, putea să mi se rupă coloana atunci, am băut cafea, nu aveam voie, având accident, deci aia a fost o zi a inconștienței, aș putea spune, aș putea să o celebrez ca inconștiență. Să vă spun ceva. E foarte ciudat. Nu am niciun moment pe care să mi-l amintesc exaltant. Momente bune. Și niciunul nu e legat de vreo victorie literară, din punctul meu de vedere; probabil sunt ciudată față de colegii mei de literatură. Nu sunt și nu am vânat succesul. Sunt extrem de calmă la subiectul acesta. Aș zice nu indiferentă, dar foarte, foarte calmă, nu am invidiat niciodată, nu urmăresc ce fac alții. Există un citat, al lui Lucian Raicu, care e pus pe, poate aici? Nu, este într-o cronică la cartea asta.

I.V.: La Dăruiește-ți o zi de vacanță.

G.A.: Da. El spune că deși sunt abia la a doua carte, face o descriere a stilului meu.

Atrage atenția asupra mea. Îmi dă un calificativ foarte bun, dar spune că mă ambițioasă decât ambițioșii, eu nu mă compar decât cu mine însămi. Din punctul acesta de vedere am fost foarte liniștită. Pentru că altfel, literatura în care trebuie să debutezi în permanență ți-ar crea stres și o nefericire continuă și probabil niște momente de fericire. Dar nu îmi amintesc niciodată legat de vreun premiu sau de vreo traducere, nu, doar o stare de calm. Asta mi se pare cea mai bună.

Mai crede Gabriela Adameșteanu că nu trebuie pus „mai mare preț pe o existență care lasă în urmă o operă, decât pe una pierdută în anonim?”

I.V.: Aveți în *Întâlnirea* o frază: „Acum nu pun mai mare preț pe o existență care lasă în urmă o operă, decât pe una pierdută în anonim. Nu știu dacă este vorba despre un egalitarism religios, creștin-ortodox, social-democrat ori de distanța amoral-cinică a scriitorului față de existențe.” Totuși, scriitorul e un creator, aici e o modestie exagerată.

G.A.: Exagerată!

I.V.: Totuși e un creator de lumi, e o ieșire din anonim.

G.A.: E adevărat, în cartea următoare încerc să pun o pedală la chestia asta, că mi s-a părut și mie exagerată. Dar am găsit un citat în Jung, care e întrebare legată de niște contradicții în ce a spus, și a zis: „Atunci așa gândeam, și acum gândesc altfel.”

De ce ar fi vrut Gabriela Adameșteanu să devină psiholog sau sociolog?

I.V.: Ați vrut să faceți medicină, ați făcut literatură dar ați vrut să renunțați la literatură, ați făcut publicistică și jurnalism atâția ani, e ceva ce ați fi vrut să faceți și nu ați făcut încă?

G.A.: Da, aș fi vrut să fac Psihologie-Sociologie, pentru că tipul meu de proză intersectează aceste domenii.

Gabriela Adameșteanu, mai aproape de clasic. „Nu sunt monomaniacă!”

I.V.: La ce țineți cel mai mult în viață? Care e valoarea esențială, fundamentală pentru Gabriela Adameșteanu?

G.A.: În afară de literatură? Familia!

I.V.: E vreun autor favorit? Care e autorul dvs. de raftul I?

G.A.: Sunt mai mulți, nu sunt monomaniacă, dar fără îndoială Proust rămâne unul care m-a format și pe care l-am luat întâmplător, la douăzeci de ani, fără să știu ce e, pentru lucrarea de diplomă, și de la care am învățat foarte mult; probabil Balzac...

I.V.: Deci clasic.

G.A.: Da, da. Clasici! Niște americani, dar în general și ruși. →

Adică Tolstoi, iar de curând am citit, de fapt, prima dată, de curând, foarte de curând, până am terminat acum două săptămâni *Demonii* lui Dostoievski. O carte foarte puternică.

I.V.: Și mereu actuală, cum se întâmplă cu marile cărți.

G.A.: Exact.

I.V.: Dintre scriitorii români care v-au fost apropiați și nu mai sunt astăzi printre noi, de cine vă este cel mai tare dor?

G.A.: Doar cărțile, că nu i-am cunoscut...

I.V.: Dintre prieteni, dintre cei de care ați fost apropiată și fizic, nu doar prin intermediul cărților.

G.A.: Nu știu, aș prefera să nu spun.

Cine câștigă lupta finală în formarea unei memorii, biografia sau bibliografia? Scriitoarea

Gabriela Adameșteanu: „Adică literatura, inclusiv a mea, raportată la viață, e ca o reflectare de gradul doi. Nu pot să le compar. Viața mi se pare formidabil de plină.”

I.V.: Cred că are Virgil Ierunca, pe care de asemenea, l-ați interviewat în anii '90 o frază, „O operă nu merge singură pe stradă.” Cât contează biografia și bibliografia? Raportul acesta dintre biografie, operă, și viața unui autor?

G.A.: Viața este cu mult mai bogată și mai interesantă și mai plină și mai tragică decât orice iese inspirat de ea. Adică literatura, inclusiv a mea, raportată la viață, e ca o reflectare de gradul doi. Nu pot să le compar. Viața mi se pare formidabil de plină.

I.V.: O operă mare, un creator mare, vor rămâne așa în ciuda vulnerabilităților și păcatelor autorului?

G.A.: Aici sunt două lucruri. Cazul lui Celine în Franța ne arată că păcate mari, cum sunt ale lui Celine, au fost 20, 30 de ani, și într-o literatură care e destul de neiertătoare și care a arătat tot ce era de arătat, nu ca la noi, unde mai arăți, mai nu arăți, deci din punctul acesta de vedere, dar ce vreau eu să adaug, este că nu se spune foarte des sau nu se spune faptul că literatura e perisabilă. Acest lucru eu l-am observat oarecum prin cărțile mele. De aceea am mai revenit uneori, am mai scos. Nu aș fi fost sigură, dar mi-a spus acest lucru un foarte respectat eseist și critic literar, Liviu Ciocârlie, și el a și spus: „literatura e perisabilă

din cauză că limba e perisabilă, limba se schimbă”. Și celelalte arte, deci te bucuri la fel de mult de o statuie de antichitate, dar nu prea mai poți, într-adevăr, să citești *Iliada*, *Divina Comedie* și altele. Adică foarte greu se traversează epocile.

Are Gabriela Adameșteanu vreo profecție pentru evoluția literaturii? „Eu sunt foarte nedumerită de ce se va întâmpla cu literatura în următorii 20 de ani.”

I.V.: La 80 de ani de la apariția *Dimineții pierdute*, într-o ediție la fel de frumoasă, care va fi soarta acestei cărți?

G.A.: Eu sunt foarte nedumerită de ce se va întâmpla cu literatura în următorii 20 de ani. Și am dat un interval mare, dar probabil mișcările vor fi mult mai rapide.

Un profesor tânăr, de generația dvs. îmi spunea în două emailuri pe care mi le-a trimis, cu experiența lui ca profesor și ca tată de elevi, că este foarte, foarte sceptic în privința viitorului literaturii.

Deci profesor de facultate, eu îmi dau sea-ma că asta este un semnal, generațiile noi nu mai au cartea la fel... dar nu știu cum va fi lumea cu roboți, cu inte-ligența artificială, realmente nu știu. Nici măcar asta, că nu citesc tinerii de acum, nu mi se pare cel mai grav lucru, ci tehnologia, lumea tehnolo-gizată, nu știu până la ce grad va fi.

Obsesia Nobel. Gabriela Adameșteanu: „De mai multă vreme, Premiul Nobel pe mine nu mă exaltă deloc. Niciodată nu m-a tentat. Nu că pentru mine. Dar nu mi s-a părut o miză nici pentru România.”

I.V.: Am vorbit despre obsesia politicii, dar mai e o obsesie a scriitorului român, în orice caz, obsesia Premiului Nobel pentru Literatură.

G.A.: (n.a. râde).

I.V.: Când credeți că vom câștiga?

G.A.: Nu știu ce să vă spun. Aici nu sunt optimistă și asta nu se referă doar la calitatea literaturii române, ci chiar la Premiul Nobel. De mai multă vreme, Premiul Nobel pe mine nu mă exaltă deloc. Niciodată nu m-a tentat. Nu că pentru mine. Dar nu mi s-a părut o miză nici pentru România. Nu asta e important. E o publicitate. E o

acțiune de marketing la cel mai înalt nivel și atâta tot. Dar nu știu ce se întâmplă acolo. Realmente, scriitori foarte mari, așa cum demonstrase Laurențiu Ulici...

I.V.: Am avut o discuție cu el, am și difuzat-o, inedit, la podcast, și el explica, pentru că a scris celebrul Nobel contra Nobel...

G.A.: Exact!

I.V.: Explica spunând că mai este o listă de mari scriitori care nu au luat Premiul Nobel.

G.A.: Da, și acum lista aia s-a lungit, s-a lungit și se lungeste.

I.V.: E adevărat că între timp au luat și câțiva scriitori importanți.

G.A.: Probabil că da, dar sunt și foarte mulți care nu au luat. Și nu este un criteriu. Nu ar trebui. Noi avem și complexe din acestea provinciale, foarte tare.

Dialectica lăcomiei

I.V.: Complexe la ce e mai sus, mai înalt, cu normalitatea stăm mai greu.

G.A.: Tot la dvs. am auzit și nu mai țin minte la care dintre cei pe care i-am ascultat, despre sărăcia în care s-a trăit multă vreme în România și faptul că și atunci când ajung la o stare materială suficientă, oamenii undeva, în ei, au aceeași spaimă sau aceeași lăcomie sau dorință de pe vremea când erau săraci. Spre materie, spre bani, spre acumulare.

I.V.: Dispare umanismul din preocupările noastre, în orice caz. Doamna Adameșteanu, mulțumesc mult pentru acest dialog.

G.A.: Eu mulțumesc.

Gabriela Adameșteanu către Ionuț Vulpescu: „Sunteți o gazdă perfectă”

I.V.: Să fim optimiști, chiar tuturor zodiilor să le dorim să fie optimiste. În final aș vrea să vă rog să adresați un gând, o urare, un îndemn, celor care urmăresc podcastul *Avangarda cu Ionuț Vulpescu*.

G.A.: Mi se pare că sunt foarte variate, în primul rând, invitații dvs. aduc lucruri foarte diferite.

Din cauza asta orizontul de ascultare e larg, e surprinzător, și sunteți o gazdă perfectă, adică înțelegător, spun adaptabil în sensul bun la ceea ce spune, și completând cu foarte multă nuanță ceea ce spune interlocutorul.

I.V.: Mulțumesc mult!

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: IOAN AUREL POP

(III)

De ce a rămas Ioan-Aurel Pop în țară?

I.V.: Nu aveți un moment, un regret major că nu ați fi putut lua o altă decizie și retrospectiv spuneți „am greșit, în momentul acela”.

I.A.P.: Nu, nu, deși am avut șansa să rămân în Occident când aveam 30 și ceva de ani, și m-am gândit vreo doi ani dacă nu am greșit sau nu, nu am greșit, din perspectiva timpului, și îmi pare foarte bine. Am cunoscut lumea, am predat în străinătate, am trăit acolo, am văzut cum e, dar știți cum se spunea odată la Europa liberă, când se întregeau familiile, că pleca soțul la un congres, rămânea acolo, soția cu copiii rămâneau în România. Și Radio Europa Liberă lupta pentru întregirea familiei. Directorul de atunci, nu mai știu dacă Noel Bernard sau Vlad Georgescu...

Ioan-Aurel Pop critică globalizarea: „E greșit să gândești așa”

I.V.: Istoric.

I.A.P.: Un mare istoric, dar nu mai știu care zicea așa: „Noi nu sfătuim pe nimeni să plece din România pentru că avem un crez. Locul românilor este în România. Dar, atunci când apar situații de genul acesta, trebuie întregite familiile.” Și începeau să spună: „Familia cutare, așa și pe dincolo.” Pe mine mă impresiona – tata asculta, când eram elev, și mă impresiona propoziția asta: „Locul românilor este în România”. De asta ne-am străduit să formăm România. Cei mai mulți polonezi de pe lumea asta trăiesc în Polonia, cei mai mulți unguri în Ungaria, cei mai mulți bulgari în Bulgaria. Ah, că trăiesc și în alte părți, firește. Deocamdată sunt aceste nuclee naționale. Globalizarea ar vrea să le distrugă. *Adică sunt unii adepți ai globalizării care își imaginează că numai dacă se nivelează totul și dispar națiunile se poate construi o lume mai bună. E greșit să gândești așa.*

De ce nu a ținut Ioan-Aurel Pop un jurnal?

I.V.: Ca istoric, pentru că ați fost la conferințe, ați avut o viață științifică

și o carieră impresionantă, și o aveți, ați avut vreodată vreun jurnal, sau aveți vreun jurnal?

I.A.P.: Nu, nu... mi-am notat anumite lucruri, dar în general, deși sunt foarte ordonat în privința cercetării științifice, și îmi ordonam fișele pe vremea când nu erau calculatoare și aveam totul pe fișe, pe grupări, teme, în privința mărturiilor mele de viață, nu am fost destul de ordonat, și regret acum că nu am scris anumite lucruri... cine știe, poate că având o memorie încă bună, mă voi strădui să aștern pe hârtie anumite lucruri.

Ioan-Aurel Pop, despre indemnizația academicienilor români, mai puțin de jumătate din media europeană. „O să fac acum o petiție, cum se spunea în Ardeal, de mult, un memoriu, în care o să cer o actualizare, măcar în funcție de inflație. E cumva lipsit de demnitate. Nu îmi vine. Am așa, un sentiment de... mă simt, cum zicea bunica, secat la inimă să fac acest lucru.”

I.V.: Domnule Președinte, cât este indemnizația unui academician în România în 2023?

I.A.P.: Este în jur de 2000 de lei. Vă rog să calculați cât reprezintă 2000 de lei, vă spun cât e indemnizația unui academician într-o țară vecină cu noi, nu o numesc. 1000 de euro pe lună.

I.V.: 2000 de lei înseamnă mult mai puțin. 400 de euro.

I.A.P.: Da, deci e mult, mult, rămasă în urmă. Vă atrag atenția că membrii Academiei Române sunt în jur de 200 de oameni. Legal trebuie să fim 181 de titulari și corespondenți, dar nu

suntem niciodată atâția, că nu prididim să alegem, în măsura în care moartea ne seceră... Și suntem acum 146. Pe lângă aștia, mai sunt câțiva membri de onoare din țară care primesc și ei indemnizație un pic mai mică, decât cea de membru titular, dar tot acolo, 1900, 1800, de lei, pe lună, din care unii nu își pot cumpăra nici medicamente. Noi ne străduim. *O să fac acum o petiție, cum se spunea în Ardeal, de mult, un memoriu, în care o să cer o actualizare, măcar în funcție de inflație. E cumva lipsit de demnitate. Nu îmi vine. Am așa, un sentiment de... mă simt, cum zicea bunica, secat la inimă să fac acest lucru.* Mi-ar plăcea să se gândească alții la acești oameni, 200 de oameni, care la economia noastră... de 19 milioane, nu sunt mare lucru și nici nu fac umbră pământului de pomană.

Ioan-Aurel Pop, întrebare retorică dureroasă: „Acum vă rog să îmi spuneți câți profesori au pensii speciale în România? Sau câți profesori au pensii foarte mari? Nu au.”

I.V.: Fiindcă vorbeam de elită mai devreme.

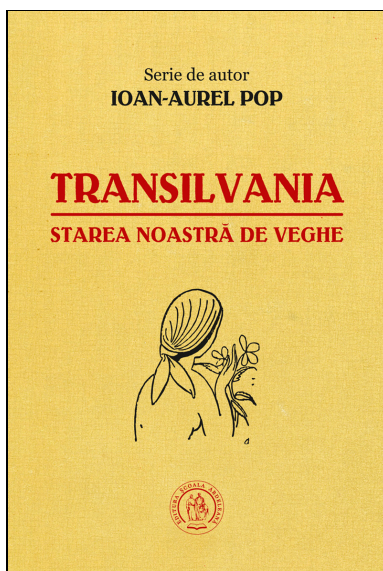
I.A.P.: Avem un coleg care e neurolog și care face cercetări. *E academician, la o vârstă venerabilă, are 90 de ani, și care se plânge că nu are bani de cercetări. Păi de unde să ia?* Iertați-mă! Noi ar trebui să avem un pic de grijă de oamenii aceștia bătrâni, că vorba aceea, dacă nu ai bătrâni, să îți cumperi. Blaga are o poezie foarte frumoasă, în care zice: „Copilul râde./ Înțelepciunea și iubirea mea e →

jocul./Tânărul cântă./ Jocul și înțelepciunea mea e iubirea./ Bătrânul tace./ Iubirea și jocul meu e înțelepciunea.” Blaga în înțelepciunea lui majoră ne transmite că e nevoie de toți în lumea aceasta. Și de bătrâni, și de tineri, și de copii, iar bătrânii au făcut ceva, acum nu mai pot face, dar dacă au făcut ceva în viața lor, trebuie prețuiți atâta vreme cât Dumnezeu nu îi cheamă la el și îi ține pe acest pământ. Iar prețuirea aceasta costă așa de puțin! Gândiți-vă cât câștigă în România un director manager, cum se spune acum, de regie autonomă, a statului, și un academician primește acum o indemnizație, sigur, are și o pensie, că a muncit; are o pensie de profesor. *Acum vă rog să îmi spuneți câți profesori au pensii speciale în România? Sau câți profesori au pensii foarte mari? Nu au. Nici profesorii universitari nu au, dar eu îmi calc pe grijă și așa spune că trebuie actualizate lucrurile acestea. Ele ar trebui să mergă de la sine.*

E supărat Acad. Ioan-Aurel Pop că e denumit de către unii naționaliști și conservatori? „Am mai spus-o și nu îmi e jenă să spun că eu am învățat să iubesc alte națiuni prin dragostea de națiunea mea”

I.V.: Vă deranjează atunci când se spune că Ioan-Aurel Pop e naționalist sau conservator?

I.A.P.: Nu, nu mă deranjează! Trebuie să avem în lumea asta și conservatori, adică păstrători ai tradiției, și trebuie să avem și iubitori ai națiunii. Iorga, când se declara naționalist se considera un patriot român, și era. Cuvântul naționalist, ca mai toate cuvintele, a pierdut din sensul inițial și a căpătat un alt sens, pentru că cuvintele, toate alea care se termină în -ism, comunism, fascism, au ajuns să fie perimate sau chiar odioase. Cuvântul *naționalism* ar trebui să însemne iubire de națiune. Exagerarea naționalismului ar trebui să fie xenofobie, șovinism... adică sunt termeni mult mai duri care îți arată ura față de alții, mai ales în cazul șovinismului, credința că națiunea ta, sau că o națiune e superioară altor națiuni și se uită de sus la alte națiuni. Nu. Un naționalist e un iubitor de națiune. *Am mai spus-o și nu îmi e jenă să spun că eu am învățat să iubesc alte națiuni prin dragostea de națiunea mea. Și mă întreb cum poate*

să spună cineva că iubește națiunile lumii, dacă nu are una a lui pe care să o iubească. Mă întreb cum e să fie, că sunt unii care pretind.

Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române, despre tipul de management pe care îl practică.

„Unii vin la mine să îmi spună să îi fac membri ai Academiei”

I.V.: Dar vă deranjează când anumite acțiuni publice, anumite comunicate sau puncte de vedere ale Academiei Române, au fost în trecut atribuite dvs., deși ele nu erau ale dvs. sau nu erau numai ale dvs.?

I.A.P.: Da, asta mă deranjează, și încerc să corectez când e cazul. Comunicatele Academiei Române nu le fac eu singur. Pe cele mai multe le fac... fac bruioane, fac ciorne, și le văd toți colegii mei din fruntea Academiei, dacă nu tot prezidiul, care e de 20 și ceva de oameni, cu președinții de secții, șefii de filiale, măcar vicepreședinții, cei patru, secretarul general, îmi place să le vadă și noi le corectăm. *Deci lumea crede că Președintele face totul. Și asta mă deranjează. Unii vin la mine să îmi spună să îi fac membri ai Academiei. Eu am un singur vot în Academia Română, domnule Ministru, al meu, personal. Cât sunt Președinte, eu nu pot să fac propuneri, eu nu pot să susțin pe cineva, că trebuie să fie drept, ca o lumânare, atâta cât poate fi un om de drept, că sunt subiectiv. Oamenii cred că orice se întâmplă în Academia Română e rezultatul deciziei Președintelui. Or eu am învățat încă din tinerețe, când eram în*

regimul comunist, de la profesorii care trăiseră înainte de al Doilea Război. În general când ești pus într-o funcție de conducere, și eu am fost pus, de-a lungul vieții. E adevărat că toate funcțiile mele de conducere au fost legate într-un fel sau altul de munca mea intelectuală, de meserie. Nu am fost șef politic. Am fost șef la universitate etc. Toate deciziile să nu le iau singur. În latină se zice oculi plus vident quam oculus. Mai mulți ochi văd mai bine decât unul singur. Decizia unui singur om, chiar dacă statutele Academiei, legea, mi-ar permite, nu mă lasă pe mine inima. Că mă gândesc dacă greșesc și după aia îmi e greu să repar. Hai mai bine să îi ascult pe toți și să văd ce se întâmplă. Deci mi-a plăcut treaba asta, rezultatele au fost în general bune. Nu am avut surprize de mari proporții. Am și greșit câteodată. Câteodată am greșit toți, mai mulți. Că poți greși. Dar știți că este o vorbă, poți să greșești o dată, poți să greșești de două ori, poți să prostești un om, poți să prostești doi oameni, poți să prostești un timp, câțiva oameni, dar nu poți să prostești pe toată lumea, tot timpul. Deci până la urmă iese la iveală defectul acesta, și mulți au avut acest defect al orgoliului. Eu, cum sunt creștin, am învățat de mic să îmi înfrânez orgoliul, că toți avem în noi mândrie. Mai ales intelectualii, mai ales creatorii, cei care scriem cărți. Când a apărut o carte ne închipuim că e cea mai mare realizare și că toată lumea ar trebui să o laude. A trebuit să îmi înfrânez orgoliul pentru că multe rele pe lumea asta, am constatat că vin din orgoliul nemăsurat. Iar dacă cărțile de înțelepciune ale creștinismului ne spun că să ne iubim dușmanii, nu o spun ca metaforă. O spun ca formă de a trăi într-o societate nu ideală, ci într-o societate care să funcționeze bine. Nu învățăm aproape nimic. Îmi pare rău că tinerele generații sunt în general reticente la aceste învățături vechi și le iau în seamă sau nu le iau în seamă, nu știu cine e de vină. Sunt multe cauze în societate. Mi-ar plăcea ca măcar cele zece porunci să fie din când în când repetate și conștientizate de oameni, că noi nu trăim într-o lume haotică, și nu trăim izolați, să ne gândim numai la noi, trăim în grupuri, și atunci, trăind în grupuri, niște reguli sunt absolut necesare. Omul e o ființă socială. →

De ce e Ioan-Aurel Pop alergic la politică? „*Pentru mine politică înseamnă luptă pentru putere. Și eu am fost învățat să lupt pentru adevărul intelectual, pentru specializarea mea.*”

I.V.: Spuneți recent că sunteți interesat 1% de politică. De ce nu sunteți interesat 99% de politică? Și ce este politica în viziunea lui Ioan-Aurel Pop?

I.A.P.: Vă răspund la ultima parte a întrebării întâi. După părerea mea, politica înseamnă putere sau drumul spre putere. Politica, pentru unii, înseamnă chiar societatea, *politeia*, polis înseamnă orașul-stat grec, de acolo vine numele, dar pentru mine politica înseamnă luptă pentru putere. Și eu am fost învățat să lupt pentru adevărul intelectual, pentru specializarea mea. Am fost învățat să învăț, să citesc foarte mult, să mă cultiv, ca istoric să mă duc în arhive, să nu spun nimic în afara izvorului. Și politica mi-a fost străină, vă mărturisesc. În timpul războiului comunist am fost pionier, nu, UTC-ist, și membru de partid, pentru că nu se putea altfel. Alegându-mi istoria, nu se putea avansa deloc și nici măcar face un doctorat, fără să fiu membru de partid. Și atunci, ca să îmi fac doctoratul, care nu are de a face cu partidul, pentru că teza mea se numea „Adunările cneziale din Transilvania în secolele XIV-XVI”, noroc că partidul nu s-a amestecat, că niciunul din cenzori nu a putut interveni.

Ioan-Aurel Pop despre rezistența de a nu face politică: „*Acum știu și ce m-a împiedicat să intru în politică.*

Murdăriile care se întâmplă în politică, delațiunile. Felul unora de a fi. Îmi plăcea câte un intelectual din politică, mi-ar fi plăcut să fiu ca el.”

I.V.: Până în secolul acela nu a ajuns...

I.A.P.: Nu a ajuns. Dar nu am avut, cum să vă spun, aplecarea spre putere. Când aș fi putut să o am, pentru că la Revoluție, în 1989, aveam 34 de ani, în curând, după aia, în 1990 am împlinit 35. *La 35 de ani ești un om tânăr. Așa zic eu acum. Atunci poate că mă rog, nu. Mă gândeam că e târziu deja să mă apuc de altceva. Dar la 35 de ani puteam să intru în politică atunci, mi s-au făcut oferte de a intra în politică, și mereu am fost*

reticent, mereu m-a împiedicat ceva să intru în politică. Și acum știu și ce m-a împiedicat să intru în politică. Murdăriile care se întâmplă în politică, delațiunile. Felul unora de a fi. Îmi plăcea câte un intelectual din politică, mi-ar fi plăcut să fiu ca el.

Dar când vedeam că e înconjurat de X și de Y pe care îi știam de mult, mă gândeam, mai bine să îmi văd eu de treaba mea, ca omul liniștit la casa lui. În Ardeal avem un filon al literaturii noastre, care e literatură pedagogică moralistă. Reprezentantul cel mai de seamă, vechi, e Ioan Slavici. Și Ioan Slavici zice: „Omul trebuie să stea liniștit la casa lui, să își facă el gospodăria lui, nu să pornească prin lume, cum au pornit Ghiță cu Ana, cu căruța, și au ajuns la Moara cu Noroc, de fapt, fără noroc, că le-a adus nenorocirea!” Deci în viață e bine și să știi să te apuci de lucruri de care ești capabil. Politica m-a dezamăgit, și pe măsură ce au trecut anii, din păcate, m-a dezamăgit și mai tare. Eu nu pot să înțeleg cum într-o localitate în care participă la vot 25% din locuitori, se alege primarul nu cu majoritate din cei 25%, ci cel care a obținut cel mai mare număr de voturi din primul tur. Cine să aibă încredere în el? iertați-mă! Și atunci, pornind iar de la primari, că primarul, să știți, în istoria noastră, de la Cuza încoace, a fost un om foarte important.

I.V.: Din talpa țării, la firul ierbii.

I.A.P.: Vorba aceea, când sătenii au putut să îl aleagă pe cel mai gospodar din sat, primăria a funcționat! Comuniștii au pus în fruntea satelor pe ultimii oameni, pe cei mai săraci și pe cei mai nemuncitori, sigur că nu a avut încredere lumea în ei, și cei mai gospodari, care strânseseră avere, cheag, au fost numiți chiaburi. Nu am învățat din această experiență. Experiența bună, a primarilor, ar trebui să o folosim și să alegem în funcție de majoritate. Democrația a funcționat mereu prin decizia majorității. Acum e în primejdie, pentru că e primejdia de a impune pentru toți decizia minorității. Ceea ce ne dă de gândim, adică democrația pe care am învățat-o de la Platon, Aristotel mai ales, apoi trecând prin Evul Mediu și trecând prin epoca modernă la Robespierre și Saint-Juste, democrația dorită de revoluționarii de la '48, care însemna voința majorității, care poate să fie absolută sau relativă. Deci majoritatea absolută înseamnă

peste 50, 50%+1. Și mai există și majoritate de două treimi, care poate să fie mai solidă, dacă două treimi contează. Dar să zicem că o aplicăm pe asta. Pe majoritatea asta, simplă! Nici pe asta nu o mai aplicăm! De unde să vină încrederea?

Mărturie exclusivă a Acad. Ioan-Aurel Pop în podcastul Avangarda cu Ionuț Vulpesco: ar accepta să facă politică acum?

I.V.: Dacă în viitor vi s-ar propune să vă asumați un rol public, politic, ați accepta?

I.A.P.: Nu, e prea târziu, pentru mine e prea târziu. Eu mi-am îndeplinit rostul meu public, nu de tot, nu capotez. Mă duc mai departe. Dar consider că rolul meu e de profesor. Cel mai drag lucru din lumea asta e când îmi spune un om pe stradă: „Domnule profesor, v-am fost student!” și atunci îmi vine să scot pălăria, dacă o am, o și scot; nu prea port pălărie. Și mă umplu de bine. Numai dacă atât îmi spune. „Mi-ați fost profesor!” și mi-am scos pălăria. Nu trebuie să mă laude.

Profesorul meu, dirigintele din liceu, când îl laudam la întâlnirea de zece ani, zice: „Pe mine nu mă laudați, eu am fost plătit pentru asta, mi-am făcut datoria! V-am îndrumat fiindcă mi-am ales meseria, dar nu am făcut nimic excepțional!

Ideea de a fi profesor și de a fi respectat de cei pe care tu i-ai crescut și i-ai văzut crescând sub ochii tăi, e un lucru extraordinar! Un medic care a salvat un om poate avea același sentiment, când omul pe stradă îi spune: „Domnule doctor, acum zece ani m-ați operat, când era să mor!” Deci pentru mine, a fi profesor, am mai spus-o și nu e nimic că o repet, e o misiune.

Cum e misiunea de preot, de păstor de suflete, cum îmi place mie să cred. Un profesor e un păstor de suflete în domeniul educației și veghează la buna educație a tinerilor. →

**Iubirea de țară, proba unei
civilizații. Pică România testul
dragostei?**

I.V.: Ce înseamnă „ce îți doresc eu
ție, dulce Românie, în viziunea lui
Ioan Aurel Pop?”

I.A.P.: Înseamnă în primul rând să
muncim cu toții, că de la muncă am
plecat, ca țara asta să mai dăinuiască
încă; nu știu cât, dar noi am făcut-o, și
vorba lui Delavrancea, în „Apus de
soare”, nu-i a noastră! Noi o pregătim
pentru urmașii noștri, mulți vor spune:
„Domnule profesor, uitați-vă ce s-a
întâmpat pe Pământ, se strică Planeta
toată, degeaba muncim noi pentru
bucățița...”

Nu e adevărat... noi trebuie să muncim
pentru bucata asta a noastră pe care
am moștenit-o. N-au făcut-o alții. De
ce? E un lucru foarte simplu! Toate
popoarele au nevoie de un adăpost al
lor, și adăpostul nostru se numește
România. Eminescu când a zis: „Ce-ți
doresc eu ție, dulce Românie./ Țara
mea de glorie, țara mea de dor” să
zicem că a spus-o în spirit romantic
întârziat, după modelul lui Herder.
Care se minuna de cântecele și
basmele popoarelor.

Dar când iei mai în amănunt să vezi ce
a spus Eminescu, constăți că e foarte
actual.

O putem spune în alte cuvinte. *Iubirea
de țară nu e o rușine. Iubirea de țară e
un atribut al popoarelor civilizate.
Toți cetățenii unei țări trebuie să o
iubească, și iubind-o, vor iubi și ale
țării. Și atunci, după părerea mea,
România va merge bine.*

**Utopia lui Ioan-Aurel Pop:
„România ar trebui să fie un concert
al națiunilor!”**

I.V.: Aveți vreo utopie, ceva care
știți că nu se va realiza neapărat,
dar credeți foarte tare?

I.A.P.: Da, da, da! *Cred foarte tare în
pace și într-un fel de înfrățire între
popoare. Îmi place să spun câteodată
studenților mei că Europa ar trebui să
fie, după mine, un concert al
națiunilor.* Ca orchestră simfonică, în
care corzile, alăturile, percuția,
fiecare merge pe limba lui, în felul lui.
Se vede la final armonia. Eh, mi-ar
plăcea să văd o Europa a națiunilor în
care fiecare să pulseze pentru sine și
categoric, pulsând pentru sine, va
pulsă și pentru celălalt.

**Președintele Academiei Române:
„Dreptatea absolută nu o are decât
Dumnezeu”**

I.V.: Dvs. la ce țineți cel mai mult,
care e valoarea supremă pentru
Ioan Aurel Pop?

I.A.P.: Valoarea supremă acum, pe
măsură ce trec anii, acum, cred că este
binele combinat cu iubirea. *Cred și în
adevăr, și în dreptate, dar dreptatea
absolută nu o are decât Dumnezeu.*
Judecătorii de pe pământ, dacă nu fac
dreptate cu dragoste și cu gândul la
bine, făcând dreptate, romanii nu
aveau dreptate *pereat mundus, fiat
justitia*, adică să piară lumea dar să se
facă dreptate; nu, să nu piară lumea...
să facem dreptate ca să trăiască lumea.
*Și atunci traiul acesta nu se poate face
decât cu dreptate și cu iubire, și asta
trebuie să iasă din sufletele noastre.*
Trebuie să trăim ca oameni, cu
sufletele noastre, dacă suntem trestii
gânditoare, trestii, pentru că astăzi
suntem, mâine nu suntem, ne bate
vântul, și gânditoare pentru că gândul
nostru bun poate depăși vârsta noastră
mică și viața noastră limitată și trece
peste timpuri, de ce vorbim noi azi
despre William Shakespeare, că l-am
pomenit, sau de Dante, de ce vorbim
de Eminescu? Ei au creat. Gândul lor
a pătruns. De ce au pătruns? Pentru că
au avut și iubire, că s-au gândit și la
lume când au scris. Nu au fost egoiști
neapărat. Multă lume zice: „Eu scriu
ca să mă descarc!” Scriem ca să ne
descărcăm dar scrisul nostru rămâne
acolo, uitat, dacă nu avem acea
scânteie de dăruire pentru omenire. Și
nu se va întâmpla. Ma-ai întrebat de

utopie. Nu se va întâmpla în timpul
vieții mele să văd o Europă
armonioasă, dar aș vrea să o văd.
Silviu Dragomir, care a fost un model
de profesor pentru mine, și care e uitat
astăzi, a murit după ce a făcut
închisoare comunistă, secretar al Marii
Adunări Naționale de la Alba Iulia și
membru al Academiei, Silviu
Dragomir a scris în testamentul său, în
limba latină, dar vă spun în românește:
am făcut ce am putut. Să facă alții mai
bine. Și după aceea scrie: „Nu mă
judecați numai după rezultatele
faptelor mele. Vă rog să mă judecați și
după curăția sufletească a unor fapte
pe care le-aș fi vrut și nu s-au
împlinit.” Adică curăția sufletească. A
avut în minte foarte multe și nu s-au
împlinit, dar el voia să fie judecat și
după ele, după acele idealuri. Eh, toți
avem idealuri, orice intelectual trebuie
să trăiască și prin idealuri.

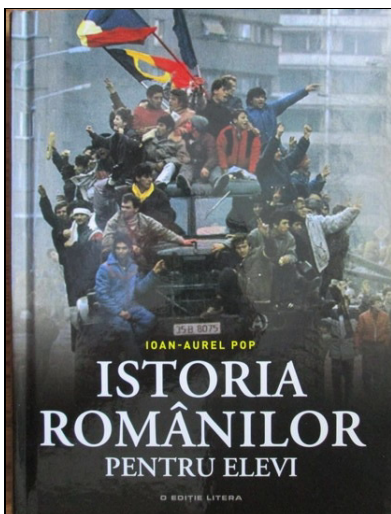
**Președintele Academiei Române,
Ioan-Aurel Pop, ascultătorilor
Avangardei: „Dacă urmăresc
podcastul, sunt niște oameni aleși”**

I.V.: Domnule Președinte, vă
mulțumesc mult pentru acest dialog,
a fost un privilegiu, și în final aș
vrea să vă rog să adresați un gând, o
urare, un îndemn, celor care
urmăresc podcastul meu, *Avangarda
cu Ionuț Vulpescu, în momentul în
care iată, aniversăm doi ani.*

I.A.P.: Le doresc tuturor ascultătorilor
și privitorilor dvs. seninătate
intelectuală. *Sunt oameni aleși. Dacă
urmăresc podcastul, sunt niște oameni
aleși.* Nu se poate urmări nici foarte
ușor, și dacă nu se plictisesc și îl
receptează foarte frumos, că ați avut și
veți avea invitați extraordinari, să se
considere niște privilegiați ai sorții, și
să intre în anul care va veni și în anii
care vor veni cu ideea că sunt
privilegiați ai sorții, într-o țară care se
numește România, într-un continent
numit Europa, vitregit de multe
lucruri, dar care totuși, prin creștinism
și prin clasicismul greco-latin e un
continent care a adus fericire
universală în această lume. Pentru că
modelul acesta european a fost un
model care a rodit în aproape întreaga
lume. Suntem cu toții niște privilegiați
și trebuie să ne apărăm acest statut.

I.V.: Mulțumesc mult, domnule
Președinte!

I.A.P.: Și eu vă mulțumesc!

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA (XII)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

Spirit lucid, cu intuiții de analist politic, Blaga demască „Marea Minciună” care cotropește țări și distruge viața oamenilor. Spre deosebire de o parte a „burghezo-moșierime”, naivă și dezarticulată, Blaga nu credea în caracterul trecător al stărilor de lucruri din țara în care “a încetat orice surâs și umor” (p.101). „Marea Minciună” adusă de „eliberatori” va fi desăvârșită de comuniștii români care “cu pumnul strâns și ridicat” au pus țara pe nicovală pentru a fi modelată de „ciocanul și secera din noua stemă a țării” (p.107). Comuniștii, cocoțați la putere de „tancurile roșii”, procedează sistematic: „În curs de șase luni lupta pentru putere între partidul comunist și partidele istorice[...] s-a consumat, realizându-se cu ajutorul sovietic și cu uși trântite de zbirii tiraniei moscovite prin palat, în auzul tânărului rege”.

În toate domeniile, haosul este dezlănțuit cu program prin: susținerea unei penurii de alimente și devalorizarea monedei naționale; „stabilizarea”, acțiune de „gangsterism de stat”, ce a dus la pulverizarea într-o noapte „a bunurilor burgeziei și agoniseala țaranilor strânse de-a lungul unei vieți prin muncă”; statul a devenit numai formal noul stăpân, adevăratul stăpân fiind „marea vecină de la răsărit”, iar Banca Națională” a devenit „un simplu canal prin care elementul nobil, sângele solidificat al economiei noastre se scurgea spre soare-răsare” (p.185-186). Toate măsurile de „organizare” a economiei, adică a dezastrului economic și a vieții oamenilor deveniți „oameni ai muncii” cu *dosar*, erau însoțite de o „teroare polițienească multiformă”, care se intensifica de la o zi la alta urmărindu-se istaurarea fricii și a supunerii”. Paralel cu programarea „noii” economii și supravegherea polițienească a populației, se defășura o furibundă campanie de îndoctrinare a „maselor largi populare” prin cursurile de marxism-leninism, și despre istoria partidului bolșevic. Aceste cursuri erau un adevărat supliciu la care erau supuse sufletul și conștiința. Cursurile de învățământ

politic erau menite să înfăptuiască spălarea creierului și de făurire a omului nou. Iată, un exemplu de ceea ce erau acele cursuri: „Timpe de unsprezece zile am fost ținută ca o turmă câte douăsprezece ore pe zi să audiem conferințe despre materialismul dialectic și istoric, despre noua constituție, despre reformele economice și sociale, despre istoria partidului bolșevic. Eram obligați să luăm parte și la nesfârșite sedințe seminariale în care se puneau în discuții cele mai variate probleme -- de la cele ale pedagogiei sovietice până la problemele agrare. În aceste ședințe care ne uscau sufletul și cerul gurii, cădea uneori și cuvânt despre Iuda-Tito, dictatorul iugoslav” (p.213). Cursurile și seminariile erau organizate și desfășurate „cu o meticulozitate scolastică”, aveau „caracterul unei catehizări”. În felul acesta se anula libertatea de gândire: „Pentru tine gândeai <genialul Stalin>”. Omul era îndobitocit. Această ideologizare era „noul botez”. Din perspectiva ideologiei comuniste a fi omul vechii orânduiri echivala cu “păcatul originar” de care nu puteai scăpa pe nici o cale, decât printr-un nou < botez > devenind astfel „mădular al noii biserici” (p.184). Prin doctrina marxis-leninistă-stalinistă „se înjghebase o nouă teologie, o nouă ierarhie ecleziastică, o nouă mitologie sacrosantă, un ritual în desfășurarea căruia litania monotonă și citatul dogmatic își aveau locul bine stabilit, un calendar cu zile roșii legate de istoria partidului când au loc inevitabile procesiuni împetrișate cu prapori și cu icoane de-ale noilor evangheliști .Firește, procesiunile pe urma cărora trebuia să cadă ploaie de mană cerească nu se mai numeau procesiuni ci <defilări>. (p.107). O astfel de relatare nudă, nici nu se putea

alfel, dar din care nu lipsesc metaforele, au derutat pe comentatori, care au redus narațiunea la simple notații memorialiste, ignorându-se partea literară. Să mai reținem că Blaga este primul care caracterizează în acest mod comunismul.

Un popor este desființat prin distrugerea elitelor, a culturii, a spiritului și înlocuirea lor de “cultura de masă”, o cultură sub nivelul „culturii minore”. Politica de creație a puterii comuniste era una “de exterminare a muzelor, și în același timp ce casele de prostituție au fost desființate, prostituția slovei înflorește ca niciodată” (p.192). În locul producției editoriale „vitriurile librăriilor erau invadate de un potop de broșuri”, noua cultură aflându-se în staiul „fițiucilor de propagandă, iar ideile așa-zise revoluționare erau de o platitudine înspăimântătoare”. „Într-un săptămânal cultural, mărturisește personajul-narator, aveam să citesc un articol în care un critic literar, călătorește la focul slovei sovietice, se căznea, zdrobit de dificultățile terminologiei, să arate ce este <frumosul> după concepția marxist-leninistă”. Ideologia partidului au început și o campanie de „valorificare a moștenirii literare” prin retipărirea unor anumiți scriitori și a anumitor opere în care „au descoperit” aspecte care dădea apă la moara comunistă, care măcina societatea reacționară burghezo-moșierească. Operele retipărite erau pline de croșete.

Toate acțiunile anticulturale urmăreau “desființarea memoriei. Se retezau brutal și cu ferăstrăul toate valorile, pentru ca urmașii noștri să nu mai găsească nici un sprijin spiritual și nici un trecut de mândrie nicăieri și în nimic [...] Se macină conștiințele. Se cumpără cugete” (p.347).

Sunt evocate două evenimente biografice care ilustrează verticalitatea morală a personajului-narator și conștiința sa clarvăzătoare cu privire la comuniști și politica lor. Primul episod: personajul-narator (citește Blaga) e vizitat de un gazetar de la București (se înțelege de la Scânteia, organul partidului comunist) care, într-un limbaj mios și alambicat, îi solicită un articol de protest împotriva guvernului Olandei, care a scos în afara legii partidul comunist (p.323-323). Evident că a fost refuzat.

IONEL POPA

Coroșpondența lui Dimitrie Stelaru

(LXXV)

Mesaj scris lăsat de Gheorghe Sarău pe căsuța Messenger de pe pagina de Facebook a lui Tudor Jebeleanu, în 23 octombrie 2017

[București, 23 octombrie 2017]

“Domnului Tudor Jebeleanu
Buna seara!

Iertați-mi îndrăzneala de a vă scrie. Mă numesc Gheorghe Sarău, consătean cu Dimitrie Stelaru. Văd că avem și două cunoștințe comune, pe Dinu Adam și pe fosta mea studentă, Hildegard Ignătescu. Vă deranjez într-o chestiune minoră, aparent, dar foarte importantă. Am căutat mormântul lui Dimitrie Stelaru, parcela 114. Acolo am văzut că și regretatul tată al Dvs., Eugen Jebeleanu, este înmormântat. Am făcut o poză acum o lună. Știu de la o verișoară a poetului (94 de ani), că - la rândul ei - știe de la ultima soție a lui Stelaru că îi făcuse o cruce din metal. Din păcate, tăblița nu mai există și nu pot să-mi dau seama care dintre cele două morminte din parcela scriitorilor 114 ar fi al lui Stelaru. Nu mai am pe cine întreba, căci Eunor a decedat acum doi ani, la Eforie Sud, mama lui - Angela Stelaru - la fel. Așadar, cunoscând marele rol pe care l-a avut Eugen Jebeleanu în descoperirea și cultivarea lui Stelaru, mă întreb dacă nu cumva și locurile de veci sunt unul în continuarea celuilalt, căci am văzut în spatele mormântului lui E. Jebeleanu un astfel de mormânt, cu o cruce din metal. Ce cunoașteți Dvs.? Știu că tatăl Dvs. a fost și a vorbit la înmormântarea lui Stelaru în 1 dec. 1971, chiar a scris necrologul *Hoț de cer*, dar nu pot identifica mormântul, poate ați reținut ceva...

E-mailul meu e: sarau_2006@yahoo.com, tel. 0744- 364 689.

Cu multe mulțumiri, prof. univ. dr. **Gheorghe Sarău**”.

*

Scrisoare electronică trimisă de Corina Apostoleanu (capostoleanu@yahoo.co.uk) de la Biblioteca Județeană Constanța, în 30 octombrie 2017, lui Gheorghe Sarău (sarau_2006@yahoo.com)

[Constanța, 30 octombrie 2017]

“Domnule Gheorghe Sarău,

Confirm, cu mulțumiri deosebite, primirea volumului “Bibliografia

Dimitrie Stelaru”. Vă felicit pentru efortul depus, înțelegând exact ce înseamnă o astfel de muncă! Dimitrie Stelaru merita pe deplin o reamintire.

Corina Apostoleanu”

*

Scrisoare electronică trimisă, în 18 noiembrie 2017, de Gheorghe Sarău (sarau_2006@yahoo.com), doamnei Iuliana Ristea, directoarea Școlii Gimnaziale Segarcea Vale, jud. Teleorman

București, 18 noiembrie 2017

Stimată doamna directoare Iuliana Ristea!

1. Cred că a ajuns băiatul Dv. cu bine, cu materiale pentru Muzeul localității Segarcea Vale “Dimitrie Stelaru”!

2. În **rucsac**, în buzunarul mic (al doilea fermoar), se află stiloul lui Dimitrie Stelaru, dăruit în 1971 de el familiei Bobeică (verișoarei primare, Natalia, fiica lui Melinte Popescu, care apoi mi-a fost încredințat mie).

3. Prelucrarea în creangă de lemn e făcută de Stelaru și o simbolizează pe Nina Cassian "cu buric din aur". Cred că nu s-a frânt pe drum. Era tot în rucsac.

4. Tot în rucsac aveți cărțile mele (o mică selecție, vă mai dau și altele).

5. Foarte important, în rucsac mai aveți și Arborele lui Stelaru, într-un sul, pe format A 3 color; tebuie doar lipite una de alta cele 6 pagini, fără spații albe între ele, una sub alta, așadar. Sus să se pună (ca la hartă) o stinghie frumoasă, iar jos - la fel, ca să stea întins. Paginile sunt numerotate în colțul din partea de jos.

6. Tot în rucsac sunt, într-un alt sul,

reproduceri A 3 color, atât cât mi-au reușit, cu fotografiile pe care să le înrămăm. Nu am reușit să fac A3 color pentru fotbalistul Bădoi Valentin, Nona Stuparu (imaginea sa e în mapa cu ceilalți, color, dar a ieșit o linie urâtă). Poza domnului pictor Negru - este alb-negru și poate rămâne așa, mai încerc. Pentru dânsul mai am o poză color, dar e pusă pe lat. Am pus și un Stelaru alb-negru. Încerc să fac A 3 color și pentru Valentin Bădoi și pentru Nona Stuparu și vă trimit separat.

7. Tot în rucsac, aveți 20 de poze pentru fondul Stelaru. Pe unele e scris pe verso ce reprezintă, iar pe altele am pus bilețel. Voi completa unde nu vă este clar, punctual.

Alte materiale

1. În **sacoșă nr. 1**, aveți două lucrări înrămate de Rodica Pandeale (în peniță și acuarală), alta - înrămată - făcută de prietenul de boemă al lui Stelaru - sculptorul Ion Vlad (aveți și cu el afiș!) - care este o schiță pentru o statuie ecvestră /.../.

2. Aveți în sacoșă o mapă cu desene, reproducere de documente, pozele celor pentru care trebuie înrămare. Dvs. la reproducerea A 3 alegeți imaginea care e mai bună. Am pus și pe cele alb-negru sau mai puțin reușite, în sensul că le puteți așeza prin alte locuri (la Primărie, la Școală, de pildă?).

În **sacoșă nr. 2** aveți cărțile lui Stelaru (din care, primele 5 sunt în copie sau legate de mine - *Abracadabru* și *Blestem*. Nu sunt originale, nu le am. Decât - dacă vreți - vă ajut să le achiziționați de la un anticariat). Aveți însă toate cărțile lui, unele primite de mine de la fiul poetului, două de la alt prieten de boemă al lui, Teodor Ionescu din Constanta, altele cumparate de mine de la anticariat sau prin poștă. Tot acolo sunt și cărți scrise despre el de alți autori, cumparate de mine sau primite de la autori.

Mai trebuie să vă trimit 3 cărți fundamentale de poezie (*Mare incognitum*, ed. 1967, căci ed. 1969 nu o găsesc în anticariate, cu subtitlul "Cele mai frumoase poezii", și, evident, cea mai voluminoasă carte a lui, *Coloane* - 1970). Pe astea trei le caut și vi le dau.

Separat, aveți, în cărbune, desenul făcut de Rodica Pandeale, a doua →

GHEORGHE SARĂU

În sanctuarul pașilor de fum

În sanctuarul pașilor de fum
Prin existența găngavă, bolnavă,
Mai inspirăm o porție de-otravă
Și ne-amăgim că-i apă de parfum.

Înțepenim în dricul plin de lavă,
Obișnuți cu iadul oarecum
(Credința zace-n pulbere și scrum),
Dezancorați de fapte de ispravă.

Morișca sorții vântură din vise,
Neobosită, plină de elan;
Muncește gratis, fără card sau fișe,

Cu hărnicia unui șobolan –
Se-nvârte „balerina” până ni se
Aprinde noaptea-n cugete spontan.

Atârnă greu tavanul peste mine

Atârnă greu tavanul peste mine;
În temnița de lut ce mă-ncolțește,
O pânză de paing se zămislește,

Dând viață unor ample crinoline.

O gratie strivită-mi prevestește
Noi sensuri topăind pe trambuline;
Prin sita frământărilor divine
Se cerne-n ploaie stihul, ce dospește.

Accept cadoul sfânt cu bucurie –
De clipa fadă mă descătușează,
Mă duce-n tihnă în călătorie

(Un înger sociabil mă veghează),
Acolo unde-avântu-mi reînvie;
Îmi torn grăbit poverile-ntr-o frază.

Prin iarna asta trec din nou cuvinte

Prin iarna asta trec din nou cuvinte,
Croindu-și scut din elegii celeste,
Când fulgi târzii, timide manifeste,
Țes lin și grav povești peste morminte.

În piept de brazi, pictați de frig pe
creste,
Se-ascund istorii. Triste oseminte

Din veacurile dormitând cuminte
Își sapă criptă-n culmile agreste.

Un corb stingher sfidează veșnicia,
Cu țipăt spart, de dincolo de vreme;
Își face-n cheia sol ucenicia,

Ducând răbdarea lunii la extreme.
(Corvidul are însă și mania,
Adesea spectrul morții să îl cheme...)

CAMELIA ARDELEAN

CORESPONDENȚĂ...

soție a poetului Stelaru. Poate lipiți o
hârtie pe spate, că nu e prins bine, cum
e acum.

Revin cu alt mesaj, căci vă voi mai
aduce – când eu și soția mea venim
acolo – alte cărți (ale mele și ale
altora). Asta, probabil, în zilele de 9-
10 decembrie 2017.

Doamne ajută! Cele bune!

Gheorghe Sarău

*

Scrisoare – e-mail, telefon și vizită la
București din partea tânărului
Sebastian Coca, din Eforie Sud, care i-
a pus lui Gheorghe Sarău la dispoziție,
în **13 dec. 2017**, copia color a actului
de naștere al lui Vlad Eunor Petrescu
Stelaru (pe care este adăugată data
morții acestuia: 23 decembrie 2015) și
copia color a actului de căsătorie. Vlad
Eunor Petrescu Stelaru a locuit în
ultimii săi doi ani de viață (2014 și
2015) în casa lui Sebastian Coca.

*

E-mail trimis în ziua de 19 decembrie
2017 de Stan. V. Cristea, din Roșiorii
de Vede (stan_v_cristea@yahoo.com),
lui Gheorghe Sarău, la București (e-
mail: sarau_2006@yahoo.com).

**[Roșiorii de Vede], 19 decembrie
2017**

„Stimate Doamne Gheorghe Sarău,
Încă o dată, felicitări pentru
„Bibliografia Dimitrie Stelaru”! Iar

pentru acele situații în care aveți de
căutat sau de lămurit unele chestiuni,
vă sugerez să căutați pe site-urile
Bibliotecii Metropolitane București și
Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-
Napoca, unde veți găsi colecțiile unor
reviste în format pdf (ex. „România
literară” de prin 1940).

De asemenea, pentru o eventuală
„Monografie Dimitrie Stelaru”, aveți
atașate două documente (poate le aveți
sau poate nu). Vă urez multă sănătate
și spor în tot ce faceți! Și un Crăciun
fericit! și un An Nou cu bucurii! La
mulți ani!

**Stan V. Cristea”
2018**

E-mail trimis în ziua de marți, 13
martie 2018 de Stan. V. Cristea din
Roșiorii de Vede (stan_v_cristea@yahoo.com)
lui
Gheorghe Sarău, la București (e-mail:
sarau_2006@yahoo.com).

[Roșiorii de Vede], 13 martie 2018

„Stimate Doamne Gheorghe Sarău,
Până vă voi trimite revista tipărită,
care abia astăzi a intrat la tipar, primiți
pagina cu cronica la „Bibliografia
Dimitrie Stelaru”*. Aștept opiniile
Dumneavoastră.

Cu toată prețuirea,

Stan V. Cristea

Notă

*v. Stan V. Cristea, *Bibliografia*

Dimitrie Stelaru. Istorie literară, în
„Caligraf” [Revistă editată de Centrul
de Cultură Teleorman – Alexandria],
nr. 3/ martie 2018 an XVIII, nr. 190,
p. 4.

*

E-mail de răspuns trimis marți, 13
martie 2018, de Gheorghe Sarău (e-
mail: sarau_2006@yahoo.com) lui
Stan. V. Cristea din Roșiorii de Vede
(stan_v_cristea@yahoo.com).

[București], 13 martie 2018

„Stimate domnul Stan V. Cristea,
E perfect, mersi, mersi! Doamne,
ajută-ne!

Da, așa este. Mai trebuia să merg
prin bibliotecă, mai aveam referințe,
dar nu le-am trecut, pentru că nu
aveam timp să ajung să le verific.

Oricum, cine vrea să facă ediția
„Opera poetică”, așa cum trebuie, o
poate face de-acum, zic eu, foarte
bine, pe baza a ceea ce este în
„Bibliografie”.

Sunt pe ultima sută [de metri] cu
„Corespondența Stelaru”. Aseară,
verificam scrisori din 1989, între care
și ale Dv. Nu am pus doar scrisorile
lui Stelaru, sau pe cele spre el, ci și pe
ale noastre, ale celor care am purtat
corespondență despre el și opera lui.
Am spart iar... canoanele.

Cele bune! Doamne ajută!

Gheorghe Sarău”.

Memorialistică Jurnalul lui Marin Sorescu

Memorialistica lui Marin Sorescu (1936 – 1996) este strălucit reprezentată de volumul „Jurnal”, subintitulat „Romanul călătoriilor”, apărut în 1999 la Editura Fundațiilor Marin Sorescu, opul fiind, după propria mărturisire a autorului, „ceva ca jurnalul și ca romanul”. Această calificare se datorează faptului că jurnalul, specie de proză situată la granița dintre istorie literară și beletristică, a dat naștere la discuții contradictorii rămase până astăzi în stadiul dezbaterilor.

O particularitate remarcabilă a acestei opere este faptul că Marin Sorescu și-a consemnat jurnalul cu intenția de a fi publicat, din această cauză însemnările trădând o sesizabilă reticență în confesiune, după cum el însuși precizează: „Scriitorul nu poate fi exact în jurnalul său, în primul rând din cauza familiei și, în al doilea rând, din cauza impiegaților de mișcare. Soțiile sunt curioase ca niște impiegați, impiegații curioși ca o soție. Intuind aceasta, scriitorul - care, har Domnului nu duce lipsă de intuiție - încearcă să pozeze, își simplifică viața sufletească până la Codul stării civile și renunță la tot ce ar putea deranja în dreapta și în stânga. și atunci de ce să mai scrie?”.

Scrierea include însemnări ale unor călătorii succesive în străinătate, dar nu sunt ignorate nici deplasările prin interiorul țării și numeroase evenimente ale vieții cotidiene, de mai mare sau mai mică importanță. În cadrul acestora, personalități, scriitori, oameni de cultură, politicieni, atmosfera și specificul unor simpozioane și festivaluri, dialoguri pe teme literare etc.

Însemnările probează o neasemuită pasiune a cunoașterii, un spirit dinamic niciodată stăvilat de ezitări, precum și reale căutări ale unor unghiuri estetice care îi dezvăluie într-o oarecare măsură misterul creației raportat la un concept mai larg al inspirației.

În analiza jurnalului, nu lipsite de interes exegetic sunt dialogurile și o oarecare parcimonie în schițarea portretelor și a intuirii unor peisaje, ca și grija vădită pentru amănunt.

În jurnalul său îl putem urmări pe Marin Sorescu, poetul, romancierul,

dramaturgul, plimbându-se cu geamantanul în mână prin lumea largă, invitat la congrese și colocvii internaționale. Jurnalul lui include însemnări de călătorie, fiind „un jurnal necontemplativ și nelivresc”. Fără îndoială, acest volum poate fi înțeles și ca o formă de comunicare. Marin Sorescu se dovedește incontestabil original, atât ca gândire, cât și ca limbaj.

El călătorește prin lume precedat de faima opereii sale și animat de un autentic sentiment patriotic. Pe alocuri, poetul Marin Sorescu își consemnează impresiile în versuri. Imagini dintre cele mai insolite și mai amuzante în manieră tipic soresciană apar în jurnal grație neobositului său spirit de observație. Scriitorul care a cultivat energie paradoxul și „cuvintele mereu istețe”, Sorescu nu a ocolit utilizarea metaforelor și a aforismelor care abundă în derularea jurnalului.

În fine, fie că sunt ironice, fie că sunt parodice, însemnările lui Sorescu sunt originale, bazate pe fine observații și pe strălucite descrieri de medii și comportamente umane.

FRAGMENTE:

= „Toate drumurile mă nervează. Chiar și cele care duc la Roma. Orice ședere acasă mă nervează, n-am stare și aș vrea să plec pe toate drumurile. Odată văzut cu geamantanul în mână, mă liniștesc brusc și nu trbuie să-mi arăți direcția unde aș vrea să mă duc, și mă duc întins. Pe jos, cu avionul, cu trenul, cu căruța, cu teleguța. Plec cu plăcere (enervat însă), oriunde și de oriunde”.

= „Copil fiind, am citit pe caldarâmul unui orașel din Oltenia pagini răzlete, scrise caligrafic, «pentru eternitate», de nu știu ce mână încrezătoare în destin. Ploua și literele intrau unele în altele, curgând la vale. N-a fost o viziune în stare să te încurajeze în ale scrisului”.

= „Înstrăinare. Într-un loc străin nu mai ești tu însuși. Ești tu plus acel loc străin, care te «strânge», deci acționează asupra ta. (Cum necum). Fie că-ți place, fie că nu, are un efect asupra ta.

Admiri, detești, ești entuziasmat, oftezi etc. De fapt e locul acela care se pune în valoare, prin tine. Prin urmare, nu mai ești tu, în stare pură, tu cel adevărat. Prin urmare, călătorind, nu mai călătorești tu, călătorești peisajele,

șoselele, podurile, stâlpii, livezile pe care le vezi. Prin urmare, tu acela care te știai, ai rămas acasă. Prin urmare, dacă tot nu ești tu, nu e mai bine să șezi acasă? Să nu mai înduri oboseala? Căci oboseala - și cheltuielile de nervi, transport și cazare, tu le suportă, tu cel propriu-zis”.

= „Întâlnirile poezilor seamănă întrucâtva cu campionatele de tenis. Te duci pentru o săptămână, și se face un program, vezi ce și se arată, citești când ești programat, mai vezi un magazin de artizanat și abia dacă mai ai timp să mângălești prietenilor, vineți de invidie, cartea ta poștală cu salutări din lume.

N-apuci să vezi mare lucru, iar dacă vezi, n-apuci să meditezi, să vezi și alte lucruri și mai cu moț, alte întâmplări mai bălțate, unele peste altele - până se face un talmeș-balmeș și impresii”.

= [Veneția] „Veneția cu canalele sale / Pare o lucrătură în lână, moale, / Ca un pulovăr / Pe care o fată frumoasă / Cu picioare lungi, în mare, / Tot încearcă să-l scoată pe cap / și i s-a-nțepenit în dreptul sânilor”; [Marrakesh] „La marginea Marrakeshului, pe buza deșertului, cămilele placide rumegă fete morgane. Sunt de fapt dromadere, fac dără pe cer cu o singură cocoașă”; [Mexic] „O țară suită în pod. Un pod în semiobscuritatea regiunii «cele mai transparente», unde te împiedici la tot pasul de străchini, oale, statuete holbate, baroce sau hieratice, figurine, cioburi de toate felurile”; [Suedia] „Un început sau un sfârșit de munte? / Un început sau un sfârșit de mare? / Un început sau un sfârșit de pământ?”; [Târgoviște] „Palatul îi venea orașului ca o bijuterie sclipindă”; [Peștera Muierilor] „Pereții picură asudați de învârtirea Pământului, ori a aștrilor, noaptea”.

DORIN NĂDRĂU

Restituiri literare -

„FANTAZIANUL”

SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”

(XIII)

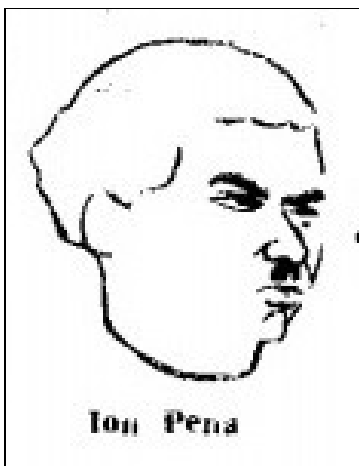
La „1 Decembrie, 1995”, la zece ani de la crearea industriilor de „coop” (care vând produse de șapte ori mai ieftine), lumea veche „va primi lovitura de grație”, industriile private dând faliment. 85% din populație și din suprafața țării sunt încadrate în „coop”-uri, totul va ajunge aici, dincolo de orice „rezistență”, căci de este evoie se va aplica și „strategia machiavelică”. Astfel se apropie „victoria totală.”

La „1 Decembrie, 1998”, iarăși dintr-o convorbire cu Fan, amicul său află despre victoria definitivă a „coop”-urilor față de industriile private: „Pronosticăm înfrângerea ultimelor rezistențe împotriva «coopului», odată cu permisiunea acordată industriilor de «coop» de a vinde și în afară. Pronosticul s-a împlinit.” În doi ani a dispărut orice industrie privată, ultimul muncitor din aceasta a intrat în „coop”.

„Și astfel a izbutit Fantazia să ajungă o ghirlandă nesfârșită de «coopuri» agricole, industriale, științifice etc.”

La „31 Decembrie, 1999”, la împlinirea a 45 de ani de la începutul „epocii reforme”, conducătorul Fan a împlinit o sută de ani „și în bătrânețea sa decorată cu părul capului alb ca zăpada pare un patriarh al păcii și al luminii. Opera lui e definitiv încheiată, consolidată și merge înainte cu pași siguri. De la agricultura sub toate formele până la cea mai înaltă industrie și de la artă la știință, toată viața fantaziană e încadrată și organizată în sublima celulă socială - «coopul». În «coop» trăiește o nouă omenire. Pacea desăvârșită, solidaritatea desăvârșită, echitatea desăvârșită și bunăstarea desăvârșită – aici domnesc. Mizeria de odinioară, sălbatecul antagonism de interese individuale și egoismul pustiitor de suflete par legende îndepărtate și mai întunecate ca infernul.

Poporul fantazian se ridică zi cu zi pe scara perfecțiunii. Prin puterile sale proprii, el întemeiază paradisiu biblic dăruit primei perechi omeneste de către mărinimia dumnezeiască, și pierdut tocmai din cauza

relelor arătate în aceste pagini.”

La „1 Ianuarie, 2000”, un singur om rezistă, în toată Fantazia, pe vechea poziție. Este țăranul chiabur, Tibon, de aceeași vârstă cu Fan, fiind prieteni din copilărie. Deține 25 de hectare de pământ, adunate prin căsătorie și prin cumpărări făcute până la 1955. Unicul său fiu de 26 de ani și nora au murit într-un accident de cale ferată, lăsând după ei doi nepoți mici și neștiutori. Corespondentul englez este de față la întâlnirea lui Fan cu țăranul chiabur Tibon, venit în audiență. „Falnic în încruntarea sa”, de înfățișare apocaliptică, Tibon îi reproșează lui Fan că toate reformele îi îngreșează libertatea și drepturile, ducându-l la disperare: - „Fan, tu vrei să mă omori și odată cu mine să dai nesățiosului pământ întreaga mea familie. Oriunde mă întorc mă întâmpină ceața și disperarea. Ai clădit în jurul meu un zid mai tare ca fierul și mai întunecat ca noaptea. Grâul meu putrezește în hambare fiindcă nu mai există nimeni care să-l cumpere. Banul meu ruginește în pungă fiindcă nu-l mai primește nimeni. Uneltele mele de plugărie sunt vechi și rupte fiindcă nu mai găsesc altele noi și nici fierar să le cârpească. Umblu desculț...”

„Cu Tibon – notează autorul - moare ultimul cetățean al lumii vechi, al înfrățirii generale în suferință, în ură și în răzburare, moare ultimul individualist și liberalist”. Iar cu Fan „moare primul cetățean al lumii noi, al înfrățirii generale în fericire, în iubire și în pace, moare primul colectivist”.

În timp e primul „pecetluit” și moartea sa sfârșitul unui capitol

tragic în istoria umanității”, al doilea „rămâne între oameni cu sufletul viu în eternitate, ca părinte al mântuirii lor eterne pe acest pământ”.

V

Povestirea *MONEDA FANTAZIENILOR I-II* (1937-1938) a determinat pe anumiți comentatori să-l pună pe autor în relație fie cu Urmuz, fie cu Orwell. În realitate, însă, nu e cazul nici al unuia nici al altuia, întrucât discursul narativ al lui Ion C. Pena este sub toate aspectele diferit, adică de o originalitate asumată. Are acea logică a coerenței narrative, este o construcție rațională, cu instanțe narrative clare (autor, narator, personaj). Nu sub aspectul stilistic și al construcției epice (în care se „varsă” paginile jurnalului ținut de comentatorul-martor englez) această proză trebuie pusă în relație cu numele scriitorilor menționați, mai de grabă fiind vorba de acel aer de utopie ce plutea în epocă, după înfăptuirile bolșevismului din Rusia leninistă și stalinistă. Ion C. Pena este, dincolo de anumite oscilații ideologice de care a fost încercat în epocă (fiind membru PNȚ, dar nici măcar simpatizant „legionar” cum i s-a imputat de regimul comunist, care i-a „indexat” opera vârand-o la „fondul secret”), un spirit de stânga. Poetul provenea dintr-o familie de țărani teleormăneni din Belitiori și, în ciuda originii modeste, a reușit să-și termine studiile și să devină ceea ce numim azi „economist”/ „finanțist”, fiind angajat ca atare în administrația financiară a Statului, ca percepător (de taxe și impozite) la Sichevița, în Caraș-Severin, apoi la Domnești-Argeș. Desigur, Ion C. Pena nu avea de unde să știe despre George Orwell (pseudonimul literar și jurnalist al lui Eric Arthur Blair), cam de aceeași vârstă cu el (n.25 iunie 1903, Motihari, statul Bihar, India Britanică — d. 21 ianuarie 1950, Londra, Regatul Unit), un romanțier, eseist, novelist, critic literar și jurnalist britanic, comentator al radio BBC, editorialist și reporter, luptător ca voluntar în Războiul Civil din Spania de partea comunistilor. Din simplul motiv că operele acestuia, celebre satire antitotalitare (*Ferma Animalelor*, 1945 și *O mie nouă sute optzeci și patru*, 1949) încă nu fuseseră scrise...

ZENOVIE CÂRLUGEA

Aniversări

ACAD. ALEXANDRU ZUB - 90

E octombrie, luna în care, într-a douăsprezecea sa zi, academicianul **Alexandru Zub** împlinește 90 de ani, iar în cea de-a paisprezecea, de sărbătoarea Sfintei Parascheva, **Niculae Gheran** ar fi numărat, dacă mai trăia, 95 de ani.

Încheiem aici seria dedicată „frenzei epistolare” dintre cei doi cărturari – istoricul Zub și editorul Gheran. O relație epistolară de lungă durată, împuținată în ultima perioadă de comoditatea folosirii telefonului, din ce în ce mai accesibil, dar și de reticența academicianului ieșean față de noile tehnologii comunicaționale. Desigur, și de „scurtarea” timpului pentru ambii, copleșiți de mulțimea preocupărilor și de povara anilor. „Răspund cu întârziere și în grabă, cum mi se întâmplă tot mai des, de la un timp, nu fără jenă, apăsător cum sunt de obligații excesive în planul muncii mele (care o fi aceea!), dar sensibil nu mai puțin la datoriile prietenești contractate de-a lungul anilor. Mă vei ierta, sper, mai ales că relația noastră, deja «istorică», pare să intre acum într-o nouă fază. Mi-o doresc la fel de productivă, cum a fost la început.” – îi scria în 15 iulie 2004 istoricul Zub. Revigorarea de moment era prilejuită de încercările lui Niculae Gheran, numit la conducerea editurii noii Fundații Culturale Române, de a relua publicarea unor serii de instrumente bibliografice, printre care, la loc de cinste, figura reeditarea unui volum Pârvan („pe care ai avut amabilitatea să mi-o propui”).

Redăm mai jos, șase scrisori selectate dintre ultimele epistole păstrate în arhiva Gheran, nu înainte de a-i ura distinsului și discretului cărturar multă sănătate și limpezime. La mulți ani, domnule academician Alexandru Zub!

[1]

Iași, 29 iulie 1989

Dragă Niculae,

Îți scriu în grabă, stors de drum și încă dezarticulat, ca să-ți mulțumesc (înainte chiar de lectură) pentru cartea trimisă și nu mai puțin pentru misiva însoțitoare. E un ceas plin, se vede. Gândul mă ispășește spre un alt ceas, când ne-a fost dat să ne întâlnim în prăvălia de pe Calea Victoriei¹. Cum să-ți ascund melancolia de care mă

sint cuprins? O melancolie tonică, totuși, căci am alături noua „cărămidă” din edificiul – somptuos și durabil – pe care îl construiești cu tenace dăruire de sine. Îndatorat pentru ea, te rog să primești, împreună cu familia, o caldă strângere de mână de la

Al. Zub

[Exp.] [antet ștampilă1 Universitatea „Al. I. Cuza”, Institutul de istorie și arheologie „A.D. Xenopol”, 6600 – Iași 1 bd. Karl Marx Nr. 15 Telefon (981) 46961, 15603

Dest. Niculae Gheran Aleea Plenița 4 bloc Y-8, sc. 1, 74676 – București, III

¹ Editura Enciclopedică Română, unde le/a fost dat să se întâlnească, funcționa în clădirea de pe Calea Victoriei nr. 126.

[2]

Iași, 26 aug.[ust] 1992

Dragă Niculae,

Să mă ierți că răspund cu atâta întârziere la ultimul tău mesaj, „Rebreanu” (15), inestimabil oricum ca valoare, dar cu atât mai prețios într-un moment de secetă culturală ca acesta. Îți mulțumesc pentru carte și pentru rândurile amicale ce o însoțesc. E o mare bucurie să observi că cineva se mai poate dărui cărturăriei cu atâta devoțiune și că reușește. Eu m-am lăsat (refuzând totuși marile ispite) prins de mici obligații administrative și sociale. Cărțile zac în edituri falimentare sau întârzie în... fișe. Contam pe un moment bun, dar a ieșit pe dos. În afară de asta, mă dă de sminteală și sănătatea. Prea multe lamentații pe un petec de hârtie, nu-i așa?

Cu dorința vie de a te regăsi și cu cele mai bune urări pentru familie, te îmbrățișează

Al. Zub

[Exp.] [ștampilă cu antetul Institutului de Istorie] Alexandru Zub
[Dest.] Domnului Niculae Gheran Aleea Plenița 4, bl. Y-8, sc. 1, ap. 1 74676 – București

[3]

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”
RO – Iași – 6600. Str. Lascăr Catargi 15
tel. 40-032-212614

Iași, 4 mai 1995

Dragă prietene,

Am primit, tocmai, vol. 16 din seria „Rebreanu”, căreia ai știut să-i asigur[i] un prestigiu indiscutabil. Te zidești în ea, se poate spune, dar eu știu că dincolo de fascinanta aventură a editorului și biografului a prins contur o altă ipostază a lui Niculae Gheran, una la care mă întorc mereu cu profit. Pentru mine, ea măsoară deja un bun sfert de secol, nu lipsit de interes sub unghi istorico-cultural.

Îți mulțumesc deci pentru carte și pentru rândurile de însoțire.

Ideea unei întâlniri „întru Rebreanu”, la toamnă, îmi pare excelentă. Va trebui să ne punem de acord, la timpul oportun, asupra detaliilor.

Cu cele mai bune urări pentru familie, îți strânge mâna același

Devotat

Al. Zub

[Exp.] [antet ștampilă1 Institutul de istorie „A.D. Xenopol”, 6600 – Iași 1, Str. Lascăr Catargi, nr. 15 Tel. (01) 212614 Alexandru Zub

[Dest.] Domnului Niculae Gheran Aleea Plenița 4, bl. Y-8, sc. 1, ap. 1 74676 – București

[4]

Iași, 21 nov. 1996

Dragă Niculae,

Am primit misiva ta din urmă în chiar ziua când mama se stinge, după o lungă și nedreaptă suferință. Am condus-o, între timp, la „locul de veci” și mă aflu încă sub povara evenimentului. Nu-mi cere să răspund frumos, înțelept, cumpănit. Chiar dacă aproape nonagenară, mama e mamă și despărțirea de ea indescriptibilă. Mă strădui să-mi regăsesc echilibrul și poate să dau curs invitației tale de a veni la Aiud. Firește, voi încerca să te previn telefonic.

Îți sunt recunoscător pentru cuvântul de rămas bun pregătit de Rebreanu la moartea lui Pârvan. Splendid, cum →

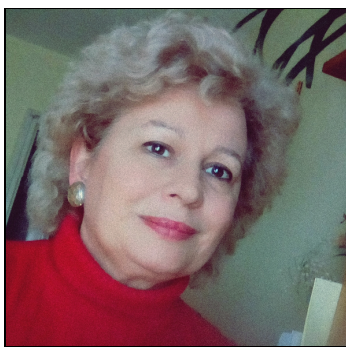
RODICA LĂZĂRESCU

Înserări

Mereu la fel, și totuși altele,
cu alte taine și cuvinte sonore,
o emoție pulsând
în amintire,
cu alte fluturări de batiste
și lacrimi de copil răsfățat...

Înserări cu umbre lungi,
mereu un oftat rămas
pe o bancă,
pași grăbiți pe aleea ce-nvață
iertarea;
la ceas de cumpănă
și așteptare,
aceste rostogoliri și întoarceri,
ca un vârtej, ca o singură
zbatere de pleoapă...

Mereu la fel, și totuși altceva,
cu luna atârând
ca un candelabru spart,
aceeași iubire, dar alta –
o pagină ștearsă, un poem
aruncat,

încet, noaptea ne inundă
c-o tresărire nouă,
și nu mai știu dacă vântul
bătea dinspre mare,
dar îmi amintesc că rătăceam
pe un țarm însingurat...

*

... înserări, uneori altele, dar mereu
dăruindu-ne
aceiași vis: noaptea, muzele își dau
întâlnire cu
„vechii cavaleri”.

Legată la ochi

Legată la ochi, am trecut prin viață;
pipăiam lucruri, atingeam înălțimi,
un vis era mereu în aripa unei păsări.

Legată la mâini, mai apoi, căutam
forme,
totdeauna rănită de ceva colțuros;
o marmură albă, rareori, îmi exalta
simțirea...

Legată la ochi și la mâini,
m-am lovit, în plin, de mijlocul vieții.
Rătăceam pe câmpii și-n ierburi de
leac
îmi vedeam înfinirea;
o străfulgerare de-o clipă, și-apoi
nimic...

o armură de-argint mi-a devenit
tăcerea,
o lance ascuțită – ultimul gând...

VALENTINA BECART

Acad. Alexandru Zub - 90

→era și de așteptat. Îmi pare nespus
de rău că cealaltă scrisoare s-a pierdut
pe undeva, împreună cu expresia
acelor „multe și mărunte” la care faci
aluzie în noua ta misivă. Poate că vom
avea prilejul să le evocăm față către
față.

Cu cele mai bune gânduri pentru
familie, te îmbrățișează, cu veche și
aleasă prietenie,

Al. Zub

[Exp.] [antet ștampilă Institutul de
istorie „A.D. Xenopol”, 6600 – Iași 1,
Str. Lascăr Catargi, nr. 15 Tel. (01)
212614 Alexandru Zub

[Dest.] Domnului Nicolae Gheran
Aleea Plenița 4, bl. Y-8, sc. I, ap. 1
74676 – București, 3

[5]

Iași, 28 aprilie 1997

Dragă prietene,

Îți sunt recunoscător pentru noua
misivă *sui generis*, amestec de
invitație protocolară și de mesaj
amical, sosită la timp spre a ne putea
pune agendele de acord. Sper să ne
întâlnim de astă dată, mai ales că
programul se va desfășura la Tescani,
într-un mediu nu mai puțin amical.

Voi încerca să spun câteva cuvinte
despre interstițiul la care te referi
(1918-1920), fără să propun
deocamdată un titlu. E o secvență
dramatică, oricum, dacă mă gândesc la

decupajul făcut de Eliade, puțin mai
târziu, în „Vreamea”.

Nu-ți ascund că sunt nerăbdător să te
ascult, după atâta timp, care pentru
[mine] a fost destul de crud. După
despărțirea de Mama, a trebuit să-mi
conduc, nu demult, o soră pe ultimul
drum. Am și alte motive să tac, mai
curând, într-un moment când risipa de
vorbe e năucitoare și exasperantă.

Dă-mi voie să închei cu „Hristos a
înviat” și o caldă, prietenească
îmbrățișare

Al. Zub

[Exp.] [antet ștampilă Institutul de
istorie „A.D. Xenopol”, 6600 – Iași
str. Lascăr Catargi, Nr. 15 Tel.
032/22614 Alexandru Zub

[Dest.] Domnului Nicolae Gheran
Aleea Plenița 4, bloc Y-8, sc. 1, ap. 1
74676 – București

[6]

[antet imprimat Academia Română.
Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”]
Iași, 17 nov. 2005

Iubite Nicolae,

Îți mulțumesc din inimă pentru noul
dar.

Cu „Opere 23”, se rotunjește
admirabil restituția rebreniană, pentru
care ai pățimit (iartă-mi vorba cea
proastă) decenii de-a rândul. Rar se
întâlnește, într-o cultură ca [a] noastră,
sوماتă mereu să recupereze, un
asemenea devotament cărturăresc, a

cărui dimensiune etică nu e greu de
sesizat. Îi cunosc miza și oarecum
riscurile, ceea ce mă determină, o dată
în plus, să-l admir pe restitutor și să
doresc ca în domeniul meu să se
întâmpie miracole analoage.

Mulțumesc, dragă prietene, și pentru
dedicația cordială din fruntea
volumului trimis. A căzut la timp, ca
să mă întărească în fața propriilor
mele dileme. Duc și eu o povară,
asumată imprudent, care se arată
adesea excesivă. Într-un moment când
căutam tocmai o formulă de a părăsi
direcția Institutului „Xenopol”, a
trebuit să accept („Tu l’-a vreau...”)
răspunderea Secției de Științe Istorice
de la Academie, ceea ce mă
împovărează peste măsură.

Îmi închipui că nu de un discurs
lamentativ era nevoie în relația
noastră, una ce însumează deja un bun
număr de ani și nu puține puncte
luminoase. Doresc din toată inima să
le putem evoca, într-o zi, pe îndelete,
insensibili la „teroare istoriei”.

Cu cele mai bune urări, te
îmbrățișează

al tău

Al. Zub

[Exp.] [plic cu antetul Academiei;
fără numele expeditorului]

[Dest.] Domniei Sale Domnului
Nicolae Gheran Aleea Plenița 4, bl. Y-
8, sc. 1, ap. 1 74676 – București
România

JURNAL DE PREZENTĂ

(XVIII)

1971

17 aprilie

Am vorbit la telefon cu Matei Călinescu. Vine marți cu lista de cărți. Am fost la Univers. S-au încuiat în redacție pe dinăuntru! Probabil îi ard un chef. Am fost la Biblioteca Academiei. X bucuros, ceva mai sigur pe el, tot fără conversație, m-a condus când am plecat. Am fost la OCLPP. Era închis. Nu s-au afișat încă planurile locuințelor pe cartiere. Am citit din Malraux și din Dufrenne – *La Poétique*. Am terminat ciorna la Starobinski.

18 aprilie, duminică

Azi e Paștele. Am citit Dufrenne.

19 aprilie

Doamne! Vârgolici zice că, stînd în editură, n-ai timp să lucrezi. Matei Călinescu (e lector, lucrează cu profesorul Al. Dima) zice c-aș fi eminentă, Mihai Șora se uită la mine uluit, Avramescu mă laudă pentru minte și mă dă afară pentru munca de redactor. Dar cam la asta se rezumă totul. Una peste alta, n-o să am o viață ușoară niciodată și nicăieri.

Nu pot să nu consemnez aici visul ciudat, dar semnificativ, pe care l-am avut înaintea repartiției absolvenților (în vara lui 1970 repartiția s-a făcut pe țară. Eu am fost a treia pe țară în promoția mea, din 750 de absolvenți). Se făcea că eram singură, într-un deșert plin de nisip auriu. Soarele mă ardea în creștet și la tălpi. Mergeam către un munte verde și care părea răcoros. În fața mea, pe nisip, se vedeau, cam pe o lungime de trei metri, urme de pași. Știam că sunt tot ai mei și îi urmăam. Vedeam – nu știu cum – și urmele de pași după care mergeam, dar mă vedeam și pe mine, ființă firavă și totuși dreaptă, înaintînd către răcoarea muntelui24

20 aprilie

Am stat la editură și am lipit foi pentru o reeditare. M-am întâlnit cu Mircea Martin pentru prefața la Huysmans, cu Matei Călinescu și cu Romul Munteanu (tot arțăgos, am aflat și că trage mult la măsă). Seara l-am văzut în fugă pe Valeriu Cristea, care pregătea numărul de 1 Mai.

21 aprilie

Am stat toată ziua la bibliotecă. Dimineața a fost și X. Mi-am cumpărat sandale.

22 aprilie

Am fost de gardă la BPT și am citit Malraux – *Speranța*. Am fost pe la Savin Bratu (la invitația lui) și avea musafiri. I-am lăsat totuși lista de cărți. M-am întâlnit cu profesorul Al. Dima, care continuă să mă iubesacă, deși am refuzat oferta lui de a rămâne la Institut tocmai din acest motiv. S-a invitat să-mi facă o vizită acasă. Evident, am fost de acord. L-am cunoscut pe Baci de la „Secolul XX”. Ochelarișt, ceva mai în vârstă, rezervat.

23 aprilie

Savin Bratu vrea, de fapt, să conducă el din umbră pașii mei – cel puțin în ce privește antologia structuralismului. Dar asta n-o să se întâmple. Am ascultat Vivaldi – *Anotimpurile*.

24 aprilie

Citesc în continuare Malraux. Am vorbit cu Marius Robescu (e asistent la Franceză) despre antologia lui din Sartre.

25 aprilie, duminică

Citesc în continuare *La Poétique* de Mikel Dufrenne. Am început să citesc versurile lui Marin Sorescu și Nichita Stănescu.

26 aprilie

M-am dus la Fondul literar după banii de colaborare la „România literară”. Am nimerit mai întâi la Căminul Ambasadei Sovietice, unde aveau și o casierie, numai că femeia de la ghișeu vorbea rusește. Am avut un șoc! În fine. Am luat 295 de lei. Mi-a

telefonat Mircea Martin. Nu vrea să facă prefața la Huysmans (pricep de ce, e un autor mai special), vrea la Vasile Voiculescu! Am fost la OCLPP. Nimic nou. Mi-a telefonat tata. Vrea să vină la București într-o zi de lucru, să vadă și el orașul activ.

27 aprilie

X mi-a împrumutat pentru trei săptămâni *Naive set theory* a lui Halmos (teoria mulțimilor). Pe lângă dificultățile matematice, cred că o să am și unele de engleză. Am luat de la Mircea Martin cartea lui Tagliabue – *Esthétique contemporaine*. Este excelentă. Trebuie s-o înapoez lui Silviu Iosifescu, e a lui. Am citit și din Jean Starobinski – *L'Invention de la liberté*. I-am dat lui Șerban Cioculescu (mă ține minte de studentă, mă aprecia și era simpatic), director la Biblioteca Academiei, lista de cărți de care am nevoie pentru teză ca să le comande pentru bibliotecă. S-a bucurat. „Sunt și femei deștepte!”, mi-a zis. Și părea că-mi face cu ochiul...

ECATERINA ȚĂRĂLUNGĂ

24 Peste ani (în 1999), la Metz, vorbind cu Petru Dumitriu, m-a rugat să-i spun dacă am avut vreun vis semnificativ și care era. I l-am povestit pe cel de mai sus și mi-a spus, foarte sigur pe el, că sunt extrem de rare cazurile când o ființă se poate vedea din trei perspective. De obicei se vede din două. Apoi mi-a spus (mi-a poruncit!) să mă așez pe un scaun cu fața la răsărit. Iar el însuși s-a așezat, la o distanță cam de trei metri, pe alt scaun, cu fața la mine. Ne-am privit preț de mai puțin de un minut. Eu eram nedumerită, dar, ca musafiră care-l vedea pentru prima oară pe marele scriitor, n-am făcut nici un gest. Apoi s-a ridicat și mi-a spus: „uite, asta e biroul unde lucrez de obicei”.... Și, pe urmă: „să știi că ești mai bună ca Henriette (Yvonne Stahl) și încă nu ți-ai dat măsura. O să mai scrii”... Pot să spun că profeția lui s-a împlinit. Am mai scris și după ce a început mileniul al III-lea. M-a întrebat și care fusese prima mea impresie despre el, atunci când îl văzusem în holul hotelului unde locuiam. I-am spus că văzusem, de la distanță și cam de deasupra, un om singur, alergînd pe o câmpie nesfârșită, cu iarba rară, de la apus la răsărit. După asta, mi-a pus în brațe toate manuscrisele lui și, vreme de o săptămână, le-am citit și le-am arajat pe subiecte la hotel. Acolo și atunci am lucrat la proiectul ediției de *Opere*, 3 volume (6000 de pagini) care a apărut la Univers Enciclopedic sub egida Fundației Naționale pentru Știință și Artă

Miezul unui ev aprins Frontul literar și înflorirea literaturii

(II)

În contextul preocupării politice de la București, destul de vizibilă, pentru smulgerea neconflictuală, în relația cu stăpânul din Kremlin, a unui statut de *autonomie* cât mai larg cu putință – necesară aceasta, precum e iarăși destul de vizibil, nu vreunei *căi proprii*, nici vorbă, ci întăririi puterii interne a partidului unic și a conducerii acestuia, țintă care devine de tot mai mult interes și pentru hegemonul sovietic –, se lucrează în perioada din preajma Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. și a dispariției lui Stalin intens și cu un instrumentar de o subtilitate și o discreție apreciabile. Faptul nu se poate să nu fie constatat la Moscova – și pesemne că tolerat (până la o anumită *linie roșie*) în baza prețului plătit în acești ani de București, a interesului sovietic tot mai pronunțat de evitare a vâlvei separatiste în *lagăr*, poate că și a unei anumite încrederi dobândite de români și, cu siguranță, ca făcând parte, în ultimă instanță, din fondul comportamental comun tot mai grijuliu cu fațada casei și cu dispoziție tot mai largă, în consecință, pentru oricâtă smăcuire a aparențelor. Se interpretează acum cu derogări până de curând nepermise fapte cu relevanță pentru cauză, se asociază și se disociază subțire și temerar, se accentuează conform cu interesul *național* laturi și paliere de înțeles altfel considerate secundare și chiar se răstălmăcesc, în același regim, concepte, *teze*, aprecieri – totul într-un limbaj cu grijă supravegheat și cu emisii în codul deja deplin asimilat la București al *diplomației* ipocrite de aceeași sorginte sovietică. Ușor de văzut, exigențele care sporesc autoritatea internă a partidului suferă schimbări numai în sensul întăririi lor: este vorba, între altele, de controlul privind aplicarea hotărârilor, de atenția arătată dosarului de cadre, de munca ideologică și politică, de analiza critică și mai ales autocritică a activității etc. – de altfel, totul în pas cu ceea ce Congresul moscovit stabilește că ar fi prioritar în U.R.S.S. Sigur, poate fi o întrebare aceea dacă un astfel de curs ar fi fost posibil în prezența lui Stalin – și răspunsul e nevoie să disocieze ferm între un Stalin al anilor '30 – '40, dictatorul absolut, și cel al ultimilor lui ani de viață și să se vadă că acestuia din urmă organizarea însăși a Congresului P.C.U.S. îi este aproape impusă, că multe din constatările și hotărârile Congresului îl

ignoră, adevărat că citându-l și aducându-i laude. Frisonul experienței iugoslave și-a cam stins forța coercitivă chiar în prezența lui Stalin, care, continuând – deloc întâmplător – preocuparea în chestiune – nici ea deloc întâmplătoare – a lui Lenin și vorbind atât de mult despre *național*, e drept că unul mereu ambiguu, mai niciodată suficient de compatibil cu viitorul în viziune marxistă, va fi realizat de la o vreme, fie și neacceptând faptul, că *naționalul* ar fi de privit și de tratat un pic altfel pentru a-l îmblânzi cât de cât și a-l utiliza în folosul cauzei socialismului. Nu numai în spațiul românesc, ci chiar și acasă la primul stat al socialismului biruitoar, dar cert și apăsător în mediile românești de mai orice culoare și credință – cu excepții explicabile și ele, în definitiv, pe același teren –, esența a ceea ce secolele din urmă au numit *național* a fost continuu, nu numai în istoria modernă, un principiu activ decisiv în combustia care a alimentat, a pus în mișcare și a călăuzit voința neamului – și în orice caz, dușmanul activ în tăcere și discreție, chiar dacă uneori mai slăbit de confruntarea cu potrivnicia unor curente ori conjuncturi dominante cu totul ostile, al oricărui deraieri, al exceselor de tip internaționalist și chiar, nu mai puțin, al celor naționaliste. Nici nu ne-am putea explica supraviețuirea românească în istorie altfel decât prin asta.

Pe *frontul literar* (care poate fi, după cum se vizează prin desemnare un aspect sau altul al muncii scriitoricești, *tărâmul literar*, *șantierul literar* etc.), sub o aparență de relativă relaxare, lucrurile de fapt se complică odată cu apariția și inducerea voluntară și dirijată a acestei dimensiuni politice noi și totodată vechi. Echivocul generat de evitarea diplomatică a tematizării (implicit a conceptualizării în consecință) în discursul oficial a proaspetei și neașteptatei *direcții* – care la prima vedere ar da liber reconectării

cu anumite valori ale trecutului și chiar lărgirii terenului de exercițiu al spiritului critic – provoacă dezorientare printre cei mai mulți dintre aceia a căror menire este, conform rigorilor *realismului socialist* și îndatoririi de onoare față de *patrie și popor* încredințate lor de *partid*, să găsească și să pună în circulație *adevărul* prin care se îndeplinește *rolul social al literaturii ca instrument de cunoaștere și transformare a realității*. Exigențele sunt aceleași și totuși, măcar în parte, brusc altele. Scriitorului i se cere, în esență, ca și până acum, *înfățișarea adevărului vieții*. Noutatea este vizată numai de un accent care nu trebuie însă ignorat și nici privit în grabă: acum e vorba despre *o puternică înfățișare a vieții*, cum titrează, nesemnăt, *Scânteia* din 29 aprilie 1953 (*Pentru o puternică înfățișare a vieții în literatura noastră*). E de înțeles că *viața* și odată cu ea, *adevărul vieții* au suferit anumite transformări (dialectica evoluției legice, obiective – nicio problemă!) și scriitorul trebuie să le caute, să le identifice – în mare măsură, de astă dată, pe cont propriu și destul de aventuros în absența unor repere prestabilite, cum fusese el obișnuit –, iar pe fondul neschimbat în esență al normelor *realismului socialist*, să le dea expresia așteptată de *massele celor ce muncesc*, firește că, neapărat, ținându-se seama că se află în creștere continuă atât pretențiile acestora în materie de *măiestrie* în meșteșug, cât și *rolul social al literaturii*.

Îndrumarul e declarat ca fiind cam același: *De o însemnătate imensă pentru dezvoltarea tinerei noastre literaturi, pentru întărirea rolului ei de forță activă în făurirea lumii noi, în educarea omului nou este însușirea profundă și aplicarea de către scriitori a învățămintelor cuprinse în geniala operă a tovarășului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.” și a tezelor cu privire la literatură și artă din raportul tovarășului G. M. Malenkov la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S.* Este însă același numai la o lectură superficială – iar pentru a nu se greși, trebuie ascultat cu atenție și înțeles cum se cuvine ce spune partidul, întrucât nu poate fi deloc întâmplător că *literatura noastră (...) se bucură de îndrumarea plină de dragoste și de grijă a partidului*.

Definiția dată *tipicului* de Malekov în Congres – anume că, fiind *o problemă politică* și, de asemenea, *principala sferă de manifestare a spiritului de partid în arta realistă, tipicul este ceea ce corespunde esenței fenomenului* →

AUREL BUZINCU

social-istoric dat –, corelată cu unele idei din partea din urmă a *genialei opere staliniste*, devine mană cerească preluată și gestionată la noi prin *grija pe care o poartă partidul pentru literatură*. În spiritul acesta, de altfel, se desfășoară *dezbaterea* organizată de Uniunea Scriitorilor la sfârșitul lui martie 1953 și ale cărei concluzii le formulează peste o lună – și le îndreaptă pe unde este cazul – *Scânțea* în articolul deja menționat. Nu se pune problema vreunei relaxări în materie de libertate de expresie scriitoricească decât într-o anumită privință și într-o anume măsură – adevărat că importante și cu impact pe fondul frustrării naționale acute de care suferă după război mai toată intelectualitatea românească și nu numai și despre care nu se poate spune și nici nu se spune deschis mai nimic. Ambiguitățile, însă, și unele accente evident căutate care însoțesc iminenta inerțialitate a discursului conformist și a comportamentului de aceeași factură, lucruri cu siguranță că datorate și împrejurării că numai unii participanți sunt la curent cu *noutățile* nerostite și alții nu au încă acces la ele, toate trădează un ceva care cere ceea ce i se și pretinde artistului: coborâre asumată și responsabilă în profunzimile realității în căutarea *adevărului vieții*. În continuare pe acesta cineva de prin birourile de la etajele de sus ale partidului marxist-leninist unic îl decide pentru toată lumea – mai mult ori mai puțin clar, încât el are o anume versatilitate, e dependent de conjuncturi – și artistul, înotând prin adâncimi felurite, scoate la vedere, asta implicând acum temeritate și riscuri, spre a le *oglinzi* prin expresia lui, mostre de realitate mai mult ori mai puțin *tipice* pentru adevărul prestabilit, mai mult ori mai puțin conforme cu viziunea pe care se cere ca el, astfel, să o *ilustreze* sensibil și prin asta să o impună publicului cu efect de cunoaștere și educativ.

Iar în câmpul *adevărului vieții*, obiectiv, legic și deplin motivat prin obligațiile pe care le impun și imaginii artistice *condițiile concrete* cu, desigur, *fenomenul social-istoric dat*, artistul – aflat în căutarea *esenței* acestuia pentru realizarea *tipicului* – dă inevitabil și peste realități de factura *naționalului*, pe care nu le poate evita și nici nu e cazul să le mai evite, ci dimpotrivă, se impune să le aibă în vedere ca fiind importante, să le aprofundeze și să le dea expresie.

În deschiderea *dezbaterii* Uniunii Scriitorilor a cărei temă anunțată este, precum se și cuvine, *Unele probleme ale*

creației literare din R.P.R. în lumina tezelor asupra literaturii și artei expuse de tovarășul G. M. Malenkov în Raportul ținut la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S., Mihail Sadoveanu, probabil că unul dintre inițiatorii în problematica reală a întrunirii, disimulează calm accentuând insistent pe noi, al nostru, a noastră și rostind fraze care cer obligatoriu întrebări: Adunarea aceasta publică de astăzi a fost organizată de Uniunea Scriitorilor în primul rând pentru membrii Uniunii și în al doilea rând pentru acei tovarăși care se interesează de mersul Uniunii și de mersul literaturii noastre. Sau: Nu ne interesează astăzi decât progresul literaturii noastre și găsierea mijloacelor de a o face să progreseze, pentru a fi într-adevăr vrednică de menirea pe care o are Uniunea Scriitorilor și de menirea pe care o are fiecare membru din această Uniune, care trebuie să devină un inginer al sufletului omenesc și să fie cu adevărat un om care lucrează pentru progresul poporului și al Republicii noastre.

Atunci, însă, când, mai târziu, revine la tribună ca să participe propriu-zis la dezbateri, la fel de calm și destins, le vorbește colegilor, într-un cuvânt neîndoios memorabil (publicat de *Contemporanul*), despre însușirile scriitorului talentat.

Șirul celor avute în vedere este lung, divers, trecut conformist prin cele ale vremii, cu *literatura progresistă și atât de bogată și semnificativă literatură sovietică* pe lângă, însă, *marea literatură clasică rusă, cu inutila școală de literatură* (întrucât: *nu putem pretinde școlii noastre de literatură să dea un contingent de scriitori mai mare decât e cu putință. Adică, parafrazând un cuvânt al lui I. L. Caragiale de acum cincizeci de ani privitor la artiștii dramatici — ca să iasă din școala de literatură scriitorii de talent, mai întâi trebuie să intre. Talentul nu-l poate da școala odată cu diploma...*) –, dar întâietate se dă, interesant sub mai multe aspecte, inclusiv sub acela că totuși *Mitrea Cocor* poartă pentru vecie semnătura lui Sadoveanu, cu deosebire și insistent *cinstei* artistului: pe lângă talent, cultură, cunoașterea literaturii, a *învățăturii timpului*, răbdare și statornicie, *cunoaștere desăvârșită a oamenilor, împrejurărilor, îndeletnicirilor*, experiență de viață și *practica serioasă a îndeletnicirilor vieții* etc., *scriitorul mai are încă nevoie de ceva, ca și medicul de care vorbeam; are nevoie de o cinste deosebită, de o*

lealitate desăvârșită față de viață, față de cititorii lui, față de artă. Să fie deplin convins, adânc convins, de adevărurile pe care le pune în cartea lui, pentru ca să dea o semnificație anumită cărții pe care o scrie, să fie plin de tot ceea ce face, de tot ceea ce trebuie să dea literatura nouă, de importanța ei pentru progresul umanității și pentru fericirea omenirii. Numai atunci opera noastră va fi într-adevăr valabilă, va avea sinceritate, va avea credința desăvârșită pe care trebuie s-o aducem literaturii noastre, va avea acea însușire care o va face să fie privită într-un chip cu totul deosebit de către cititori, de către poporul cărui i se adresează. Fără credință, fără dragoste pentru popor și fără desăvârșită sinceritate și lealitate în ceea ce facem și în în ceea ce scriem nu se poate face o carte bună.

În același cadru, pentru comparație, Ov. S. Crohmălniceanu, spre exemplu, crede (sau doar spune), subliniind rolul imens pe care îl are generalizarea în literatură, rolul gândirii, al concepției despre viață și lume a scriitorului, că *talentul singur și îndemânarea, deprinderea, rămân nepuțințioase fără forța gândirii înaintate, a ideologiei clasei revoluționare, care este direct interesată în descoperirea acestor largi generalizări, care nu se teme de ele și le dorește, pentru că îi slujesc în lupta ei*, iar Mihail Novicov repetă ceea ce se știe bine, anume că *problema principală a creației literare este aceea a poziției ideologice a scriitorului și că principala frână în dezvoltarea creației literare o constituie reziduurile concepțiilor burgheze.*

Nu-i vorba, și în aceste poziții, ca și în altele exprimate aici, se pot identifica la o adică, bine cuibărite în echivoc, pentru că asta este o habitudine, o dexteritate și o necesitate a timpului, semne ale noului acestui moment, doar că în ce-l privește pe *maestrul Sadoveanu*, deși nu va fi încă multă vreme decât parțial și pe sărite cum crede și spune el că ar trebui să fie, e de citit în rostirea lui și de luat în seamă, ceea ce nu pare să se fi întâmplat în vacarmul felurit angajat al *dezbaterii*, măcar scoaterea pentru o clipă a discuției despre artă și artist din teritoriul politicului și al ideologicului și plasarea ei într-unul incontestabil teren propriu și definitiv – nemotivat altfel decât, spus cu meșteșug sadovnician, prin ceea ce aduce obligatoriu publicului său expresia artistului *cinstit*. Ar fi destul atât – și n-ar fi deloc de contrazis Sadoveanu.

Infinitatea Universului Poetic **Gellu Naum** (1 aug 1915 - 29 sept 2001)

Am făcut cunoștință târziu cu marele poet **Gellu Naum**, considerat a fi fost cel mai de seamă reprezentant al suprarealismului în cultura română. Faptul că nu l-am învățat la școală în anii '50-'60 este de înțeles, literatura și arta erau parte, în acei ani, din curentul *realism socialist*, iar controlul ideologic, ca și cel politic de altfel, era total. Nu era permis să gândești altfel decât partidul comunist îți cerea. Mai mult: nu era permis să gândești de loc, orice act de gândire era supus unui control amănunțit, iar pedepsele - uneori pentru fapte bănuite sau, cel mai adesea, inventate - erau extrem de aspre. Intelectualii formau *pătura* socială cea mai supravegheată, controlată și opresată.

Știu aceste amănunte nu numai pentru că am trăit în acele vremuri, dar și pentru că, fiind copil de intelectuali, am avut la școală și liceu de înfruntat multe nedreptăți, când promovările nu se făceau pe baza meritelor la învățătură - deși ele erau ilustrate prin notele umflete ale celor *cu dosar bun* - ci pe alte criterii.

Nu numai la școală tineretul era îndoctrinat cu ideologia marxist-leninistă, dar și în viața de toate zilele. Poate știu mai multe despre aceste lucruri și datorită prieteniei cu unul din martorii și eroii acelor vremuri, **N. Steinhardt**, devenit apoi Monahul de la Rohia.

Gellu Naum nu figura în programele școlare, iar singura operă a poetului, cunoscută și apreciată de copii, a fost celebra sa „Cartea cu Apolodor”. Ulterior a apărut și „A doua carte cu Apolodor”, ambele la editura Humanitas 2007.

Gellu Naum a făcut parte din grupul suprarealist român format în 1941, care a avut o intensă activitate între 1945-1947, dar după ce grupul s-a destrămat în 1947, Gellu Naum s-a dedicat traducerilor din literatura universală: **Stendhal, Nerval, Diderot, René Char, Kafka**. S-a retras la Comana, unde a continuat să scrie. A murit la București în 2001.

Poezii *avangardiști*, spre deosebire de cei clasici, erau bine cunoscuți de specialiști, dar ceva mai puțin de cititorii obișnuiți. Din fericire, totuși, un poet de talia lui Gellu Naum nu a putut fi neglijat. Au apărut cărți scrise de el între anii 1968-2000 și autorul a fost distins cu numeroase premii: al Uniunii Scriitorilor în pentru poezie în 1975, Premiul special al Uniunii scriitorilor pentru întreaga activitate literară în 1986, premiul european de la Münster în 1999, The American Romanian Academy of arts Award în 2000, an în care a fost propus și pentru Premiul Nobel.

Recent, în câteva reviste literare din România au apărut ample articole semnate de poetul **Nicolae Tzone**, el însuși un

avangardist, directorul editurii **Vinea**, în care sunt relatate amintiri despre Gellu Naum. Și nu numai.

Desigur, în anii 60 și 70, a scrie poezie în maniera avangardistă era un fenomen rar. Marea majoritate a poeziilor respectau stilul clasic, cu ritm și rimă, conform regulilor prozodiei, iar poeziile suprarealiste ale lui Gellu Naum - cu excepția celor din Cartea cu Apolodor - erau, pentru cititorii de atunci - o lectură neobișnuită. Astăzi, rar se mai scrie poezie în stil clasic, forma ei modernă s-a impus și este percepută ca o *normalitate*, nu ca un fenomen de excepție, cum a fost considerată apariția suprarealismului.

Pentru cititorul modern, pregătit deja, din pdv literar, să recepționeze forma modernă a poeziei, lectura creației lui Gellu Naum are un impact deosebit de puternic. Atât tragismul versurilor cât și forța lor de pătrundere în sufletul cititorului impresionează.

Antologia de versuri de Gellu Naum *Despre Identic și felurit* (Ed. Polirom 2004) conține, în cele aproape 500 de pagini, peste 20 de cicluri de poeme scrise între anii 1936 - 2001.

Am ales câteva poezii pe care le citez în întregime.

Din ciclul *Poeme alese* (1974)

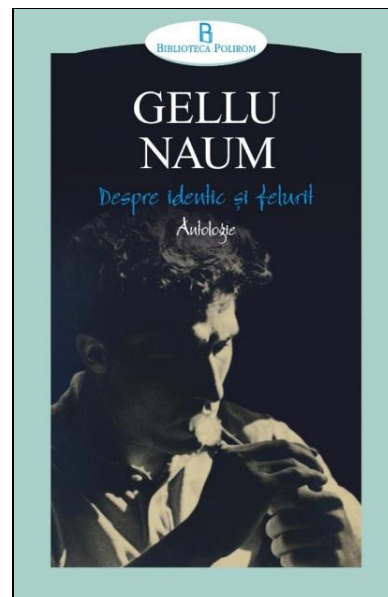
Analogic-nevinovat (p. 179)

Pentru alții e o dezordine uscată acolo un fel de stare paradisiacă
de sus o lentă populație coboară
nepoartă în gătlej ca pelicanii
foșnesc din te miri ce și povestesc
cum își hrăneau iubitele cu miez de pâine

Noi semnalăm Aici suntem Al șaptelea
(ce sperios copil doarme cu o ață pe gât)
stă lângă pom I s-a furat mâncarea
nu poate să ne spună asta ah și ne privește
ca și cum ne-ar întinde o punte imaginară.

**Dublarea timpului
în elemente simple** (p. 183)

Rămas singur m-am mutat într-o broască
duminica pun furtunul spăl și alunec mai departe
nuferii acoperă străzile se întind pe trotuare
cerul și-a rupt roțița să punem alta să pornim pe vechiul drum

pe lângă piatra care macină fără să știe ce (mănâncă spuneau asasinii nu e pește n-are ce să strice
și ușa se deschidea vorbeau încet ciuleau urechile apoi se duceau pașii aceia se depărtau)

Din ciclul *Partea cealaltă* (1980)

Triunghiul (p.292)

În barcă un pescar surd vorbește cu apa
Crede că nu-l aude nimeni
Zenobia îmi ține amândouă mâinile pe inimă. Îngenunchez cu adirație și mă gândesc la alteva
Zenobia zice să nu mâncăm cocoși albi pentru că se supără cineva pe noi Pescarul întoarce capul și ne prvește bănuitor
Un înțelept scoate o clipă capul din apă ne strigă disperat apoi se scufundă De data asta pentru totdeauna
Zenobia îmi spune Între noi fie vorba suntem victimele imaginației celorlalți
Nu pot să-i răspund pentru că mi-ar intra tot cerul în gură
Acum pescarul a scăpat un peștișor Îl ceartă cu glas tare Lașule zice n-ai avut curajul să stai să te mănânc
Zenobia mă întreabă ce este un baldachin
Îi arăt lopata
Deasupra noastră unii vor să ne învețe de bine
Uite uite un triunghi spune Zenobia A venit pe lume să se adapteze
Pescarul a tras la mal Vrea să vorbească și cu pământul Crede că nu-l aude nimeni
Cum se poate constata, metaforele și acuratețea imaginilor emoționează, provocând vibrația coardelor inimii, sufletului și ale minții celui care își cufundă trăirea în adâncimea de necontestat a versurilor prezentate.

VERONICA PAVEL LERNER

Aniversare

Dumitru Hurubă - 80

Cu ceva timp în urmă, lumea literară hunedoreană, profesori, bibliotecari, iubitori de literatură așteptau cu emoție ziua de 24 octombrie 2024 când, în sala de festivități a Centrului de Afaceri din Simeria urma să se petreacă un eveniment cultural special, plin de emoție, dedicat scriitorului Dumitru Hurubă, sărbătorit la împlinirea a opt decenii de viață. O viață dăruită scrisului, slovei, literaturii de foarte bună calitate, unanim apreciată atât de confrății întru literatură cât și de cei care iubesc «plăcuta zăbavă» a lecturii.

De ce la Simeria? Pentru că este orașul de suflet al scriitorului, orașul unde s-a stabilit la anii deplinei maturități, orașul care l-a adoptat cu căldură și l-a făcut cetățean de onoare. Aici, așadar, în apropierea minunatului Parc Dendrologic, Dumitru Hurubă trăiește și creează, se bucură de frumusețea naturii și de tihna unei ambianțe prietenești.

La întâlnire, cei prezenți au fost întâmpinați de o mică expoziție cu toate cele 80 de cărți scrise de Dumitru Hurubă, de la debutul din anul 1977 până la cel mai recent volum. Cărțile și articolele sale sunt o adevărată cronică a complicatului angrenaj politico-social din România ultimelor trei decenii, autorul lor fiind un analist fin, lucid, riguros și competent al lumii în care trăim. De aceea, diplomele și premiile literare, aprecierile criticii de specialitate sunt tot atâtea dovezi ale faptului că Dumitru Hurubă este un prozator complet și complex. Cei care îi cunosc creația, care i-au urmărit traiectoria scriitoricească știu că numele lui Dumitru Hurubă poate sta cu cinste alături de cel al unor prozatori români iluștri, umoriști prin excelență, precum Tudor și Vlad Mușatescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Laurențiu Cerneț etc. Dar și comparația cu iluștri umoriști străini este pe deplin valabilă, iar cititorul avizat îl poate situa pe Dumitru Hurubă alături de mari scriitori de la Bohumil Hrabal și Jaroslav Hašek, de la Jerome K. Jerome la nemuritorii Ilf și Petrov.

Personalitatea complexă de mare umorist ni s-a relevat pe larg de-a lungul întregii manifestări la care am asistat.

Organizatoarea sărbătoririi scriitorului Dumitru Hurubă a fost Biblioteca Județeană «Ovid Densusianu» Hunedoara-Deva în colaborare cu Liceul Tehnologic de Transport Feroviar «Anghel Saligny» din Simeria. În deschiderea manifestării, într-un emoționant cuvânt de întâmpinare, managerul bibliotecii mai sus amintite, Ioan Sebastian Bara, a creionat un scurt portret literar al sărbătoritului și, în plus, a enumerat «motivele» pentru care îi suntem recunoscători și îi mulțumim lui Dumitru Hurubă, un mic colaj de titluri semnificative din creația sa: «Îi mulțumim pentru că lângă cărțile domniei sale „șezum și răsăm” de atâtea și atâtea ori, pentru că ne-a făcut cunoștință cu „rezervația de zăpăciți”, pentru că ne-a arătat cum este să fii „un scorpion pe contrasens”, apoi ne-a dat răgazul să ne tragem sufletul „pe canapeaua cu scârț” și ne-a dăruit o „carte de colorat mintea”, carte care ne-a pricinuit plăcute „insomnii binefăcătoare”. Ne-a deschis ușa „biroului dușilor de acasă”, unde n-am fost singuri, ci am găsit o adevărată „rezervație a zăpăciților din tranziție”, apoi a stat cu noi la taifas în „ograda aiuriților” și ne-a mai dat în dar câteva „proze cu dichis” explicându-ne că, în ciuda vremurilor complicate, trebuie să ne găsim timp pentru „idile prin harababură”»

Managerul Bibliotecii județene i-a înmănat apoi îndrăgितului „cititor de iluzii”, creatorului de excelențe „scorpionisme”, o binemeritată diplomă de excelență „pentru strălucirea pe care întreaga sa operă a dat-o literaturii române de-a lungul a peste cinci decenii de creație literară”.

Moderatorii acestei întâlniri au fost poeta Paulina Popa și prozatorul Constantin Stancu. Fiecare a făcut un amplu și afectuos portret al celui sărbătorit pentru că amândoi îl cunosc bine, sunt prieteni de mulți ani, au participat împreună la viața literară hunedoreană, dar au fost prezenți, în toate colțurile țării, la festivaluri literare și la întâlniri cu scriitori români, colegi de breaslă.

Primarul Emil Rîșteiu, prezent la eveniment, a adresat cuvinte pline de căldură, „ca om și ca primar” celui cărui a avut privilegiul de a-i acorda titlul de cetățean de onoare al orașului Simeria. Este un prilej de mândrie pentru fiecare locuitor al Simeriei.

Pe toată durata întâlnirii cu Dumitru Hurubă, a rulat un excelent documentar, un slide show realizat de bunii săi prieteni simerieni, familia Doina și Mircea Bălțat, un adevărat film care trasează traiectoria biografică și literară a sărbătoritului: rădăcinile părintești, momentele debutului publicistic și editorial, diplomele și distincțiile primite de-a lungul vieții, statornicele prietenii literare, secvențe din care nu a lipsit niciun scriitor hunedorean, prietenii cu scriitorii și jurnaliștii „extra hunedoreni”, momentele de răgaz, clipe petrecute în mijlocul naturii, cu prieteni buni și cu îndrăgite animale de companie, minunate imagini surprinse în parcul Dendrologic din Simeria pe care Dumitru Hurubă îl iubește atât de mult și e atât de fericit că îi este vecin...

Au urmat momente în care cel sărbătorit a primit daruri, toate oferite cu emoție și sinceră afecțiune.

A fost urmat, se pare, îndemnul poetei Nina Cassian care ne îndemna „să ne facem daruri” în poezia care s-a citit după cuvântul managerului bibliotecii.

Iar darurile au fost un noian de cuvinte pornite din inimă, flori multe, diplome, un gingaș tablou, un ursuleț de pluș, tot ce trebuie să primească un sărbătorit ca să-și limpezească gândurile.

Toți scriitorii prezenți în sală au căutat cu grijă cuvântul potrivit, fraza cea mai expresivă și mai elocventă prin care și-au exprimat bucuria de a fi lângă Dumitru Hurubă „la aniversară”.

Au vorbit scriitorii veniți din alte orașe special să-l serbeze pe Dumitru Hurubă.

De la Tg. Mureș, redactorul-șef al revistei Vatra Veche, scriitorul Nicolae Băciuț, a subliniat valoarea, perenitatea creației lui Dumitru Hurubă, talentul pe care l-a vădit încă de la debut, încă de când regretatul scriitor Mihai Sin a investit încredere în talentul viguros și în extraordinarul simț al observației transpuse în cuvinte ce devin literatură. De aceea, pe drept cuvânt se poate spune că „Dumnezeu a fost bun, până la urmă, cu Dumitru Hurubă. I-a dat tinerețe fără bătrânețe și operă fără de moarte”.

DENISA TOMA

De la Sibiu, scriitorul SilviuGuga, pe lângă cuvintele calde care se rostesc în astfel de ocazii, a subliniat diversitatea de genuri în care Dumitru Hurubă se mișcă ușor, cu măiestrie, de la poezie la proză scurtă, de la romane la piese de teatru, de la eseuri la cronică și istorie literară.

Romanciera și directoarea Editurii Eubeea din Timișoara, Nina Ceranu, a apreciat faptul că prietenul ei „de-o veșnicie” este „...autentic, are putere, e încăpățânat să se prezinte în lumina lui”, că are un inconfundabil umor fin, de bună calitate.

Hunedorean prin naștere, din Meria Ținutului Pădurenilor, scriitorul Ion Scorobete, se bucură ori de câte ori are prilejul să se întâlnească cu prietenii scriitori hunedoreni, Dumitru Hurubă ocupând un loc cu totul aparte în sufletul lui. Aprecierea pentru întreaga lui creație literară fiind maximă.

Au urmat scriitorii hunedoreni, buni și statornici prieteni ai lui Dumitru Hurubă.

Scriitorul Radu Igna, de la Hațeg, plin de emoție, aflat și el la o venerabilă vârstă, a ținut să împărtășească dragi amintiri legate de anii în care, tineri scriitori fiind, au înțeles că fiecare carte reprezintă un mic bulgăre de aur și cine le are și le citește este un om cu adevărat bogat.

Venit de la Orăștie într-un suflet, scriitorul, profesorul și cantautorul Gabriel Petric, a ținut să exprime, în vorbe puține, dar încărcate de sinceră afecțiune, bucuria de a-i fi alături lui Dumitru Hurubă într-un moment atât de important al vieții sale.

Dan Orghici, poetul și jurnalistul orăștian, cu inconfundabilul său aer boem, a oferit și el îndrăgितului sărbătorit darul de vorbe care se cuvin a fi spuse în astfel de prilejuri.

Poeta Daria Dalin a rostit o poezie pe care a scris-o ca o profundă interogație adresată unui înger, o imagine plină de înțelesuri profunde care au avut darul de a transmite trăiri.

Nicolae Crepcia, poet de mare sensibilitate, a aflat vorbele cele mai potrivite ca să-i spună scriitorului sărbătorit că îl admiră, îl respectă și îi prețuiește fiecare carte publicată.

Nu altfel a spus și Dumitru Dumitrescu, poetul pentru care poezia se naște în fiecare zi, care s-a bucurat o dată în plus că poate ura tot ce e mai bun și frumos unui tiz al său.

Profesoara Doina Bălțat, bună cunosătoarea a operei literare a lui

Dumitru Hurubă, a detaliat modul în care a conceput și realizat cele două volume dedicate scriitorului Dumitru Hurubă, lucrare editată de Centrul European de Studii Covasna-Harghita (scriitorul fiind născut în județul Harghita), adevărată panoramă a unei vieți dedicate scrisului.

Directoarea Liceului Tehnologic de Transport Feroviar „Anghel Saligny” din Simeria, doamna prof. Marioara Cernescu, a exprimat bucuria pe care o simte în aceste momente și i-a mulțumit scriitorului Dumitru Hurubă pentru participarea sa entuziastă la întâlnirile cu elevii, pentru discuțiile pline de învățăminte pe care le poartă împreună cu ei și pentru dragostea și interesul pentru lectură pe care le insuflă tinerilor.

Cuvinte calde de felicitare a avut și reprezentanta Inspectoratului Școlar pentru învățământ al județului Hunedoara, inspectoarea de limbă și literatură română, doamna prof. dr. Flori-Simona Țene.

În cuvinte mai multe sau mai puține, pe larg sau succint, toți cei care au vorbit au avut în mesajul lor un fir roșu ușor de găsit: admirația, respectul și prețuirea pentru tot ce înseamnă Dumitru Hurubă pentru literatura română.

Ultimele momente ale serii au fost dedicate muzicii. Îndrăgितul cântăreț Cristian Fodor l-a felicitat pe sărbătorit cu un impresionant „Mulți ani, mulți ani, mulți ani!”, iar Corala Sargetia, condusă de Adrian Vinars, a oferit câteva bijuterii corale: „Matona mia cara” de Orlando di Lasso, și prelucrări celebre din folclorul românesc: „La fântână” și „Mândruliță pui, pui, pui” de Augustin Bena, „Mociriță cu trifoi” și „Iac’ așa”.

Aplauzele entuziaste din final au fost și pentru artiști, dar în primul rând pentru îndrăgितul și mereu tânărul Dumitru Hurubă căruia cu toții i-am cântat „La mulți ani!” din toată inima.

Scriitor din Subcetate, pentru Cetate

Mesaj la aniversare

Distinse Doamne Dumitru Hurubă, Onorantă asistență, Dragi prieteni,

Din păcate, starea sănătății mele nu îmi permite să particip, împreună cu domniile voastre, la acest eveniment memorabil din viața scriitorului și prietenului Dumitru Hurubă.

Este o mare răsplătă morală, faptul ca la venerabila vârstă de 80 de ani poți să publici un impresionant volum, precum „**Scriitorul umorist DUMITRU HURUBĂ. Omagiu la 80 de ani**”. Cartea vorbește convingător despre o viață întreagă dedicată promovării culturii și limbii române.

Cu penița sa ascuțită și discursul specific umoriștilor, scriitorul Dumitru Hurubă este un „doctor” care tratează moravuri, incultura, racile individuale și colective, veghind mereu la mersul și „starea națiunii”. În același timp, volumul de față, ne prezintă personalitatea complexă a Omului de vorbă și faptă românească, pe vrednicul profesionist care a îndeplinit numeroase și importante demnități publice, dar și pe poetul, prozatorul, dramaturgul, publicistul, criticul literar, editorul și managerul performant al unor instituții culturale. Sunt publicate pe larg, aspecte ale implicării sale în viața cultural-științifică națională, regională și locală.→

Dr. IOAN LĂCĂTUȘU

Deși plecat de zeci de ani din localitatea Subcetate, scriitorul Dumitru Hurubă menține o strânsă legătură sufletească cu meleagurile natale și consătenii lui. O răsplată pe deplin meritată este și acordarea titlului de Cetățean de onoare al comunei Subcetate.

Volumele sale, se găsesc la loc de cinste, în bibliotecile publice din Subcetate, Toplița, Miercurea Ciuc, Sfântu Gheorghe și în alte localități din județele Harghita și Covasna, noutățile editoriale și participările sale la manifestările cultural-științifice sunt reflectate în presa locală și pe mai multe pagini de Internet.

Prezenta lucrare, apărută în colecția Profesiionistii noștri nr.41 a Editurii Eurocarpatica din Sfântu Gheorghe, este un nou argument al acestor durabile relații reprezentând un omagiu, dar și un „semn de profund respect și sinceră recunoștință” față de cărturarul și omul de spirit românesc, Dumitru Hurubă.

Și cu acest prilej, aduc sincere mulțumiri distinșilor profesioniști Doina Bălțat și Nicolae Băciuț, pentru contribuția importantă adusă la apariția acestei lucrări voluminoase și valoroase. De asemenea mulțumesc tuturor celor care au participat la sărbătorirea prietenului Dumitru Hurubă, prin editarea volumului de față, mărturie peste timp despre Omul și opera sa.

Îi dorim prolificului scriitor Dumitru Hurubă, putere și sănătate de a continua, încă mulți ani, pe calea pe care a urmat-o întreaga viață, cu atâta har, pricepere și dăruire, împreună cu toți cei dragi.

La mulți și binecuvântați ani!

Manifestare la Simeria, dedicată lui Dumitru Hurubă, la împlinirea a 80 de ani. Organizatori - Biblioteca Județeană «Ovid Densusianu» Hunedoara-Deva în colaborare cu Liceul Tehnologic de Transport Feroviar «Anghel Saligny» din Simeria.

Personaj și autor

Înainte de a vorbi despre autorul Dumitru Hurubă, ar fi potrivit să vorbim despre el mai întâi ca despre un personaj. Chiar și al propriei opere, pentru că, și atunci când nu e cu numele, Dumitru Hurubă e în textele/cărțile sale, cu toată ființa sa.

Personajul Dumitru Hurubă e atât de complex, încât el nu a putut să încapă într-un singur gen literar, a trecut prin toate, lăsând în fiecare câte o parte din sine, dar și luând din fiecare gen, hrană pentru următoarea aventură literară.

„Personajul” Dumitru Hurubă are notorietate publică, e „Cetățean de onoare” al locului nașterii și al celui al eternizării.

A luat din învățătura lumii atât cât i-a trebuit și cum i-a trebuit, iar ce n-a găsit în cărți a luat din viață, aceasta fiind, de fapt, cel mai mare și cel mai important dascăl al său.

Deși exigent și intransigent cu sine și cu ceilalți, n-a fost și un încrâncenat, lăsând zâmbetului de pe buze ori din colțul gurii să spună ce e de spus dincolo de cuvinte.

Întâlnirile noastre de început au stat sub semnul „Vetrei”, acolo unde Dumitru Hurubă a găsit și flacără și jar și cenușă pentru a fi și el parte a unei „văpăi” culturale din mijloc de vatră a ființei noastre istorice.

Astfel, personajul Dumitru Hurubă a arătat că el este autorul propriului personaj, că aspirațiile lui nu sunt gratuite ci, mai degrabă, misionare, într-o companie literară care și-a asumat o misiune preluată din „dimineța poezilor”: „creșterea limbei românești/ Ș-a patriei cinstire”.

După ce drumurile vieții noastre au intrat în labirint, erau puține șanse să ne întâlnim, dar când întâlnirea s-a întâmplat, ea a avut aura regăsirii, nu doar întru aceleași idealuri, ci în amplificarea speranțelor în dănuirea, nu doar în supraviețuirea noastră.

Am rămas cu Dumitru Hurubă tovarăși de drum, solidari în solitarea noastră, îndârjiți să stoarcem din noi ultima picătură de sudoare, înaintea ultimei picături de lacrimă.

Sunt mândru că am reușit să-i întrețin entuziasmul creator, văzându-l cât de tânăr și neliniștit e în scrisul său. Sunt convins chiar că unei părți din opera sa din ultimul deceniu i-am

asigurat cadrul de finalizare fără poticniri sau tergiversări. Cred că am reușit să îl scap de câte o boală, pentru că, nu?, „o boală-nvinsă-i orice carte”, pentru a se putea îmbolnivi de următoarea carte.

Dumitru Hurubă a creat o operă. Una de consistență, cu relief ferm. Și-a urmat chemarea cu toată energia și entuziasmul creator pentru un maraton literar exemplar. N-a făcut compromisuri nici cu sine, nici cu alții. Oricât de incomod a fost, orice ar fi pierdut printr-o astfel de atitudine.

Dumnezeu a fost bun, până la urmă, cu Dumitru Hurubă. I-a dat tinerețe fără bătrânețe și operă fără de moarte.

Mintea nu i s-a șubrezit nicio clipă, ba chiar și-a ascuțit tăișul creației, acumulările de viață și de scris spunându-și decisiv cuvântul.

Până la urmă, după faptă și răsplată. Adunate între coperte de carte, gesturile de fraternitate și de respect, de prețuire sunt dovadă că opera sa nu a fost vorbă în vânt, că el rămâne un mărturisitor al veacului său, cel din adâncuri care nu sunt ușor de văzut de oricine.

Dumitru Hurubă, de la înălțimea vârstei sale, poate privi cu împăcare (cu sine și cu lumea), cu mulțumirea că trecerea lui prin viață nu a fost petrecere, ci bucurie de a fi, bucurie de a dăruii din prea plinul său sufletesc.

Mai tineri cu o zare decât domnia sa, îl privim cu admirație și speranță că însoțirea noastră literară va fi de folos oricui va fi convins că lumea se va mântui prin cuvânt, că acesta va rămâne ca izvorul cel dintâi al ființării noastre.

NICOLAE BĂCIUȚ

DUMITRU HURUBĂ - LA ANIVERSARE

Dumitru Hurubă este, fără urmă de îndoială, unul dintre reprezentanții cei mai consistenți ai literaturii hunedorene și ai literaturii române post-decembriste.

Colaborările constante la principalele reviste literare din țară, dar și cele peste 80 de volume publicate, pun în lumină cu deosebită pregnanță un talentat autor de proză preponderent satirico-umoristică (romane, proză scurtă), poezie, critică literară, eseu, teatru..., circumscriindu-se pe linia marilor umoriști români.

Ultimele decenii ale vieții culturale hunedorene poartă amprenta inconfundabilă a acestui scriitor de literatură umoristică scrisă cu un talent ce îl așează cu cinste în compania unor nume mari precum Valentin Silvestru, Cornel Udrea, Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Tudor și Vlad Mușatescu etc., ca să ne oprim doar la principalele nume românești, însă umorul scrierilor sale poate fi apropiat ca structură de cel al englezului Jerome K. Jerome, Cehov, Twain, Cervantes...

Dumitru Hurubă tratează teme etice, criticând ambiția nemăsurată, prostia, avariția, ipocrizia, prețiozitatea doamnelor închipuite, parvenitismul într-un mod tolerant și cu umor, uneori chiar cu umor aluziv. Dar sunt și situații în care tonul este mai sever, poezia este o adresare directă, devenită satiră, atunci când critică decadența moravurilor (în viața publică sau privată) într-o formă zdrobitoare. Apărător al idealurilor umaniste, el ia peste picior întregul spectru al slăbiciunilor omenești cu mijloace comice și jocuri originale de cuvinte, umorul devenind un indiciu al prezenței de spirit a acestui scriitor realist, care pune sub lupă societatea din timpul său, dar pe care o prezintă... ironic.

Nu este o ironie mușcătoare și impregnată de pesimism, dimpotrivă, într-o formă alegorică, face o critică nimicitoare a societății resimțite ca incorectă, defectuoasă, reprezentată de persoane, instituții și mentalități. Acestea sunt raportate la un ideal, căruia nu-i corespund, umorul ironic nefiind altceva decât un vector al satirei. Critică fără menajamente anumite aspecte ale literaturii contemporane, punând noi accente în

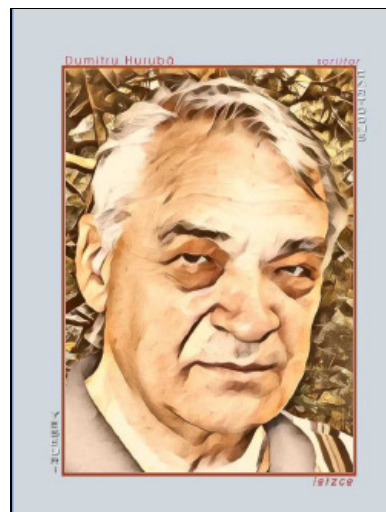
stilul satiric, caracterizate prin virtuozitate și ironie elegantă.

Umorul, așa putea spune, este tovarășul de nădejde al autorului, căruia nu i se poate reproșa că n-are haz. Într-o țară în care totul funcționează de-a-ndoaselea, subiectele-materie primă se găsesc din belșug, iar umoristul își îndreaptă ochiul și cuvântul sfichiuitor spre cotidianul hâd, deformat de ignoranță, răutate, invidie, înfumurare și alte tare sociale.

Citirea oricărei cărți semnate de scriitorul în discuție este, de fiecare dată, un prilej de contemplare a societății românești contemporane, o societate pe ai cărei reprezentanți poetul îi immortalizează asemenea unui talentat caricaturist, cititorul savurând un umor de calitate, așa cum ne-a obișnuit de-a lungul anilor Dumitru Hurubă.

În semn de apreciere pentru valoarea scrierilor sale, care au îmbogățit patrimoniul literaturii române, cadrele didactice de la Liceul Tehnologic de Transport Feroviar „Anghel Saligny” din Simeria, Centrul Cultural și de Creație al orașului Simeria împreună cu Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara – Deva au organizat un eveniment cultural deosebit de emoționant intitulat „Dumitru Hurubă, cărturar și om de spirit”.

Din motive obiective, s-a procedat la derularea evenimentului în două etape: de la ora 12:00 în Sala de Festivități a Liceului din localitate a avut loc aniversarea sărbătorească a scriitorului DUMITRU HURUBĂ, colaborator vechi al acestei instituții, prieten al elevilor și al cadrelor didactice. Astfel, elevii Liceului menționat mai înainte s-au întrecut pe ei înșiși prin prezentarea unui spectacol omagial absolut inedit (scenete și recital de poezii din opera autorului), un dans tematic, executarea unui moment de balet, urarea „Mulți

ani trăiască!” intonat de un impresionat cor al... tuturor celor prezenți, respectiv peste 100 de elevi și cadre didactice în frunte cu managerul Liceului, doamna prof. Marioara Cernescu și directorul adjunct, doamna prof. Camelia Mariana Baci. Iar acum se cuvine, pe bună dreptate, să fie menționată organizatoarea acestui superb spectacol, doamna prof. dr. Anamaria Muntean, ajutată și susținută de colegile de catedră. La final, scriitorul, vădit emoționat, i-a felicitat pe elevi și le-a urat sănătate și reușite în viață, dar le-a oferit și recomandarea de a-și prețui dascălii. A urmat o mică ședință foto cu omagiatul zilei.

În seara aceeași zile de 24 octombrie 2024, începând cu ora 17:00, la Centrul Cultural și de Afaceri din orașul Simeria, s-a derulat a doua parte a aniversării scriitorului DUMITRU HURUBĂ, membru titular al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. Astfel, acțiunea omagială a fost moderată de scriitorul Constantin Stancu și poeta Paulina Popa, nume cunoscute în literatura hunedoreană și nu numai. Printre invitați se aflau scriitorii-prieteni sosiți din diferite colțuri ale țării: poetul Nicolae Băciut, directorul publicațiilor „Vatra veche” și „Cadran (Jurnal mureșean)”, sosit din Târgu-Mureș; romanciera timișoreană Nina Ceranu, director al Editurii Eubee, poetul timișorean Ion Scorobete, scriitorul sibian Silviu Guga, alți scriitori și oameni de cultură →

DOINA BĂLȚAT

din județul Hunedoara. Nu au lipsit prietenii, iubitorii de literatură umoristică, oficialitățile orașului, cadrele didactice, reprezentanții Bibliotecii Județene în frunte cu managerul acestei instituții, domnul Ioan Sebastian Bara, organizator principal al acestei părți omagiale. Au luat cuvântul și l-au felicitat pe proaspătul octogenar mulți dintre cei prezenți, printre care și primarul orașului Simeria, ing. Ioan Emil Rîșteiu, același care i-a acordat lui Dumitru Hurubă în anul 2014 titlul de Cetățean de Onoare al orașului Simeria.

Din partea Bibliotecii Județene a primit o **Diplomă de excelență** „pentru tot ceea ce a dăruit literaturii și culturii hunedorene de-a lungul unei vieți în care a slujit cu măiestrie slova românească”, înmănată de managerul acestei instituții, domnul Ioan Sebastian Bara și doamna Denisa Toma, coordonatorul revistei Vox libri; din partea Inspectoratului Școlar al județului Hunedoara a luat cuvântul prof. dr. Flori Simona Țene, inspector școlar de Limba română, iar managerul Liceului, doamna prof. Cernescu Marioara, după evocarea și urările adecvate, a conferit omagiatului o **Plachetă de onoare** „la ceas aniversar, pentru prolifică activitate literară, împărtășită elevilor și dascălilor simerieni, ca un „balsam” pentru minte și suflet.” Poetul Nicolae Băciuț, vechi prieten și editor (din 2021 încoace!), i-a înmănat sărbătoritului o **Diplomă de excelență**, cu ocazia aniversării a 80 de ani de viață, pentru aportul la „Creșterea limbei românești/ Și-a patriei cinstire”, pentru contribuția

adusă la sporirea prestigiului revistei VATRA VECHĂ.” Alături de prof. dr. Ioan Lăcătușu, poetul Nicolae Băciuț a fost coordonator al volumului omagial „Scriitorul Umorist DUMITRU

HURUBĂ – Omagiu la 80 de ani”, Editura Eurocarpatica, Colecția „Profesioniștii noștri” nr.41, Sfântul Gheorghe, 2024. Neputând fi prezent la eveniment, din pricina unor probleme de sănătate, domnul dr. Ioan Lăcătușu a transmis un mesaj adresat sărbătoritului și celor prezenți, mesaj căruia i-a dat citire doamna prof. Camelia Mariana Baci, director adjunct la Liceul din localitate. La final, Corala „Sargeția”, condusă de dirijorul Adrian Vinars, i-a încântat pe cei prezenți cu câteva piese celebre, încheind cu „Mulți ani trăiască!”

Din păcate, sărbătoritului nu i s-a acordat la final cuvântul, motiv pentru care nu știm ce ar fi pregătit celor prezenți, dar nu e un motiv de disperare, credem noi, căci, având două zile de naștere (26 octombrie 1944 – reală și 22 noiembrie 1944 – oficială), îl poate rosti în fața unei oglinzi, când împlinește oficial (a doua oară!) 80 de ani.

Dar, cum se spune, nimeni nu-i profet în țara lui, așa că nici Dumitru Hurubă nu a primit urări/ felicitări din partea celor din Filiala Alba – Hunedoara aUSR din care face parte, nu mai punem la socoteală că nici nu au participat cei din conducerea acestei Filiale la eveniment. Nimic nou: la fel s-a întâmplat și la împlinirea vârstei de 75 de ani, iar practica începe să devină tradiție...

Indiferent că activitatea culturală s-a desfășurat în prezența celor mici ori a celor mari, pentru simerieni evenimentul cultural în discuție reprezintă un moment important, de referință, micul oraș nod de cale ferată găzduind, într-o singură zi, atâtea personalități din diverse domenii.

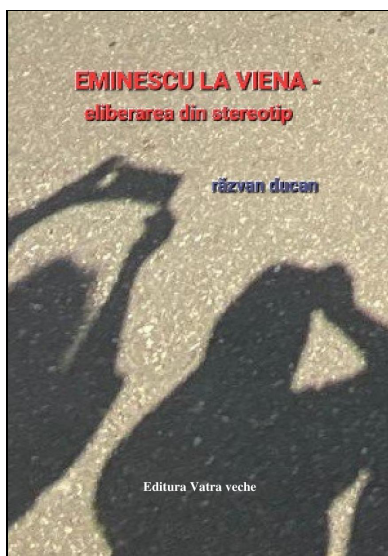
POETUL NEMURIRII NOASTRE, LA VIENA

Perspectiva receptării de ultima oră, a lui Eminescu „văzut de mine, fără prejudecăți” așa cum precizează autorul în dedicația de pe prima filă a exemplarului dăruit subsemnatului¹, nu este nouă, Răzvan Ducan obișnuindu-ne încă din volumele de poezii anterioare², cu acest „soi de cercetare cu instrumente poetice a unei lumi în care spiritul românesc s-a manifestat cu pregnanță, scriind istorie”³.

Elasticitatea imaginației care percută la prima cheie a inspirației, și firescul expresivității evidențiază cel puțin două căi de a-l apropia pe Mihai Eminescu, de acest *saeculum* pe care ne e dat să-l trăim în acest veac, deja mult încercat, și de a-l face pe cât mai palpabil, în prezentul de azi: „Se făcea că Eminescu mi-a vorbit./ Cum i-a vorbit la Praga lui Thomas Jan./ Și de-odată am devenit un clic de aparat./ Cel mai mic ce a immortalizat un titan” (*Am visat că am găsit la Viena...*, p. 19). Sau, probabil, motivul să fie fuga de închistarea cu care ne obișnuiseră recent, unii critici literari, oferind posterității explicații devenite adevărate șabloane, care cică, nu mai suportă alte comentarii, ca și cum ele ar trebui să fie ceva STAS?

Eminescu cel viu - ar fi sintagma forte, pe care nu ezită să ne-o fluture un poet ca Răzvan Ducan, sub nasul conștiinței noastre de român. De aceea, ca un îndrăgostit lulea de geniul marelui nostru făuritor de limbă literară, poetul târnăvean merge insistent, pe urmele pașilor lui, peste tot, închipuindu-și că tot timpul, se află alături de el: „Închipuirea cu Eminescu la Viena./ Unde-s personaj, lângă el în picioare” (p. 19).

Totodată, imaginația lui Răzvan Ducan, oricât de liberă ar vrea să fie, nu poate ieși din pașii biografiei marelui Poet și mai ales din albia istoriei literare, din care „extrage rădăcina pătrată”, așa cum precizează editorul Nicolae Băciuț, restul rămânând „poezie curată, patetică, ce-i drept, dar reținând adevăruri care definesc încă din anii vienezi

anvergura genialității eminesciene”⁴.

Așa a fost să fie: să citeșc acest volum de versuri, dăruit de autor, chiar în metropola fostului Imperiu Habsburgic, după un tur pe cinste, prin Viena de azi, nu însă, fără a fi înfierbântat de gândul că Viena de acum mai bine de 150 de ani nu mai este așa cum a fost, ca de altfel tot ce se naște pe lumea aceasta. Eventual moare încet, așa cum dă de înțeles autorul monumentalei *Panorama deșertăciunilor*. Și ea, Viena, ca veșnică așezare omenească, se schimbă în continuu, precum râul lui Heraclit, în care nu se poate scălda nimeni de două ori. Cu alte cuvinte, populația blondă din urmă cu sute de ani, a Vienei, pare a fi azi, înlocuită, treptat, cu cea brună, probabil ca să rimeze cu denumirea *Palatului de Schonbrunn*. Adică, la așa un palat brun, așa o societate brună, nu?

Tocmai de aceea, imaginația lui Răzvan Ducan scotocește și de această dată, pe sub straturile moderne ale Orașului de astăzi, ca să găsească, neschimbate, urmele pașilor lui Eminescu, exact pe unde umblase el, cu timp în urmă, tânăr fiind, cu statura aceea voievodală și dedicat trup și suflet, saloanelor de teatru ale capitalei habsburgice: „La Burgtheater/ Îi plăcea să meargă./ Mai mult ca la Karlstheater./ Theater in der Josephstadt, Theater an der Wien./ Thalia fiindu-i dragă” (*La Burgtheater*, p. 22); „Unde l-am recunoscut pe Eminescu./ În atelierul lui Lovy, de pe Mariahilferstrasse./ Alături de Ștefanelli și Isopescu./

Dintr-o mărturisire ce se uitase” (*Am visat că am găsit la Viena...*, p. 19); „Henric al IV-lea./ Antoniu și Cleopatra./ Ca ulterior inspirat de Shakespeare:/ - Trecea cu barbă albă pe fruntea-ntunecată/ Cununa cea de paie îi atârna uscată/ Moșneagul rege Lear” (*La Burgtheater*, p. 22), urmărirea traseului eminescian prin capitala imperiului, însoțit de inserții din *Opere II*, amplificând gradul stăruirii de beatitudine a autorului *Viețuirii în clepsidră*.

Inserția de la p. 15, cea cu portretul marelui poet („oacheș cu fața curată și rasă peste tot./ cu ochi mărunți și visători și întotdeauna/ cu un zâmbet batjocoritor pe buze” - *Că l-a crezut inițial albanez sau persan* - p. 15), dă viață întregului poem. Tot așa, într-un alt poem, de 6 strofe, blițul liric al poetului așează imaginea lui Eminescu într-o nouă aură lirică, tot cu ajutorul mărturiilor lui Ioan Slavici pe care-l citează cu litere italice: „Mi-a spus-o chiar Slavici că/ nu mânca zile întregi/ și petrecea nopțile în neadormire, / Lasă-l acum și caută-l peste o mie de ani./ În a românilor neschimbată iubire” (*Nu l-ai văzut pe Mihai Eminescu?*, p. 31).

Inserțiile au rolul de a consolida, la tot pasul, intensitatea trăirii, așa cum se poate constata în *Icoana de la Nicula, la Stephansdom!...*, icoana de la Nicula fiind văzută față-n față cu poezia *Înger și demon*: „La ieșire, puneă subdiviziuni de florini./ În cutia milei gândului hegemon./ O lumânare aprinsă acolo, arde și-acum./ Cu ceară de *Înger și demon*” (*Icoana de la Nicula, la Stephansdom!...*, p. 21).

Totodată, așa dintr-un laturile sufletești ale celui care insistase ca Icoana de la Nicula să ajungă la Stephansdom, vizează, mai înainte de toate, problema credinței: „Credința zugrăvește icoanele-n biserici./ Și împinge-n taste și pe poezii feerici (...) Credința nu-i ceva mercantil./ Icoanele-n biserici sunt figuri de stil” (*Credința zugrăvește icoanele-n biserici*, p.88).

Viena a fost, de-a lungul veacurilor, atât capitală a înaltei culturi, a luminării minților, a Premiilor Herder, cât și cea în care s-au luat decizii nefaste, pentru *disciplinarea* iobăgimii încovoiate de atâta *disciplină*, fără de care statul feudal austriac ar fi ajuns la un ireversibil colaps: „Degeaba!/ Roata pe care sunt trași acum românii/ a →

NICOLAE SUCIU

¹ RĂZVAN DUCAN -*Eminescu la Viena - eliberarea din stereotip* Ed. Vatra Veche, 2024

² RĂZVAN DUCAN -*Poporul de proști versus Eminescu*, ed. Nico, 2013

³ RĂZVAN DUCAN -*Eminescu la Viena - eliberarea din stereotip*, id., p. 5

⁴ Id., p. 6

fost unsă să nu scârțâie și să fie silențioasă./ Degeaba dai un deget, când iei toată mâna./ Tot Horea și Cloșca suntem./ Numai forma supliciului e mai sofisticată, dar tot oneroasă” (*Zeci de români au luat în timp Premiul Herder...*, p. 72). Și de această dată, inserția joacă un rol decisiv: „Nici altă spusă nu i-o amân:/ Nu cunosc mândrie mai mare decât să fii român” (p. 72)

Unul dintre cele mai înaripate poeme ale prezentului volum este *Hei, cai, de la birjele din Viena*, mai mult o alegorică adresare cailor marii capitale austriece, obișnuți de-a lungul veacurilor, să transporte numai neamuri de os împărătesc.

Pe aceștia, autorul *Autodumnicilor* îi întreabă dacă n-au dus în birje și „un tânăr cu părul pana corbului./ Și cu melancolie de visător, în glas? (...) Un împărat, fără imperiu cezaro-crăiesc?! Care împărat domnea peste idei./ Și peste vaste întinderi de cuvinte (...) De-au purtat un poet cu stea în frunte” (p.118), interogațiile retorice refăcând prezența personalității lui Eminescu, „împărat” de o cu totul altă dimensiune și „domn peste idei (...) peste suflete”. De aici, aluzia lui Răzvan Ducan la discrepanța dintre lumea puterii, strict vremelnică, și lumea nemuritoare a culturii.

De asemenea, de-a dreptul originală mi se pare a fi *Frică, virgulă, că de-părtarea*, în care strălucește, fără echivoc, una dintre cele mai imprevizibile metafore, *buricul unei priviri*, plauzibilă oportunitate în ceea ce privește *reglarea dorului iubirii* de Eminescu: „Așa am luat cu buricul unei priviri./ De pe statuia neatinsă a sa./ Ceva pentru locul meu secret./ O astfel de glandă pineală./ Ca să-mi regleze dorul iubirii”. Eul poetic nu pregetă să-și „exerseze tăcerea, cu îndrăzneala./ Să-i fiu tăcerii lui, partener” (p. 117), în care cultul pentru amănuntul semnificativ, așează în pasta apropierii dintre Eminescu și posteritate, incommensurabilul aur al afecțiunii. Amănuntul semnificativ nu poate fi nici de această dată, decât „un lucru sau un act care nu au semnificație decât în măsura în care participă la un prototip...”, cum precizează Mircea Eliade. Lucrurile devin, astfel, „embleme sau vehicule ale principiilor metafizice.”⁵, concretizând nevoia eului poetic

de a împărți împreună, clipa prezentului de atunci cu clipa prezentului de acum, fie în ceea ce privește *hrana* plină de semnificații, a tânărului Poet, flămând de idei: „Ungea o felie de suflet cu Lună lină, / Un ceai dintr-un tei luat din poezii./ Iar la prânz, o bucată de priveliște./ Ce-i ținea de foame, până a doua zi” (*De dragul foamei*, p. 90); „Luna plină l-a hrănit cu conul ei de lumină./ Iară stelele din depărtare/ S-au lăsat desfăcute cu chei tubulare”, (*Planeții*, p. 119), fie *studiul* continuu, fără pauză: „Avea dulap pentru Goethe și Heine./ Unde polițe cu cărți, pe post de pereți./ Țineau cerul propriei vieți” (*Planeții*, p. 119), *clipele dificile*: „Doar un pahar cu lapte a cerut Eminescu./ Înainte de a muri la Șuțu, la București./ I l-au adus de mult mai aproape./ Decât din Calea Lactee, din șistarele dumnezeiești” (*Un pahar cu lapte*, p.113), ori modul cum vedea *legăturile româno-austriece*: „De aceea mă duc la poporul invocat./ Să scot chiar din măneca Vienei, asul cu Eminescu./ Să fac tabula rasa peste ofense și să desfid./ Anatema de pe poporul lui escu” (*De la un popor cald*, p. 110)

De aceea, nu o dată îi găsim pe Mihai Eminescu și Răzvan Ducan – față-n față în clipa contopirii dimensiunilor temporale: „Nu știu de-s vrednic să-i calc pe urme”; Nu știu de-s vrednic să-i iau urma./ Ca un câine de vânatoare îndrăgostit de vânat./ Dar mi-a lăsat firimituri, ca Hansel și Gretel./ Pe care păsărelele timpului nu le-au mâncat”; „Nu știu de-s vrednic să merg să respir./ Urmele respirate, prin Viena, cândva./ Plămâni mei sunt prea strâmți, / Față de amplitudinea cu care el respira” (*În inima mea*, p.116)); „Din iubire până la adorație./ Față de cel ce veșnic, sortit de-a rămâne./ În vârful piramidei trofice./ A literaturii române”

Scriitori și oameni de cultură transilvăneni, sărbătorind „Ziua Limbii Române”, la Viena, 31 august 2024

Mihai Eminescu în perioada vieneză. Reconstrucție fotografică de graficianul Bogdan Petry.

(„Poesii”, ediția princeps, p. 114); „Am să iau de la Belu, pământ./ De pe mormântul lui fierbinte./ Ca să-l duc la Viena, unde sunt./ De înmormântat niște cuvinte” (*Cu virtualul meu*, p.112); Pustiul „Pustiul a plecat./ Din Geniu pustiul./ Și ne-a lăsat./ Pe geniul cel viu” (*Geniul cel viu*, p. 111). Fierbinte adorație a postmodernului este exprimată și prin adresare la pers a II-a sg- celui care „capăt de sămânță ce ești”: „...la București./ Unde la Belu să-ți așterni veșnicia./ Ca și capăt de sămânță ce ești” (*Capăt de sămânță*, p. 115); „Să-i fiu suport destoinic./ Scrisului deversat din preaplin (...) Poemul să-i susțin cu trupul meu” (p.103-104); „Să treacă Eminescu și să vină./ Lăsându-mi un bănuț de Lumină lină (...) Ce-a ridicat prețioase cuvinte./ La rang de balsam pentru suflete și minte, // De la bibliotecile Vienei, de pe cărțile rare./ Îți voi lua fragmente epiteliale”; „ca apoi, din alte gânduri temerare./ Să-i extrag ADN-ul de pe chei tubulare./Cu care noapte de noapte deșuruba, stea cu stea./ Ca cerul propriu să-l poată lumina” (*Umplerea cu Eminescu*, p. 105-106).

După acest modest periplu prin noua carte a lui Răzvan Ducan, subscriem celor afirmate de editor, în prefață: „Indirect, cartea sa de poezie devine document existența al Poetului, cel care prin verbul său a dat identitate limbii și nevoii noastre de a ne regăsi patria de pământ sub cerul limbii noastre”⁶ (Ducan, p. 6).

⁵ IOAN PETRU CULIANU - *Mircea Eliade*, ed.Nemira, 1995, pp. 49-51

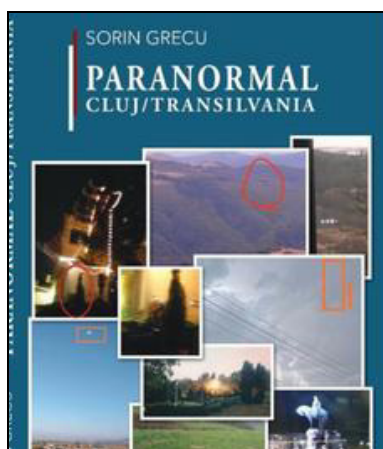
⁶ RĂZVAN DUCAN - *Eminescu la Viena-eliberarea din stereotip*, id., p. 6

PARANORMAL

I. Abordând tehnica recitării, lui J. L. Borges, cea a „anacronismului deliberat și a atribuțiilor greșite” care ne obligă în mod insistent, să parcurgem *Odiseea* lui Homer ca și când ar fi anterioară *Eneidei* lui Virgiliu, reiau lectura recente cărți a jurnalistului Sorin Grecu, (*Paranormal. Cluj/ Transilvania*, Editura ACTAEON Books, Baia Mare, 2024) ca și când aceasta ar fi fost editată înaintea concepției cărților sale de poezie, *Viața la întâmplare*, *Omul transformator*, *Vara coriștilor*, *Coborârea în lumină* ș.c.l., cu incitantele lor universuri, pe cât de fictive, pe atât de reale. Ca și când *Paranormal. Cluj/ Transilvania* ar fi apărut înaintea derulării discuțiilor noastre amicale, în urmă cu ani, la Tg. Lăpuș unde ne-am și cunoscut, la *Festivalul iei și al poeziei*.

De altfel, nici nu cred că aș greși prea mult, aplicând tehnica recitării susamintite, deoarece mai întâi au existat aceste experiențe de viață, trăite pe muchie de cuțit, de către nonconformistul jurnalist, și mai apoi au luat ființă universurile fictive, plămădite de poetul Sorin Grecu, ca o terapie artistică. Spre exemplu, momentul 1968, al experienței copilului în vârstă de 6 ani, nu putea fi posterioară tuturor operelor viitorului scriitor clujean: „Toată aventura personală în domeniu a început în acea stranie zi de august a anului 1968 – aveam doar de șase ani – când, aflat în curtea casei bunicii de pe strada Transilvaniei, situată în cartierul Dâmbu Rotund, *vis-à-vis* de Pădurea Baciului, am văzut și eu, asemeni miilor de clujeni ai vremii, OZN-ul care a staționat ore în șir deasupra Clujului. A fost fotografiat cu acel prilej de către Emil Barnea, fotografia devenind celebră” (p.10).

Prin urmare, cu riscul de a mă repeta, încerc să mă obișnuiesc cu gândul că mai întâi a fost realitatea crudă și cruntă a vieții pre și postrevoluționare, trăită de omul care atunci funcționa în calitate de *biet* reporter (spun *biet*, deoarece, cum rezultă din carte, mai mult era împiedicat să-și exercite cu adevărat misiunea, decât să fie ajutat), printre altele, la PRO-TV Cluj, și mai apoi s-au înfiripat universurile fictive, proprii eului poetic. Dacă în universul liricii sale atipice,

eram obișnuit să constat că societatea de azi, în general, este ori o imensă sală de prosectură de la *Medico Legală*, ori un topos bântuit de fantome sau vizitat de OZN-uri, acum, cu ocazia relecturii acestei cărți, am senzația că însuși autorul *Infernului* m-ar fi luat de mână și m-ar fi condus în spațiile care l-ar fi inspirat cândva, întru conceperea faimoaselor și cutremurătoarelor bolgii dantești, dispuse într-un imens crater conic, în funcție de gravitatea păcatelor, și populate cu personaje recrutate din protipendada lumii ev-mediului italic. Dezmeticit, constat de fapt, că cel care m-a luat de mână este însuși Sorin Grecu, autorul acestei cărți, cu intenția de a-mi arăta ceea ce nu mai văzusem niciodată, și anume, realitatea, acel *res gestae*, care a stat și stă la baza însăilării acelei *memoria rerum gestarum*, a vieții nude, cea de atunci, cu toate încercările ei neprevăzute, cu toate provocările ei și, mai ales, cu groaza de a fi oricând linșat. Dacă poezia lui Grecu se dovedește a fi „artă pentru adevăr”, această scriere atipică este realitatea însăși, nefardată, necosmetizată, păstrată peste timp, cu mare grijă și surprinsă în reportaje, cu multă răbdare, așa cum reiese din propriile sale mărturisiri: „Dincolo, pe celelalte târgi lăncezeau, surprinși în clipa supremă, în cele mai incomode poziții, boschetari plini de păduchi, alături de domni eleganți, îmbrăcați în costume scumpe. Atunci, în acel minut nesfârșit, am trăit o experiență cu adevărat memorabilă, după ce, cu nesfârșită scârbă, am dat puțin targa la o parte, ca să urinez în canalul semiînfundat. Îmi părea, în spațiul acela restrâns, că, oricând, unul din personajele care mă fixau cu privirea golită de viață s-ar putea ridica să mă

certe! Și chiar în timp ce urinam, cotul meu atingea fruntea unei distinse doamne în vârstă, elegant gătită pentru ultimul drum. A fost una dintre cele mai stranii trăiri avute vreodată: pendulam între satisfacția urinării și teama de moarte, în final amândouă ducându-mă spre o senzație de erotism extrem, cum nu mai avusesem până atunci. Iar în final o stare aproape nepământească de mulțumire” (p. 111).

Prezentul volum este *lumina de la capătul tunelului*, în care noi, cititorii, suntem invitați să descoperim adevărata față a întâmplărilor acelor zeci de ani, în care România, abia scăpată de pe orbita *împuşcatului*, avea să rămână mai departe, mult și bine, în brațele aceleiași Mării cu altă pălărie, ca într-un imens *cetaceu* în care aceleași *personaje*, prinse cândva, de reporter, în flagrant, nu renunță să se răzbune pe el, amenințându-l pentru îndrăzneala de a fi dezvelit adevărul, cum aflăm și din aceste rânduri: „Exact atunci, când beam liniștit o cafea împreună cu prietenul meu, am fost înștiințat, telefonic, de către angajații I.M.L. Cluj că un tip vântura un cuțit enorm pe acolo, ca să mă spintece. Îi relatase în ziar povestea de viață, șleampătă, care l-a făcut de răs în orașelul său. Mi-au spus, ulterior, cei de la I.M.L. că absența m-a salvat ca prin minune, căci omul era chitit să mă termine – iar eu am știut imediat că-i *intervenția* îngerului meu protector. Seara, individul m-a sunat și mi-a spus, spășit, următoarele: Dacă vă prindeam azi dimineață, vă asigur că acum erați mort, atât de furios eram pe dumneavoastră. Mare noroc ați avut că n-ați fost acolo” (pp. 117-118). Apoi, într-un alt episod, în care Sorin Grecu și cameramanul său au fost cât pe ce să piară într-o inundație, cei doi au fost salvați în ultima clipă de inspirația unui șofer de ifron, unde erau îmbarcați. Culmea, la momentul respectiv erau și ei filmați de o televiziune concurentă: „Abia atunci am înțeles că ne-a trecut glonțul pe la ureche: ar fi fost nevoie doar de câteva secunde și operatorul ar fi surprins pe cameră chiar momentul prăbușirii noastre în puhoaiete umflate. Ce știre ar fi ieșit... Desigur, odată ajunși la studioul nostru din Cluj, șefii de la București ne-au certat, întrebându-ne – probabil îngrijorați mai mult de camera de luat →

NICOLAE SUCIU

vederi decât de noi – cine v-a pus să vă băgați acolo?” (p. 114). Într-o altă relatare, un director I.M.L. Cluj „dădea telefoane la angajați, afla unde mă aflu și apoi venea val-vârtej, ca să mă scoată din spațiul public unde-mi câștigam pâinea! Să mă explic: eu am fost, pe parcursul întregii mele cariere, un jurnalist profilat pe „inefabil” și subiecte de senzație din zona *underground*” (p. 61).

Paranormal. Cluj/ Transilvania este o carte atipică, mai întâi prin titlul abordat (*Paranormal Cluj*), care nu întâmplător, apelează la forma nearticulată a primilor doi termeni, indicând ceva nedeterminat, iar mai apoi, prin structura ei, 51 de capitole, fără ca acestea să fie reunite în părți distincte, pe tematici, de altfel și acesta, un alt atu de bun augur pentru amplificarea provocării.

Prezentările sunt, de regulă, lapidare, cum e și cea a unei situații limită, petrecută imediat după scandalul cadavrelor cu capetele tăiate de la I.M.F. : „Tâmbălău fără precedent, joi 18 februarie 2016, la I.M.L. Cluj. Dis de dimineață, femeia de serviciu a instituției a găsit pe gazonul din fața cabinetului medicului legist primar (...), un săculeț cu oase umane, un rozariu și un leucoplast pe care era scris numele acestuia!” (p. 63), atât de șocantă, încât până și medicul legist e sigur că „într-adevăr, e vorba de o formă de vrăjitorie, blesteme, în orice caz o încercare de intimidare a mea, fapt care m-a determinat să anunț imediat poliția” (p. 63) sau cea de la Casa „Gavroche”, cu iz de macabru: „Deci, amprenta locului era cu adevărat teribilă, fiind probabil vorba de fantomele celor două femei, care făceau urât – nimic altceva decât sufletele lor chinuite, care nu au putut urca la cer. Și, primul șoc l-am avut la intrarea în curte: câteva ciori s-au repezit spre noi, ca-n filmul lui Hitchcock, una din ele aruncându-mi, direct în cap, o „ghiulea” – o nucă pe care ne urau ele bun venit în casa bântuită!” (pp. 12-13). Nu departe este și întâmplarea de la Sediul Școlii populare de Arte, clădire bântuită de fantomele unor copii de la fosta școală de corecție, morți precis în condiții de un mare dramatism, pe care omul de serviciu o relatează cam așa: „Uite ce-am pățit astă noapte... După ce m-am distrat puțin aseară cu fante-mele, ajuns acasă (n.n. – omul

locuiește la 4-5 kilometri de cartierul Mărăști, unde se află amplasamentul Școlii de Arte) m-am îmbrăcat în pijama, m-am uitat puțin la televizor și – obosit de munca de peste zi – am căzut într-un somn adânc. Însă, dimineață, am constatat un lucru înspăimântător: eram în pat, în pielea goală, iar cele două piese ale pijamalei de pe mine, aruncate prin casă... Mi-au dat jos până și chiloții și i-au ascuns sub pernă! Cred că fantomele au venit și s-au răzburat pe mine fiindcă le-am jignit!” (pp. 16-17).

După ce un inițiat îi făcuse autorului-narator observația: „Când îi cauți, ei bine, aceștia te văd și ei. Iar înclinația ta spre extrasenzorial e exact precum cea a tinerilor care merg la sala de forță: fac mușchi. Sau, dacă faci matematică la nivel înalt, devii focusat. Cred că interesul pentru aceste lucruri a dezvoltat o capacitate care a devenit între timp a doua ta natură – sau, poate, prima”, acesta trece, de Sânziene, printr-o întâmplare stranie: „Brusc, pe trotuarul din dreptul bisericii, în sensul meu de mers, am văzut sprijinită de stâlp o ființă ciudată, cu un cap enorm, cioc de vultur și un penaj sub formă de clăie de fân. Stătea ghemuită. Fața ei aducea izbitor cu o mască grotescă, maramureșeană” (p. 18), iar Marius Moga, vindecătorul și parapsihologul de la Alba-Iulia îl asigură că ceea ce văzuse nu fusese un înger, ci un Anunnaki.

De remarcat este, aproape în fiecare capitol, prezența filonului artistic, strict necesar deschiderii spre lumea declarațiilor și, implicit, spre realitatea dură. Pentru a conduce cititorul-narator în lumea acelei realități dure, găzduită de spații vechi și guvernată de morți neelucidate de-a lungul timpurilor, jurnalistul se vede în situația de a face un lobby, apelând la tehnicile prozatorului, cum bunăoară, ar fi *narațiunea*: „Astă noapte, după ora doisprezece - povestește unul dintre paznicii de la Medico-Legală -, numai aud că cineva a ridicat piedica grea de lemn, de la poarta de la intrare în clădirea Facultății de Anatomie Patologică (n.n. – la subsolul căreia se află Prosectura, cabinetul de consultații și casieria). A deschis poarta larg și apoi a trântit, cu zgomot, piedica. M-am uitat peste tot, la toate camerele, inclusiv la cele de afară – și n-am văzut nimic. Așa că am fugit repede

spre intrare, și, așa cum văzusem și pe cameră, poarta era deschisă. Nu cred în fantome, dar numai așa ceva putea fi, deoarece nimeni nu se afla în clădire la ora respectivă și înclin să le dau dreptate femeilor de serviciu care spun că după orele de lucru e cam apăsător să rămâi aici, fiindcă uneori tremură din temelii dulapurile și țevile” (p. 22).

Acestea ar fi doar câteva mostre din puzderia de situații pe care Sorin Grecu le prezintă în cartea sa, așa, nude, ne-fardate, ca să nu mai amintesc de alte lucruri ieșite din comun, cum ar fi: demersul vrăjitoarelor de pe Calea Turzii, care i-au prezis lui Nicolae Ceaușescu accidentul rutier și mai apoi, moartea, pentru că le desființase cartierul; fel de fel de miracole care au zguduit viața orașului de pe Someș; aparițiile OZN din Pădurea Suceagu, din Pădurea Baci, din Pădurea Făget, de la Chiochiș sau pe cerul de la Bobâlna; ședințele de spiritism ale latinistului Vasile Sav; apariția ființelor reptiliene, a omului fără cap, a omului-lup, a combustiei interne și, nu în ultimul rând „diavolul țâșnit în fața mea (...) în garsoniera din cartierul Mănăștur”, din cafetiera care, explodând, „a lăsat pereții pictați, cu nenumărate particule de cafea, mi-a pudrat și tablourile, dar – lucru minunat! – icoana Maicii Sfinte, aflată vis-a-vis de aragaz, a rămas neatinsă!” (p. 204), fapt care-l determină pe fostul jurnalist să vină cu explicația: „Zile în șir ne-am tot gândit la ce se petrecuse, iar CONCLUZIA a fost una singură: credem – și sunt sigur că nu ne înșelăm – că atmosfera de o rară religiozitate din locuința a scos brusc din *ambient* entitatea care se tolănea, nepăsătoare, în una →

din ultimele noastre dependențe: cafeaua” (p. 204). Narațiunea se confundă cu povestirea și presupune existența cel puțin a unui narator și mai ales a unei narațiuni- ramă al cărei narator, ca instanță narativă, copleșește prin perspectiva subiectivă a narării: „De fantasticul Om mă leagă o mulțime de amintiri, care de care mai de care mai spectaculoase, din timpul liceului, dar și mult mai noi, din ultimii ani, când ne plăcea să ne întâlnim, periodic, la bomba etilică *Între cracii lui Mercur* din Gheorgheni” (p. 123), nelipsită de sinceritate, de ezitare, de momente de cumpănă și nici de uimire: „aș introduce și istorioara ce mi-a fost relatată relativ recent la Beclean, oraș din județul Bistrița-Năsăud, situat la circa 100 de kilometri de Cluj-Napoca... Aflat acolo, în toamna lui 2023, împreună cu soția, poeta Mirela Duma, am luat un taxi, care să ne ducă 34 de km, suplimentari (...) și la care mă voi referi mai târziu” (p. 40); „o întâmplare, atât de ciudată, încât nici nu am îndrăznit să o consemnez atunci, nici chiar pentru mine, pentru a nu părea nebun de legat în caz că o reproduc ” (p. 59); „Episodul se petrecea prin anul 1997–1998, nu mai rețin cu exactitate” (p. 114), și cu intenția de a face bine: „Mă aflu, în calitate de jurnalist, într-unul din birourile sediului din Cluj al unui partid când, deodată, privirea mi-a poposit pe o scrisoare, nedefăcută, aruncată la coșul de gunoi”(65).

Ca „modalitate narativă la persoana întâi”- cum o califică Franz Stanzel - *povestirea* viază, ca și jurnalul, prin însăși relatarea întâmplărilor, în care se pot distinge două eu-uri: unul „trăitor protagonist” (*erlebende Ich*) și altul „povestitor”(*erzählende Ich*)⁷ care, la rândul lor, deschid cel puțin două timpuri narrative. În cazul autorului-narator, un eu al *trăirii evenimentelor* și altul al *scrierii despre* întâlnirile/ prietenia cu respondenții, între cele două euri interpunându-se o „distanță de parcurs”⁸, care îl îndepărtează pe narator, de faptele consumate anterior⁹, iar în cazul repondenților, un

Ion Carchelan, Prin ploaie

timp al *trăirii* evenimentelor relatate și altul, al *relatării* lor propriu-zise.

Știm foarte bine că autorul-narator, în cazul de față, reporter de profesie, dorind doar să relateze cazuri adevărate (CE se spune) și nu să impresioneze printr-un stil înzorzonat (CUM se spune), „peste știrea nudă se adaugă aureola unei ambiante subiective”¹⁰, așa cum prevede *Dubla intenție a limbajului*, spre ex: „Dar, iată, aceeași mână care mă trimite în vâltoare, tot ea mă salvează!” (p. 115); „*Sincer, acesta a fost unul din cele mai misterioase momente pe care le-am trăit vreodată – și, credeți-mă, am trăit la viața mea destule!*”(p. 121).

Tot așa și *transformarea* repondenților reali în *personaje*, fiecare cu psihologia, cu limbajul, cu virtuțile sau cu neajunsurile lui le conferă, în confruntarea cu arhetipul, mai multă rezistență în timp: „Aurel Cristea este un bărbat în vârstă de 53 de ani, patronul, prosper, al unei firme de construit garduri din fier forjat din comuna Bobâlna (...) Este un om tăcut și cumpătat, *cum s-ar zice cu capul pe umeri și picioarele pe pământ*, care face un lucru doar după ce-l sucește și răsucește de câteva ori” (p. 137); profesorul Ionel Roman „conferența – îmbrăcat doar în trening și încălțat cu papuci de casă, el locuind în apropiere – pe niște teme atât de interesante încât asistența (a se citi drojdierii din cartier și consumatorii ocazionali) încremenea, pur și simplu! Vă dați seama câte lucruri cunoștea Profesorul, doar fusese și președintele Camerei Deputaților imediat după revoluție – și-n rest om vechi, cunoscător al multor lucruri ascunse,

extrem de picante din istoria mai îndepărtată sau mai recentă a țării – și, în special, a îndrăciturii/îndrăgitului nostru burg...” (p. 123); Pe acel „ins special”, nimeni altul decât Mihai Cheptea, „mi-l reamintesc: înconjurat de tăceri grele, stingher, cu o figură de șaman amerindian părea un ins răsărit dintr-o altă lume, fapt care-l ținea oarecum la distanță de subsemnatul și de ceilalți *inconștienți* boemi” (p. 163). Și exemplele ar putea continua.

Alături de înfățișarea unor imagini șocante, la care îi este dat să participe, reporterul nu întârzie să etaleze și precepte sănătoase despre viață: „El trebuie să se mulțumească cu rațiunea că omul este înconjurat în viața lui de ispita lumii și a diavolului și pentru faptele lui i se propune și felul morții de către Dumnezeu, prin care își ispășește păcate pentru un răspuns vieții de dincolo. Curiozitatea omului este mare, dar a ști să talmăcim felul morții noastre, nu ne este nouă dat. Singurul lucru este să învățăm din moarte să trăim o viață după legea lui Dumnezeu, iar dacă aceasta primește un caracter al fatalității sau este una care șochează și paranormalul, trebuie să ne gândim că acel om care o suportă ispășește prin ea păcate sau chiar mânia lui Dumnezeu. Orice moarte a omului este până la urmă consecința judecării lui Dumnezeu de care noi nu putem avea cunoștință, ci doar prezumții” (p. 150).

Prin urmare, cartea de față este atipică mai ales prin devoalarea unor imagini atât de terifiante, încât chiar și cititorii fără probleme cardio-vasculare sau de altă natură ar fi trebuit să fie preveniți. De aceea, în primul capitol putea fi postat și anunțul: *Atenție la imagini care vă vor afecta emoțional!* (a se înțelege gluma).

În încheierea acestui periplu al scrierii despre scriere, ar fi demn de reținut faptul că autorul cărții, un veritabil detectiv F.B.I. al unei supraconștiințe, el însuși bulversat de experiențe limită, n-a ajuns un mutilat sufletește, ba dimpotrivă, a înțeles că întregul său urcuș prin zecile de avatare, nu a fost nici întâmplător și nici nemonitorizat de o mână divină; că situațiile în care a plonjat, de multe ori aproape ca un intrus, au fost veritabile probe de „a merge pe apă”, ca Petru la îndemnul lui Isus sau, cum am spune astăzi, au reprezentat normalul paranormalului.

⁷ FRANZ STENZEL, *Typische Formen des Romans*, Göttingen 1964.

⁸ MICHEL BRAUD-*La forme de jours, Pour une politique du journal personnel*, Paris, Ed. du Seuil, 2006, p. 9

⁹ MICHEL BRAUD, *ibid.*

¹⁰ TUDOR VIANU- *Arta prozatorilor români*, Editura Eminescu, 1973, pp. 12-13

Zborul vrerii de a fi tu însuși...

„Pentru toți, fii tu un soare!”
Geta Lipovanciu

Instructiv-educativă și opțional-cognitivă, „trilogia” poetică „Curcubeul întrebărilor” este un dialog imaginar al poetei Geta Lipovanciu cu copilul (cu micul cititor și cu adolescentul...), în sensul că întrebările îl fac pe acesta să reflecteze/să mediteze asupra unui lucru (sau altul), pe care autoarea îl scoate în prim-plan, deloc întâmplător.

Prin întrebările retorice „Când?”, „Cât?”, „Ce?”, „Cine?”, „Cum?”, „De ce?”, „Unde?”, personajul meditativ-liric al poezicilor – „copilul” – este introdus într-un univers poetic și vital mai pe departe, peste care este imposibil să treci fără a-ți atrage atenția într-un fel sau altul.

Diferită față de cărțile altor autori ce și-au propus un dialog cu cititorul respectiv, Geta Lipovanciu îl instruește indirect pe viitorul cetățean, pornind oricum de la inventarea scrierii, astfel familiarizându-l, din capul locului, totodată, cu apariția, mersul și evoluția scrisului, din preistorie până în zilele noastre, când nu se mai scrie pe „papyrus” sau „pe piei”, ci pe hârtie.

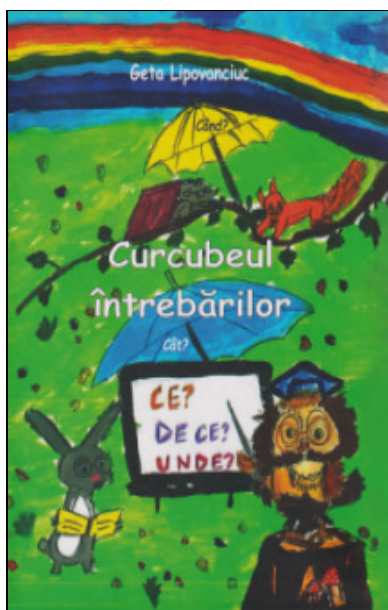
Interesant construită, machetare și copertă, de însăși poeta, și folosind în interior lucruri ale elevilor IPLT „Mircea Eliade” din Chișinău (profesor – Victor Cobzac), ediția color, oferită tinerelor generații, este una în pas cu timpurile înnoitoare. Ea este dedicată tuturor copiilor lumii și, în special, fiicei dragi Maria-Magdalena Popa (tot ei aparținându-i și lucrarea de pe copertă).

Dialogal-monologală, construcția poetică originală este înzestrată și cu o seamă de desene expresive și incitante (fiecărei piese îi revine, desigur, câte o imagine color, luată în chenar, ca un tablou evidențiat astfel și ca o lucrare plastică autonomă...).

Dincolo de imaginea de ansamblu a cărții, domină, firește, poezia (epico-lirică și meditativă).

„Asta-i legea omenească./ Toate-s spre a fi”, iar „Tihnele îți vor fi vracii./ Astăzi și în veci.” (ne sfătuie sosia poetei).

De aceea, tot prin gura personajului său liric, Domnia Sa poeta ne încredințează: „Ca să ai gândirea trează./ Nu lăsa somnul să treacă!” (vezi piesa „Ce este somnul?”). Îndemnurile auctoriale țin de modul de a fi al copilului, de rațiunea bunului-simț și de setea de armonie vitală dintre societate și copil, dintre părinți și copii, dintre Om

și Natură, dintre ființă și credință, dintre Dumnezeu și noi („Fără Mila-I, nu se poate./ Fără El, cunoști durerea.”).

Elogiul „bucuriei”, fericirii umane relevă, în mare, harul poetic auctorial natural, precum este „însuși omul firesc”, fără a-și pune nicio mască. De unde și „Râde simplu, că-i lumesc./ Bucuros, să strălucească”, în lumina adevărului trăit și în cea a trăirii lui reale, ființiale. Întrebarea retorică titulară „Cine sunt dacii?” îi oferă autoarei posibilitatea de a menționa că „Străbunii noștri se-apărăra/ Cu toate forțele-nvingând./ Ei au simțit censeamnă țară/ Și au știut că nu se vând.”, „Că-n limba noastră, cea română./ Nu vor rămâne doar trecut.” Or, ei „Sunt neamul nostru, sunt țărani/ Muncind din greu, dar și dibaci./ Sunt cei de-au doborât tiranii./ Sunt ne-nfricații noștri daci.”

În ce privește sentimentul de prietenie, copilul este povățuit, de asemenea, din adâncul inimii („Să știi: și inima ți-l vede/ Pe cel de-i sincer și curat.”; „A fi prieten e o lege:/ Să fii curat ca Dumnezeu!”).

Remarcabile sunt rândurile care constituie întregul poezicirii „Cine-ți sunt părinții?” („Părinții vor să te ajute/ Să crești frumos, cinstit și drept./ Curat și bun, să-ți împrumute/ Blândețea lor, crescută-n piept./ Ei sunt pilon și îndrumare./ Sunt taina ce n-o vei găsi/ Împrăștiată pe cărare./ Dar care te învață-a fi.”).

Oricum, poeta surprinde metaforic conexiunea ideatică și morală dintre generații, dintre parte și întreg, conștientă „Că toate vin de sus, din rugi și dor”, vorbind în propria ei metaforă încăpătoare de sensuri și polemică

luptătoare, deoarece „Vrei să sorbi copilăria/ Cu toată frumusețea ei./ Lângă părinți ce-ți sunt mândria/ Și sfinți eterni, și-ai tăi, și ai mei.”

Poeta colaborează fructuos, în subsidiar, cu pedagogul din ea și cu omul, cu râvna, cu visul ideal al contemporanului său, deoarece „Doar iubindu-ți mult părinții./ Poți ajunge la-nălțime.”.

De unde, pe-o tonalitate venind din inimă, profund atitudinal-personală, rezumează: „Și n-așterne depărtarea/ Cu-al lor dor (al părinților – n. I. n.) și gânduri grele.../ Tu mai bine fii cărarea/ Lor, cea plină doar cu stele!”.

Revărsarea cromatică de asociații și de idei imprimă „tablourilor” și poemelor o ținută cu adevărat dialogală, de vreme ce „... doar scrierea rămâne./ Ce-a fost azi să-ți spună mâine.”, precum citim în piesa „Cum se face cartea?”

Inspirat gândită și așternută cu mult drag pentru cei cărora le este destinată, cartea a adunat întregul Dar de sus al cuvintelor, necesar celor ce-o așteaptă jos, copiii („Cartea, subliniază poeta, zăbovește-aice./ Pe oricine să-l ridice./ Căci în orișicare filă/ E doar dragoste și milă.”).

Multe și diverse lucruri are de învățat micul cititor din paginile poetice ale trilogiei „Curcubeul întrebărilor”, directe și indirecte, ale poemelor și lucrărilor plastice sau ale cuvântului și culorii, ale unicității și armoniei lor metaforice și meditativ-lirice.

„Copacii” și „marea”, „ploaia” și „păsările”, Natura și copilul, eternul și frumosul, Omul și Universul fac una, atât în poezie, cât și în desenele organic alăturate.

Ele emană ideatic și metaforic, plastic și imnic, același Dar și dor de zbor sublim, pe care creatoarea și machetatoarea l-a ascuns între filele „cărții”, pentru a fi și pentru că „ești tu însuși totdeauna”, indirect vorbind.

„Ziua” și „noaptea”, soarele și luna, viața și „Raiul”, zborul și visul sunt doar câteva dintre motivele poetice relevante, asupra cărora meditează profund și rodnic Geta Lipovanciu, din marea ei dragoste față de Omul din copil și de copilul din Om. Iar atunci „Când în dragoste ți-e traiul./ Nu ai inima pustie.” Or, „Făcând bine, Cer te vede/ Ca fiind, în Rai, un sfânt.”, după cum zice memorabil poeta în poemul „Unde se găsește Raiul?”.

Lectura „Curcubeul întrebărilor” este mai mult decât o lecție poetică, este un zbor în vrerea proprie de a fi tu însuși în toate.

TUDOR PALLAD

Atenție!

Daniel Marian, în colecția de poezii „Sălbățiciuni”, publicată la Editura Castrum de Thymes, Giroc, în 2024, ne oferă o incursiune profundă și emoționantă în lumea sa interioară, explorând teme universale și atemporale precum iubirea, singurătatea, trecerea inexorabilă a timpului, sensul vieții și apropierea inevitabilă a morții.

Poeziile sale sunt un amestec de imagini surprinzătoare și reflecții profunde, exprimate printr-un limbaj bogat și sugestiv.

Volumul se deschide cu poezia „Run Forrest Run”, invitând cititorul la o reflecție asupra existenței și a valorii fiecărui moment trăit. Versurile "fii sincer cu cele câteva vieți de pomană / descarcă-ți desaga cu tot ce insistă" sugerează eliberarea de poveri inutile, în timp ce "înfășoară-ți după călcăie depărtarea adapă-te / din singura fântână rămasă în cer // - dar unde te grăbești? moartea așteaptă!" subliniază transcendența și căutarea alinării spirituale, îndemnând cititorul să-și trăiască viața cu autenticitate și plenitudine.

În „Noi doi semănăm dar eu”, "puteam fi avorton în țara cuvintelor când / ea era deja născută geamană cu poezia", autorul sugerează o legătură profundă între destinul său și creația literară. Trecerea rapidă a timpului și transformarea acestuia într-o serie de momente delicate și prețioase sunt redată în: "unde va ni se întâlneau fragilele secunde / și uite cum apoi drumul s-a înaripat de vrăbii // nici nu ne putem imagina prin viu grai / cât de fericiți suntem în depărtările noastre.

„Ce-ai spune dacă toate cercurile // s-ar retrace în adevărul de la început / pe care n-au apucat să-l împartă ca / pâinile peștii și vinul marelui protocol / dacă întreaga înfățișare a lumii ar fi / lepădată ca o față străină de masă / pe care dansează strâmb bucatele / și privirea de lup a celorlalți monștri / ce au să mai vină – zace decapitată" folosește imagini biblice și apocaliptice pentru a ilustra o introspecție tulburătoare. Un alt peisaj post-apocaliptic, transmițând un sentiment de pierdere și nostalgie pentru un trecut idealizat e în poemul: "O minimă statuie", "imediat după sfârșitul tuturor lumilor / au mai fost o zi și o noapte / mai lungi decât toate la

un loc atunci", cerul și pământul sunt sfâșiate de forțele naturii și de timp "până au decimat cerul astfel încât / în cele din urmă să credem / că a fost cândva un cer / întreg și fericit".

Într-o călătorie cosmică și imaginară „Înainte de elipsă călărind cercul” // cum mă plimbam eu fără griji pe la marginea căii lactee” poetul descrie creaturi fantastice și peisaje de vis: „am dat de o planetă mitotică numai surăș și șoaapte”. Ironia și absurdul sunt prezente în: "mama lui de crocodil pe care l-a fâtat era / cât pe ce să mă înfășoare cu o panglică roz", sugerând o evadare din realitatea cotidiană într-un univers ludic.

„Caleidoscop” tratează tema vulnerabilității și a introspecției: „lasă-mi sufletul la ușă / ca pe un animal hăituit speriat și prins / cu o noadă a poveștilor adormind” fiind o meditație asupra fragilității umane și a căutării de sens și alinare în fața incertitudinilor vieții. Totodată, în „Singurătatea ta” poetul reflectă asupra condiției umane de izolare și conectare: "două singurătăți care ce s-ar face / fără cele alte câteva / vreo opt miliarde de / jumătăți însingurate"; versurile subliniind paradoxul singurătății colective și nevoia universală de interacțiune și înțelegere, în ciuda diferențelor și distanțelor dintre oameni.

O reflecție profundă asupra percepției divinității, este în poemul "Cine a zis că Dumnezeu // e un bătrân albit care șade în cer / scornind lumi prefăcute / mereu pe terminate" contrazicând imaginea tradițională: "când Dumnezeu e atât de tânăr / cel mai tânăr / aflat abia la începutul veșniciei Sale". Această poezie provoacă divinitatea ca fiind vibrantă și la începutul unei veșnicii pline de potențial, provocând cititorul să-și reevalueze înțelegerea despre Dumnezeu și eternitate.

"Ești viu atâta timp cât ții o lumânare în suflet" explorează ideea de viață și moarte, sugerând că existența e marcată de lumina interioară care arde păcatele și "moartea cât de ușurată trece / de la tine la altul / înșelându-te", subliniază fragilitatea și prin urmare frumusețea vieții.

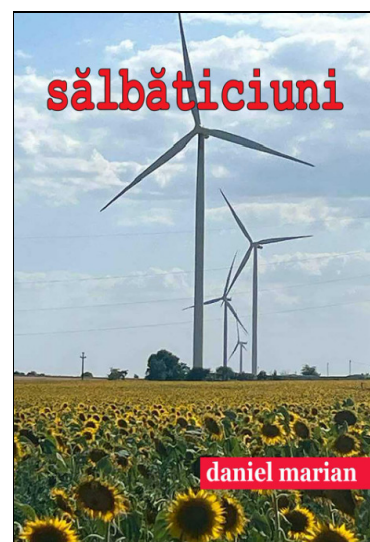
"Sălbățiciuni" de Daniel Marian oferă o experiență lirică profundă prin care autorul își exprimă propria luptă și reconciliere cu realitățile vieții.

DANIELA BULLAS
(Marea Britanie)

în carnea după-amiezii e un loc pe unde bate crivățul
întră acolo și face ravagii precum
ditamai crocodilii
dezumflând pânzele abstracte ale
viselor iresponsabile
care cutreieră buldoexcavatoare din
nișă-n clepsidră
iar cele ce mai rămân ca fluturii,
zimții țurțurii și zgrunțurii
le ținem pentru ceai

car aurit 'ntâia-ultima oară
desagi pentru moară cară
și ciulinii spetind asinii
pierduți sârmani cugetând
în codrul părilit mișelește
pe o banchiză de piroliză
ritual de împerechere
de la vulpi la urși
între noapte și zi
viața

DANIEL MARIAN

SILICVELE LIRICE ALE LUI LÖRINCZI FRANCISC

Soteriologia orfică de sublimare a existenței trecătoare în cântare se înnoiește cu fiecare poet care, ca om orfic, poate „reduce multiplicitatea la unicitate, opunându-se dispersiei infinite a universului”.¹¹ Unul dintre acești poeți orfici actuali, care se dovedește a fi autorul recentului volum apărut recent, *Silicve de lunaria*¹², este și Lörinczi Francisc.

Cu convingerea că Poezia, „cochilie a cuvântului” (**contemplație**, 43), „lege a inimii” (**femeile și-au ascuns pietrele**, p.45), „carnea cuvintelor” (**mi s-a spus să tai**, 42) sau „ochiul cuvântului” (p.45), are puterea de a salva omenirea din nimicnicie („te poți vindeca prin cuvânt”, **mormânt**, p.45), poetul orfic pune față-n față lumea unui timp al căderii (*istud tempus*) și lumea timpului echinocțial, egal lui însuși (*illo tempore*). Astfel lumea rilke-enului oraș al „pierzaniei și al iluziilor facile”, Parisul „frivol”, din *Elegia a cincea duineză*, este reprezentată în *Silicve de lunaria*, de cea în care „macii stau sugrumați prin lanuri/ nu mai cântă niciun izvor / susurul / a rămas captiv în spatele oglinzii” – (**mi-ai ucis păsările de foc**, p. 7), în care „noul stăpân a achiziționat/ dimineața își varsă - Aurul/ surâsul tău ascuns în scoica mării năvod/cântă” (**dimineața își varsă**, 70) și de cea în care se coace războiul: „niciodată nu se termină isteria / mediteranei” (**prizonierul**, p. 89) - sublimată fiind de imaginea mitică a lumii satului, cu conturul în bronz al casei părintești: „**paradisul casei natale**/ are două încăperi magice /podul /și /pivnița/și în jurul fusului se învârt toate amintirile/pe care /le păstrez în casa de piatră/ din spatele oglinzii/ acolo unde nimeni nu pătrunde” (p. 32), de nostalgia după un rai ca o arcadă în miniatură localizat în străfundul sufletului: „când te întorci în satul /natal /după ce o vreme ai fugit într-o țară îndepărtată/ poți vedea că totul s-a schimbat /numai tu singur /porți în buzunarul de la cămașă nostalgia (**nostalgia**, 74); „panoramic vei vedea o poartă a raiului ca o arcadă/ în miniatură /o porțiță cu pалан /și un

Lörinczi Francisc-Mihai

SILICVE DE LUNARIA

pridvor cu mușcate roșii aproape /le privesc dintr-o suflare /ca prin fereastra unui balon din săpun /de casă /și peste toate poți / zări /îmbrățișarea care ține lumea / mâinile mamei mele/ **pâinea cea de toate zilele**” (**un clopot în mine**, p.51), în care parcă stă tot timpul, de veghe, bunica: „o văd pe bunica lângă mașina de cusut / și în degetarul ei toate poveștile lumii/ privește pe fereastră departe/ ploaia se prelinge de pe acoperișul de țigla / o țin de mână și inima unei amintiri /începe să bată cu putere/ ca un clopot de țară spărgând furtuna/ alungând norii/ cât suntem de aproape/ **Doamne – (cerul ca o nălucă deasupra urbei**, p.12). Lumea în care „în noaptea de cărbune /nu se zăresc nici zidurile cetății”, în care „morarii toți s-au ascuns”, în care „de teamă/ amiezile săruturilor sub portaluri/ au trecut/ la comanda unui flash purpuriu”, în care „ceasul din turn/ s-a oprit” și „**începe să ningă în ultimul război mondial (previziune**, 77), nu poate fi alta, decât o lume de circ: „**circul/ liber/ poem suprarealist**” (**circul**, p. 87) și este sublimată de sterlicii aceluși *Die goldene Zeit* al copilăriei, *fulger ascuns în haină de duminică*: „sub tălpile copilului descoperi /aurul lumii /cauți cu degetele obrajii mamei /să îi mângâi dimineața /înainte ca roua să se ridice la cer /când aripile crinului se deschid /în curtea din fața casei /sunt în pridvorul acestui cântec/despre nemurire/ cu palmele ating țiglele calde /și cu fața afundată în zmeura proaspătă din grădină /caut raiul /cine îmi umblă în gândul de acasă /este mireasa cu voalul /acoperindu-i fața

/fți așez în palmă *silicve de lunaria* /în tăcerea tandră a inimii-n galop /o perdea de argint /pânză de păianjen aristocrată /îmi tulbură privirea /unde ești tu /anotimp de aur /când am ascultat împreună /boarea strecurându-se-n livada de gutui /în noaptea când îngerii dansau în jurul lunii /celălalt stă lipit spate în spate cu mine /ca în oglindă și nu scoate *lun sunet*” (**sub tălpile copilului 103**) și de nevoia de a coborî pentru a te înălța: „**în copilărie coboram** -în pivniță /treptele duceau într-un tărâm fermecat /îmi șoptești că acum trebuie să înveți să cobori” (**în copilărie coboram**, p.56); „copilăria/ un fulger ascuns în haină de duminică” (**plouă-n noapte cu îngeri grei de pământ**, 24). O astfel de lume rapace este sublimată mai ales de ianginea tămăduitoare a mamei: „și mă întorc acasă mama mă așteaptă cu masa întinsă/ mămligă cu lapte de bivoliță/ știu că nu e atât de greu să ajungi în rai /de copil intram prin porțița care ducea către grădină) – (**un tâmplar mic**, p.42); „de mai multe ori ți s-a spus /să bei din apa izvorului /deasupra căruia s-a aplecat mama ta /când te-a purtat sub inimă/ poți să descoperi întreaga lume /dar numai acasă îți poți trage sufletul /sensul ultim se află /în cea dintâi reflexie a spiralei/când ți s-a arătat lumina /ascunsă /în silicve de lunaria /acolo unde /bănuții albi ai nemuririi/ *plâng*” (**acolo unde**, p. 101). Imaginea mamei, ca început al vieții și al morții: „miracolul a existat înainte de nașterea mea /azi s-a ascuns în fântâni /în cerul fagurelui /orion alăptând noi astre/ din brațele spirale /prunii înfloriți, *în noaptea de înger (sub obloanele gândului*, p. 28), are puterea de a transfigura orfic lumea prezentului, cea cu *uleiul scurs* din candelă, *cu inima printre mărcini*: „**nicio zgârietură de lumină** - pe lună/ copacii se apleacă triști sub cer /inima se-ascunde în mister /ce greu s-a făcut timpul /Doamne /pe pământ /sub cojocul tăcerii nu mai e cald /nici sub stropii de ploaie din martie cerul conștiinței privește tulbure //să fii în ocean pe o coajă de nucă /nu e puțin lucru/ cad diamante din pomul copilăriei /e laptele cald /și țesătura de masă albă /fața mea mângâiată de mâinile mamei mele /care scot lumina din fântână /să mă îmbrace →

NICOLAE SUCIU

¹¹ ȘTEFAN BORBELY, *Pornind de la Nietzsche*, ed. Limes, 2010, p.139

¹² LÖRINCZI FRANCISC-MIHAI, *Silicve de lunaria*, ed. Agnos, 2024

/pregătindu-mă pentru cina cea de taină /nu putem să îi ținem aripa ridicată /din candele uleiul s-a scurs /sunt neglijent și îmi cade inima printre măracini /nu o mai găesc /o lacrimă de înger spală fața lunii/ îi așază gulerul /și noaptea gutuii prinde să nască lumină /respir adânc /în cercul selenei fața ta/ ce pasăre gigant și-a făcut cuib/ *în inimă (nicio zgârietură de lumină, p. 31)*; „în brațele tale /e mereu cald /și parcă un laufer lung ar duce până /în inima ta” (*țin un cuib de stele, p. 46*).

Parcă nicăieri în poezia actuală, de la Grigore Vieru încoace, icoana mamei, consubstanțială cu pacea atmosferei de la țară, care ne *mântuie amintirea*, nu atinge cote mai înalte: „așa cum părul acela pădureț din grădina noastră/ din bărghiș /înclinat la 45° de orizontală /îmi mântuie amintirea /cum pielea clopotelor din turnul cetății /înalte/ păstrează mângâierea ta/ și tălpile copilului /mireasma veșnicilor/ sub cerul morții nemărginite stă marea /vieții /și deodată/ ca o clipire a ochilor se deschide poarta cu/ două fețe /niciuna în umbră /iar tu stai în pridvorul cu mușcate roșii din curte/ îți plimbi mâinile pe cupele crinilor albi /pocaluri de îngeri /ne întâlnim ca la o masă de ospăț /în aroma fructelor unui *krichenbaum* /din copilărie /ca să putem *lgusta iar fericirea*” (*când luna, 99*), singura recompensă părând a fi *bănuțul de lunaria* sau *cuvinte(le) de mătase*, pentru luntraș: „îți așez în palme un bănuț de lunaria/ pentru luntraș (...) până când mâinile tale îmi iau inima/ *în rugăciune*” (*s-au copt gutuile, p. 96*), așezat în *duminica unui gând*, pentru o inimă, *decupaj sublim în poarta cerului*: „ziceai / secunde erau pietre prețioase/ mi se lipeau de degete precum mierea dulce/ și-am petrecut ultima privire/ în duminica unui gând /nu știu dacă ultima oară și-am spus te iubesc /dar lacrimile știu să vorbească/ în toate limbile /inima /un decupaj sublim /în poarta cerului” (*sânzienele, p.100*); „și-am așezat cuvinte de mătase-sunătoare / în câmpul palmei / veșminte de lunaria / ce fremătare / șipotul din sat avea vâl de mireasă / clipocea de dragoste/ dar nicio frântură de uimire în tăcerea ta/ cochilie visătoare / în sublimul zâmbetului tău / șerpuia/ în colțul acela misterios / și în gropițele din obraji / deșertăciunea / *într-o calească*

din timpuri apuse” (**pe versantul cald**, p. 92); Dincolo de toate acestea, *mamă* înseamnă, înainte de toate, coacerea gutuilor, adică nemuritoarea iubire, cea mai aproape de divina *agape*.

Constatănd că „nimeni nu știe să răspundă *lunde începe și se termină spirala cerului din noi*”, poetul orfic se interiorizează în măsura în care supune toate ființele și formele din jur la un exercițiu de „*întoarcere spre fluxul lăuntric*”¹³, iar cântul lui Orfeu se esențializează numai „prin capacitatea de a o pierde pe Eurydike”.

Se esențializează prin capacitatea „de a trăi iubirea ca absență”, că doar arta cuvântului „nu poate crea doar viață, doar trup, doar prezență”, dar și prin capacitatea de a trăi iubirea prin cuvânt, „ca privilegiu orfic al număririi”¹⁴ sau prin necuvânt, golul, reversul plinului: „**nu privi înapoi**/ îți vei pierde/ lumina ochilor /Euridice /te urmează aproape /pas cu pas” (**nu privi înapoi**, p.14); „o lacrimă de înger spală fața lunii/ îi așază gulerul/ și *noaptea gutuii* prinde să nască lumină” (**nicio zârietură de lumină**, p. 27).

Deplasarea „semantismului nocturn către valorile de luminozitate”¹⁵, amintește de poezia lui Lucian Blaga, anticipată de romantici, dar mai ales de marele Novalis cu înfiorătoarele interogații din ale lui *Hymnen an die Nacht* („was war ich ohne dich gewesen,/ Was würt ich ohne dich nicht sein?”), în care întunericul are rolul de a surprinde cât mai viu raza sentimentului iubirii în așa fel, încât să asistăm la includerea lui în lumină. *Noaptea gutuii* este un laitmotiv metaforă frecvent în *Silicve de lunaria*, în care noaptea scoate în relief galbenul cald al gutuii, ca simbol al luminii sufletești, prezentă iarna, în sărbători, la toate ferestrele sătenilor.

Prin urmare, termenul *noapte*, cu sensul figurat, are o mare putere de sugerare a sentimentului iubirii, vizând fie imagini vizuale: „*în noaptea gutuii fără lună*” (**secunde și-au lăsat rochiile de mireasă**, p. 16); „noaptea gutuii prinde să nască lumină” (p. 27 și p.78); „În noaptea de cărbune/ nu se zăresc nici zidurile cetății” (p.77); „noaptea ochiului

păsării albastre” (p.79); „s-au copt gutuile/ în noaptea flămândă” (p. 96); „o lalea roșie acoperită de lespedea nopții” (p.24); „prunii înfloriți/ în noaptea de înger” (p. 28); „**s-au copt gutuile/ noaptea flămândă**” (p. 96), fie imagini aditive: „noaptea gutuii/ ca o nicovală” (p.19); „vaietul inimii/ tănuț în gutuia nopții” (p. 25); „noaptea târzie chemându-te” (p.66), sau, nu în ultimul rând, vizând arta scrisului: „scriu cu cerneala nopții/ *un poem*” (p.29), „poezia/ s-a refugiat în noaptea gutuii fără/ cer” (p. 39); „vaietul inimii/ tănuț în gutuia nopții” (p. 25). Dar și când este folosit cu sensul propriu, termenul *noapte* se încarcă de semnificații: „**plouă în noapte cu îngeri grei de pământ**” (p. 24); „mai trece o noapte o vină o moarte” (p. 24). Asocierile termenului noapte (întuneric) cu varii motive, cum ar fi: al *oglinzii* (pp. 7, 9, 32, 60, 65, 93, 103), al *îngerilor* (pp. 27, 45, 34, 71, 28, 48, 49, 64, 54, 93, 99), al *luminii* (pp. 83, 97, 90, 40, 41, 43, 45, 13, 78), al *lebedelor de cristal* (pp. 11, 67, 85, 88), al *tăcerii* (pp. 19, 26, 34, 38, 49, 55, 63, 69) al *artei poetice* (pp. 39, 47, 49, 69, 81, 91, 95, 96, 99) și, nu în cele din urmă, cu motivul *ceasornicului*, generează nebănuite contururi ale eternului feminin.

Dar să descindem în câteva dintre poemele în care, în ciuda *noptii flămânde* și a *păsărilor de pradă* cărora le este supusă viața pământescă, poetul deschide fereastra regăsirii în absență, a persoanei iubite, mama, căreia, pentru plecarea în veșnicie, îi așază în mână un *bănuț de lunaria*, ca simbol al vieții: „s-au copt gutuile/ în noaptea flămândă/ păsări de pradă/ spintecă întunericul/ cu ghearele/ îți așez în palme un bănuț de lunaria/ pentru luntraș/ de pe fructele de galben klimt/ pete de lumină” (**s-au copt gutuile**, p. 96); „**într-o cutie** - din lemn de nuc/ am ascuns semințe de/ *lunaria annual*/ ca să nu uităm să ne aducem aminte /de cei care și-au ascuns sufletul în noi /când pleci într-o țară îndepărtată /e bine să duci cu tine /în buzunarul /cămășii /sub cerul inimii /*silicve*” (**într-o cutie**, p.57); „tu și semințele lumii /în inima mea /ca o rodie de foc/ tăiată în două pe verticală /umbra /devine de nerecunoscut /o siluetă bizară /a fost ultima oară când /și-am așezat în palmă la plecare /în grabă /bănuț de argint /pe care îi iubeai atât de mult /și nimeni /nu va mai ști că acolo /→

¹³ BORBELY, id. pp. 134

¹⁴ BORBELY, id. pp.121; 139

¹⁵ EUGEN TODORAN – Lucian Blaga- mitul poetic, ed. Facla, 1961, p. p. 98

într-o casă de la țară /locuiesc suflete nemuritoare /care hrănesc timpul cu /semințe de lunaria” (lunaria, p. 61); „apoi mâinile tale deveneau /tot mai reci /și în ultima ta respirație /mi s-a părut că zăresc /lumina/ din cetatea cea mare”- (gutuile tale, p. 69);

Tot așa, în inima iubitei se ascund *fândări de lumină și lebede de cristal*, simboluri ale iubirii ca *eros*: „fândări din lumină se ascund /în inima ta /lebede de cristal” pe care „nici vântul nu le tulbură /nici secundarul /îmbătăt de aerul tare din pivniță /când butoaiele cu must/ tânăr /încep a fremăta a dor” (când pleci la drum lung, 85); „cum poți numi un dar/ venit dintr-o stea îndepărtată /care s-a pus pe drum /înainte ca pământul nostru să se nască /nu ți se pare că ne-am fi cunoscut /la nașterea luminii /în acel dintâi fulger /care a tăiat în rondele întunericul /și i-a pus pe deget inel de logodnă/ încă te îndoiști că/ poezia și-a făcut cuib/ în inima ta (am pierdut inelul, p. 84); „noapte în gutui /s-a aprins un felinar - în mine luna” (noapte în gutui, p.12).

Așa, ca în *Poemele luminii*, iubirea e contemporană cu nașterea luminii: „cum poți numi un dar/ venit dintr-o stea îndepărtată /care s-a pus pe drum /înainte ca pământul nostru să se nască /nu ți se pare că ne-am fi cunoscut /la nașterea luminii /în acel dintâi fulger /care a tăiat în rondele întunericul /și i-a pus pe deget inel de logodnă/ încă te îndoiști că/ poezia și-a făcut cuib/ în inima ta (p. 84).

Specificul eternului feminin prinde noi contururi: „umbra ta femeie nălucă/ mi-a întrat în sânge / în lumină în cântec în urlet în piatră / ca un sediment nevăzut / noaptea gutuii / ca o nicovală” (nu atinge gutuia, p.19); „când șerpoaica s-a retras/ în colțul gurii tale / îngropându-se / vicleana (pe ochii înghețați, p. 48); „încercam să îți descifrez șarpele surâsului/ din colțul gurii/ o altă vale a plângerii/ și în vârtoarea secunde/ am căzut pradă/ flămânde/ în domnească tăcere”(în ochiul conului de pin, p. 38). Femeia pare a fi un avatar al arhetipului, continuând să rămână, orice ar fi, fie o Eurydike: „nu privi înapoi/ îți vei pierde/ lumina ochilor /Euridice /te urmează aproape /pas cu pas” (nu privi înapoi, p.14) fie biblica Rut: „și împreună au adunat /spicele rămase /în urma secerătorilor (ai fi zis că e un sărut, p. 63); „tu stai în ușa casei mele/ și cânti /știu că tu ești/ rut” (e

atât de aproape, p. 81); „și numai după aceea să aud cum spicele se apleacă/ la pământ /și dau rod așteptând /în cuibul genunchilor unei rugăciuni /cu nădejde” – (în cuptorul de la țară, p. 17). Pentru eul poetic, iubirea înseamnă și participarea la *ultima cină*: „alunecăm pe gheața unei inimi/ până reușim să facem din ea/ o copcă (...) și mușcăm cu poftă/ din ultima cină” (doi ochi negri, 62).

Cea mai mare putere de sublimare, de salvare a lumii decăzute o are poezia, joc secund, care și-a făcut cuib în inima iubitei: „ți se pare că luna e mare la orizont/ dar e o iluzie/ ca și sărutul tău răpus de uitare /ce gutuie pânguită/ în inima” (poezia, p. 39); „și-au făcut cuib în mine/ păsările tăcerii /când își deschideau aripile în zbor” (și-au făcut cuib în mine, p. 49). Emoția pe care o trezește vraja poeziei poate avea ca punct de plecare, lucruri pe cât de banale, pe atât de încărcate emoțional, care reprezentând modalitatea „de a participa la real”, pot deveni, așa cum se știe, „embleme sau vehicule ale principiilor metafizice”¹⁶. Bunăoară, imaginea de altădată a atelierului de cizmărie, cu toposul lui banal (prenadez, calapod, pantof, pingelit ș.a.), dar plin de semnificații, poate deschide larg poarta spre reveria lirică: „și poți vedea/ cum din călimară zei necunoscuți/ scriu cu cerneala nopții/ un poem” (în atelier se simte, p.29). Poezia se refugiază în *noaptea gutuii*: „poezia/ s-a refugiat în refugiat în noaptea gutuii fără/ cer” (poezia, p. 39) și face ca omul să se înrudească cu orologiul bisericii, cu zborul libelulei, cu vaietul inimii: „**curge-un gând pe brațul tău drept/** ca tăcerea pe limba unui/ orologiu gotic/ dintr-o biserică din care s-au retras sufletele (...) parcă suntem lipiți de soare/ ți-aud zbaterea din aripi/ supersonic zbor de libelulă/ umbra cum se așterne lângă tâmplele mele/ rotirea/ arcuirea/ vaietul inimii/ tănuită în gutuia nopții/ în sămburele/ înrudindu-ne/ poezie” (curge-un gând pe brațul tău drept, p. 25).

Având privilegiul „de a transforma văzutul în nevăzut”, fiindcă el deține, prin puterea cuvântului, „o realitate care este și nu este simultan: este, prin faptul că se manifestă ca materie (fiindcă numește ceva ce există), și nu este, prin faptul

că există doar ca *semm*, doar ca reflex spectral, convențional al celor ce există”¹⁷, poetul ne cheamă frenetic în empireul **Poeziei**: „haideti cai de foc/ să îmbrăcăm haina de zăpadă a cuvintelor /ca laptele de bivoliță de acasă /turnat din șuștar /și să nu mai oprim până la /hanul poeziei /la o pălincă din pere pădurețe /până când vom scrie cu oasele noastre /libertatea” (lăsați-mi, p. 83); „argațani scuturându-se -ninoșoare de mireasă / gătită de nuntă /versul respiră miresele inimii de ieri / broderie la războiul de țesut / cuvinte / de undeva” (argațani scuturându-se, p. 13).

Poezia poate fi un sanatoriu pentru nemurire: „să te așezi - în singurătate ca într-un chaise longue /pe malul unei rugăciuni să te abați în tăcere sublimă /ceasul de perete de acasă măsura timpul inimilor/ erau mai multe bătaii dar pendulul era încremenit /tăcea de prea mare dragoste/ pe macadamul de piatră treceau iluzii dulcele /tic tac (...) /cred că e nevoie de un sanatoriu /pentru nemurire” – (să te așezi, p. 73). Rostul poetului e să așeze cuvinte de mătase și nu tocmai pe cele care vizează „arta găunoasă a retoricii umane de toate zilele”¹⁸: „nu spune un cuvânt ca nu cumva /să tulburi oglinda ceasului” (pietrele, 102); „**ți-am așezat cuvinte de mătase** - sunătoare / în câmpul palmei / veșminte de lunaria / ce fremătare / șipotul din sat avea vâl de mireasă / clipea de dragoste/ dar nicio frântură de uimire în tăcerea ta/ cochilie visătoare / în sublimul zămbetului tău / șerpuia/ în colțul acela misterios/ și în gropițele din obraji / deșertăciunea / într-o caleașcă din timpuri apuse” (ți-am așezat cuvinte de mătase, p.90); „te poți vindeca prin cuvânt /mi-a șoptit la ureche /și s-a făcut nevăzut /de atunci am devenit /colecționarul de fericiri mărunte /mă întreb oare /azi ai uitat să numeri/ îngerii /care s-au așezat în jurul lunii/ la ospăț” (mormântul, p. 45).

Purtând un titlu semnificativ, versurile prezentului volum sunt genuini *bănuși de lunaria*, garanția temerarului care, îndrăgostit de ineditele metafore și simboluri, tinde să ajungă în reveria mult doritului Empireu al Poeziei.

¹⁷ BORBELY, id. p.140

¹⁸ NICOLAE BALOTĂ- *Arte poetice ale secolului XX*, ed. Minerva, 1976, p. 35

¹⁶ IOAN PETRU CULIANU – *Mircea Eliade*, ed. Nemira, 1995, p. 51

Un roman în trei generații

Autorul lui este Sabin Tambrea, de fapt Țambrea, care s-a născut la 18 noiembrie 1984 în Târgu-Mureș. El trăiește la Berlin și este actor de teatru și film. Dintre spectacolele de teatru în care a fost prezent aminti : „Peter Pan”, „Prințul Friedrich din Homburg”, „India”, „Anatevka”, „Liliom” iar dintre filme: „Ludwig II”, „Secretul moașei”, „Marie Curie”, „Ku'damm 59” și „Ku'dam 63”- ambele seriale pentru televiziune -, „Narcis și Goldmund” etc.

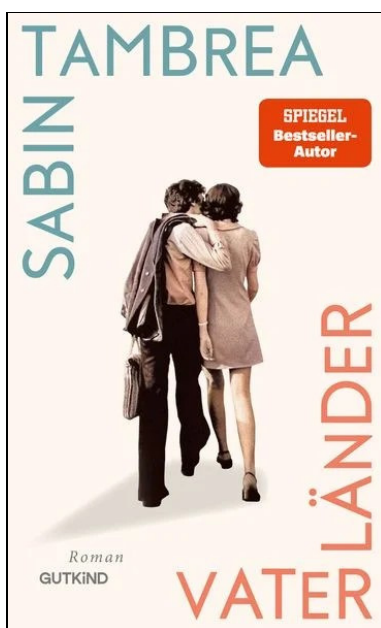
Dintre distincțiile care i s-au acordat, amintim: Premiul de film din Bavaria în 2012, Premiul german al filmului în 2013 și Premiul de film Günter Rohrbach din 2022.

Pe data de 5 octombrie 2021 îi apare romanul „Viața de noapte” în care protagoniștii sunt Anna și Anno. Romanul e alcătuit din două părți, în prima parte se prezintă dragostea celor doi cu nume atât de asemănătoare, iar în partea a doua, care vizează fantastul, după moartea lui Anno într-un accident Anna caută și găsește modalități de comunicare cu el și după moarte.

Pe data de 29 august 2024 îi apare o nouă carte, romanul **Patricii**¹⁹, de dimensiuni mai mari, constituit din trei părți distincte și prezentând aspect legate de viața a trei generații.

Prima parte, scrisă la persoana întâi, începe cu sosirea cu trenul a mamei Rodica cu cei doi copii, Alina și Nuku (diminutivul prescurtat de la Sabinucul) în Germania, la 19 martie 1987, unde tatăl copiilor, Béla îi așteaptă cu mașina la gară spre a-i duce în locuința închiriată anume pentru familia sa, la etajul patru. Tatăl a rămas în Germania în urmă cu mai bine de doi ani, în 1985. când a venit cu filarmonica din Cluj și acum era angajat ca violinist la Filarmonica Hungarica.

Condamnarea Ceaușeștilor prezentată la televizor o văd și ei și se decid să meargă în concediu în țară, unde vor sta la părinții mamei. Deși o rudă binevoitoare își lasă mașina afară și le oferă lor garajul, totuși cineva a deschis garajul și a furat radioul din mașină. În rest, totul a fost frumos și bine, orașul Târgu Mureș îl încântă pe copilul care la plecarea cea doar un an, au venit rudele mai apropiate pentru care ei au adus cadouri și au sărbătorit

evenimentul, așa încât, în drum spre casă, frumos este spus: „...cu fiecare kilometru ciobul despărțirii tăia mai adânc în suflet” (p.79).

Când a împlinit cinci ani, Nuku primește o vioară mică.

O întâmplare comică este cea cu Yehudi Menuhin, care, după ce întreabă copiii care jucau fotbal unde este toaleta, la revenire joacă alături de ei, așa încât, după un timp, cei din orchestră vin să vadă ce s-a întâmplat cu dirijorul lor.

Nuku participă la concursul “Tineretul face muzică” și ia premiul I și are ca profesor de vioară, apoi un renumit dar cam ciudat, profesor din România.

Mama, după trei încercări nereușite, primește un post într-o orchestră. Copilul, în vârstă de opt ani, povestește un spectacol muzical pe care tocmai l-a văzut și se miră că actorul mort, după spectacol face semn de adio cu mâna...

Familia de mută la Hagen, unde avea acum mama post. Vin la ei bunicii dinspre mamă și el cu buniul găesc un pui de vrabie pe care îl îngijesc și care zboară prin casă, poreclit Papagena, dar care moare cu o zi înainte de a i se da drumul.

Orchestra tatălui este desființată iar copilul ia ore de vioară și violă, apoi de pian spre a putea deveni dirijor și ore de armonie, deși nu părea prea interesat de toate acestea.

Apoi tatăl ocupă prin concurs postul de primă violină în Düsseldorf.

Fiica Alina, acum studentă, parti-

cipă la un concurs din Belgrad și este invitată de directorul Filarmonicii din Târgu Mureș ca solistă la concertul de vioară de Mendelssohn în 1998, prilej de bucurie pentru părinți și bunici, veniți cu toții să o vadă la sala Palatului Culturii.

Mai târziu, bunicul dinspre mamă, Horea, are un accident și moare, la înmormântare participând un număr impresionant de oameni.

Partea a doua, redă amintirile lui Horea, acestea fiind în mod normal scrise în limba română și traduse de nepot în germană. E vorba despre nedreptățile comise de comuniști în anii cinzeci și de abuzurile securității, Pe motiv că a avut legături cu fostul său coleg de școală Ștefan Popa din grupa de rezistență “Munrtele Mare” care îl vizitase de trei ori este arestat, deși Popa era de acum mort și arestată îi este și mama, fiindcă întâlnirile celor doi au avut loc în casa ei. Mizeriile din închisori cu comportarea lipsită de cea mai elementar bun-simț din partea paznicilor și a celor care conduc interogatoriile o întâlnim și aici, atât la Alba-Iulia, cât și la Sibiu, judecat fiind de către Tribunalul Militar și condamnat la doi ani de închisoare, potrivit paragrafului 4 din legislația penală pentru infracțiune de conspirație împotriva ordinii sociale, Ajunge apoi în închisoarea din Aiud, pe urmă la Gherla, unde Aurelian Pană, fostul ministru al agriculturii în timpul dictaturii militare sub mareșalul Antonescu, moare în 1954 și de unde vor fi duși cu trenul la Canalul Dunăre-Marea Neagră, fără a li se da apă de băut. La Cernavodă întrucât deținuții au băut apă din Dunăre se ajunge la epidemie de enterocolită.

După Cernavodă ajunge în colonia Saligny, apoi la Poarta Albă, unde erau actorii Mircea Șeptilici și Horea Căciulescu, precum și violonistul Jean Ionescu, condamnați pentru încercarea de a trece granița la turci. Și prințul Mihai Constantin Basarab-Brâncoveanu era acolo.

Deși trebuia să fie eliberat la 6 aprilie 1951, e mutat la colonia Capul Midia, în schimbul de noapte, nereușind să doarmă în timpul zilei nici șase ore. Eliberat va fi la 8 noiembrie 1951, duși în lagăr la Ghencea-Bucur, unde mai stă o săptămână, la 11 noiembrie fiind, în sfârșit, liber, dar în decurs de 48 de ore trebuie să se prezinte în Aiud, la Securitate. →

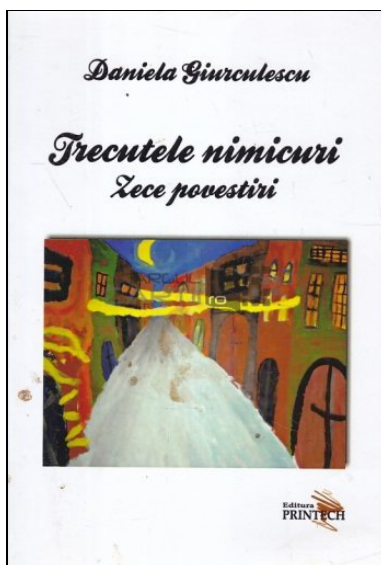
MIRCEA M. POP

¹⁹ Sabin Tambrea: **Vaterländer**. Roman, Gutkind Verlag, Berlin, 2024, 365 p.

Pledoarie pentru o mai bună vizibilitate

La al doilea volum de povestiri, Daniela Giurculescu se vedește o prozatoare redutabilă, pe cale de a atinge apogeul, urmând un parcurs ce se reflectă, de altfel, în structura acestei cărți în două părți: *Trecutele nimicuri* (titlu livresc, foarte inspirat, care acoperă conținutul și, deopotrivă, anvergura stilistică a schițelor componente) și *Menajerie lărgită* care, în mod ingenios, se dedică ființelor bipede și patrupede de aici și de dincolo, din proximitatea sentimentală a autoarei.

Nu întâmplător, aproape fiecare din schițele celor două secțiuni are drept centru de greutate câte o intrigă amoroasă care reverberază, conturând tipologiile personajelor, foarte diverse și bifând condiții sociale, de asemenea diverse: corporatiști, profesori, copii ai străzii, cerșetori, boschetari, femei de serviciu sau artiști. Personajele se integrează într-o atmosferă a cotidianului actual lesne recognoscibilă, care tinde spre cenușiu, dar autoarea îi oferă în permanență o deschidere spre vis și spre un fantastic luminos. Umorul subțire, de calitate, se dovedește a fi un ingredient benefic al acestor deschideri care au și un rol de surpriză,

de suspans, ducând cititorul spre constatarea unei realități ce nu e așa cum pare la prima vedere. Altfel spus, într-un mod mai neaoș-brutal, nu e dracul chiar atât de negru cum pare.

Extrem de sugestiv, altminteri, motto-ul *Trecutelor nimicuri* care e o replică a lui Prospero din *Furtuna* lui Shakespeare: „Plămadă suntem precum cea din care făcute-s visele/ Și scurta viață împrejmuită ni-e de somn”.

Într-adevăr, există o salvare prin vis la care puțini subscriu în mod conști-

ent, dar instantaneele și crâmpiele de intrigi creionate cu mare har de Daniela Giurculescu o confirmă și o demonstrează cu asupra de măsură. În pofida vicisitudinilor, nedreptăților, mizeriilor de tot felul, partea luminoasă a situațiilor răzbate într-un târziu, precum vegetația prin crăpăturile asfaltului, ca să ofere o așa-zisă lecție de viață cititorului, printr-o artă a prozei scurte vizând excepționalul, care amintește, pe alocuri, de Caragiale și Cehov. Dramatismul e subtil și, deopotrivă, penetrant și apelez în acest sens doar la o schiță, *Tabloul*, de două pagini doar, în care apare ca pictat în culori vii, în mișcare, portretul unei fete, martire a Revoluției din decembrie 1989, lăsând în urmă, în ultimele paragrafe, imaginea trupului pe caldarîm, cu capul sfărâmat de un glonț, printre alte trupuri, alături de peisajul-decorul aceluia decembrie, cu zloată, vitrine multicolore, discursuri, chipuri mohorâte, gunoaie, pachete de țigări etc.

Tot ce mi-am dorit, la încheierea lecturii *Trecutelor nimicuri*, *Menajerie lărgită*, a fost o mai bună vizibilitate a prozatoarei Daniela Giurculescu în peisajul prozei românești contemporane.

RADU ALDULESCU

UN ROMAN ÎN TREI GENERAȚII

→În 1958 a fost arestat fratele lui mai mic, Dorin, fiindcă numele lui a fost găsit în agenda fostului său coleg de facultate, inginerul Mihai Grama, de anticomunist moldovean care a organizat în Piața Universității căderea regimului comunist în mod pașnic. El a fost condamnat la muncă silnică pe viață, dar grațiat în 1964 prin decretul de eliberare a deținuților politici al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din acel an.

Fratele lui a fost condamnat șase luni și apoi lăsat liber, dar fiindcă trebuia să primească despăgubiri și să-și preia postul ocupat de un altul, procurorul face recurs și e condamnat la un an, deci încă șase luni de închisoare. Nu e reținut imediat, după un timp vine un milițian care îl arestează și îl duce cu tramvaiul la închisoare..

Autorul paginilor, Horea Sava, spune că îl scârbește acum felul în care “prințisorul” Nicu Ceaușescu e

judecat și tratat cu blândețe. Avocata lui Nicu, Paula Iacob, luptă ca o leaioică să-l scoată basma curată, în timp ce apărătorul din oficiu al lui Sava îi ceruse acestuia să accepte acuzațiile.

El se mai întreabă cum de așa de mulți criminali nu sunt trași la răspundere, cum de domnește tăcere în această privință.

Partea a treia, considerată de critici ca fiind a lui Béla, redă, pe lângă evenimentele din perioada 1966-1985 și frumoasa poveste de dragoste a Rodicăi și a lui Béla, cu tată român și mamă unguroaică.

Cei doi au fost colegi de clasă, chiar și de bancă, aspirând fiecare la premiul I pe care îl primesc pe rând. Deși el reușește la facultate în București, după un an se transferă la Cluj, unde era ea.

Béla face un act eroic când se decide să rămână în Germania, de dragul familiei sale.

Cu soția au scris peste șaptesute de pagini în mai mult de doi ani și și-

au trimis două sute de scrisori. Câteva între acestea sunt integrate în carte (traduse, bineînțeles).

Găsim în cartea de față mai multe cuvinte și propoziții românești decât în oricare alta apărută aici, pe motiv că familia vorbea românește. De fiecare dată apare traducerea în germană, așa încât cititorul știe despre ce este vorba, nu este nici o clipă frustrat.

Pe supracoperta exterioară a cărții, printre altele, scrie următoarele:

“Un roman despre noi începuturi, sărăcie și despre efectele unui sistem politic nemilos, despre consecințele nedreptății, importanța horărârilor – și o poveste de dragoste tandră. Povestea părinților săi”

Mă întreb dacă acest tânăr actor cu trăsături angelice și cu o voce cristalină care știe românește nu ar putea fi invitat la Teatrul Național sau la cel din Târgu-Mureș spre a juca într-o piesă. Ar fi un fructuos schimb de experiență și de-o parte și de cealaltă...

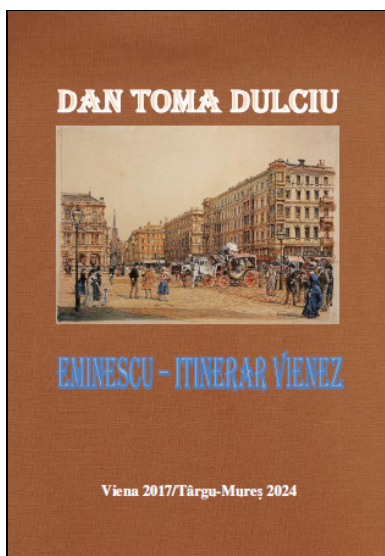
Eminescu - itinerar vienez

CĂLĂTORIE ÎN TRECUT –
CĂLĂTORIE ÎN VIITOR

„Și casele au destinul lor, asemenea cărților”. Așa își începe Dan Toma Dulciu volumul **Eminescu – itinerar vienez**, apărut la Viena în iunie 2017 cu sprijinul asociației „Mihai Eminescu”- Viena și reeditată sub forma unei ediții de colecție îngrijită de Nicolae Băciuț la Vatra veche în 2024, cu ocazia sărbătoririi Zilei Limbii Române, la Viena. Am șansa ca unul dintre cele 20 de exemplare ale acestei ediții să fie al meu! Și, da, este o șansă! Cred că destinul acestei cărți este să devină borna 0 de la care ar trebui să pornească toți cei care sunt interesați de perioada în care Mihai Eminescu a fost student la Viena!

Întâi de toate o recomandă documentarea științifică amănunțită, dovedită prin nenumăratele referințe și documente răscolite. Cunoscut ca om de cultură cu aplecare asupra biografiei și operei Luceafărului, mărturie stând numeroasele sale scrieri având această temă – „Eminescu – sofisme și aporii”, „Eminescu inedit”, „Eminescu în culisele justiției. Dosarul interdicției judecătorești”, „La steaua... o interpretare hermeneutică” etc., dar și editarea a numeroase cărți ale altor autori legate de această temă, Dan Toma Dulciu are o abordare apropiată de rigoarea științifică în elaborarea scrierilor sale, încercând să despartă legenda de realitate, chiar dacă el însuși recunoaște faptul că acolo unde nu există documente, memoria colectivă umple acest gol și uneori o face cu mai mare succes.

Dulciu ne imersează pur și simplu în acea epocă, fără să îi scape nimic, de la studenții români, o parte celebri, care se aflau în aceeași perioadă cu Eminescu la Viena și care și-au intersectat pașii cu cei ai marelui poet, până la preocupările acestora. Autorul redă acea „efervescentă studioasă”, fie că era ea manifestată în aulele Universității, în mijlocul societăților culturale românești din Viena, fie în cafenelele și berăriile celebre – loc de întâlnire, dar și de schimbat idei sau chiar la balurile celebre ale „României june”. Aflăm care era bugetul necesar pentru întreținerea unui student în capitala austriacă, costul chiriilor, al meselor, meniurile chiar, atmosfera vieneză de la sfârșit de veac, la scurtă

vreame după constituirea națiunilor europene, în epoca burgheză a unui imperiu care dădea semne de șubrezire sub valul trezirilor națiunilor, iar proletarii învățau să-și cunoască puterea și să-și ceară drepturile.

Dulciu reușește să ne transporte printr-un portal al timpului, iar pentru a ne ușura călătoria în trecut, înserează printre filele scrise și imagini-document.

Autorul vine în sprijinul ideii exprimate de un alt scriitor, Nicolae Suciu, într-o altă carte de colecție prezentată „La aniversară”, de Ziua limbii române, sărbătorită în acest an (2024) la Viena și anume aceea că și pietrele, clădirile, „toate au suflet”, o „memorie” a lor. Și toate au o energie aparte care te învăluie, ți se transmite.

Vi s-a întâmplat și vouă, sunt convinsă, să simțiți această energie atunci când ajungeți într-un loc încărcat de istorie.

Cât timp a durat lectura cărții, pot spune că am simțit această vibrație a parte a acelor vremuri. Întâi am simțit-o în cafenelele de odinioară ale Vienei, o parte dintre ele rezistând încă, sfidând veacurile. Parcă aieva am savurat aici acest „narcotic al spiritului”, cafeaua, preferând-o categoric pe cea cu cremă de cafea, „Mocca”, așa cum îi plăcea cândva lui Eminescu. Am aflat și rețeta! Dintre toate am ales cafeaua Troidl, poate pentru că Badea Cârțan, câțiva ani mai târziu, se oprea aici în drumul său spre Roma sau când mergea să bată la ușa ferecată a cancelariei imperiale, știind că avea să întâlnească, negreșit, studenți români.

M-am văzut stând la o măsuță mică și rotundă, răsfoind ziarele aducă-

toare de vești de-acasă, de pretutindeni, alături de spiritul eminelui. M-am surprins așteptând să se deschidă ușa cafenelei și să-l văd intrând pe Slavici sau pe Ștefanelli sau pe alți studenți români remarcabili din acea vreme.

Am putut lesne să îmi închipui că descopăr gustul berii vieneze într-una dintre berăriile descrise de Dulcu, poate la „Trei porumbei albi” sau, poate, la cea a lui „tata Wihl”. N-am băut mult, căci nici Eminescu nu a părut a fi mare băutor, după spusele fostului său coleg de la Cernăuți, Ștefanelli. În schimb am stat și eu până la ore mici din noapte, ascultând discuțiile purtate, impresiile despre neliniștea unei lumi în perpetuă și rapidă schimbare, înflăcărându-mă alături de el în legătură cu temele care-l preocupau. I-am cunoscut pe mulți dintre acești studenți veniți la Viena din toate colțurile țării și am savurat discuțiile lor purtate despre unitatea națională. Paradoxal sau dimpotrivă – depinde din ce unghi al istoriei privești, emulația patriotică și conștiința românească, a nevoii de unire, au înflorit tocmai în inima imperiului care stăpânea, dual, o parte însemnată din țară.

Prin intermediul cărții lui Dulciu, am avut ocazia să particip la întâlnirile societăților culturale studențești pe care le frecventa poetul, cum ar fi, bunăoară, „Societatea literară și științifică a românilor din Viena” și „Societatea studențească Științifico-Socială România” și am asistat cu bucurie la reunirea acestora într-una singură, întemeindu-se astfel „România jună”, societatea cu suflet emin, care a reușit să mobilizeze spiritul național. Am asistat la punerea la cale a Congresului de la Putna, cu ocazia sărbătoririi a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și am bătut la ușa baronului Sima și a altor oameni cu dare de mână, ca Dumba, Popovici, Mureșanu, pentru a avea banii necesari realizării marelui eveniment.

Am participat alături de Eminescu la toate sărbătorile comunității românești, la Balul Românesc. Cel mai mult mi-au plăcut însă, cele organizate de „România Jună” pentru că aici se strângea, după cum a menționat dr. G. Silasi, „o cunună strălucită de juni de cei mai aleși, din patru unghiuri române, exemplu de unitate a națiunii române în limbă, datine și aspirări de cultură și progres”, ținând →

SIMONA MIHUȚIU

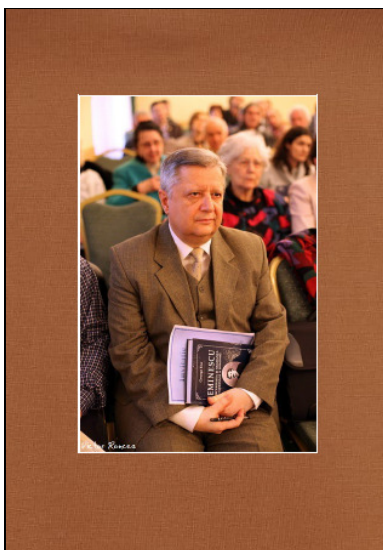
„stindardul unificatoral românismului”. Ecoul poeziilor mobilizatoare ale lui V. Alecsandri și I. Mureșianu, recitate cu aceste prilejuri, se mai aude încă.

Am fredonat melodiile populare și romanțele cântate de Hosanu. Am cântat alături de corul „României june” „Imnul lui Ștefan cel Mare” sau „Marșul ostașilor români din Basarabia”, versurile lui V. Alecsandri fiind puse pe note de A. Flechtenmacher, sau „Haideți la luptă”, „Sub o culme de cetate”, „Doina din Bucovina”, cântată la chitară.

I-am aplaudat pe pianistii și violoniștii virtuoși, apreciind melodiile dedicate „României june” de către muzicieni români și austrieci. Propunerea președintelui societății, I. Pop de a se ridica pe „Câmpia Libertății” de la Blaj o statue în memoria celor 40000 de români adunați acolo, la 1848, m-a umplut de mândrie. Sprijinirea de către membrii „României June” a colegiilor românești – cum ar fi „Colegiul românesc din Bradu” sau faptul că Eminescu, cumpărând din puținii bani pe care îi avea la dispoziție cărți, pentru ca apoi să le doneze pe cele de istorie românească „Societății bisericești-literare a teologilor români din Viena”, inițiată de Aron Pumnul, sunt gesturi care vorbesc de la sine despre mari virtuți ca: patriotism, empatie, generozitate.

Ei, da, am asistat și la nașterea unei mari iubiri, tot la un astfel de bal, în martie 1872.

Profesorul Micle de la Universitatea din Iași, însoțit de foarte tânăra lui soție, Veronica, participase

la acest bal în calitate de invitat. Am remarcat atracția dintre cei doi, Mihai și Veronica - cea cu „buzes roșii”, „lunge gene” și dornică a-l cunoaște pe poetul care cucerise deja Iașiul cu poeziile create în perioada vieneză.

Este o scenă atât de verosimilă încât îi dau dreptate domnului Dulciu când afirmă că atunci și acolo s-au cunoscut cei doi.

M-am plimbat pe străzile Vienei, însoțindu-i pe Mihai și Veronica, bucurându-mă de bucuria lor. I-am citit în „Caietul vienez” al poetului minunatele-i poezii scrise în această perioadă, ca „Epigonii”, „Mortua est”, „Venere și Madonă”, „Înger și demon”, „Noaptea” etc.

L-am însoțit pe poet și în clipele de disperare, singurătate și nesomn, l-am privit scriind „Împărat și proletar” după ce a luat pulsul „proletarilor” în Taverna din Weihburggasse 22.

Alteori, ca o umbră, iubitoare de teatru, am pătruns alături de poet în cercurile frumoasei actrițe Frederica Bogner, cu bucuria de a cunoaște astfel cele mai importante piese de dramaturgie ale vremii.

Mi-am însușit convingerea Eminului că Dumnezeu este în fiecare din noi, iar în Catedrala ortodoxă din Viena îmi amintesc rugăciunea sa închinată Sfintei Maria și mă gândesc că cel mai frumos omagiu adus de Luceafăr limbii române și lui Dumnezeu a fost însăși poezia sa.

Închid coperta IV cu sentimentul că volumul lui Dan Toma Dulciu, „Eminescu – itinerar vienez” este nu doar o călătorie în trecut, ci, în același timp, una spre viitor care merită făcută și împărtășită.

DOAMNA DIN APĂ²⁰

O ANALIZĂ FENOMENOLOGICĂ A MOTIVULUI ONDINEI ÎN PROZA LUI GUSTAVO ADOLFO BÉCQUER ȘI A LUI VASILE VOICULESCU

A) Prolegomene

În mitologia scandinavă, după cum e bine știut, sirenele erau spirite ale apei în chip de fete frumoase ce plutesc sau se așază pe stânci, pieptănându-și pletele blonde cu un pieptene de aur. Dacă cineva le zărea dansând, îi era sortit să se înece, iar finlandezii, de exemplu, credeau că cei înecați deveneau ei înșiși spirite ale apei.

În folclorul românesc, femeile-pește sau știmele apelor, cum mai sunt cunoscute, trăiesc pe fundul mării sau al râurilor. În timpul nopții, ies la suprafață și cântă vrăjindu-i pe pescarii imprudenți care se lasă ademeniți de trilirile lor seducătoare. Prin urmare, știmele sunt în esență malefice: înfrățite cu vânturile, acestea rup adeseori zăgăzul apelor și podurile sau năvoadele pescarilor.

Conform eseistului român **Dan Apostol**, mărturiile privind acesti «oameni ai mării» s-au intensificat considerabil pe parcursul ultimelor decenii: "De curând însă au reînceput să apară numeroase rapoarte despre ființe humanoide ce trăiesc exclusiv în mare[...] Antropologul **Roy Wagner** de la Universitatea din Virginia a strâns sute de mărturii ale papuașilor barok, susurunga, nakela și nor, care afirmă că au văzut așa-numiții *Oamenii ai Mării*, ființe cu capete și torsuri umane, dar având jumătatea inferioară a corpului terminată cu o înotoătoare caudală orizontală în loc de picioare."²¹

Trăsăturile antropomorfe ale acestor creaturi bizare sunt mai mult decât evidente, conform acestor relații ale băștinașilor polinezieni: "[...] *Oamenii Mării* au pielea lucioasă, deschisă la culoare, iar figurile lor sunt „la fel ca ale oamenilor” cu excepția gurii, pe care toți pescarii au calificat-o drept „ciudată”, uneori cu „buzes drepte și subțiri”. Femelele au glande mamare rotunde și mari, fiecare sex posedând organe genitale asemănătoare celor umane. →

DAN RUJEA

Ion Carachelan, Oameni în umbră

²⁰ *Lady in the water* [orig.], regia: M. Night Shyamalan, Warner Bros. Pictures, 2006

²¹ Apostol, D., *Din tainele naturii*, Ed. Sport-Turism, București, 1987, p. 34

Picioarele sunt unite de la genunchi până la glezne, iar tălpile au devenit opozabile, asemănându-se mai curând cu înotătoarele delfinilor. Acești neobișnuiți locuitori ai mării au părul foarte lung și negru, unghiile ascuțite, iar palmele prezintă o ciudată formă de carenă, cu pielea întărită datorită înotului prelungit. [Aceste creaturi] mănâncă pești mici, respiră ca orice mamifer și nu au fost auziți vorbind, deși pescarii din tribul barok își aduceau aminte de "strigătele aproape umane" scoase de o femelă pe care o măcelăriseră pentru a-i vinde carnea."²²

O altă dovadă în acest sens o constituie expediția organizată în iunie 1983 în Noua Guinee de către **J. Richard Greenwell**, editor al prestigioasei reviste americane *Cryptozoology*, cu scopul identificării unor animale fantastice – mamifere cu cap și trup de om și coadă de pește (fără solzi însă) în loc de picioare. Membrii expediției au zărit o asemenea făptură – subțire, cu pielea arămie, fără solzi și mișcându-se asemenea unei torpile. Cercetările ulterioare au demonstrat că făptura mai sus-menționată nu putea fi confundată nici cu delfinii (lipsiți de aripioară dorsală), nici cu focile (inexistente în acea zonă) și nici măcar cu dugongul (animal marin vegetarian și mult mai puțin flexibil în mișcări).

Prin urmare, am putea avea de a face cu o specie necunoscută de mamifer marin, care ar putea, la o adică, să elucideze măcar parțial și misterul sirenelor: "Tribul susurunga făcea o descriere asemănătoare ciudatelor creaturi marine pe care le numeau *Ilkai*, afirmând că au brațe și mâini asemenea oamenilor, păr lung, ochi așezați unul lângă altul în față și nu în părțile laterale ale capului ca la pești, gură mică[...], partea inferioară a corpului terminându-se cu o coadă de pește, dar turtită lateral și fără solzi, iar pielea lucioasă, de culoare deschisă mergând de la alb până la cafeniu. Deci, sirene... După cum afirma, în 1983, biologul **Roy Mackal** de la Universitatea din Chicago: "O sirenă adevărată – jumătate pește jumătate om – este o imposibilitate genetică. Dar aceste creaturi pot fi o specie necunoscută de sireniene (grup de mamifere care include dugongii și lamantinii). S-ar putea chiar ca *Ri*

[denumirea dată acestor creaturi de către triburile barok și nakela – n.n.] să fie un grup humanoid rezultat în urma unor defectiuni genetice". Antropologul Roy Wagner consideră că "din punct de vedere anatomic și evoluționist, acești *Ri* sunt o problemă, dar autenticitatea rapoartelor este dificil de contestat".²³

Acestea fiind zise, vă propun să trecem din sfera datelor științifice exacte și reci înspre miraculosul tărâm al literaturii fantastice, tocmai spre a sublinia surprinzătoarele puncte de interferență dintre cele două universuri aparent ireconciliabile.

B) Ochii verzi

În anul 1861, poetul și prozatorul postromantic spaniol **Gustavo Adolfo Bécquer** (1836-1870) publică povestirea *Los ojos verdes*, una dintre cele mai cunoscute din *Legendele* sale. Subiectul este pe cât de simplu, pe atât de ofertant în ce privește orizontul hermeneutic al simbolisticii implicite.

Protagonistul acesteia, Fernando de Argensola, în toiul unei vânători, încalcă din nesăbuiță un teritoriu interzis, protejat de un blestem străvechi: *la Fuente de los Álamos* (Izvorul dintre Plopi), loc presupus a fi bântuit de un spirit malefic. Zărind în adâncul apelor doi ochi verzi hipnotici, chiar dacă doar pentru o clipă, eroul nostru suferă o schimbare radicală în comportament și în rutina zilnică; devenind tot mai trist, mai însingurat și mai lipsit de vitalitate, îi cere sfatul scutierului său, Iñigo. Acesta, aflând despre sacrilegiul

comis de stăpânul său, îl avertizează asupra iminentului pericol, dacă mai continuă să frecventeze locul interzis, în speranța de a revedea ochii magici. Evident, sfaturile sale sunt ignorate, iar Fernando se întoarce la izvor, pentru o ultimă întrevvedere cu fantasma care l-a sedus, lucru care îi este fatal, aducându-i previzibilul sfârșit: "La noche comenzaba a extender sus sombras; la luna rielaba en la superficie del lago; la niebla se arremolinaba al soplo del aire, y los ojos verdes brillaban en la oscuridad[...] «Ven...» y la mujer misteriosa lo llamaba al borde del abismo donde estaba suspendida, y parecía ofrecerle un beso... un beso... Fernando dio un paso hacia ella..., otro..., y sintió unos brazos delgados y flexibles que se liaban a su cuello, y una sensación fría en sus labios ardorosos, un beso de nieve... y vaciló..., y perdió pie, y cayó al agua con un rumor sordo y lúgubre."²⁴

[Noaptea începea să își răsfire umbrele; luna vălurea pe suprafața lacului; negura se învârtețea în bătaia vântului, iar ochii cei verzi străluceau în întuneric (...) «Vino...» și misterioasa femeie îl ademenea înspre marginea prăpastiei pe care plutea și părea gata să îi ofere un sărut... un sărut... Fernando făcu un pas spre ea..., încă unul..., și simți niște brațe subțiri și mlădioase înlănțuindu-i-se de gât și o senzație răcoroasă pe buzele sale arzânde – un sărut de gheață..., șovăi..., alunecă și căzu în apă cu un pleoscăit sec și lugubru. – trad. n.]

După cum vedem, narațiunea urmează schema tipică, clasicizată a basmului cult, detectabilă și în literatura română, la autori de proză fantastică de inspirație populară, folclorică (Ion Creangă, Ioan Slavici, Petre Ispirescu, Ion Pop-Reteganul etc.): ignorarea (involuntară sau intenționată) a unui tabu sacru urmată, în cheie fatalistă, de iminenta cădere în dizgrație (*fall from grace*) a eroului, totul evoluând ineluctabil spre deznodământul tragic, ceea ce, evident, presupune o morală implicită adresată cititorului – *Hic sunt leones* (evită locurile interzise sau vei suporta consecințele!).

În ce privește entitatea supranaturală propriu-zisă, observăm că aceasta este imaginată sub forma seducătoare a unei superbe ființe de sex feminin, →

²² op. cit., p. 35

²³ *Ibidem*, p. 35

²⁴ Bécquer, G. A., *Leyendas*, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, 1991, pp. 126-127

în timp ce *leit-motivul* ochilor verzi străpungători și paralizanți îl putem întâlni inclusiv în literatura română modernă, mai exact în nuvela lui Cezar Petrescu intitulată *Aranca, știma lacurilor*. Așadar, elementul fantastic, în această povestire a autorului sevillan, este oarecum epurată de orice implicații terifiante, dătătoare de fiori, de tip *things-that-go-bump-in-the-night*, atât de specifice stilului literar gotic anglo-saxon, bunăoară; până și moartea protagonistului, mai degrabă sugerată decât prezentată în chip brutal, pare mai degrabă o eliberare cathartică din lanțurile materiei – eroul urmând să se contopească pentru eternitate cu fantasmagorica sa iubită.

Aproximativ identic, cel puțin prin prisma deznodământului, vor sta lucrurile în cazul nuvelei prozatorului român Vasile Voiculescu, după cum vom vedea în cele ce urmează.

C) Răzbunarea lostriței

Povestirea *Lostrița*, scrisă prin 1947, împreună cu alte nuvele fantastice, de către poetul și prozatorul buzoian **Vasile Voiculescu** (1884-1963), abordează mitul arhetipal al ondinei dintr-o perspectivă magico-religioasă. După cum inspirat remarcă criticul literar Roxana Sorescu, "istoria întâmplărilor [în cadrul susmenționatei nuvele – *n. n.*] urmează un traseu gradat: ispitirea, creșterea patimii până la obsesie; pactul cu vrăjitorul/diavol; realizarea pactului, împlinirea erotică; dezlegarea de patimă și de pact prin unirea ultimă, în moarte."²⁵ Până aici, așadar, avem de-a face cu o schemă narativă destul de similară cu cea folosită de Bécquer în *Los ojos verdes*. Mai mult, obiectul obsesiei patologice este înzestrat, și aici, cu atribute specifice eternului-feminin seducător: "De la început, lostrița apare ca întrupare a diavolului, frumusețe și seducție: „...peștele naibei se arăta când la bulboane, când la șuvoaie, cu cap bucălat de somn, trup șui de șalău și pielea peștrițată auriu, cu boboite roșii-ruginii, ca a păstrăvului.”²⁶ Putem decela fără doar și poate similitudini deconcertante cu relatările băștinașilor din triburile papuașe mai-sus menționate, privind

eventuala simbioză anatomică om-pește/ mamifer marin. Pe măsură ce înaintăm în povestire, aspectul specific sirenei ispititoare și malefice iese tot mai mult în evidență: "E capabilă de metamorfoze, iar analogia de formă cea mai evidentă e cu o fată frumoasă: „După prubuluiala vânătorilor de pește, ar fi ca la doi coți de lungă și ar cântări dincolo de douăsprezece ocale. Alteori însă, când vrea să înșele cu tot dinadinsul pe cel pe care și-a pus ochii, crește de trei ori pe-atât și își schimbă arătarea. Iese și se întinde moale la râniș. De departe ai zice că e o domniță lungită la soare pe plaja de nisip argintiu.” Apare și trăsătura neliniștitoare care avertizează asupra unei primejdii care nu e mică, e primejdia de a-ți pierde viața. Pentru că ispititoarea ademenește pentru a ucide: e lacomă, și lacomă e numai de pește, ci și de carne de om. Devine evident pentru toți că lostrița e ispita frumoasă, proteică, ucigașă.”²⁷

Prin urmare, metamorfozele succesive ale ondinei se află în strânsă legătură cu gradul de intensitate al hipnozei erotice pe care aceasta o exercită asupra protagonistului-pescar. Magia este tranzitivă și unidirecțională, obligându-l cumva pe Aliman, eroul poveștii, să recurgă la tertipuri de sorginte primitiv-mistică, la rândul lui, pentru a ieși din încurcătură: printre altele, confecționarea unui simulacru artificial al râvnitei lostrițe: "Aliman [protagonistul povestirii – *n. n.*] s-a întors acasă cu o lostriță lucrată în lemn, aidoma de șuie și frumoasă ca cea din Bistrța. Vopsită la fel cu aur și argint și stropită cu picățele galbene ruginii. Era alcătuită din două jumătăți carese îmbucau una-ntr-alta, cu scoabe. [...]Toate au fost vrăjite, descântate și afierosite după străvechi noime și îndreptare ale magiei pierdute și uitate de ceilalți.”²⁸ În disperare de cauză, eroul recurge inclusiv la magia neagră, "în care se lepăda de lumea lui Dumnezeu"²⁹, pentru a-și atinge scopul. În acest fel, autorul validează mai mult sau mai puțin conștient teoria antropologului francez **Claude Lévi-Strauss**, conform căreia magia, în esența ei, presupune un set de valori socio-culturale validate în mod tacit, printre care se numără credința vrăjitorului în

eficacitatea farmecelor sale, precum și cea a bolnavului în capacitatea vrăjitorului de a-l vindeca; astfel încât operațiunea magică presupune mai întotdeauna un efort consensual, de la care e dificil să te abați.³⁰

Urmează în narațiunea voiculesciană o situație voit echivocă, derutantă pentru cititor, ceea ce constituie, potrivit criticului mai sus amintit, însuși nucleul fantastic al acesteia: "Aliman nu știe pe cine iubește – o iluzie, pe diavolul întrupat, o fată reală [...], o lostriță devenită Ileană? – și nici nu-l interesează, pentru că povestea lui e aceea a unei îmbrățișări devenite iubire pătimașă și împlinite prin vrajă; receptorul poveștii nu poate să separe nici el iluzia de realitate."³¹ Ca și în cazul lui Fernando, consecințele nu pot fi decât nefaste pentru protagonist – căderea în depresie, lipsa energiei vitale, toate culminând cu o stare de paranoia psihotică. Și, tot la fel ca în cazul povestirii lui Bécquer, finalul tragic este mai degrabă sugerat decât expus cu brutalitate cititorului: "Când sosi în locul de care povestise băiatul, lostrița era acolo. Ea se-ntoarse deodată nălucitoare, cu capul ținută în Aliman. Stătu așa o clipă plină. Apoi porni, fulgerând apele, spre el. Omul încremeni. Dar numaidecât, cu chipul luminat de o bucurie nefirească, chiui, strigând cât să înăbușe huietul: "Iată, vin!"... și, smucindu-se din mâinile a trei oameni, sări în mijlocul Bistrței, cu brațele întinse spre lostriță. Viitura, tunând vijeliosă, îl ajunse. [...] El a mai ieșit o dată. Ținea lostrița și, amețit de izbitora apelor, se căznea s-o apere, adăpostind-o ca pe un copil cu brațele. Apoi s-a cufundat în valurile care, bolborosind mâniaoase, s-au pecețluit deasupra lui pentru totdeauna."³²

Această frază de final pare aproape identică cu sfârșitul povestirii *Los ojos verdes*: "Las aguas saltaron en chispas de luz y se cerraron sobre su cuerpo, y sus círculos de plata fueron ensanchándose, ensanchándose, hasta expirar en las orillas."³³

[Apele săltară scânteind în lumină și se închiseră deasupra trupului său, iar cercurile lor de argint se lărgiră treptat-treptat, până când, odată ajunse pe mal, pieriră fără urmă – *trad. n.*]→

²⁵ Sorescu, R., *Mister, magie, metanoia – Condiții preliminare de interpretare a operei lui V. Voiculescu*, în vol. *Lostrița – antologie de proză fantastică*, Ed. ART, București, 2013, p. 42

²⁶ *Ibidem*, op. cit., p. 42

²⁷ *op. cit.*, p. 42

²⁸ Voiculescu, V., *op. cit.*, p. 236

²⁹ *Ibidem*, p. 236

³⁰ cf. Lévi-Strauss, Cl., *Rasă și istorie*, Ed.

Fides, Iași, 1996

³¹ Sorescu, R., *op. cit.*, p. 48

³² *Ibidem*, pp. 240-241

³³ Bécquer, G. A., *op. cit.*, p. 127

Așadar, și într-un caz și în altul, avem de-a face cu o posibilă moarte apoteotică, văzută ca o contopire pentru eternitate cu fantasma dorită: "Dezlegarea conflictului nu poate fi decât una singură: unirea pe vecie a iubiților. [...] Momentul culminant al narațiunii este și momentul culminant al împlinirii în iubire, al recunoașterii și al chemării de dincolo de fire care reunește îndrăgostiții. E triumful diavolului? [...] Este împlinirea unei vrăji? Este supremul triumf al iubirii? Este o moarte extatică? Este trecerea spre o altă viață?"³⁴

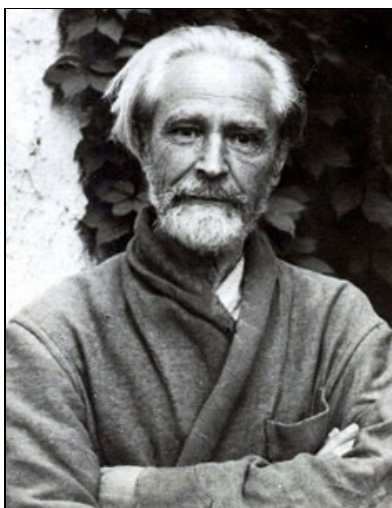
Iată o serie de întrebări cu o pondere aproape metafizică, iar cititorului îi va reveni ingrata sarcină de a le găsi răspunsul.

D) Dincolo de oglindă. Excipit

Mitul sirenei (sau *ondinei*) nu încetează să fascineze și să încite imaginația în toate domeniile creației artistice, nu doar în ceea ce privește literatura universală – s-ar putea scrie zeci, dacă nu chiar sute de teze doctorale doar pe tema aceasta.

Astfel, spre exemplu, să amintim *en passant* cinematografia, cu excelentul film al regizorului american de origine indiană **M. Night Shyamalan**, *Lady in the water*, unde creatura acvatică apare sub forma unei naiade (sau *narfă*, conform denumirii originale), descoperită întâmplător în piscina unui complex rezidențial din Philadelphia. Acest film este rezultatul unei povești inventate de regizor pentru special pentru copiii săi (*bedtime story*), ceea ce demonstrează încă o dată omniprezența miturilor antice în subconștientul colectiv. Desigur, a fost nevoie de geniul regizoral al lui Shyamalan, însoțit de interpretarea impecabilă a talentatei actrițe Bryce Dallas Howard pentru a insufla viață acestei frumoase povești pe marele ecran.

Cât despre sfera muzicii, primul exemplu care ne vine în gând e tot din țara noastră, și anume celebra formație rock timișoreană **Phoenix** cu a sa compoziție intitulată chiar *Sirena*³⁵. Inspirația textierului și poetului bănățean Șerban Foarță a transformat refrenul acestei piese într-o bijuterie stilistică memorabilă, capabilă de a rezuma întregul spectru de semnifi-

cații adiacent acestui mit în câteva versuri extraordinar de percutante:

„Ce să fac cu tine goală,/doamnă din adânc./ce mă lași să zac de boală/de băiat nătâng?//Ce să fac cu tine, pântec/care nu legi rod?/că-ntre noi nu este punte/și nu este pod.”

Așadar, motivul iubirii imposibile și interzise cu tot alaiul ei de tristeți și suferințe fizice sau morale transpare încă o dată, intertextual, din acest album clasic al rockului românesc, inspirat în cea mai mare parte din bestiarul medieval³⁶.

Cu siguranță, am mai putea găsi multe exemple de reprezentare a ființelor acvatice mitologice, inclusiv în artele plastice, dar ar însemna probabil să depășim cu mult scopul acestui modest articol, ce nu-și propune nici pe departe a fi exhaustiv. S-ar mai cuveni eventual menționat faptul că, în literatura occidentală modernă, cel care a împământenit motivul sirenei, conferindu-i *droit de cité*, a fost scriitorul romantic german **Friedrich de la Motte Fouqué** cu nuvela *Undine*, publicată în 1811.

La final, trebuie să admitem că acest tot acest material referitor la existența (sau non-existența) unor ființe subacvatice umanoide ne lasă cu mai multe nedumeriri decât certitudini. În definitiv, o serie de oameni de știință și cercetători (printre care îl putem aminti pe **Jacques Bergier**, autorul fascinantului studiu *Les Extraterrestres dans l'histoire*) au lansat ipoteza conform căreia aparițiile

enigmatice ale unor ființe crezute dispărute sau fantasmagorice de-a dreptul (printre care și sirenele sau nimfele) s-ar datora existenței unor *puncte de trecere* către un eventual univers paralel, multi-dimensional.³⁷ Metafora epistemologică a oglinzii care separă cele două universuri funcționează impecabil în cazul entităților mitice: "Posibilitatea pur teoretică a existenței unui univers paralel nu poate fi negată, dar în privința dovezilor materiale, lucrurile devin mai precare și nu rareori contradictorii. Astfel, este puțin probabil ca apariția unor ființe care au trăit odată pe Terra sau posedă atribute indiscutabile ale faunei terestre [...] să poată fi interpretată ca datorându-se unui „salt accidental” al acestora dintr-o altă dimensiune. Putem crede oare că un eventual univers paralel reprezintă doar o copie mai mult sau mai puțin identică celui pe care îl cunoaștem? Este posibil ca pe o altă planetă viața să fi urmat exact același ciclu ca pe Terra, ducând la apariția unor specii și indivizi similari celor terestri? Greu de admis."³⁸

...dar nu imposibil, am adăuga noi, cu un ultim *clin-d'oeil* adresat cititorului. În acest sens, să-i dăm cuvântul profesorului și cercetătorului dr. **J. Allen Hynek**: "Ar putea avea fenomenul OZN două aspecte (cel extraterestru și cel al trecerii într-un univers paralel – *n. a.*)? Ar putea fi granița dintre realitatea noastră și o realitate paralelă, ușa spre o altă dimensiune? Desigur, nu am ajuns la ultima revoluție în gândirea științifică; știința secolelor XXI, XXV sau XXX va conține probabil concepte tot atât de neinteligibile pentru noi ca energia nucleară pentru omul cavernelor (*OMNI*, aprilie 1984)."³⁹

În cazul în care această fascinantă ipoteză s-ar aplica și aparițiilor/disparițiilor entităților mai mult sau mai puțin misterioase (cum ar fi sirenele), nu putem decât să propunem cititorului drept concluzie următoarea temă de reflecție: oare luciul apei – fie izvor, fântână, râu, piscină sau ocean – ar putea reprezenta, precum o oglindă vrăjită, «punctul de trecere» într-o dimensiune paralelă?

În definitiv, de ce nu?...

³⁶ Vezi de asemenea textul piesei *Norocul inorogului*, despre fascinația «în oglindă» pe care, în cazul de față, un agent uman – copila inocentă – o exercită asupra unui pacient non-uman – unicornul.

³⁴ Sorescu, R., *op. cit.*, p. 50

³⁵ De pe albumul *Cantafabule*, Electrecord, București, 1975

³⁷ *apud* Apostol, D., *op. cit.*, p. 211.

³⁸ *Ibidem*, p. 212

³⁹ *apud* Apostol, D., *op. cit.*, p. 218

Ovidiu Iuliu Moldovan,

o carte despre „un om frumos”

Așa alege autoarea, Rodica Mandache, să își intituleze albumul, sintetizând totodată, printr-un singur cuvânt, personalitatea celui care i-a fost coleg de studenție și profesie, acel prieten „ciudat” din inefabil, confident la bine și la rău, actorul “princiar, unic” (apreciat ca atare de Ion Isaiu), privit de la distanța impusă de ireparabilul timp, din perspectivă de spectroare. Zămislit dintr-o nobilă și generoasă pornire lăuntrică, fondat pe amintiri și mărturisiri ale celor care l-au cunoscut - personalități, toate, una și una - ilustrat cu circa o sută de imagini alb-negru (motiv pentru care am folosit termenul de mai sus), conținutul acestei cărți seamănă a lung poem, este tandru, delicat, cu efluvii de o sensibilitate profundă, precum autoarea sa care, din dorința ca demersul (aceia de a face să dăinuie în memoria noastră meritele regretatului dispărut) să reușească, se întrece pe sine. Nu era sigură că va putea să găsească toată forța necesară. Cartea a apărut în 2021, la București, Editura Oscar Print, dar mi-a scăpat atunci. Ce încântare să descopăr că motto-ul ales, cel precedând primul capitol, este un citat din Fernando Pessoa: “Valoarea lucrurilor nu este dată de timpul în care ele există, ci de intensitatea cu care le percepem mai târziu. De aceea, există clipe de neuit, lucruri inexplicabile și persoane de neînlocuit.” Chiar înainte de a începe evocarea, în numele lui Ovidiu, prietena, prietenă și după moarte, mulțumește celor care au ajutat-o să ducă la bun sfârșit proiectul început, iar noi, cititorii, înfruptându-ne din meritele acestei cărți, îi apreciem efortul, fiindcă nu este deloc simplu să găsești, pentru fiecare din cei solicitați, momentul în care disponibilitatea de timp și de chef să coincidă. Ca cetățean, ardeleanul Ovidiu era deosebit de mândru de obârșia sa ardelenească. “Ovidiu avea structură de ardelean, o împletire de orgolii, o valoare a caracterului, un tipar demn pe care nu trebuie să-l părăsești.” (Claudiu Bleonț.) „În viață era mai degrabă timid, era cinstit, timid și cinstit, ARDELEAN, na!” dar, pe scenă, curajul lui era de nedescris... (Boris Petroff).” În 1989, mi s-a părut a fi „mai transilvănean ca niciodată”, afirma G. Banu. La rândul său, d-l Dorel Vișan pomenește despre educația aleasă primită de Ovidiu în familia sa de ardeleni, o educație fondată pe bunul simț, care i-a format caracterul: „Bunul simț îi fixează unui actor limitele, iar

actorul care își cunoaște limitele est pe scenă STĂPÂN.” „Când te aflai în jurul lui, simțeau o bucurie și o mare onoare. Prin simpla lui prezență, impunea umane cel mai des menționate, se numără discreția în viața privată, fuga de compromisuri, curajul (la Costinești, a salvat o fată de la înec), respectul față de cuvântul dat. Ion Caramitru îi sublinia acest merit: „Era un om de cuvânt. Dacă promitea ceva, puteai fi sigur că așa va face. Am avut mulți prieteni. Unii m-au înșelat. Ovidiu, nu! Niciodată!”, iar G. Banu vorbește despre certitudinile unei prietenii solide, la fel ca și Dorin Tudoran: “avea o luminoasă încăpățănare a prieteniei, cea mai importantă calitate umană a lui Ovidiu, odată cu el, dispărea un întreg continent de umanitate din viața mea.” “Un însingurat, Ovidiu avea staif, era altfel decât noi, [genul] cu papion, cu gomă... a fost bine peste tot, un nume de linia întâi”, consideră Lucian Iancu. Era obiectiv în aprecieri: chiar și atunci când îi dispăcea caracterul unui actor, îi recunoștea meritele de scenă, dar își recunoștea și propriile sale greșeli. În timpul din urmă, era “socratic”, scria Eva Sârbu în urma interviului realizat, prin 1985, pentru revista Cinema, în sensul că alegea etic, între bine și rău, drept și nedrept. De fapt, era un mare iubitor de țară - “n-a scos niciodată cuvântul patriotism din dicționarul lui” - și de poezie, a fost prieten cu Nichita, i-a iubit poezia, dar, de Eminescu, era de-a dreptul fascinat, recita din Eminescu cu patimă: îi plăcea să meargă în locurile natale ale marelui poet. Avea în el o taină, ceva mistic: atunci când recita, poezia căpăta greutate, vorbele apăseau. La un poem patriotic, precum Scrisoarea III-a, publicul vibrează, căci poezia are o misiune nobilă. “Numai că, foarte adesea, în numele ideii de patriotism, la noi, se scrie multă maculatură. Și evident că, în fața unei maculaturi care umbrește și ofensează atât ideea de PATRIOTISM cât și pe cea de POEZIE, nici publicul, nici noi, actorii, nu ne putem emoționa.” (O.I.M. citat), iar roluri atât de convingătoare precum Avram Iancu, erou național și profet, Horea, Pantelimon (din „Dreptate în lanțuri”) au fost lucrate cu implicare, osteneală și „sânge”. Tatăl său fiind unul dintre martirii Ardealului, împușcat în 1944, împreună cu alți 40 de români și 130 evrei, la 15 km de Sârmașul de Câmpie, Ovidiu s-a zbatut să fie înălțat acolo un monument în cinstea acelor eroi. În 2003, dorința i s-a împlinit: a fost turnat în bronz un monument (2m

60), „Femeia cu flori”, simbol al tuturor femeilor care își așteptau cu flori, uneori în zadar, eroii (soți, frați, fii), flori depuse adesea doar pe morminte. Se pare că n-a apucat să vadă scris ceva pe pedestal. Crescând fără tată, i s-a dezvoltat sensibilitatea, așa cum se dezvoltă, de regulă, celelalte simțuri atunci când unul dintre ele lipsește. Marius Bodochi observă: „Avea o hipersensibilitate învelită în răceală [aparentă]. O privire, un gest, un detaliu de comportament îl făceau să se strângă în cochilie, îl deranjau... Părea rece, dar era tot numai suflet...”, iar Claudiu Bleonț: „Ovidiu a fost un unicat. Omul efigie. Avea el o replică: Eu vreau luna! Era măcinat de un foc idealist. Iubeam în el acea împătimită pentru IDEAL.” La rândul său, Geo Bogza avertiza: „Ca să supraviețuim, poezia va trebui să rămână esențială ca pâinea și apa.” Ovidiu se salva prin poezie, așa cum declara el însuși într-un interviu din 1990: spectacolul de poezie înseamnă un cult pentru cuvânt, “generația noastră de actori a mediat contactul poeziei lui Nichita și a celorlalți poeți cu publicul. Actorul trebuie să rămână un intermediar, să stea în spatele textului, iar talentul unui artist rezidă în calitatea și sensibilitatea lui.” (O. I. M.) Ca actor, cum s-ar putea comenta faptul că, la 42 de ani, făcuse deja 40 de filme, dacă nu grație strădaniei, efortului până la epuizare?! Făcea parte din promoția 1964, clasa profesorului Pop Marțian, de la care a și preluat dragostea pentru poezie, alături de Ilinca Tomoroveanu, Valeria Seciu, Monica Ghiuță, Mariana Mișuț, Lucian Iancu, Tibbi Petroff, Dan Necșulea, Mircea Andriescu, desigur, Rodica Mandache, o “generație de nota 10”, un grup de talente foarte diferite, „vrăjiți unul de talentul celui alt”, →

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

în sensul că, mari actori toți, s-au dezvoltat totuși fiecare în mod personal, fiecare altfel, fiecare cu personalitatea sa distinctă. Citea mult, îi plăcea să citească poezie, despre care ar fi putut vorbi zile întregi. Era de o probitate morală extraordinară... Un om vesel de felul lui, viața l-a înnegurat. Deși introvertit, prin poezie s-a apropiat de Emil Botta. „Era în el o naivitate dulce și violentă, avea niște ochi metalici și pătrunzători, iar mersul lui luneca așa... ca un țipar.” De teatru, era avid. Acolo învia. Era făcut pentru roluri majore. Nu el își căuta rolurile, ci ele îl găseau pe el. În opinia general admisă, nu sunt mulți actorii care să fie la fel de buni atât pe scenă, cât și pe ecran. Ovidiu făcea parte dintre cei aleși. Fănuș Neagu: „Este unul dintre cei mai mari actori pe care i-am văzut în viața mea și am văzut mulți mari actori.” Era unul dintre actorii cu care regizorii colaborau armonios. Se străduia să le îndeplinească cerințele, dar avea și ideile sale, originale, care inspirau. Ca actor de scenă, fusese repartizat inițial la Timișoara, unde a explodat, „a rupt gura târgului” de la primul spectacol cu rolul Mio din „Pogoară iarna”, de Maxwell Anderson, poate pentru că era hotărât să atingă misterul profesiei în care credea așa de mult, doar cea mai frumoasă și mai profundă experiență pe care o poate avea un om - conform cunoscutului credo al lui A. Einstein - este sentimentul misterului. L-a descoperit Radu Penciulescu: l-a admirat jucând alături de Florina Cercel și l-a adus la București, unde l-a distribuit în rolul Oswald, din „Regele Lear”, alături de George Constantin. În 1980, Teatrul Național se afla în turneu la Paris cu spectacolul „Generoasa fundație”, regizat de Horia Popescu. Le „Quotidien de Paris” publica o cronică referitoare la spectacol: „Actorul O.I. Moldovan joacă ardent și convingător, așa cum se juca la noi în vremurile bune - anii 50.”, iar în Portugalia, i-a cucerit pe toți cu jocul său. În teatru, a jucat mult timp și a jucat roluri importante: Gelu Ruscanu, Robespierre, Bălcescu, Horea, Avram Iancu, Baiazid, Perseu, Despot Vodă, Caligula, Iason, Platonov, Tamerlan, baronul din „Azilul de noapte”. G. Banu l-a admirat mai întâi ca actor de teatru, în „Anotimpurile”, de Arnold Wesker, făcut cu o tehnică anume așa încât autorul nu și-a recunoscut piesa. Radu Penciulescu, cu care a făcut primul și ultimul său spectacol la Teatrul Național, îi aprecia inteligența de scenă. Aveau o comunicare extatică: urma indicațiile regizorului „fără a se despărți însă de el însuși”. În 2004, a primit

premiul UNITER pentru întreaga lui carieră. Aureliu Manea: Ovidiu gândea teatrul ca pe o cale spre mântuire. Ultimul său spectacol la T.N., a fost cel din 15 ianuarie, 2000, declarat anul Eminescu, cu care au umblat epuizant mai peste tot în lume: Roma, Paris, Los Angeles, New York... În filme, s-a revelat ca un extraordinar actor: aducea greutatea sa internă, de nezdruncinat, de om înrădăcinat”, afirma același critic. Cei care i-au marcat evoluția cinematografică au fost regizorii Dan Pița, Mircea Veroiu, apoi Manole Marcus. Nu avea o apetență pentru roluri negative, dar putea juca orice, atât eroi, cât și personaje duplicitate, la nivel magistral. „Cu Veroiu, am făcut cele mai multe filme, declara Ovidiu. Vibram pe aceeași lungime de undă. Veroiu mă distribuia în personajele pe care i-ar fi plăcut să le joace el însuși. Suflet ales, delicat și frivol [în același timp], cu un coeficient de romantism, ușor demodat, desuet...”, precum personajele din „Craii de Curtea Veche”, interpretate de Ovidiu, Mircea Albulescu, Răzvan Vasilescu, Marius Bodochi, film ambițios, lăsat la dospit timp de 15 ani. Pe mine m-a marcat definitiv rolul legionarului fanatic din „Actorul și sălbaticii”, în regia lui Manole Marcus, programat de curând la Televiziunea Română, după „Omul în loden”. Râsul acela sardonice, tonalitatea, rictusul, intonațiile, mișcarea spasmodică, ar fi greu de refăcut de oricine altcineva, dacă nu chiar imposibil. Era cucerit de gândirea lui Camus, conform căreia [în viață] nu există răspunsuri dinainte știute și cu o problematică, în teatru, sfidătoare pentru epoca Ceaușescu. Și-a dorit să joace Caligula, rol complex, reușind, în final, să-l aducă pe scenă. Și-a dorit și rolul Richard al II-lea, considerat de Ovidiu drept cel mai poetic text al lui Shakespeare. M. Mănușiu despre Ovidiu: „Ovidiu era un paradox: pe de o parte, un om extrem de tandru, iar pe de alta, extrem de serios, de grav, un tip obsedat de munca sa... Era dur, dar avea

în el și o tandrețe pe care o revărsa asupra celor cu care lucra... În sinea lui, era un solitar. Singuratic și fermecător, un creator complex, aflat într-un balans continuu între și între, ceea ce îi dădea șansa de a face roluri diferite.” Tănăr, Ovidiu avea toate calitățile unui mare actor în devenire: frumos, pur, romantic, o mare forță, o voce de violoncel, o dicție impecabilă, dar și o disciplină îmbinată cu inteligență și, mai ales, o inimă sensibilă. L-am distribuit în rolul Iason din Medeea. (Andrei Șerban). Accepta orice rol, nu se voia prima vioară, nu avea înfatuarea unei vedete. Deși era un mare actor, muncea mult ca să iasă totul bine, nu se lăsa dublat, învăța să facă de toate (să călărească, de exemplu, căci nu știuse), nu avea fițe, participa la repetiții și la probe. Pantelimon din „Dreptate și adevăr”, în regia lui Dan Pița, un rol greu, de personaj simbol, a fost, din start, croit pentru Ovidiu, de când scenariul a fost scris. „Era un actor neliniștit, care clocotea” (Vlad Rădescu). Își personaliza rolurile, le găsea mereu nuanțele cele mai potrivite. Actorii mari, actorii adevărați, care-s puținii, vorbesc despre profesia lor ca despre ceva sfânt. Iar el credea în menirea actorului. „Actorul trebuie să semene în spectator speranța de mai bine. Trebuie să lupti pentru asta cu personajele tale. Actoria e o formă de eroism, mai spunea el, iar cei care o practică trebuie să fie înzestrați cu tăria de a sacrifica orice, până și propria viață pentru a atinge desăvârșirea.” Virgil Ogășanu: „Când apărea el pe scenă, se făcea liniște. Impunea liniște. Sunt rari actorii care reușesc să facă publicul să se concentreze. Și avea o grijă specială pentru cuvânt. Își îngrijea vocea.” Ziarul „Metropolis” a publicat un fel de testament al său: „Bagajul spiritual al unei generații de actori ar trebui să fie teama de ridicol, de falsele situații dramatice, devenite ridicole prin bătătorire... refuzul spectaculosului, cultivarea decenței, a modestiei...” Credea în harul ancestral al românului atât pentru poezie cât și pentru teatru. „Avem Teatru de mare calitate, e nevoie doar de un climat de protecție.” Despre Ovidiu, după premiera filmului „Sub semnul șarpelui” (regizat de Mircea Veroiu), Ecaterina Oproiu afirma: „Totul e tainic și misterios în film. Ovidiu a fost fantasticul din real, un justițiar rătăcit, un cavaler al haosului.” În artă, spunea B. Brecht, noi trebuie să reinventăm tot timpul fiindcă omul are aptitudinea aceea îngrozitoare de a se acomoda azi cu ceea ce l-a șocat ieri.” („Opera de trei parale”)

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

De la romani la români

pledoarie pentru latinitate

(XII)

**Nicolaus Olahus – moștenitor al
clasicismului greco-roman**

De Transilvania natală a fost legat prin toate fibrele ființei sale, ca și de națiunea română, din care a fost mândru că se trage. A purtat toată viața cu demnitate numele de „Românul”, deși a avut de întâmpinat unele adversități, fiindcă era vorba despre denumirea unui popor supus și disprețuit de mentalitatea elitărilor din Ungaria. În 1533, îl pomenea, din Bruxelles, într-o scrisoare adresată lui Cornelius Duplicius Scepperus, care susținea ideea participării Țărilor Române la cruciada contra otomanilor, pe tatăl său, „născut din sângele lui Dracula, voievodul Țării Românești” (*patrem meum, qui erat ortus ex sanguine Dracula Vayvodae Valachiae*)⁴⁰. În 1548, Olahus a fost înnobilit de împăratul Ferdinand I, regele Ungariei habsburgice, iar în 1558, a fost ridicat de către același suveran la rangul de baron. Cu aceste ocazii, i s-au eliberat două diplome în care se aduc elogii lui, protagonistului și națiunii sale de origine. S-a apreciat că însuși Nicolaus Olahus a formulat textul diplomelor sale, ca secretar al lui Ferdinand. Umanistul era un om pragmatic, care a folosit originea sa (era fiul judei regal Stoian, devenit în urma botezului catolic Ștefan și descendent din viața domnească a Basarabilor Drăgulești și, probabil, nepot de soră al eroului de la Belgrad, din 1456, Iancu de Hunedoara) pentru a-și justifica în acest fel înobilarea. Avea două motive de mândrie: descendența sa din principii Țării Românești (și înrudirea cu „atletul lui Hristos” care a fost Iancu și cu regele Matia, fiul lui Iancu), pe de o parte și descendența românilor din romani, care fuseseră „stăpâni lumii”, pe de alta. El spune că românii săi se coboară din Roma, stăpâna lumii și au fost puși de strajă contra inamicilor din acea parte foarte prosperă a Daciei, numită Țara Românească și că

⁴⁰ Arnold Ipoly (ed.), *Oláh Miklós Levelezése*, în „Monumenta Hungariae Historica, series Diplomataria, vol. XXV, Budapest, 1875, p. 311; Cornelia Popa-Gorjanu, *Despre originea...*, p. 319.

ei își zic și acum pe limba lor romani⁴¹: „Așa sunt originile tuturor neamurilor celor prea lăudate, între care valahii, neamul tău, nu sunt cei din urmă, despre care se știe că sunt născuți din Roma, doamna și stăpâna împărățiilor, și s-au așezat într-o parte a vechii și foarte bogatei Dacii, al cărei nume e acum Țara Românească⁴², ca să apere provinciile romane de incursiunile inamicilor din vecini de unde și acum încă romani se cheamă pe limba lor” (... *Aiunt sic vero sunt omnes propemodum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi gentiles tui minime postremas habent, ut quos ab ipsa rerum domina urbe Roma oriundos et in veteris illius Daciae opulentissima parte, cui nunc nomen est Transalpiniae, ad arcendos hostium finitimorum in provincias Romanas incursionem collocatos esse constat, unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur*)⁴³.

Fiindcă se considera român de stirpe princiară și, în același timp, roman (cum erau îndreptățiți să se considere toți românii), el, Olahus – o spune indirect –, era demn de cele mai înalte onoruri, iar pentru că românii erau urmașii romanilor, ei meritau renumele de păzitori ai civilizației creștine contra inamicilor, mai ales a „păgânilor turci”. Olahus nu a luat atitudine pentru apărarea românilor din Transilvania și Ungaria, pentru schimbarea sorții lor și nici nu putea s-o facă din postura sa de oficial al statului, dar nu i-a pus în inferioritate în scrierile sale. Dimpotrivă, i-a privit în unitate cu cei din Țara Românească și i-a lăudat ca urmași ai romanilor și ca apărători ai Republicii Creștine, în spirit umanist.

În prima diplomă a fost menționată originea aleasă a lui Olahus, prin neamul tatălui său, din care câțiva membri au fost principii (*principes fuerint*) în Țara Românească: „Născut din tatăl Ștefan Românul, bărbat puternic, în timpul căruia încă, unii din familia ta erau principii ai Daciei Transalpine/ Țării Românești” (*Patre*

⁴¹ Humuzaki-Densușianu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. II/4, București, 1894, p. 333-338. De fapt, oamenii își spuneau lor înșiși *români* sau *rumâni*, în formă foarte apropiată de *romani*, dar redarea în latinește nu se poate face decât prin cuvântul *Romanus*, la plural *Romani*.

⁴² Literal, „Țara de peste munți”, după felul în care era numită Țara Românească în Ungaria și în ungurește.

⁴³ Al. Tonk, *op. cit.*, p. 24.

natus Stephano Olaho, viro praestanti, cuius etiam aetate aliquot tua in familia Daciae Transalpiniae, quae nunc Valachorum patria est, principes fuerint)⁴⁴. În cea de-a doua diplomă, din 17 aprilie 1558, *principes fuerint* a fost înlocuit cu o enumerare a acelor membri care au fost voievozi, adică Dracula (probabil Vlad Țepeș), Mihnea și Mircea, *princeps nempe Draculya, Myhnie et Myrcze waivodae fuerint*⁴⁵. Mircea este pomenit acum pentru prima dată, de aceea nu știm clar la cine s-a referit. Au existat doi domni români care au purtat acest nume și au domnit după Mihnea cel Rău. Este vorba despre fiul acestuia, Mircea, cel care a urmat tatălui la domnie pentru scurt timp (octombrie 1509-ianuarie 1510), și Mircea Ciobanu, care, în intervalul redactării celor două diplome, a domnit de trei ori în Țara Românească pe parcursul a zece ani. Din păcate, Olahus nu ne dă niciun detaliu despre acest *Myrcze*. Probabil este vorba de Mircea Ciobanu, care a fost contemporan cu Olahus și care era mai cunoscut decât fiul lui Mihnea cel Rău⁴⁶. Legăturile de rudenie cu dinastia Basarabilor (cu ambele sale ramuri, cea a Drăguleștilor și cea a Dăneștilor), precum și cele comerciale ale lui Stoian cu țara de la sud de Carpați, dar și căsătoria sa cu Barbara Huszár, reprezentanta uneia dintre cele mai puternice familii nobiliare din Transilvania, ar fi permis ascensiunea socială a acestuia în noua patrie a familiei.

Olahus a scris – în manieră umanistă – despre Ungaria, despre trecutul acestei regiuni, despre locuitorii Ungariei, despre vecini etc.

Acad. IOAN AUREL POP

⁴⁴ Alexandru Tonk, *Diplomele de înobilare ale lui Nicolaus Olahus*, în „Revista Arhivelor”, 1, 1969, p. 21. Cornelia Popa-Gorjanu, *Despre originea...*, p. 321.

⁴⁵ Al. Tonk, *op. cit.* p. 27. Cornelia Popa-Gorjanu, *Despre originea...*, p. 321.

⁴⁶ Cornelia Popa-Gorjanu, *Despre originea...*, p. 321.

Geopolitica limbii

sau de ce trebuie să povestim mai des americanilor despre limba română din Basarabia

În Republica Moldova, rareori ce se vede este și adevărat. E o caracteristică inerentă a spațiului ex-URSS, al duplicităților inerente, de supraviețuire, a identităților răsucite și a obișnuinței sovietice de a nu spune aproape niciodată lucrurilor pe nume.

De aici și dificultatea de a înțelege aceste zone utilizând un repertoriu exclusiv vestic, căci semnificația conceptelor – dincolo de *litera* lor - este, acolo, cu totul alta. Viața politică, de pildă, are de fiecare dată alt *înveliș* decât cel occidental. Partidele de acolo nu sunt, în realitate, politice, ci *geopolitice*, alegerile nu sunt – în pofida unor iluzii – alegeri politice, ci tot *geopolitice*, iar semnificația denumirii unei limbi nu ține de aspectul lingvistic sau cultural, ci de cel *politic* – mai exact, *geopolitic*.

Modul în care este promovată o limbă în detrimentul alteia, maniera în care este încurajată, mecanismele prin care este impusă sau blocată – toate aceste lucruri țin de alte mecanisme decât cele culturale. Limbile sunt purtătoare de simboluri și mesaje, spațiul glotonimului este un veritabil spațiu de manevră politică și geopolitică.

Aria de extindere a unei limbi indică, de aceea, nu doar cultură, ci și *activism strategic*, cu incidență și semnificații deloc (doar) culturale (discuția poate fi extinsă, firește, și la spațiul bisericilor ortodoxe din fostul spațiu sovietic, dar nu e cazul pentru o asemenea discuție aici). Firește, nu e singurul spațiu în care se petrec asemenea bătălii în numele limbii și care nu sunt tocmai lingvistice – dar este, de departe, cel mai acut.

Mai concret, revenind la cazul nostru, în Republica Moldova, a spune că ești român și că vorbești limba română nu e un act identitar pur și simplu, este o declarație *politică*; în consecință, *geopolitică*. De aceea, bătălia pentru glotonim și etnonim este, de cele mai multe ori, *cheia de înțelegere a realităților mai adânci care se petrec peste Prut* – hârtia de turnesol cea mai eficientă și în raport cu care nimeni și nimic nu se pot ascunde.

O Constituție rusească cu două capcane: limba și neutralitatea

În 1994, în Constituția R. Moldova s-a impus infamul Articolul 13, care sună așa:

„Articolul 13. Limba de stat, funcționarea celorlalte limbi

(1) Limba de stat a Republicii Moldova este **limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine** (subl. N.)”.

A fost un mesaj de ruptură clară cu limba română, spațiul românesc, ideea de spiritualitate comună. A fost preambulul „juridic” al viitoarelor confruntări identitare dintre cele două maluri ale Prutului.

A fost o declarație politică și geopolitică împotriva României (la fel și Articolul 11, care declara o iluzorie „neutralitate permanentă”).

De atunci încocoace, istoria oficializării glotonimului limbă română este, până la urmă, *istoria politică și geopolitică a Republicii Moldova*. De aici și importanța acestui volum care este pretextul acestor considerații.

Domnul Valeriu Munteanu, autorul volumului „Bătălia juridică pentru limba română în Basarabia”, basarabean cu studii în România, fost ministru, este jurist ca formație, de unde și investigația *juridică* a gradului de oficializare a limbii române la care am ajuns în stânga Prutului la mai bine de 30 de ani de la declararea independenței. Doar că autorul nu este doar jurist, ci și politician, și încă unul care, în calitate de membru al Partidului Liberal condus de domnul Mihai Ghimpu – cel care a dus unionismul de peste Prut la cele mai mari scoruri în Parlamentul de la Chișinău – a participat activ la multe dintre episoadele pe care le povestește. A fost și observator, dar și implicat. A fost de fiecare dată acolo unde era nevoie de el, acolo unde se derula sau se ițea o bătălie pentru identitatea românească. Până întracolo încât a

făcut parte din echipa deputaților basarabeni care, cu ajutorul Curții Constituționale, a reușit să obțină istorica decizie a CC din 5 decembrie 2013. Și s-a învrednicit pentru asta, alături de colegii săi de bătălie, cu ordinul „Steaua României” în grade de Mare Cruce.

Vrednic este!

(Președinte României a conferit, în luna decembrie 2014, Ordinul Național „Steaua României” - în grad de Mare Cruce, deputaților din Republica Moldova, Ana Guțu și Valeriu Munteanu, precum și Ordinul Național „Steaua României” - în grad de Mare Ofițer, doamnei Corina Fusu, domnului Boris Vieru, și domnului Gheorghe Brega. La ceremonia de la Cotroceni a fost prezent și liderul Partidului Liberal Mihai Ghimpu, care nu a fost însă medaliat pentru ca el detine deja „Steaua României” în grad de Colan, pe care a primit-o pe cind era președinte interimar al Moldovei).

Sunt multe de învățat din această remarcabilă carte de politică și istorie: drumul greu către limba română și alfabetul latin în stânga Prutului, adoptarea Declarației de Independență, apariția limbii române în spațiul constituțional al Republicii Moldova, adoptarea infamului art. 13 al Constituției Republicii Moldova și impunerea „limbii moldovenești”, modul în care limba română ajunge la Curtea Constituțională etc.

O carte care nu poate lipsi din biblioteca oricui este interesat nu doar de Basarabia, dar și de identitatea românească în sensul cel mai larg.

Chișinăul era de vină, nu Kievul!

Unul dintre cele mai recente episoade în această redutabilă saga politică, care ne spunea multe despre atmosfera reală de peste Prut, s-a derulat cu puțină vreme în urmă.

Iată, pe scurt, evenimentele.

Pe 31 noiembrie 2022, cu o zi înainte de Ziua Națională a →

DAN DUNGĂCIU

României, ministrul de externe Bogdan Aurescu i-a adresat omologului ucrainean Dmitro Kuleba, cu ocazia unei reuniuni internaționale de la București, „solicitarea repetată” ca această țară „să recunoască inexistența așa-zisei «limbi moldovenești»”.

Dincolo de faptul că formularea sună cel puțin ciudat în limba română, din perspectivă diplomatică este mai mult decât a te scărpinga la urechea stângă cu mâna dreaptă. Este, realmente, o inadecvare.

Să fim limpezi. Nimeni nu neagă că partea ucraineană a uzat masiv de așa zisa „limbă moldovenească”, instrument ideal de a împărți comunitatea românească în români și „moldoveni”, plasând astfel comunitatea românească – a doua după cea rusă, luată integral – undeva pe locurile 5 și 8 în clasamentul minorităților. La fel, Ucraina a fost terenul de încercare pentru așa-zisele „Manuale de Istorie integrată” comuniste, de fapt o tentativă a regimului Voronin de a scoate din curricula de învățământ „Istoria românilor”. În așa-zisele comunitățile „moldovenești” din Ucraina au fost introduse, testate și validate pentru prima dată.

Toate acestea sunt corecte, știute de multă vreme. Problema de fond este însă alta. *Ministrul de externe Kuleba nu avea atunci, în realitate, nicio vină*, sau nu avea, în niciun caz, vina principală. Căci autoritățile de la Kiev, cele de ieri, s-au prevalat în această speță de un argument irefutabil în acel moment: existența, la vremea respectivei declarații, a așa-zisei „limbi moldovenești cu grafie latină” în... Constituția Republicii Moldova!

Trecând peste faptul că este cel mai lung nume de limbă din lumea asta, nu există aici nicio „așa-zisă”, nu sunt ghilimele, nu există dubii. Actul juridic fundamental al republicii vecine, pe care jură politicienii de la Chișinău de fiecare dată, o acredita la cel mai înalt nivel.

Prin urmare, declarația Ministerului Român de Externe era atunci inadecvata din două motive. Primul este conjunctural: dacă autoritățile de la București nu au fost în stare să rezolve problema vreme de decenii, făcând din românii din Ucraina, deliberat, victima colaterală a unui joc geopolitic, evident că nu vor fi în stare să o rezolve acum, după

noua lege a învățământului din Ucraina și în condițiile unui naționalism rampant acolo – perfect de înțeles, însă. Nu acum este timpul unor asemenea reglaje, când bombele rusești cad peste ucrainenii fără curent, înghețați de frig și ținuți în întuneric.

În al doilea rând – și aici este chestiunea de fond – „solicitarea repetată”, cum se sugerează ferm (!) în comunicat, nu trebuia adresată ministrului Kuleba, ci... ministrului de externe al Republicii Moldova – întâmplător, prezent și el la eveniment – și autorităților din stânga Prutului! Căci *acolo* era atunci problema moldovenismului sovietic – inclusiv a așa-zisei „limbi moldovenești”. Și de acolo trebuia început. Și trebuia început repede și corectată această anomalie, pentru că atunci era cel mai bun prilej de a clarifica pentru totdeauna această chestiune, profitând de prezența Maiei Sandu la președinția republicii și în parlamentul R. Moldova a 63 de parlamentari ai Partidului Acțiune și Solidaritate - PAS.

Cum se poate face? Și cum s-a făcut?

Episodul I

LARICS a intrat în această bătălie pentru modificarea Constituției. Pe 7 decembrie 2022, publicam în ziarul *Adevărul* un articol intitulat „[Votați limba română în Parlamentul de la Chișinău](#)”, care a redeschis discuția despre „limba română”. Ideea era că demersul pentru introducerea „limbii române în Constituția R. Moldova trebuie

demarat urgent, după 9 ani de tergiversări ridicole și descalificante, pentru că cele 67 de voturi necesare există cu siguranță în Parlamentul de la Chișinău.

Episodul al II-lea

Printre numeroasele reacții primite la material, de pe ambale maluri ale Prutului, cea mai importantă, de departe, a fost a domnului judecător Tudor Panzîru, care vine cu o soluție inedită și imediată la chestiunea discutată de noi („[Guvernul de la Chișinău poate introduce limba română în Constituția R. Moldova fără vot în Parlament! O spune judecătorul Tudor Panzîru](#)”, în *Adevărul*, 2.12.2022).

Aceasta se bazează pe o perspectivă complet schimbată asupra modului în care se poate modifica Constituția R. Moldova, în sensul introducerii „limbii române” în textul fundamental. Din momentul în care sintagma „limbă moldovenească cu grafie latină” a devenit nulă din momentul publicării Hotărârii Curții Constituționale a RM din 5 decembrie 2013, singura problemă este *redactarea articolului în conformitate cu Hotărârea Curții Constituționale*. Pentru care, spune domnul Panzîru, *nu este nevoie de un vot în Parlamentul R. Moldova*, pentru că, ne reamintește acesta, s-a petrecut în 2016 un eveniment esențial din perspectiva discuției noastre. *Este vorba despre modificarea din 2016 a Constituției RM*, atunci când s-a trecut de la alegerea președintelui de către Parlament la alegerea președintelui prin vot direct – ca urmare a Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 04 martie 2016. Noul articol modificat arată așa:

Articolul 78. Alegerea Președintelui (1). Președintele Republicii Moldova este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat. [Art. 78 alin. (1) revigorat în temeiul Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 04 martie 2016]

Deci, mai pe șleau, Curtea a modificat în 2016 Constituția (Art. 78), iar redactarea a fost operată prompt în textul Constituției, *fără ca să mai fie necesar un vot al vreunei majorități constituționale de 67 de parlamentari!* De ce ar trebuie făcut altfel în cazul „limbii române”?→

E greu de crezut că deputații din Parlamentul de azi de la Chișinău – sau echipele de juriști din jurul acestora – nu știu de episodul din 2016 și de modul în care s-a procedat. Dacă au uitat sau nu au știut, dl Panțiru le ramintea - *ex cathedra*. Iar de acum înainte, *nu mai există nicio scuză pentru menținerea „limbii române” în afara Constituției R. Moldova. Redactarea Articolului 13 trebuie operată urgent, căci nu mai pot exista tergiversări.*

Episodul al III-lea

La Chișinău, lumea s-a sesizat. După mai multe tatonări și discuții, decizia majorității de la Chișinău a fost alta. Pe 16 martie 2022, inclusiv ca urmare a intensificării discuțiilor despre limba română în Constituție și creșterea presiunii publice, parlamentul a votat proiectul de lege „privind implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale”. Proiectul a fost votat de 58 de deputați (din 63 de deputați) ai Partidului Acțiune și Solidaritate. Prin această lege, sintagmele „limba moldovenească”, „limba de stat”, „limba oficială”, „limba maternă” și „limba noastră” vor fi substituite cu „limba română” în legislația din R. Moldova, inclusiv în Constituție. Noile prevederi urmau intra în vigoare după publicarea legii în Monitorul Oficial. După aceasta, în decurs de 30 de zile, Agenția Resurse Informaționale Juridice urma să modifice manual toate actele normative în sistemul „Registrul de stat al actelor juridice” în care apare sintagma.

Pe 22 martie 2023, președinta Maia Sandu a promulgat legea prin care sintagmele „limba moldovenească”, „limba de stat”, „limba oficială”, „limba maternă” și „limba noastră” sunt substituite cu „limba română” în legislația din R. Moldova, inclusiv în Constituție.

S-a reparat o nedreptat!

Episodul al IV-lea

Căci există și acesta. Pe 28 martie 2023, un grup de deputați ai parlamentului moldovenesc, reprezentanți ai Partidului Socialiștilor și cel al Partidului Comuniștilor, a transmis Curții Constituționale a țării o sesizare, prin care contestă legalitatea schimbării denumirii limbii de stat din limba moldovenească în

limba română. Argumentul este de procedură.

Secretarul executiv al partidului, Vlad Batrîncea, a spus că „majoritatea parlamentară a încălcat grav Constituția la adoptarea modificărilor respective ale legislației”. „Constituția nu poate fi schimbată prin voturile unei majorități parlamentare simple. Constituția Republicii Moldova trebuie respectată.

Dacă autoritățile vor să o schimbe, atunci trebuie organizat un referendum, deoarece cetățenii ar trebui să decidă”, a spus Batrîncea. El a mai amintit că două treimi din voturile deputaților (67 din 101) sunt necesare pentru adoptarea amendamentelor la Constituție. „Această procedură a fost ignorată”.

CC nu s-a grăbit să se pronunțe asupra acestei spețe. Și au apărut, firește, semne de întrebare. Care era pericolul?

Să reamintim aici un caz. Pe 26.05.2014, deputații din Parlamentul R. Moldova, Mihai Ghimpu, Valeriu Munteanu (autorul acestui volum!), Gheorghe Brega, Corina Fusu, deputați în Parlamentul Republicii Moldova, membrii ai Partidului Liberal, depun la Curtea Constituțională Sesizarea nr.37b din 26.05.2014 privind interpretarea art.11 din Constituția Republicii Moldova, prin care contestau ideea de neutralitate a Republicii Moldova.

Nu mai contează cum s-a încheiat acest demers, contează... *când*. Abia la 2 mai 2017, deci după 3 ani!, Curtea Constituțională a pronunțat hotărârea privind interpretarea articolului 11 din Constituție, referitor la neutralitatea permanentă a Republicii Moldova.

A durat deci trei ani... Tehnic vorbind, și bazându-ne pe această analogie, rezultă că ar fi fost posibil ca sesizarea depusă în 2023 la Curtea Constituțională de reprezentanții Partidului Socialiștilor cu privire la limba română să fie soluționată... peste trei ani? Alegerile se vor fi consumat, și cele locale, parlamentare sau prezidențiale. Cu ce rezultat, nu se știa. Cu ce CC? Nici asta nu se știa cu certitudine.

Abia după un an, pe 12 martie 2024, sesizarea deputaților comuniști și socialiști a fost parțial respinsă de CC și sintagma limba română rămâne în toată legislația Republicii Moldova, inclusiv în Constituție.

Încă o dată despre glotonim și etnonim

Nu putem să nu semnalăm, în final, că importanța *strategică* a chestiunii etnonimului și glotonimului în R. Moldova nu a fost înțeleasă cum s-ar fi convenit de-a lungul timpului, și nici [nu a fost comunicată adecvat partenerilor noștri strategici, în special partenerului american](#). Am încercat să sugerăm – și ne ajută enorm acest volum! - că mizele acestor bătălii nu sunt doar culturale, ci sunt strategice; bătălia pentru Europa în această zonă post-sovietică nu se duce doar prin implementarea *aquis*-ului comunitar, ci și printr-o *asumare identitară și lingvistică europeană* capabilă să devină motorul evoluțiilor ulterioare și a proiectului european, indiferent de partidele de la putere.

Bucureștii nu a aprofundat asta de fiecare dată și, cu rarissime excepții, a fost în afara disputelor de acest gen. (Revenim la situația analoagă a Mitropoliei Basarabiei, și acesta un proiect deocamdată ratat. Dacă patriarhii Rusiei au vizitat toți R. Moldova și biserica rusă de acolo, niciun Patriarh al României nu a trecut Prutul pentru a vizita Mitropolia Basarabiei. Dosarul Mitropoliei Basarabiei, astăzi, când scriem acest text, este tot undeva la... jumătatea drumului. Nicio claritate nici acolo).

Una dintre excepții merită consemnată, *pentru a întări relația dintre identitate și geopolitică*, cu observația că Bucureștii a reacționat când lucrurile intraseră deja în delir, iar statul român pierduse un episod internațional, chiar, al bătăliei pentru limba română. Unul dintre momentele cele mai tensionate ale relației București-Chișinău s-a derulat în 2007-2009 și a vizat utilizarea sau nu a „limbii moldovenești” la nivelul instituțiilor europene. Disputa cu privire la limba moldovenească între București și Chișinău este mai veche, dar a fost resuscitată masiv într-un interviu acordat în martie 2007 agenției Reuters, de către președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin. Atunci, explicit, acesta acuza România că încearcă să nege statalitatea Republicii Moldova prin denigrarea limbii și culturii sale: „Limba moldovenească este mama limbii române. A o numi română înseamnă a înșela istoria și a-ți renege propria mamă. Și nu trebuie să faci asta”, zicea, doct, Voronin. →

URMELE PAȘILOR - ARIPĂ VISÂND

(3)

- "Cum să fie limba copacilor și limba apelor?", ripostă vehement Matei și râzând pe sub mustăți, scoase din rucsac o sticlă de apă și întinzându-mi-o cu subînțeles: "Vezi, deshidratarea poate produce mai mult decât probleme medicale, ca să nu zic aiureli academice de șchiopătare logică.

-Ei, na, și tu! Sigur că există o limbă a copacilor și a apelor, după cum există o limbă a greierilor îndrăgostiți și a animalelor, mai ales a păsărilor...

- "De asta, mă întrerupe cu haz, ca să mi-o servească pentru una mai veche pe aceeași temă: "Poeziile lui Ichim, citez pe un critic care m-a amuzat, unesc într-un cheag indestructibil arhaic cu zvăcnirea de neologism realizând un grai păsăresc, plin de farmec aviar."

- ... deci limba, continui eu, tot râzând, este un mod de comunicare. Tot ce există are o esență și, nu trebuie să mă lungesc că au făcut-o grecii la poarta lui „einai,, sau latinii cu "a fi,

fire" și tot cerul firesc al lumii noastre are centru și orientare pe "On, Ousa, On". Înțelegeți?

-Nu. mi-a răspuns categoric.

- Deci simplu. Purcelușul, căruia îi stă atât de bine pe farfurie, când îi este foame guiță, sau grohăie. Vaca mugește, găina cotodăcește etc. Prin anumite „zgomote zoologice” animalele vorbesc, au limba lor, pe care, mai mult, sau mai puțin, o înțelegem. Să zicem 3-7 la sută. Dar au și ele ale-nurile și poveștile lor, după ce au mâncat sau vor să facă sex. Chiar dacă nu ducem purcelușul la veterinarul pedagogic să-i învețe educație sexuală, el e mult mai deștept decât omul și se descurcă și fără manual la această romanță și nu se suie pe vreo găină, ori pe vreo găscă ori cât de analfabet ar fi la nivelul de educație sexuală.

Toate lucrurile din lumea aceasta sunt cuvinte care comunică prin cuvinte, de la regnul mineral, vegetal și până la regnul animal în care s-a căfărat omul, vorba lui Darwin și a lui Minulescu "doar așa din întâmplare." Toate lucrurile cerului nostru sunt

cuvinte de lumină, create de Lumină, parafrazând "Lumina din Lumină". Grecii căutau Logosul, iar ioan le-a răspuns "La început era Lumina". Ele trăiesc prin lumină. Cuvintele vorbesc fluent limba luminii pentru că sunt lumină. Omul degajă lumină când vorbește, când gândește și mai ales când iubește. Sărutul este cuvântul în care Creatorul nu mai "sufală" să aducă pe om în existență. Sărutul celor doi devine cel mai sfânt și mai frumos decât cerurile pentru că realizează taina divină a celor doi care devin unul. Sărutul nu sunt patru buze, ci un singur cuvânt de lumină și foc.

DUMITRU ICHIM

GEOPOLITICA LIMBII

→România nu recunoaștea existența limbii moldovenești, argumentând că inclusiv Academia de Științe a Moldovei (deci vorbitorii și științific tutelar) spune că limba vorbită de către majoritatea populației este limba română.

Ministrul român de Externe de atunci a transmis în 23 iulie 2007 o scrisoare comisarului european pentru relații externe și politica de vecinătate, Benita Ferrero-Waldner, cu referire la această problemă și la argumentele care susțin poziția părții române, solicitând ca, pe viitor, poziția Uniunii Europene să fie în sensul demersurilor părții române. După defecțiunea impardonabilă de la finele lui 2007, în care două acorduri semnate de Republica Moldova și UE - cel pentru facilitarea vizelor și cel pentru readmisie - includeau la final și „limba moldovenească”, România a început, în sfârșit, o ofensivă diplomatică împotriva acreditării și utilizării la instituțiile internaționale a „limbii moldovenești”.

Spre meritul lui, unul dintre actorii principali ai acestei campanii a fost comisarul european de atunci din partea României, Leonard Orban. De pildă, pe 17 octombrie 2007, acesta a anunțat că expresia „limbă moldove-

nească” a fost înlăturată de pe pagina de internet a Comisiei Europene, unde figura. Comisarul a mai spus că așa-zisa limbă moldovenească este o sintagmă folosită de autoritățile de la Chișinău dintr-un impuls politic și „a adăugat că i-a rugat pe colegii săi din Comisia Europeană să evite pe viitor folosirea acestei denumiri în documentele semnate de Uniunea Europeană cu Republica Moldova”.

Leonard Orban anunțase chiar, ofensiv, că dacă Chișinăul continuă războiul identitar, România ar putea imita metoda Greciei și să devină mult mai radicală în raport cu Chișinăul, așa cum e Grecia în raport cu Macedonia. (Nu avea să o facă niciodată!)

Un alt episod semnificativ s-a petrecut la 14 ianuarie 2008, cu ocazia întrevederii dintre președintele CE, Jose Manuel Barroso și președintele Vladimir Voronin. Responsabilii cu protocolul au retras în ultimul moment afișele ce anunțau că traducerea simultană a declarațiilor după întvederea cu președintele Vladimir Voronin din 14 ianuarie 2008, se va face în „limba moldovenească” și engleză, în ciuda protestelor delegației moldovenești.

A fost însă doar o excepție, care nu a făcut decât să infirme regula unei lipse de interes care ne-a costat.

Astăzi, în sfârșit, chestiunea s-a tranșat.

Dar *dosarul identității* în Basarabia nu este complet închis.

La fel ca și „dosarul R. Moldova”, în general.

Inactualitatea identității

Acesta este contextul de ieri și de azi a apariției acestei dispute lingvistice, ilustrată de acest volum devenit text, dar și pretext, pentru o dezbateră mai amplă.

În fața propriei identități nu ai cum să te ascunzi. În pofida a tot ce se spune și se crede, cele mai mari bătălii strategice și geopolitice pe pe partea stângă a Prutului tot identitare au fost.

Inactualitatea chestiunii identitare în stânga Prutului este, în principiu, cel mai bun lucru care se poate întâmpla acolo, și semnul unei ieșiri dintr-o criză care nu a conținut de la declararea Independenței încoace.

Dar suntem încă departe de acest moment.

Dan Dungaci este prof. univ. la Universitatea din București și Președintele Fundației Universitare a Mării Negre „Mircea Malița”.

De la refugiu la deportare

Mărturii ale refugiaților din
Basarabia și Bucovina
(I)

Notă asupra ediției

Cele 22 interviuri cu români refugiați din Basarabia și Bucovina, regiuni ocupate de trupele sovietice, înregistrări selectate din Arhiva de Istorie Orală a Memorialului Sighet și adunate în acest volum, sunt un omagiu adus suferinței acestor oameni. Ele arată drama celor care au fugit alungați de coșmarul deportării în Siberia de puterea comunistă a Rusiei și au fost după doar câțiva ani depor- tați în Bărăgan de puterea comunistă ajunsă în România. Alții au trăit ani de zile cu teama că vor fi siliți să se întoarcă, știind că îi așteaptă deportarea în Siberia.

Înregistrările au fost realizate între anii 2001 și 2021 de colaboratori ai Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței. Fiecare interviu are specificat numele realizatorului, data înregistrării, precum și numărul de inventar din arhivă. În situația în care un autor s-a referit în cadrul interviului și la teme care ne îndepărtau de subiect, am reținut doar fragmentul din înregistrare care conținea informațiile de interes pentru volumul de față, ceea ce este specificat în fiecare caz.

Mulțumesc doamnei Mariana S. Țăranu, doctor în științe istorice al Universității din Chișinău, pentru bunăvoința de a prefața acest volum de care este aproape prin cunoașterea profundă a istoriei Basarabiei. Doamna Mariana S. Țăranu este cunoscută atât în mediul academic și universitar pentru contribuțiile sale la studierea istoriei contemporane a Republicii Moldova, cât și în presa audio-vizuală pentru promovarea adevărului istoric în rândul marelui public de pe ambele maluri ale Prutului.

GEORGETA POP

MIRCEA PÂSLARU

„Am urcat în căruță și am plecat în necunoscut”

Mircea Pâslaru: Mă numesc Mircea Pâslaru. M-am născut în satul Trifăneștii Noi, comuna Rădoaia, județul Bălți, astăzi Republica Moldova, pe vremea aceea îi spunea Basarabia. Pentru că m-ați întrebat, vă răspund că am terminat Facultatea de Geologie-Geografie din București.

Cristina Păun: Aș vrea să-mi spuneți, vă rog, despre refugiul dumneavoastră din Basarabia, din 1944. Cum s-a întâmplat?

M.P.: Mama a murit când aveam un an și trei luni, iar tata a plecat cu frontul românesc spre răsărit, a rămas acolo, a revenit după ce noi pleca-sem deja în refugiu. Când a revenit, l-au ridicat rușii și l-au deportat în Siberia și l-am văzut de-abia în 1979. Da.

Într-o noapte polițistul, șeful postului de poliție, plutonierul Hotic, a venit și i-a spus tatei, tatăl adoptiv, l-a anunțat că până dimineață la orele 8 trebuia să apară o comisie care să înceapă ridicarea cetățenilor care erau trecuți pe lista neagră pentru evacuare spre Siberia, deci pentru deportare. Și era și bătrânul printre gospodarii satului, era și el trecut pe listă și atunci până dimineață au făcut un coviltir pe căruță, au pus deasupra niște covoare, înăuntru am înghesuit ce am putut, m-am urcat eu cu mama adoptivă, care era mătușă din partea tatei, soră a tatei, ne-am urcat în căruță, deasupra peste bagaje și am plecat în necunoscut. Ne-a adus Hotic polițistul și un act de

refugiu pentru comuna Crăpăturile din județul Râmnicu Vâlcea, de unde era el de origine, așa, și ne-a trimis în această localitate.

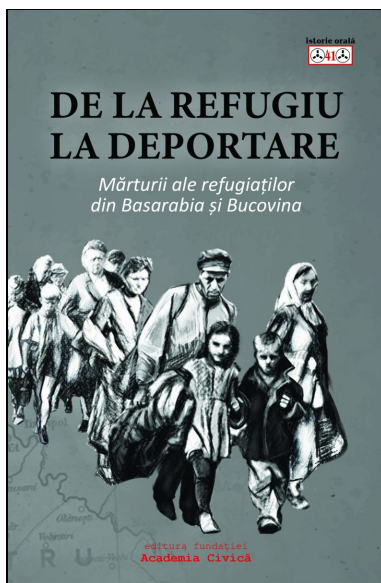
R.: Aveați acolo gospodărie mare?

M.P.: În Basarabia? Da. Era unul din fruntașii satului, moștenț spuneau oamenii, sigur că da. Toate au rămas. Toate au rămas. Atât cât ai putut încărca într-o căruță, atât am luat, ce ni se părea nouă mai de preț, hrană și de îmbrăcăminte. În rest, au rămas, și așa cum nu le-ați văzut dumneavoastră, așa nu le-am mai văzut nici noi. Și am ajuns pe 6 aprilie lângă Ploiești când americanii bombardau retragerea frontului german. Nemții se retrăgeau din fața armatei rusești, sovietice, și fugeau pe șosea. Pe șosea eram și noi. Au început americanii să bom-bardeze șoseaua. Vă dați seama ce s-a întâmplat. O mașină germană încercând să ocolească, să depășească căruța, a rupt spatele căruței, deci noi, eu cu mama, trebuia să ne ținem de tata ca să nu cădem din căruță. O schijă a retezat capul calului, unul din cai, cel din dreapta. L-a deshămat în fugă, l-a lăsat și am plecat. Am văzut tot atunci om încercând să fugă, să scape de pe șosea, schija i-a retezat capul și picioarele l-au mai dus încă câțiva metri până a căzut. Cap de cal prins de firele de telegraf, deci când a zburat schija l-a azvârlit tocmai pe firele de telegraf. La aceste orori s-a mai adăugat ceva. În partea dreaptă a apărut o perdea roșie de foc din pământ și până în cer. Ardeau rafinăriile și câmpul de sonde petroliere de la Ploiești bombardate de americani, ca germanii care se alimentau cu benzină de acolo să nu mai ieie benzină, așa, le-au bombardat și atunci ardeau. Și era efectiv o perdea din pământ până în cer, roșie cu irizații negre de fum. Altceva nu vedeai nimic. Cu aceste imagini înaintea ochilor fugeam.

Am ajuns în Drăgășani. Din Drăgășani ne-a îndrumat spre județul Râmnicu Vâlcea, localitatea Crăpăturile. Acolo, la Crăpăturile, primarul a fost de treabă, ne-a primit, ne-a găzduit la niște cetățeni, →

Interviu realizat de
CRISTINA PĂUN,

4 mai 2008 (Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței - Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului, Arhiva de Istorie Orală, interviul nr. 2567)

dar nu or trecut două săptămâni și a apărut armata sovietică

R.: Mai erau în sat persoane ca dumneavoastră?

M.P.: Mai erau. Rușii ne căutau ca să ne deporteze în Siberia. Ce au făcut oamenii? A apărut imediat la primărie un anunț, un avertisment, așa îi spunea, prin care primarul, forțat de către ruși cu arma, trebuia să ne extrădeze lor. Spunea anunțul că localnicii care vor adăposti refugiați și nu-i vor preda vor fi ridicați împreună cu aceștia. Ei bine nu ne-au predat localnicii. Anunțul o apărut seara și în noaptea aceea gazdele ne-au ascuns în fânar, adică deasupra grajdului aveau ridicat ca un pod în care țineau fân. Spre dimineață când au simțit că trupele sunt mai liniștite, că dorm, ne-au luat și ne-au dus în pădure unde era un adăpost al haiducilor de pe vremuri. Ne-au dus în acest adăpost și acolo ne aduceau hrană seara, noaptea adică, aproape o săptămână cât au stat trupele rusești, sovietice, acolo.

R.: Cum se numea familia care v-a ajutat?

M.P.: Din neamul boierului Crăpătoreanu, că de acolo i se trăgea numele localității Crăpături, dar erau niște oameni nevoiași, deși viță de boier. Aveau foarte mulți copii, aveau șase copii. Mama Nadia știa să coase și ea le cosea hăinuțe la copilași, nu pe bani, pe produse, pentru că nouă asta ne lipsea, hrana. Veneau cu niște fasole, cu niște cartofi sau boabe de porumb, orice era binevenit pentru noi. Vă spuneam că, rupându-se căruța, noi am rămas pe patru roți, dar fără produse, ne țineam de tata, fugeam ca să ieșim de pe șosea și de sub noi tot curgeau sacii și n-aveam ce face. Căruțele erau pe vremea aceea cu roțile de lemn cu șină de metal. Deci vă dați seama pe șosea, șoseaua nu era asfaltată ci pietruită, zdruncinăturile tot aruncau afară din produse. Și am ajuns în Crăpături cu puține produse de hrană. Doi saci de orz au rămas și un singur sac de făină, atât a rămas din toate produsele noastre și atunci sigur că ne prindeau bine acele produse pe care ni le dădeau localnicii. Atunci am învățat să mâncăm știr porcesc, așa îi spunea, adică știrul care crește prin porumb. Atunci am învățat să acrim ciorba cu corcodușe, și atunci am învățat să căutăm în pădure salată și măcriș. Sigur că în Crăpături n-am putut sta decât doi ani. Deci în '44 am venit și în '46 s-a anunțat la

radio că în Becicherec, pardon, în Banat se fac împroprietări pe pământurile șvabilor care au fugit cu războiul, cei ce s-au retras spre Germania. Bătrânul, pentru că eram agricultori și cu alimentele o duceam rău a zis: „Măi, hai să mergem și noi, să ne deie și nouă niște pământ, l-om lucra și om avea ce mânca”. A zis și a făcut. Ne-am urcat iară în căruță, am refăcut coviltirul și am plecat la drum spre Banat. Am traversat Carpații Meridionali și am intrat prin culoarul Mureșului, că nu știam, nu știau să se orienteze să meargă pe sub Carpați spre Banat, și am venit dinspre nord în Becicherecul Mic. Acolo am stat până în 1951.

R.: Vi s-a dat pământ acolo?

M.P.: Acolo ni s-au dat două lanțe, așa spun ei, localnicii, două lanțe de pământ, deci aproape un hectar și ceva, că lanțu' e mai mare decât o jumătate de pogon, echivalentul de aici e pogon, deci îi mai mare decât un pogon..

R.: Vi s-a dat și casa acolo?

M.P.: Da, ni s-a dat o locuință părăsită de șvabi, așa, și în aceea ne-am amenajat cuibul nostru până în noaptea de 19 iunie 1951, când seara a bătut toba și s-a anunțat: „Nimeni nu părăsește localitatea. Localitatea este înconjurată de armată. Cine va părăsi localitatea va fi împușcat, fără a-l anunța”. Fără drept de apel. Și la ora 4 dimineața a apărut un milițian și cu doi soldați. A cerut actele, a luat actele și a zis:

- Într-o oră să fiți împachetați și la gară.

Bătrânul a început... a încercat să întrebe:

- De ce?

- Nu întreba.

- Sunt doi soldați. Nu încercați nici să fugiți, nici să vorbiți cu vecinii. Dacă veți încerca să faceți un pas în afara curții veți fi împușcat.

Bătrânul a zis:

- Bine, dar eu până acuma nu am fost un pericol pentru sat, de ce trebuie

Ion Carchelan, Carul cu fân

neapărat doi soldați? Mă poate păzi foarte bine și unu.

La care milițianul a zis, și astăzi parcă mi-aduc aminte că a zis:

- Georgică, tu rămâi. Și a rămas un milițian, un soldat.

Mama, când a auzit că ne deportează, a zis:

- Oare ne duce în Siberia? Asta era teama cea mare. Io acolo nu vreau să ajung.

Aveam o fântână cu ghizduri joase chiar lângă casă. A fugit din casă. În momentul în care am văzut că mama fuge și țipă: „Eu în Siberia nu ajung!” am fugit după ea. Dacă nu era fracțiune de secundă prezență de spirit se ducea cu capul în jos în fântână. Am oprit-o la timp, am strigat-o și nu a apucat:

- Mamă, nu face treaba asta! Mamă, nu mă lăsa!

Și sigur că s-a oprit. S-a oprit și și-a revenit. Și în starea aceasta am început să încercăm din nou în căruță. Ni s-a spus clar:

- Nu luați vacă, nu luați porc. Cinci găini aveți dreptul să luați, puneți ce puteți în căruță, dar într-o oră să fiți la gară. Ei, sigur, a durat mai mult decât o oră, soldatul n-a făcut obiecții, a stat după noi, el s-a urcat în căruță, el ne-a dus până la gară, ne-a urcat într-un bou vagon, era un tren, o garnitură.

R.: Au fost multe familii care au fost deportate atunci?

M.P.: Da. Multe din sat, și au fost și șvabi care mai rămăseseră și erau considerați dușmani ai poporului... și basarabeni și bucovineni și macedoneni. Și ne-a pus cu unchiu' meu, Pâslaru Gheorghe, într-un vagon. Într-un bou-vagon două familii deci, doi cai, găinile și soldatul. Și bruma de lucruri pe care le mai aveam. Și cu asta am plecat spre necunoscut. Ni s-a spus clar:

- Soldatul nu va părăsi vagonul, dumneavoastră nu veți părăsi vagonul.

- Bine, dar sunt necesități fiziologice, ce să facem?

- Vă descurțați.

Și așa ne-am descurcat în vagon.

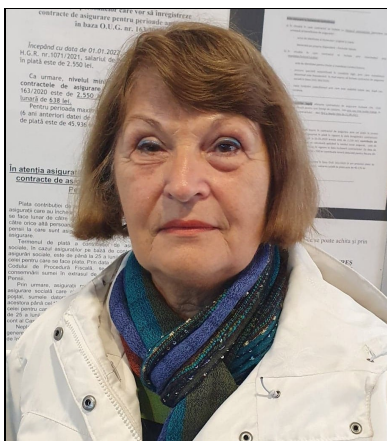
Notă

Preluarea unor fragmente din lucrarea *De la refugiu la deportare* o facem cu acordul Anei Blandiana, cu care am convenit că astfel omagiem și în acest fel suferințe și răni neînchise, că doar cunoașterea istoriei ne poate ajuta să nu repetăm momentele ei tragice. (N.B.)

Puncte de vedere **BRICS, un eveniment ignorat de media occidentală**

Între 22 și 24 octombrie a.c. s-a desfășurat în orașul Kazan (Federația Rusă) al 16-lea summit al organizației BRICS, fondată în 2009 de Brazilia, Rusia, India, China și ceva mai târziu Republica Sud-Africană. La al 15-lea summit găzduit în 2019 de Johannesburg (South Africa) noi membri au fost cooptați în organizație: Egiptul, Etiopia, Iranul, Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită. Și Argentina a fost invitată să participe la această nouă structură, dar, în cele din urmă, a refuzat datorită câștigării alegerilor de către dreapta politică și a venirii la putere a președintelui Javier Milei, care a orientat țara spre sfera de influență americană. Acum organizația se numește BRICS Plus. Presa occidentală pretinde că nu vede, nu aude când un eveniment este dramatic pentru viitorul civilizației vestice.

BRICS Plus înmănușează statele în curs de dezvoltare, piețele economice emergente, care au nevoie de susținere, de investiții bazate pe avantajul reciproc și o mai onestă administrare a finanțelor mondiale. Apariția acestei grupări a Sudului Global, corespunde evoluției multipolare economice și geopolitice pe scena lumii. Această organizație își propune să transforme sistemul monetar și financiar internațional și să arunce o provocare hegemoniei americane a dolarului. Sistemul financiar modern a fost fundamentat în 1944 (după ce SUA a ieșit foarte puternică din al Doilea Război Mondial) la conferința de la Bretton-Woods. Atunci economistul britanic Maynard Keynes a propus o monedă unică, neutră, numită *bancor*, dar a învins economistul american Harry Dexter White, care a avansat dolarul ca monedă globală cu rata de schimb de 35 dolari pentru o uncie de aur. America a obținut atunci, în 1944 la Bretton-Woods un privilegiu exorbitant, urmând să câștige din toate tranzacțiile internaționale care urmau să utilizeze dolarul. Datorită faptului că dolarul este moneda globală, folosită de trezoreriile țărilor, America se situează într-o poziție dominantă, trecând în ultimii ani la folosirea monedei ca armă de intimidare a țărilor, obligate să asculte ordinele de

la Washington. Acest fapt a nemulțumit cea mai mare parte a statelor în curs de dezvoltare pe spinarea cărora se aruncă dobânzi oneroase pentru împrumuturile de la Fondul Monetar Internațional, vitale pentru creșterea economiilor lor.

O investigație întrepinsă pe 216 economii din perioada 1970-2022 de cercetătorii Gaston Nieves și Alice Sodano de la *Paris School of Economics, World Inequality Lab*. arată că promisiunea făcută după al Doilea Război Mondial de a stabili "a neutral internațional monetary and financial system remains unfulfilled" (un sistem internațional monetar și financiar neutru a rămas neîndeplinit. - vezi wid.world/news-article/the-US-exorbitant-privilege-has-become-a-rich-world-privilege, written by Wid.World, April 17, 2024). Cei doi sociologi subliniază transferul de bogăție de la țările sărace din Sudul Global la țările bogate din Nordul Global. Țările bogate acționează ca bancherii lumii. Privilegiul dolarului hegemonic nu a fost cucerit de America, ci a fost impus la Bretton-Woods după conflagrația mondială când America a ieșit extrem de puternică politic și economic, producând 50% din GDP-ul lumii.

Extragerea bogăției de la țările sărace de către cele bogate s-a accentuat odată cu ascensiunea neoliberalismului în 1970 și în special după valorile de financiarizare și deregulare a băncilor în SUA și Occident. Studiul lui Nieves și Sodano conchide că "the rich privilege comes from an institutional design, contrary to the belief of being market outcome, and that entails huge burdens for poor countries. The bottom 80% are forced to transfer around 2-3% of their GDP

each year, accounts that could be spent in developmental policies at home" (privilegiul celor bogați derivă din structura instituțiilor, contrar a ceea ce se crede că ar fi un produs al pieții și reprezintă poveri uriașe pentru țările sărace. 80% de la bază sunt forțați să transfere în jur de 2-3% din GDP-ul lor anual, bani care ar trebui folosiți în politici de dezvoltare internă). De aceea aproape tot Sudul Global a participat la sesiunea BRICS de la Kazan - 36 de țări dintre care 10 sunt deja membre ale organizației. Într-un cuvânt, gruparea reprezintă o reacție împotriva politicii colonialiste din trecut cu prelungiri nedorite în prezent. Actualul sistem monetar și financiar internațional bazat pe infrastructura occidentală prezintă neajunsuri și, mai ales, a fost și încă este folosit ca instrument de presiune geopolitică. FMI-ul este bazat pe monopolul unei singure monede și o infrastructură centralizată, care servește interesele economiilor avansate, ale țărilor bogate din Vest. Mai mult decât atât, actualul FMI s-a caracterizat prin frecvente crize și dezechilibre în circulația de mărfuri, a capitalului, în creșterea datoriei publice și a ratelor valutare. Monopolul american asupra FMI-ului a permis "to run gargantuan current account deficits for decades, while weaponizing its currency to serve its geopolitical interests." (să promoveze deficite gargantuelice timp de decenii, în timp, ce moneda ei să-i slujească interesele geopolitice - idem, *ibidem*). Washington-ul și aliații lui au pus mâna pe miliarde de dolari aparținând adversarilor lor. Astfel au fost jefuite Rusia, Venezuela. Iran, Siria, Libia, Afganistanul și Coreea de Nord.

Economistul și sociologul american Jeffrey Sachs consideră summitul de la Kazan de o importanță uriașă, înscriindu-se în procesul tot mai viguros de emergență a lumii multipolare. În primul rând cele 36 de state prezente la Kazan reprezintă 47% din populația lumii. În al doilea rând, statele din BRICS și aspirantele la intrarea în grupare au economii mult mai dinamice decât țările din G7. Cele cinci membre inițiale ale BRICS-lui au produs 32% din GDP-ul global în 2024, depășind țările din G7. Să nu uităm că membrele organizației, Sudul Global dețin o mare parte din resursele naturale ale lumii. Pentru buna →

SILVIA URDEA

lor administrare președintele Vladimir Putin a propus în speech-ul introductiv la al 16-lea summit, de exemplu, crearea unei burse a cerealelor, numită BRICS GRAIN EXCHANGE, care să ajute la stabilirea unor prețuri mai echitabile la produse și materii prime și să protejeze piețele naționale "from adverse external interference, speculation, and attempts to create artificial food shortage" (de interferențe externe ostile, speculație și crearea unei crize artificiale a hranei - cf. en.kremlin.ru/events/president/transcripts/75375).

Dinamica economică a membrilor și a celor care se orientează spre BRICS evoluează în condițiile precare cauzate de intensificarea tensiunilor geopolitice, creșterea continuă a datoriilor din țările industrializate și practica extinderii sancțiunilor, a protecționismului și a competiției nelocale. Spre deosebire de dificultățile evidente în țările G7, președintele rus remarcă suficienta stabilitate a economiilor BRICS, datorită unor politici macroeconomice și financiare responsabile ale guvernelor din țările respective. Aceasta va asigura o creștere economică de 3,8% în 2024 și 2025. Trebuie să fie clar că BRICS a cucerit deja superioritatea creșterii economice în acest an. Ea se bazează pe resurse, pe un management rațional, "population growth, the accumulation of capital, urbanisation and greater labor productivity, bolstered by technological innovations" (creștere demografică, acumulare de capital, urbanizare, și o mai mare productivitate, susținută de inovațiile tehnologice - idem, *ibidem*) a arătat Vladimir Putin.

În întâmpinarea acestui fenomen de dezvoltare se înscriu măsurile pozitive propuse în raportul elaborat de Ministerul de Finanțe al Federației Ruse, Banca Rusiei și firma de consultanță Yakov și Partenerii. Acest raport a fost discutat de miniștrii de finanțe ai BRICS-ului încă în februarie a. c. într-o întâlnire la Sao Paolo. Scopul detalierii mecanismelor tranzacționale, financiare. monetare este implementarea unor reguli mai echitabile în economia globală și revizuirea sistemului financiar internațional. În acest sens s-a inițiat un *Investment Arbitration Center* care să rezolve disputele legate de investiții. BRICS are 2500 de arii economice speciale.

Contribuția țărilor din organizație la asigurarea în plan global a securității energiei nu poate fi negată de vreme ce în acest grup sunt producători cheie de energie și consumatori. Rusia a propus expansiunea explorării miniere, în special explorarea mineralelor, a metalelor prețioase și a diamantelor. De asemenea, să se acorde o atenție deosebită transportului, problemei conectivității între parteneri. Cooperarea în domeniul științei și tehnologiei trebuie concomitent să preocupe organizația, creîndu-se o alianță privind domeniul inteligenței artificiale și reglementarea ei printr-un cod etic pentru a preveni abuzurile.

Pentru a facilita circulația banilor s-a propus crearea unui sistem de *cross-border payment*, de la o țară la alta (BCBPI) prin care partenerii vor folosi monedele naționale. Prin acest sistem de *multi currency* este evitat dolarul. Deocamdată, până la stabilirea unei monede unice, tranzacțiile se vor face în monedele naționale. BRICS va iniția o infrastructură alternativă SWIFT-ului pentru comunicarea între bănci. SWIFT este supravegheat de SUA, ceea ce poate conduce la sancțiuni unilaterale, în fapt ilegale. De asemenea BRICS promovează folosirea monedelor digitale ale băncilor centrale, astfel că țările pot rezolva disputele comerciale în mod direct. BRICS a anunțat crearea unui sistem digital multilateral și o platformă a plăților numită BRICS BRIDGE care va duce la diminuarea diferențelor dintre piețele financiare ale țărilor membre. Alternativele BRICS la Banca Mondială și FMI sunt *New Development Bank* (Banca Noii Dezvoltări) și *Contingent Reserve Agreement*. *New Development Bank* a fost creată pentru finanțarea țărilor în curs de dezvoltare care trebuie să lucreze la proiectele lor de infrastructură. NDB promite să acorde împrumuturi în monedele naționale, "seeking to gradually de-dollarize."

Ion Carchelan, Jurilovca, peisaj

Ion Carchelan, Dimineață în Delta

(urmărind să de-dollarizeze treptat). Deși președintele Putin afirmă că gruparea BRICS nu se dezvoltă împotriva cuiva, din lucrările și rapoartele organizației rezultă un atac clar împotriva dolarului, care va avea indiscutabil un impact asupra economiei și standardului de viață ale Nordului Global. În același timp înțelegem întreaga dialectică a procesului divizării din nou a lumii în blocuri, a reiterării unui nou război rece și a escaladării războaielor fierbinți. Cauzele sunt multiple și dintre ele unele au fost menționate în acest comentariu.

Concluzia președintelui Vladimir Putin în speech-ul rostit la deschiderea celui de-al 16-lea summit BRICS în Kazan este optimistă: "It is essential that all BRICS partners remain committed to working closely together to create a more democratic, inclusive and multipolar international system". (Este esențial ca toți partenerii BRICS să rămână angajați în cooperarea pentru crearea unui sistem internațional multipolar mai democratic și inclusiv). Sarcina asumată este complicată, dar orice drum începe cu primul pas. Întrunirea de la Kazan a demonstrat existența unei voințe colective și a unei viguroase determinări reale. Și așa cum a observat Victor Hugo: "Nimic nu este mai puternic în lume decât o idee a cărei timp a sosit".

Evenimentul de la Kazan reprezintă o contrapondere extraordinară la haosul și tragediile cauzate de războaiele născocite de niște minți debusolate, pe care sunt sigură că istoria le va mătura curând. Istoria nu va mai avea răbdare, nici îngăduință pentru anomalii. Sperăm că biruitoarii vor fi creatorii, nu distrugătorii!

Ioan al Banatului

Învățătorul bun

Luminița

Cornea:

Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, oprindu-ne la pericopa evanghelică *Dregătorul bogat. Păzirea poruncilor* (Luca 18, 18-27), mai facem un popas duhovnicesc în călătoria spre Betleem, cum afirmați Înaltpreasfinția Voastră în toate predicile pe care le spuneți în perioada postului Crăciunului. Vă preiau încă o afirmație frumoasă, anume că în această perioadă întreaga omenire se îndreaptă spre smerita iesle din Betleem. Oamenilor, ce călătoresc pe pământ, li se adaugă îngerii din cer, care, prin văzduhuri, îndreptat-s-au spre cel mai luminat și măreț palat de pe pământ, peștera din Betleem.

Sfinții Părinți ai bisericii noastre ne îndeamnă să medităm, de astă dată, asupra pericopei evanghelice despre dregătorul bogat. Sfântul Apostol Luca spune că la Mântuitorul vine un dregător care-L întreabă ce să facă ca să moștenească viața de veci, zicându-I „Bunule Învățător”. Iisus îi spune că „nimeni nu este bun, decât unul Dumnezeu”. Îl întreabă dacă știe poruncile, iar el îi răspunde că le-a „păzit din tinerețele sale”. Auzind acestea, Iisus i-a zis: „Încă una îți lipsește: Vinde toate câte ai și le împarte săracilor, și vei avea comoară în ceruri; și vino de urmează Mie”. Auzind acestea, dregătorul tare mult s-a întristat, „căci era foarte bogat”. „Văzându-l întristat, Iisus a zis: Cât de greu vor intra cei ce au averi în Împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este a trece cămila prin urechile acului decât să intre bogatul în Împărăția lui Dumnezeu.” Cei ce-L ascultau L-au întrebat cine poate să se mântuiască, iar El a zis: „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu.”

Înaltpreasfințitul Ioan: Acest text din punct de vedere literar nu este o parabolă. S-a petrecut aieva. Frecvent, Mântuitorul grăiește și în pilde, dar, de data aceasta, nu este o pildă, ci este un fapt real petrecut în viața Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Iată, deci, un dregător, un om cu oarecare stare socială și materială, am putea spune, peste media societății din vremea aceea: nu-i lipsea nimic, era bogat, avea un loc de cinste în societate, fiind dregător, totuși, deși

are toate cele pământești, îl macină un gând. Îi este teamă că, având acestea, totuși nu va putea să dobândească viața veșnică, fiindcă ar mai lipsi să facă ceva. Atunci, se îndreaptă spre Hristos Domnul și-L întreabă: „Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața de veci?”

L.C.: Părinte mitropolit, de ce dregătorul îl numește pe Hristos „bun”? Știu că s-a spus și s-a scris mult despre acest adjectiv în contextul acestei pericope evanghelice. Vă rog...

Îps. Ioan: În vremea aceea, în țara lui Israel erau mulți rabini-învățători. Totuși, omul acesta nu se îndreaptă spre un rabin, ci se îndreaptă către Hristos, care, dacă vorbim în contextul vieții noastre de astăzi, n-avea diplomă de rabin. Hristos nu absolvise nicio școală rabinică. Ca rabin, nu puteai să grăiești în sinagogă, să citești din legea *Vechiului Testament*, dacă nu aveai confirmarea că ai făcut o școală rabinică, cum s-ar spune în zilele noastre, dacă nu aveai o diplomă, dacă nu aveai licență. Totuși, nu la acei rabini se duce omul acela înstărit, ci se duce la Hristos, cel fără școală rabinică. Mai mult, dregătorul îi spune „Învățătorule bun”. Și ce-i răspunde Hristos când îi spune „Învățătorule bun”? Îi spune că numai Dumnezeu singur este bun.

Oare de ce nu acceptă Hristos cuvântul spus de acest om „Învățătorule bun”? Pentru că tare ne mai place nouă când ne laudă lumea. Vedeți Hristos s-a abținut. Oare de ce? Răspunsul este în adâncul răspunsului lui Hristos. Dacă i-ar fi spus: *Isuse, Tu ești Fiul lui Dumnezeu și ești bun!*, atunci, Hristos ar fi răspuns: *Într-adevăr, sunt!* Dar pentru că omul n-a văzut decât partea această lumească a lui Hristos, i-a spus: *Bun este numai Dumnezeu!* Acum spune-mi: eu sunt necredincios și spune-mi câteva cuvinte despre Hristos ca eu, auzindu-le, să spun: *Într-adevăr, Hristos este bun Învățător!* Hristos a știut din copilărie adevărul Evangheliei fără să fi învățat carte. Spune Hristos Domnul ca persoană: *Cine mă vădește pe mine*

de păcat? Deci, ca Dumnezeu și om, nimeni n-a putut să mă arate cu degetul: *Ai păcătu!* Nimeni n-a putut, nici chiar Pilat, care, la judecată, și-a spălat mâinile și a spus că nu găsește nimic vinovat într-însul. Deci, iată! Fără de păcat! După aceea, Hristos este blând, mângâietor și vindecător al bolilor sufletești și trupești. *Învățător!* Cine de pe pământ a adus atâta învățătură, spre mântuirea omului, ca Hristos Domnul?

Hristos este Domn al păcii

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, astăzi, lumea este preocupată, stresată de atât de multe probleme, încât sunt multe voci care afirmă că nu au nevoie de *Sfânta Scriptură*. Vă rog să vă spuneți părerea în această privință.

Îps. Ioan: Astăzi, lumea atât de frământată ar avea nevoie de *Sfânta Scriptură*? Da. Crezi că cei care diriguiesc lumea, de ar citi acum în această sfântă carte, stinge-s-ar toate focurile și s-ar lega toate rănilor oamenilor din războaie și din alte conflicte care sunt pe pământ? Îți este sete de pace? Dorești pace? *Mergi la Hristos, că este Domn al păcii*. Unde să alergi după pace dacă nu la Hristos?

Dorești, cum spunea Dregătorul bogat din evanghelie, să dobândești viața veșnică? De unde o vei lua? Cine ți-o poate da? Doar Hristos! Ce spune El? Eu sunt Calea, Adevărul și Viața! *Calea, Adevărul și Viața!* Unde să căutăm viața veșnică întru Împărăția lui Dumnezeu? La Hristos! El e Calea, Adevărul și Viața! Iată de ce și noi îl numim pe Hristos *BUN*, pentru tot ce a făcut, pentru tot ce ne-a învățat, ne învață și ne oferă în fiecare zi.

Ce spuneți despre dregătorul acesta căruia Mântuitorul îi spune câteva porunci și-i răspunde că pe toate acele porunci le-a ținut din tinerețele sale? L-a mințit pe Hristos sau l-a spus adevărul? Nu l-a mințit. Dar noi, astăzi, nu încercăm de atâtea ori să-l mințim pe Hristos? Mai ales când suntem în genunchi, la spovedanie. Și la spovedanie ne mândrim și, dacă am ridica ochii spre icoană, L-am vedea pe Hristos, dând din cap dezamăgit, și-ar zice: *Fiule, și tu mă minți care ești botezat în numele Sfintei Treimi? Și tu mă minți?* Doamne, aruncă de pe buzele noastre minciuna, mândria, zavistia și atâtea, și atâtea păcate în care de multe ori cădem! →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Dulce și amar

oh! mă frământă în creierul nopții
notele care mi-au atins inima
mă întreb pe unde o fi hoinărit Chopin
când i se prelingea prin clape sufletul
până la mine, până la tine

sunetele dansează cu prezentul
de parcă se rescriu permanent
trăgând printre acorduri trena unor
drame

sau smulgând frumusețe clipei
ca aroma dintr-un ibric de cafea
aburindă
în care ți-ai pus bucuria și frica

spre a le savura a infinita oară
cafeaua – jumătate dulce, jumătate
amară

e ca senzația pielii nemângâiate
a tremurului prăpădit prin trifoiul
buratic
peste care calcă talpa răcorită de rouă

o iarbă crudă mă paște în zorii zilei
insecte viu colorate înțepă și fug
savurez durerea, îmi mușc buzele
ca să nu se audă țipătul

ce minusculă găză, ce uriașă algie
puțin venin poate nimici un colos
puțină iubire poate împăduri un deșert
puțină muzică poate ridica obloanele
penitenței

EMILIA AMARIEI

Convorbiri duhovnicești

→Deci, faptul că după ce el, dregătorul, îi spune că toate le-a ținut din tinerețe, dacă L-ar fi mințit pe Hristos, i-ar fi spus: *De ce mă minți? Mincinosule!* Toate le-ar fi știut Hristos. Dar dregătorul a spus adevărul, nu L-a mințit pe Dumnezeu, pe Hristos. Și atunci ce i-a mai spus? Încă una îți lipsește. Când i-a spus: *Vinde-ți averea și o împarte săracilor și ei o s-o ducă în Cer!* Auzi cine duce milostenia în Cer? Cel sărac, cel necăjit. Așa că, și frațiiile voastre, dacă vă prisosește ceva și vreți să trimiteti în Cer, nu căutați vreo agenție de poștă, că n-o va duce în Cer decât săracul, necăjitul, orfanul, văduva etc.

Hristos nu minte!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ne punem întrebarea de ce Hristos i-a spus să-și vândă averea, când avusese atâtea dovezi că dregătorul a respectat Legea.

Îps. Ioan: De ce i-a spus să-și vândă averea și s-o împartă săracilor? Ca să-și facă comoară în Cer și apoi pentru că a vrut să-l facă apostol, cum i-a chemat pe Petru și pe fratele său Andrei, pe Iacob și pe Ioan, pe Filip, pe Natanail și pe ceilalți i-a chemat la apostolie. Și pe el l-a chemat la apostolie. Cum să nu-și dorească Hristos un apostol care din tinerețe a păstrat și a respectat Legea dată de Dumnezeu lui Moise în Muntele Sinai? Cum să nu te bucuri să ai lângă tine un asemenea om? Și apoi era și gospodar, deci un om priceput în cele ale vieții. Iată, Hristos a vrut să-l facă apostol și el s-a întristat și a plecat trist.

Nu știm cum l-a chemat pe omul acela, nici un pământean nu știe, dar îl vom vedea. Ni-l va arăta Hristos în

ziua cea mare și va zice către Tatăl Ceresc: *Acesta este omul pe care am vrut să-l fac apostol și M-a refuzat.* Dacă ar fi răspuns afirmativ și L-ar fi ascultat pe Hristos, acum, l-am vedea în iconă, în rândul apostolilor, pe iconostas, unde sunt apostolii Domnului.

Să ascultăm și noi chemarii lui Iisus Hristos Domnul care dorește să fim bineplăcuți lui Dumnezeu, ca să ne așeze nu pe iconostasul bisericii, ci să ne așeze în Rai. Auziți, în Rai! Și amar zilelor noastre ar fi dacă, în clipa cea mare a Învierii celei de obște, ți-ar spune Hristos: *Fiule, locul tău era acolo în Rai, dar n-ai împlinit cuvântul Evangheliei pe care ți-am lăsat-o pe pământ, după înălțarea mea la Cer. Locul tău nu este pe iconostas, ci în Rai mai presus decât pe iconostas, acesta este locul pe care l-a pregătit Hristos pentru fiecare dintre noi, de vom împlini cuvântul Evangheliei Sale.*

Să deschidem *Liturghierul* și să citim rugăciunea a zecea pe care a scris-o Sfântul Ioan Gură de Aur, care se ruga cu lacrimi. Vă îndemn să nu vă mai împărtășiți dacă nu citiți rugăciunea aceasta. Iată cum se roagă creștinul astăzi înainte de împărtășanie! Iată cum se ruga Sfântul Ioan Gură de Aur, înainte de liturghie, când știa că se împărtășește: *Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul meu, slăvește, lasă, milostivește-Te și-mi iartă mie, păcatosului, netrebnicului și nevrednicului robului Tău, căderile în păcat, smintelile și greșelile mele, toate câte am păcătuit față de Tine, din tinerețile mele până în ziua și ceasul de acum, fie cu știință, fie din neștiință, cu cuvântul, sau cu fapta, sau cu gândul, sau cu cugetul, cu deprinderile și cu toate simțurile mele.* Și rugăciunea continuă. Auziți,

dregătorul nu s-ar fi rugat așa, deoarece el le împlinise pe toate, iar noi, căzând de multe ori în păcat, zicem: *Doamne, tot ce am păcătuit din tinerețile mele, până astăzi, iartă-mă!* Vă îndemn să citiți această profundă rugăciune care se află între rugăciunile rostite înainte de sfânta împărtășanie.

Totuși, cheia evangheliei despre care vorbim se află tot în Sfânta Scriptură. Vă rog să deschideți la *Sfânta Evanghelie* de la Luca, capitolul 18 și citiți versetele 27-30.

L.C.: Desigur, notez aceste versete: „*Iar El a zis: Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu. Iar Petru a zis: Iată, noi, lăsând toate ale noastre, am urmat Ție. Și El le-a zis: Adevărat grăiesc vouă: Nu este niciunul care a lăsat casă, sau femeie, sau frați, sau părinți, sau copii, pentru Împărăția lui Dumnezeu. Și să nu ia cu mult mai mult în vremea aceasta, iar în veacul ce va să vină, viață veșnică.*”

Îps. Ioan: Ați auzit ce vom dobândi cei care credem în Prea Sfânta Treime Dumnezeu? Viața veșnică! Veți zice: *Părinte, n-am lăsat nici casă, nici femeie, nici părinți...n-am lăsat.* Ba, ați lăsat toți cei care mergeți la sfânta biserică ați lăsat și soție, și copii, și părinți, și vecini, pe toți i-ați lăsat pentru o clipă, ca să fiți la picioarele Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Și dacă dregătorul acela, om fiind, nu L-a mințit pe Hristos, să nu creadă cineva că Hristos ne va minți pe noi. *Hristos nu minte!* Dacă a spus că, de vei împlini evanghelia, vei dobândi viața veșnică, să credem cu adevărat în cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Rămâneți în Hristos, lângă Hristos, și să-I urmăm cuvintele, împlinindu-le în scurta această viață pământească!

Mitropolitul Tit SIMEDREA

și Rugul Aprins

(I)

Având o educație elitistă, dobândită în țară și peste hotare, licențiat în Drept și Teologie, Mitropolitul Tit Simedrea face parte din familia marilor ierarhi, pe care Biserica Ortodoxă i-a avut drept îndrumători spirituali. Dăruit cu o putere de muncă rar întâlnită, „neridicat de la masa de lucru decât în clipa morții și, pe deasupra, dotat și cu un nestăvil și curat dor de a contribui la îmbogățirea culturii și cărții noastre bisericești,”^[1] ÎPS Tit Simedrea a avut un rol hotărâtor în formarea „mişcării de renaștere neo-bizantine Rugul Aprins”. După ce a rămas văduv, s-a dedicat întru totul vieții duhovnicești, intrând în cinul monahal. Între anii 1922 – 1923, a urmat cursurile de specializare în Teologie la Montpellier și Paris. Recunoscându-i-se valoarea, în anul 1926 a fost numit vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; pentru ca în anul 1935 să fie ales Episcop al Hotinului, iar în 1940 Mitropolit al Bucovinei. Când armata rusă a ocupat Bucovina de Nord, în 1944, s-a retras din scaunul mitropolitan la Mănăstirea Cernica.

În anul 1943, pe când încă deținea funcția de înalt ierarh bisericesc, observând mișcările politicii europene și intuind că socialismul rusesc, ce începuse să se întindă cu pași repezi și la noi, va avea o influență covârșitoare asupra populației, Tit Simedrea, pentru a salva ceea ce se mai putea salva, împreună cu un grup de prieteni, s-a hotărât să ia atitudine. Astfel, în perioada 1 - 7 august 1943, a organizat la Cernăuți, un simpozion intitulat sugestiv *Șapte zile de priveghere*^[2]. Invitației venite din partea înaltului prelat i-a răspuns un număr însemnat de intelectuali. Sandu Tudor, jurnalist de profesie, fiind un apropiat de-al Vlădiciei, împreună cu părintele profesor Benedict Ghiuș, s-au ocupat de organizarea întâlnirii destinate „reflecției și rugăciunii [...] așezate sub semnul Schimbării la Față.”^[3] La Simpozion a participat un grup de intelectuali printre care îi amintim pe: Constantin Noica, Alexandru Elian, Alexandru Mironescu, Anton Dumitriu, Paul Sterian, Petru Manoliu, Henri Stahl, Nicolae M. Popescu. Motto-ul înscris pe programul

simpozionului, în contextul schimbărilor politice, s-a dovedit a fi unul premonitoriu: „Răscumpărați vremea, căci zilele sunt rele.” (Efes. V, 16) Chiar dacă el se referea la anii întunecați în care România suporta consecințele Dictatului de la Viena.

După ce Sandu Tudor a intrat în monahism la Mănăstirea Antim, André Scrima a avut prilejul să citească stenograma simpozionului, păstrată de acesta în manuscris. În lucrarea *Timpul Rugului Aprins* exegetul ne aduce la cunoștință câteva fragmente consemnate în caietul-program al evenimentului. „Urmând un program bine conceput s-au parcurs opt zile de «retragere» înspre un alt orizont. Cuprinsul unei zile era distribuit între celebrarea liturghiei, timp de meditație și rugăciune personală, sesiune de comunicări (dimineața și după-amiaza), discuții deschise (înregistrate de un stenograf).”^[4]

Mitropolitul Antonie Plămădeală, în monografia *Rugul Aprins*,^[5] ne oferă câteva amănunte referitoare la subiectele abordate în cadrul simpozionului. Duminică, 1 august 1943, Nicolae M. Popescu, membru al Academiei Române, profesor universitar de Istorie a Bisericii Ortodoxe, a deschis sesiunea de comunicări cu prelegerea „Calendar și priveghere”. În aceeași zi, Alexandru Elian, profesor universitar de Bizantinologie, membru al Academiei Române, a adus în discuție integritatea morală a creștinului ortodox, în comunicarea „De la icoană la duhovnicie”. A doua zi, 2 august, Alexandru Mironescu, profesor universitar de Chimie Organică, a susținut o prelegere despre „Moaștele Sfântului Ștefan și veșnicia

trupului”. Anton Dumitriu, matematician, profesor universitar de Logică, a susținut esul „Cunoaștere și asceză,” în care a încercat o apropiere între teoremele logicii și viața ascetică. Miercuri, 4 august, Paul Sterian, economist și sociolog, Secretar de Stat în cadrul Ministerului de Finanțe, a prezentat o legendă cu reverberații istorice, intitulată „Cei șapte tineri din Efes și dovezi ale Învierii”. Joi, 5 august 1943, Constantin Noica, filozof, a adus în atenția publicului câteva concepte teologice, din perspectiva filozofiei existențialiste, în esul „Patos și Patmos”. În ziua de 6 august, Petru Manoliu, jurnalist, a vorbit auditoriului despre erminia simbolică a sărbătorii „Schimbarea la Față în frumusețea izbăvitoare”. Sâmbătă, 7 august, Arhimandritul Benedict Ghiuș, în lucrarea „Duhovnic și Tămăduire”, a adus în atenția publicului necesitatea păstrării unei strânse legături dintre preot și enoriași. Simpozionul s-a încheiat cu prelegerea jurnalistului Sandu Tudor, unul dintre principalii organizatori ai evenimentului, care a susținut o comunicare despre „Rugăciunea inimii și Sfânta Isihie”. Deși Sandu Tudor apărea în program cu o singură conferință, în dosarul simpozionului se găseau mai multe lucrări care-i purtau semnătura, printre care și conferința de deschidere din ziua de 1 august 1943.^[6]

Sandu Tudor a păstrat consemnate, în dosarul Simpozionului, și câteva concluzii ale participanților. Intelectualii nominalizați și-au arătat dorința de a se reîntâlni în următorul an tot într-un astfel de cadru spiritualizat. Iată un fragment edificator în acest sens: „Am făcut până aici o bună bucată de drum, ni s-a dat și limpezit o sumedenie de înțelesuri, avem deci, mai mult ca înainte, nevoie de pecetea vie a împlinirii tuturor acestora. Ne va fi oare dat să o primim?”^[7] Din păcate, acest simpozion organizat la Cernăuți a avut o singură ediție, în următorul an, România pierzând pentru totdeauna Bucovina de Nord. Prin urmare, Mitropolitul Tit Simedrea, intuind impactul noilor schimbări politice și sociale, a avut ideea înființării unui grup de dialog teologico-cultural format din intelectuali și monahi. Fiind un vizionar, a întrezărit că în contextul vremii, doar o mișcare de acest gen, capabilă să păstreze →

CAMELIA SURUIANU

valorile naționale în cadrul spiritualizat al Bisericii, putea avea un rol hotărâtor în destinul țării. Mai ales că monahismul constituia un obstacol serios în implementarea ideologiei socialiste în rândul populației. În acest context, amintim celebra sintagmă care circula printre organele securității: „Armata neagră a călugărilor și călugărițelor trebuie extirpată!”

Așadar, Mitropolitul și-a dat seama că, pe de-o parte, prin formarea unui grup din intelectuali de mare clasă, după cum s-a putut vedea din lista celor prezenți la Simpozion, se mai putea exercita o influență pozitivă asupra tinerilor profund dezorientați, din cauza noilor mișcări politice; iar pe de altă parte, Tit Simedrea a intuit că numai o nouă reorganizare a monahismului mai putea ține această castă încheagată; mai ales că, în contextul postbelic, „activitatea religioasă constituia una dintre preocupările cele mai importante ale securității, care dorea să controleze cât mai bine toate formele de manifestare din domeniu, în încercarea de a domina acest segment extrem de important al societății”.[8] ÎPS Tit Simedrea și-a dat seama că păstrarea și cultivarea vieții religioase în rândul mirenilor nu avea puterea de a stopa influența politică venită de la Răsărit. Doar o reorganizare temeinică a monahismului putea fi o piedică în fața ateismului comunist. În sprijinul acestei idei amintim întâlnirea dintre părintele Adrian Făgețeanu și Mitropolitul Tit Simedrea, care a avut loc în incinta Palatului Arhiepiscopal în anul 1943. Iată cum a decurs discuția între cei doi. După ce înaltul prelat l-a pofțit în biroul său, „a deschis două volume de istoria creștinismului și mi-a spus că de fiecare dată când le ține pe birou, în față, și de câte ori le citește lacrimăzând când știe ce a fost creștinismul la noi în țară secole de-a rândul și ce a ajuns.”[9]

Apoi, cu multă seriozitate i-a mărturisit faptul că găsisese consemnate prin cărțile vechi numeroase dovezi în acest sens. „Uneori, travesând Carpații, veneau din alte țări călugări sihaștri să-i întâlnească pe sihaștrii noștri. Veneau din Rusia, din Grecia, să le asculte sfaturile. Și mi-a repetat de câteva ori aceeași idee, că secole de-a rândul în Carpații noștri a fost dusă o viață adevărat creștinească.”[10] De fapt, profunda sa nemulțumire era cauzată de o constatare dureroasă: „Monahii acum nu mai au

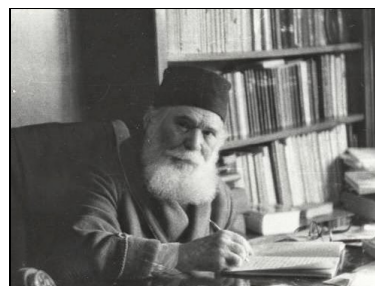
încredere unii în alții și sunt dezbinați.”[11] Părintele Adrian Făgețeanu (avocat și preot) nu a uitat vorbele sale și după opt ani, vreme în care a urmărit cu deosebită atenție cinul monahal, și-a dat seama că, în definitiv, Vlădica avea dreptate.

Revenind la anul 1945, după ce în Parlament s-au dus lupte grele, partidele istorice au fost în cele din urmă înlăturate. În urma mișcărilor politice, comunismul s-a instaurat în toată puterea cuvântului. ÎPS Tit Simedrea, care stătuse o perioadă la Paris (în tinerețe fusese și avocat) și cunoștea mentalitatea statelor occidentale, a intuit faptul că, dată fiind așezarea geografică a României, țara noastră intra arbitrar sub sfera de influență răsăriteană. Acesta fiind în linii mari contextul, și-a dat seama că „singura posibilitate de a lupta împotriva concepțiilor materialiste ce începuseră să-și spună din plin cuvântul era cea pe plan religios, iar în cadrul bisericii cea mai bună pregătire pentru o astfel de luptă se putea face doar în prin monahism.”[12]

Așadar, ÎPS Tit Simedrea cu ajutorul lui Sandu Tudor, care la acea dată era o persoană mondenă și cunoștea întreaga protipendadă bucureșteană, a reușit să adune un număr semnificativ de intelectuali și să pună bazele unor conferințe publice organizate parțial strategic în cadrul Mănăstirii Antim.

În perioada inter- și postbelică, astfel de evenimente erau destul de des întâlnite în Capitală. Unul dintre cei mai de seamă conferențieri ai timpului a fost Ion Marin Sadoveanu, cunoscut teoretician al teatrului românesc. Acest intelectual de mare clasă, din două în două săptămâni, organiza la Teatrul Național din București o conferință publică în care prezenta pe înțelesul auditoriului, în premieră la noi, aspecte din dramaturgia românească și europeană. Erau inedite explicațiile scenografice precum și cele cu privire la mimica și gestica actorilor. Asemenea întâlniri educaționale se organizau și în cadrul Universității București. Tudor Vianu, Anton Dumitriu, Constantin Noica erau cei mai solicitați conferențieri ai vremii.

După acest model, Tit Simedrea împreună cu Sandu Tudor a căutat să adune sub cupola Rugului Aprins un număr însemnat de intelectuali, care, ținând cont de contextul general, au înțeles că viitorul țării depindea de tinerii

studenți, dezorientați și influențați de noile direcții politice. Prin urmare, educația și îndrumarea acestora deveniseră o necesitate națională.

Astfel, intuind faptul că în scurt timp în țară se va instaura un socialism de tip marxist, ÎPS Tit Simedrea și un grup de prieteni, care mai târziu au format nucleul dur al Rugului Aprins, și-au îndreptat atenția asupra tinerilor, care doreau să primească câteva sugestii aplicabile în viața de zi cu zi, din partea unor intelectuali dispuși, prin exemplu vieții lor, să le ofere o pregătire de rezistență în fața inevitabilului moment, ce începuse să se întrevadă. Ceea ce diferenția conferințele de la Antim de restul prelegerilor organizate cu diferite ocazii prin București era o idee împărtășită de toți membrii Rugului Aprins și anume că toate ramurile vieții (științifice, medicale, culturale, teologice etc.) pornesc de la principiul divin sau sunt subordonate acestuia. Indiferent de subiectul dezbătut acest aspect a fost de fiecare dată punctat și susținut cu numeroase argumente.

ÎPS Tit Simedrea, asemenea altor fețe bisericesti, se afla sub atenta supraveghere a Securității. Unul dintre cei mai abili informatori pe care această instituție îi avea la acea vreme era renumitul Dudu Velicu (nume conspirativ). Acest personaj enigmatic, prezent întotdeauna la locul și momentul „potrivit”, s-a aflat o perioadă de timp și în apropierea Mitropolitului. Iată cum comentează el, într-o notă informativă datată 14 iunie 1945, demisia forțată a înaltului prelat: „În realitate, a demisionat din cauza cărții tipărite de el în două ediții și intitulată *Ectenii și rugăciuni*, publicată la Tipografia Cărilor Bisericești, în anul 1943. Ecteniile și rugăciunile vechi au fost adaptate vremurilor noi, schimbând mai ales cuvântul «agareni» (adică «turci», pus în carte în loc de «năvălitori dușmani») cu acela de «bolșevici».”[13] →

GLORIA CASANDRA NIȚU este absolventă a Universității din București, Facultatea de Litere, specializarea Limba și Literatura Română, promoția 2002. În prezent este profesor titular la Colegiul Național Decebal din Deva, având gradul didactic I, iar în anul 2015 a obținut și titlul științific de doctor în filologie. În perioada 2006-2007, în paralel cu activitatea didactică, a fost prezentator știri la **One Tv Deva**. În anul 2023 a fost președinte la **Rotary Club Deva Castrum**, iar din 2024 este secretar al acestui club de voluntariat.

Este prezentă cu versuri în antologiile: *Toamna din suflet și Iarna din suflet* – eCreator.

Aburi

Privesc geamul înghețat.
Aburi calzi se desprind
din pieptu-mi împietrit...
Aleargă în jurul meu...
Dansează o horă a destinului;
Doi pași la dreapta,
Doi pași la stânga.
Un dans ușor...
Simt că plutesc!
Privirea-mi fuge din nou la fereastră.
O siluetă albastră
aleargă rătăcind printre brazi.

Un freamăt...
Și atât!
În odaia palidă,
Aburii s-au risipit cu totul...
Pe geamul, cândva înghețat,
O mână de marmură albă
se scurge
încet, spre podeaua mucegăită.
Se aude un zgomot...
Ciudat!
Aburii s-au destrămat...
Și s-au lovit cu fruntea de grindă!

Târziu

Privesc în depărtare...
Strada se deșiră,
ca un șnur printre siluetele plopilor.
Departe,
un nor fumegă
pe o aripă cerească.
Creasta muntelui
pufăie aburi groși
ce se înalță, în fuioare de fum,
în văzduhul cernit.
Pădurea freamătă a durere și chin...
Goronul secular

își mișcă năprasnic coroana de
chihlimbar.
Din vârful unui arin,
un corb singuratic,
scrutează zarea de smoolă...
– Noiembrie! Nu-mi fura vara din
suflet...

GLORIA CASANDRA NIȚU

Mitropolitul TIT SIMEDREA

→În anul 1945, în urma schimbărilor politice și sociale, ÎPS Tit Simedrea s-a retras la Mănăstirea Cernica. Adeseori, venea la Antim atât pentru a-și revedea prietenii, cât și pentru a le asculta prelegerile. Deși toți membrii de seamă ai grupului „Rugul Aprins” au fost anchemtați în anul 1958, Mitropolitul Tit Simedrea nu s-a numărat printre cei arestați. Părintele Adrian Făgețeanu ne oferă în acest sens o explicație: „Comuniștii aveau o practică diplomatică deosebită, pe Vlădica nu l-au arestat ca să nu se spună în străinătate că biserica este persecutată de sus în jos. Niciun Mitropolit de-al nostru, niciun Patriarh, n-a suferit asta, așa că pe el l-au căutat numai din punct de vedere diplomatic și nu l-au arestat.”^[14]

După demisia sa, ÎPS Tit Simedrea s-a retras în lumea cărților. Începând cu anul 1959 era văzut aproape zilnic la Biblioteca Academiei Române, frecventând îndeosebi secția *Manuscrise, carte rară*. Îi plăcea să studieze cu multă atenție vechile cărți bisericești, căutând să înțeleagă ceea ce se ascundea dincolo de cuvinte. ÎPS Tit Simedrea a fost nu numai un cititor al vechilor manuscrise, ci și un renumit colecționar de carte rară. În perioada inter- și postbelică cu astfel

de preocupări se îndeletniceau doar marii intelectuali, cartea fiind simbolul minții disciplinate, puternice, capabile să înțeleagă jocurile politice și sociale; pe scurt, era arma omului înțelept. Biblioteca Sfântului Sinod deține numeroase volume care i-au aparținut. Pe toate volumele donate instituției se poate vedea, ca un marcaj, semn că vlădica le-a cercetat amănunțit, o etichetă pe care scrie discret: „Ex-libris^[15] Tit Simedrea”, cu litere care ne duc cu gândul la o criptogramă. Amintim, de exemplu, un *Tetraevangel*, din anul 1535, copiat pe file de pergament, cu litere și frontispicii de aur, din vremea lui Petru Rareș.

Prin anul 1971 părintele Sofian Boghiu a mers la Mănăstirea Cernica, unde a avut marea bucurie de a-l reîntâlni. În urma discuției purtate, observă faptul că: „Vlădica deși are 85 de ani, este luminos la chip, cu părul și barba albă, foarte vioi în mișcări și limpede în cuvânt și gândire.”^[16] După puțin timp de la această întâlnire, Tit Simedrea a trecut la cele veșnice, pe data de 9 decembrie 1971, fiind înmormântat discret în cimitirul Mănăstirii Cernica. În amintirea Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania, bibliotecarul de atunci al Mănăstirii Antim, ÎPS Tit Simedrea a rămas ca fiind „ultimul mare ierarh

cărturar al bisericii noastre, de o vastă cultură”.

¹ Artur Silvestri, *Secretul Rugului Aprins*, Editura Carpathia Press, București, 2007, p. 6.

² Paul Sthal, *Întâlnirea duhovnicească de la Cernăuți August 1943*, în Centenarul nașterii, 1903-2003, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 61.

³ André Scrima, André Scrima, *Timpul Rugului Aprins*, cu o prefață de Andrei Pleșu, Editura Humanitas, București, 2000, p. 14.

⁴ *Idem.*

⁵ Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Editura Arhiepiscopia Sibiului, Sibiu, 2002, p. 13.

⁶ *Idem.*

⁷ André Scrima, *op. cit.*, pp. 141, 142.

⁸ Elisabeta Neagoe și Liviu Pleșa, *Radiografia Securității în anul 1957*, în CNSAS., *Arhivele Securității*, Editura Nemira, București, 2004, p. 163.

⁹ Artur Silvestri, *Secretul Rugului Aprins*, Editura Carpathia press, București, 2007, p. 18.

¹⁰ *Ibidem.*, p. 19.

¹¹ *Idem.*

¹² *Ibidem.*, p. 5.

¹³ Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României – Însemnări zilnice I, 1945-1947*, Arhivele Naționale ale României, București, 2004, p. 13.

¹⁴ Artur Silvestri, *op. cit.*, p. 21.

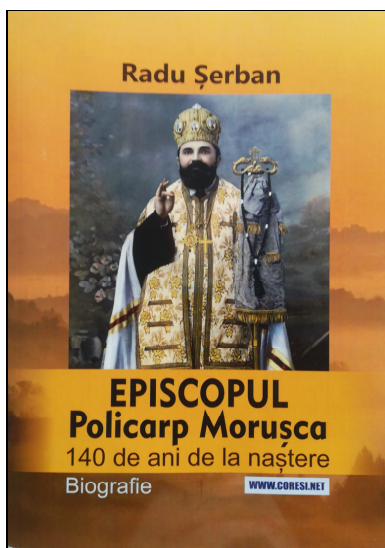
¹⁵ Ex-libris – lat., din cărțile lui...

¹⁶ Sofian Boghiu, *Duhovnici români contemporani*, Ediție îngrijită de Ioana Iancovescu și Constanța Costea, Editura Bizantină, București, 2007, p. 72.

O biografie necesară Episcopul Policarp Morușca

(II)

Pe de altă parte, dacă era prea sever, preoții se răzvrăteau împotriva lui, negând orice autoritate a Episcopiei, reamintind că America este o țară a libertății” (p. 62). „Propaganda” și „indisciplina”, nu foarte explicitate în speță, rămân, de principiu, clar incompatibile cu rostul Misiunii. 1939 – anul plecării spre Patrie – contabilizează „trei evenimente majore înaintea plecării în țară: sfințirea bisericii din New York, Congresul Bisericesc și participarea României la Expo New York 1939”. E vorba, la 24 iulie 1939, de „înființarea și sfințirea primei biserici ortodoxe române din metropola nord-americană”, cu târnosirea oficiată, „după patru ani de păstorie” de Episcopul Policarp Morușca, aflat „în ultimul an al sacerdoției în America”. Acum și aici aflăm ceva foarte important, anume că, pe lângă „practica eclezială” timp de patru ani în America, Policarp își făcuse „slujirea anterioară vreme de zece ani ca arhimandrit al primei mănăstiri ortodoxe atestată documentar pe teritoriul României”. Adică Hodoș-Bodrog, mănăstirea din comuna Zădăreni, județul Arad. La sfințirea bisericii din Manhattan, cu hramul Sfântul Dimitrie, „Peste 250 de persoane, reprezentând organizații religioase și patriotice, au participat la ceremonia condusă de Preasfințitul Policarp Morușca, Episcopul românilor din America de Nord și de Sud”, scrie „The New York Times din 24 iulie 1939, prezența a doi prelați protestanți fiind justificată în viziune ecumenică tipic americană: „Biserica Ortodoxă Română se află în comuniune cu Biserica Episcopală Protestantă”. Mai explicit: „Cu mandat din partea Patriarhului Nicodim și a ministrului Nicolae Titulescu, episcopul își respectă dublul statut, de cleric și diplomat”, precizează biograful. Nu știm dacă, între donatorii contribuabili pentru imobilul bisericesc, printre alte „asociații românești” între care apare citată și „Avram Iancu”, este vorba de una și aceeași, omonimă, între ramurile Uniunii Societăților Românești din America, enumerată de aceasta, printr-una din cele 24, la Convenția sa din februarie

1909 din Alliance, Ohio, sau nu; știm doar că între Episcopie și Uniune erau „tensiuni”. (pp. 63-64). Printre citatele extrase din documente, biograful notează: „Plecarea în țară, în pofida sfaturilor unor enoriași și preoți, este pusă și pe seama instalării noului Patriarh, Nicodim Munteanu, la 5 iulie, dar și a mamei bolnave, pe care nu o mai văzuse de doi ani”. Moment „considerat de unii colaboratori ca fiind inoportun, dat fiind starea de tensiune din eparhie”. Despre trenarea tensiunilor, Gabriel Viorel Gărdan și Cosmin Cosmuța sunt citați dintr-un volum apărut în 2014: „La scurt timp după plecarea episcopului Policarp Morușca în România, preoții și parohiile s-au găsit divizate în două tabere partizane, angajate într-o bătălie fratricidă pentru conducerea Episcopiei și succesiunea la scaunul episcopal, lor adăugându-li-se o a treia tabără care sta în expectativă” (pp. 66-67).

Al III-lea capitol, acoperă perioada 1939-1944, ani de război, întrucât, după semnarea pactului Ribbentrop-Molotov și plasarea României împotriva puterilor occidentale, Episcopul își amânase întoarcerea în SUA, până când nu a mai putut pleca, devenind vicar pe lângă armata română, pe durata conflictelor. Viza de plecare fiindu-i refuzată în iarna lui 1939 de Carol al II-lea, apoi în 1940 și de Consulatul SUA, iar după încheierea ostilităților, Partidul Comunist având alte planuri și reținându-l în Țară, biograful notează: „Policarp rămânea, așadar, exilat în propria țară. Postura sa intra în coliziune cu impostura

comuniștilor”. Se preocupă de soarta Episcopiei părăsite, propune un urmaș care să-i ia locul, face intervenții la Mitropolitul Nicolae, înștiințează Consulatul din New York. Face memorii M.S. Regelui, este chemat la Mareșal. Îngrijorat, potrivit unei scrisori din 23 aprilie 1940, de imposibilitatea revenirii sale în America. Le scrie românilor americani. Își publică „opinii privind Episcopia din SUA” („Cap. III, pp. 68-69). Continuă să fie „episcopul de drept al românilor din America”, dispunând de banii Episcopiei, prin intermediul protopopului S. Mihălițian, președintele Consiliului Episcopesc și în urma corespondenței cu Legațiunea Regală Română sau Consulatul din America, respectiv cu ierarhii Bisericii Ortodoxe și oficialitățile din România. În martie-septembrie 1941 și mai apoi în 1944, este director al Institutului Teologic „Radu Vodă” din București. Până în 1944 funcționează, din 1941, după revenirea autorităților românești, ca „locotenent de episcop al Cetății Albe - Izmail”, în sudul Basarabiei. Episcopatul basarabean îl solicită la maximum, îndepărtându-l de problematica americană. Totuși, „din propriul salariu aflat încă în contul misiunii diplomatice” din SUA, plătește unele datorii ale Episcopiei. „Ce putea să fie în sufletul celui care păstorie mai bine de patru ani români americani – se întreabă retoric biograful –, când pe 13 decembrie 1941, România declara război Statelor Unite?”. Organizează parohii, face inspecții, editează mult și scrie „spre buna orientare a credincioșilor creștini”. La 31 octombrie 1941 a slujit, între alți ierarhi și „în prezența regelui Mihai I, a reginei mamă Elena, a unor miniștri și membri ai corpului diplomatic” la sfințirea Catedralei din Chișinău. Se implică în „ajutorarea victimelor terorii bolșevice” din spațiul Episcopiei Cetatea Albă – Izmail (p. 75). „Repopularea satelor din sudul Basarabiei părăsite de germani trebuia sprijinită și încurajată”, citim la p. 78, iar gândul ne poartă la coloniștii și batalioanele de la Sărata, la 50 Km de Cetatea Albă, în Bugeac, sudul Basarabiei, așa cum au fost descrise de Nicolae Roșca (vezi *Librăria Online*, vol. *Batalioanele de exterminare Sărata*, 2016) sau de Costel Nedelcu (romanul *Sărata, linia întâi*, 2023). →

MIHAI POSADA

Moare, în aprilie 1943, Ana Morușca născută Cado, mama Episcopului. Propovăduiește cultura românească în Basarabia de sud, asigurându-și ura oficialilor României – stat satelit al Uniunii Sovietice – după 1944.

Capitolul IV. Ultimii 14 ani de viață, încheie biografia Episcopului Policarp, acumulând descrierea suferințelor la care, „proaspăt sexagenar”, îl va supune soarta, în perioada 1944-1958. „A dispus de forța interioară să reziste cu abilitate, cu spirit de sacrificiu până aproape de limita lepădării de sine, oprindu-se acolo unde statornicia ar fi devenit sinonimă cu sinuciderea. Se poate spune că la acel punct a cedat puțin, pentru ca viața să continue, iar el a știut „să se ridice deasupra biruirilor”, menționează biograful. „A scăpat de eticheta de „chiabur” împărțindu-și averea la săraci”. Îl disputau „ambele tabere de români din SUA”. Chiar dacă „a semnat documente ce i s-au impus pentru a nu fi arestat”, a rămas „el însuși”, în ciuda faptului că autoritățile încercaseră „pe rând, fără succes, atragerea sa de partea regimului, apoi racolarea (recrutarea), apoi compromiterea, intimidarea” (p. 81). Are dosar la Securitate, din 1945 (p. 83). Acceptă „locotenența în Maramureș” (locțiitor de episcop) cu reședința la Sighet. Apoi, domiciliul forțat în Craiva, ajutat de soră, în condiții precare. „Înconjurat de informatori ai miliției și securității”, corespondența îi este cenzurată, pentru că era preot și pentru că „se pronunțase împotriva comunismului și bolșevismului, exprimându-și speranța și chiar încrederea că regimul stalinist de la București va fi răsturnat” (p. 82). „În anul 1946 i se deschide Dosarul nr. 500 la D.G.S.S.” (p. 85), iar „prin ordinul nr. 53947/16 ian. 1947, Direcțiunea Generală a Siguranței Statului dispune supravegherea strictă a activității Episcopului”. La 1947 „se consideră încă episcopul românilor din America”, unde este așteptat, dorit (p. 86), dar, „atâta timp cât Guvernul Petru Groza nu este recunoscut, nu poate fi acceptat cu funcția oficială, date fiind relațiile dinte stat și biserică în România, la acea vreme” (p. 84). Denigrările vin chiar din partea unor clerici: „scrisoarea arhimandritul Ioachim D. Popescu din 8 aprilie 1947, către ambasadorul român din

Washington, Mihail Ralea (1896-1964)” îl declară mort pe Morușca, pe când „arhiereul mai avea încă de trăit 11 ani” și propune ca Episcopul să fie înlocuit cu Eugeniu Laiu, declarându-l pe Policarp „Episcopul misionar nu al Americii ci al Partidului în interiorul căruia a fost trimis aici” – prin omisiune nu se precizează dacă e vorba de P.N.Ț. cum susțineau „serviciile secrete ale timpului”, sau de alt partid. „La 10 martie 1948, conducerea provizorie a Episcopiei din America solicită Ambasadei din Washington demersuri pentru trimiterea de urgentă la post a Episcopului Policarp” (p. 87), în vreme ce, în Țară, Policarp „este umilit constant în mod cinic, ținut fără niciun venit timp de un an de zile, la Craiva” (p. 88).

Biograful creionează atmosfera epocii: „Moartea suspectă a patriarhului Nicodim în 1948 a forțat clerul să „colaboreze” cu comuniștii. Dacă figuri proeminente ca Mihail Sadoveanu sau George Călinescu au acceptat să „andoseze” oarecum cu regimul impus de la Moscova, figurile mai rezistente, precum Patriarhul Nicodim, au fost nevoite să dispară” (p. 89). Primar, notar, informatori de duzină sau de profesie dau note informative olografe despre omul care trăia umilit, fără „pâinea zilnică”, dar din care reiese că îndemna poporul și întregul cler, în termeni net anticomuniști și potrivnici cu „regimul democratic și U.R.S.S.”. Serviciul de Siguranță Alba supraveghează „activitatea episcopului și preoților participanți”, ia declarații la ordin. În

Ion Carchelan, Dansul porumbeilor

continuare, „în 1948, Policarp era considerat cap al eparhiei de la Vatra” (p. 90). Anul 1949: i se interceptează în continuare corespondența, nu doar cu America. Anul 1950: „Teama autorităților că va părăsi țara izvora din grija de a-l păstra ca instrument decisiv în procesul pentru Vatra”. Conducerea interimară a eparhiei Vatra îi cerea lămuriri despre autorizarea sau nu a câtorva ierarhi, pentru funcția de arhiereu vicar, în „condițiile în care corespondența de la Policarp era obturată” (p. 91). Un grup de opt preoți îl trimit pe ascuns la București pe preotul Andrei Moldovan și ajută la hirotonirea, în Sibiu, la 12 noiembrie 1950, a acestuia ca Episcop al Americii – „grupul Andrei Moldovan – Glicherie Moraru înființează în același an „Episcopia Autonomă”, cu sediul la Detroit – SUA, și cere Patriarhiei reluarea legăturilor canonice cu ei, după ce preotul Moldovan „a venit în țară unde a fost sfințit arhiereu și trimis în America episcop în locul lui Policarp Morușca”. Policarp este bolnav (p. 93). La 14 februarie 1951, Patriarhul Iustinian îl invită pe Morușca la Ministerul Cultelor în București, pentru a ceda „succesiunea canonică de Episcop și dreptul de proprietate din America noului Episcop al Americii”, împreună cu sumele de bani pe care i-ar deține acolo. Spre a evita să fie arestat, Policarp cedează „această avere”. „La cererea lui Moldovan, Patriarhia a chemat pe Policarp în Februarie 1951 și l-a pus să semneze o serie de împuterniciri către Moldovan. După această dată, fără ca Morușca să fi fost chemat sau consultat, Patriarhia a dat în numele său telegrame pentru MOLDOVAN și împotriva lui TRUTA” (p. 94). Un scenariu parcă desprins din bolgiile dantești. Fără explicații adiționale, lăsând cititorul să se orienteze după gradul personal de calificare și inițiere, în hățușul foarte bogat al documentelor citate, biograful continuă: „Policarp era instrumentat împotriva voinței sale. Totuși, o scrisoare ajunsă la Marta Gavrilă, probabil din partea surorii Episcopului, Lucreția Nicoară, a fost folosită în proces. Se pare că Marta i le-a dat „lui Viorel Trifa, acesta folosindu-se de scrisori ca documente în procesul pe care l-a avut cu ANDREI MOLDOVAN pentru sediul episcopiei (Vatra), fapt care a →

făcut ca VIOREL TRIFA să câștige procesul”, arhiepiscopul despre care Policarp declară: „nu știu nici cum s-a făcut alegerea de arhiepiscop a dlui Trifa”. La 27 septembrie 1951, „Regiunea M.A.I. Hunedoara i-a deschis dosar de verificare, care apoi a fost transformat în dosar de grup”, pentru legăturile cu preoți din S.U.A. și anturarea „fostului episcop al Caransebeșului, NISTOR VIRGIL VENIAMIN, pensionar” și „deservent principal al catedralei din Alba Iulia”, ambii cu „activitate comună în P.N.Ț.-Maniu” (p. 98). Vrajba între cele două episcopii ortodoxe din America se afla în plină desfășurare. Episcopia întemeiată de Policarp părea acum o inutilitate dată de-o parte, după doisprezece ani de la părăsirea ei involuntară de către întemeietorul victimă a dezinformărilor și un motiv de vrajbă, vânare de averi și „pungășii” uneori pedepsite cu închisoarea federală. Corespondentul american Nicolae Muntean, la 25 ian. 1940, scria: „tare mă tem că Bis. Ort. trebuie din nou organizată, și organizată de creștini și nu de preoți” (p. 101). Policarp, episcopul înlocuit ilegal cu Moldovan (intrusul care va fi evacuat de poliția americană „după aproape 15 luni de ocupație”, p 105), conchide, în disperare de cauză, într-o scrisoare adresată Preafericitului Patriarh Iustinian, în contextul anului 1951: „Va trebui să se stabilească cine poartă răspunderea morală, morală și materială, pentru tulburarea adâncă, pentru vrajba nepotolită dintre Românii Ortodocși din America, pentru rușinea pricinuită, ca și pentru cheltuielile mari cu procesele dintre „Episcopia Ortodoxă Română în America” și „Episcopia ortodoxă română din America de Nord și de Sud”” (p. 102). Anul 1952: în martie, Securitatea din Alba Iulia deschide acțiunea de „verificare asupra numiților MORUSCA POLICARP și VENIAMIN NISTOR” (p. 103). Iar în octombrie, „organele” propun: „o eventuală dirijare a lui, pe linia politicii externe a Bisericii Ortodoxe Române” și „strâng material probatoriu contra lui MORUSCA POLICARP” (p. 104). Anul 1953 – anul morții lui I.V. Stalin – îi pare biografului: „mai liniștit, sau poate doar mai puțin prezent în dosarele pe care le-am consultat” (p. 105). Anul 1954: „MORUSCA POLICARP și NISTOR VENIAMIN” sunt declarați

„suspecți pentru activitate de spionaj”, iar pentru „numiții” BOCA ARSENIIE și stareța CONSTANTINESCU JULIETA, se deschide o altă acțiune informativă. Pentru „cazurile Boca și Policarp” se prevedea, din 23 septembrie 1955, „deplasarea unui locotenent din M.A.I.” (p. 106). La 1956, la vârsta de 73 de „toamne târzii”, Episcopul Morușca cel „în retragere” și catalogat de autorități „mic burhez” după ce a donat din pământ unor locuitori din Craiva, este „categorisit mijlocăș scos din chiaburie” de aceleași autorități. Încercare de șantaj a lui Glicherie Moraru cu îndemnul de a se alia cu Andrei Moldovan, contra susținerii spre a ajunge din nou în SUA. Convocat la Iași, la 14 octombrie, la întâlnirea între „Patriarhul JUSTINIAN MARINA și Episcopul ANDREI MOLDOVAN”, la care participă din obligație profesională. Rapoartele informative consemnează: „Din interceptarea corespondenței a reeșit că episcopul MORUSCĂ are legături cu o serie de preoți din S.U.A. care fac parte din tabăra lui TRIFA”, sau că: „mulți preoți din cele două Americi nu-l recunosc pe Andrei, ca episcop sub motivul că sa sfințit ca episcop în R.P.R. de patriarhul ROȘU” (ortografia olografă a delatorilor, pp. 108-109). Anul 1957: „se încheie dosarul de acțiune informativă privind pe episcopii Morușca Policarp și Nistor Veniamin” (deschis la 12 aprilie 1955) cu precizarea că: „susnumiții vor fi urmăriți în continuare pe linia problemei ortodoxe”. O nouă „fișă personală i se întocmește la 25 octombrie, ca „dușman al regimului”. În ciuda torturii psihice la care era supus permanent, rămâne preocupat „să ajute Episcopia din SUA” și îi scrie Mitropolitului Colan, la 1 decembrie 1957, „cu 11 luni înaintea decesului”, rugându-l „să trimită preoți la diverse parohii (p. 110). 1958 – anul final al vieții. La peste 75 de ani, Morușca este tot „dușmanul regimului” și „ține” de eparhia Sibiului; cronicarul sintetizează notele informative care propun „măsuri fără precedent. Dușmanul trebuia neutralizat” (p. 111). Vinde casa din Craiva, plasată anevoios pentru sănătatea și vârsta sa, și se mută „la Alba Iulia, Str. Traian 30”. Biograficul notează riguros: „În perioada premergătoare decesului s-au

precipitat evidențele Miliției. La 28 august 1958 i s-a actualizat „Fișa personală”. De ce era nevoie tocmai atunci? Acuzațiile s-au acutizat, în acea fișă, cu evidente suspiciuni de legionarism și ostilitate față de regimul comunist” (p. 112).

* * *

Acatistul – compus de Arhiepiscopul de Detroit, Nathaniel Popp, tradus din engleză de Părintele Remus Grama – și reproducerea integrală a acestuia în volumul dedicat Episcopului Policarp Morușca pot constitui prin ele însele o susținere a propunerii de canonizare a *Părintelui nostru cel între sfinți*, așa cum, la 2013, a fost înaintată de Episcopia Ortodoxă Română din America, aceeași care a publicat inițial, tot în 2013, și *Acatistul* (p. 114).

Motivat de periculoasele contexte social-ideologice în care și-a desfășurat viața și activitatea Episcopul Policarp – aceleași cu ale Arhiepiscopului Grigore Leu (1881-1949): asasinat politic prin otrăvire cu arsenic; Mitropolitului Sebastian Rusan (1884-1956): ucis de comuniști, prin otrăvire; acestea „la aproape un deceniu după moartea suspectă a însuși Patriarhului Nicodim (1864-1948)” – Radu Șerban se întreabă, întemeiat, în *Motivație*, despre soarta înaintașului Pompei-Policarp: „A fost ucis? A avut o moarte suspectă? A murit subit? L-a înspăimântat ceva atât de rău încât să sucombe? Sau a decedat, pur și simplu, de hemoragie cerebrală, cum rezultă din documentul de stare civilă?”. Biograficul mai notează, în *Capitolul IV*: „Curios, exact în ziua decesului, apare la dosarul său, la 26. X. 1958, Hotărârea de închidere a dosarului de acțiune informativă” (*id.*). Întrebări de retorică amară, întrucât chestiunea care cutremură documentele oficiale ale vremii răsună: „Cum a sucombat? Se întorsese de la Mănăstirea „Sf. Treime-Cetate” din Alba Iulia și, pe la două după-amiază, i s-a făcut rău. A murit de hemoragie cerebrală. Există vreun certificat medical?”. Și conchide, cu sceptică tristețe: „ar fi nevoie de curaj pentru o expertiză medico-legală asupra rămășițelor pământești ale Episcopului Morușca”. *Sfânta Cuvioasă Macrina, sora Sfântului Vasile cel Mare, Cuptor 2024, Sibiu-pe-Cibin.*

Mitropolitul Ioan Mețianu al Ardealului

– figură emblematică a ortodoxiei românești

După moartea mitropolitului Miron Romanul, pe scaunul mitropolitan al Ardealului a urcat **Ioan Mețianu**. Acesta era născut în anul 1828. Noul mitropolit era fiu de învățător din Zărnești-Brașov, studiasse la Brașov și Cluj, iar teologia la Sibiu. A fost preot în Râșnov, apoi preot și protopop în Zărnești (1858). În 1874 a fost ales vicar al Consistoriului din Oradea, iar în 1875 episcop la Arad, unde a păstorit până la alegerea sa ca mitropolit (ales la 18/31 decembrie 1898, înscăunat la 28 februarie/12 martie 1899). A pus în discuție problema ridicării unei catedrale mitropolitane în Sibiu. La insistențele mitropolitului, Sinodul a acceptat modificarea planului catedralei --- întocmit de un arhitect din Budapesta --- luat după <<Sfânta Sofia>> din Constantinopol, prin adăugarea a două turnuri masive în față, încât, în această formă, biserica este o îmbinare interesantă a stilului bizantin cu cel gotic. Piatra fundamentală a fost pusă la 5 august 1902. Cheltuielile au fost suportate dintr-un fond inițiat încă de Șaguna în

anul 1857, dar mai ales din daniile tuturor preoților și învățătorilor confesionali din Arhiepiscopie, precum și ale multor parohii și credincioși (familia Mocioni din Banat, care a donat 60.000 coroane etc.). Pictura iconostasului și a cupolei a făcut-o Octavian Smighelschi, iar restul s-a făcut abia peste o jumătate de veac. Lucrările de construcție au durat patru ani. A fost sfințită cu mare solemnitate de către mitropolitul Ioan Mețianu și episcopul Ioan Papp de la Arad. Tot sub raport gospodăresc trebuie să amintim ridicarea actualei clădiri a Facultății de Teologie <<Andrei Șaguna>> din Sibiu(1913-1914), prin adaptarea casei cumpărate de Șaguna pentru seminar și a unor clădiri din jur. De asemenea, datorită harnicului său consilier economic, Nicolae Ivan, mai târziu episcop la Cluj, Arhiepiscopia a achiziționat o seamă de imobile în Sibiu. Au crescut de asemenea fondurile și fundațiile Arhiepiscopiei, din care erau ajutați preoți, preotese văduve, parohii sărace, studenți, elevi etc. Sub mitropolitul Ioan a sporit mult prestigiul Institutului teologic-pedagogic sibian prin profesorii nou numiți: Vasile Stan, Aurel Crăciunescu, Nicolae Bălan, Ioan

Lupaș, Silviu Dragomir, Pavel Roșca, Romulus Căndea, Timotei Popovici etc. (cei mai mulți trimiși la studii cu burse din partea Arhiepiscopiei. Cursurile secțiunii pedagogice a Institutului au fost ridicate la 4 ani de studii. În timpul său, școlile primare confesionale au primit grele lovituri din partea Guvernului din Budapesta, care urmărea cu orice preț desființarea lor. De pildă, în 1907, a intrat în vigoare o lege, întocmită de ministrul Cultelor și Instrucțiunii Apponyi Albert, prin care parohiile erau obligate să plătească învățătorilor confesionali același salariu pe care îl aveau și învățătorii de stat, lucru nespun de greu pentru parohiile mici din Ardeal. În 1908 s-a creat un <<fond cultural>> pentru sprijinirea școlilor primare confesionale din contribuția preoților și credincioșilor. În mai multe rânduri, aceste școli au fost ajutate de marele mecenat basarabean Vasile Stroescu. Cu toate acestea, în decurs de câțiva ani s-au desființat sute de școli românești în toată Transilvania și în Banat. Mitropolitul Ioan Mețianu a murit la 21 ianuarie/3 februarie 1916, în vârstă de 88 de ani, fiind înmormântat, alături de înaintașul său, în curtea bisericii <<din groapă>> din Sibiu.

FLORIN BENGHEAN

Credința

– lumina care ne scoate din prăpastia indiferenței

„Fără credința în ceva, nu putem face nimic”. (Cuviosul Varsanufie de la Optina)

Nu zăboveam asupra acestui delicat subiect dacă nu citeam o frază dintr-o carte care m-a impresionat prin adevărul și concretețea ei, anume: **“Integrarea europeană nu este compatibilă cu Ortodoxia”**. Spune aceasta Dumitru Horia Ionescu, nepotul părintelui Dumitru Stăniloae. Desigur că această respingere a Bruxellesului față de Ortodoxie am simțit-o și noi de la început, dar nu ne-am priceput s-o spunem așa de clar. Statul acesta care se dorește a fi Uniunea europeană nu suferă nici măcar catolicismul și nicio altă credință. Pur și simplu îl urăște pe Domnul nostru Iisus Hristos. Spun acestea bazându-mă pe legile care sunt votate de Parlamentul European

și de faptul că șefii din capitala Belgiei iau foc dacă li se amintește că toată cultura Europei are rădăcini creștine. Și dacă îl resping pe Hristos cu această virulentă vehemență, atunci s-au aciuat în brațele reci ale Antihristului. Iar acești domni vor să ne tragă pe toți europenii în această malefică stare de lucruri.

Lipsită de lumina Evangheliei, Uniunea Europeană se va prăbuși cu zgomot mare, așa cum, praf și cenușă s-a ales din tot ce a construit comunismul în răsăritul Europei. Cum ne vom lecu de dependența societății de consum pe care o promovează pe viață și pe moarte democrația occidentală?! Noi vedem că Grecia, România și Bulgaria abdică cu încetul de la lumina Ortodoxiei, pentru că dreapta credință nu e compatibilă cu integrarea în Uniunea Europeană. Ce e de făcut? Care să fie soluția? E foarte simplă și ne scoate din impas Sfânt Siluan Athonitul luminându-ne... „Dumnezeu (este) - o iubire de care

nu te poți sătura”. Minunată rezolvare! Dar pentru a primi iubirea lui Dumnezeu e musai să trăim după lumina Evangheliei pentru a primi harul Duhului Sfânt. Europa e prinsă în întunericul mândriei fiindcă s-a disociat în proporție absolută de Creștinism. Pentru că... „Dacă ai căzut în slava deșartă sau te înalți deasupra fratelui ai pierdut harul”, ne învață același Sfânt Siluan Athonitul.

Deci calea e să ne depărtăm de ucigașa societate de consum și să căutăm a ne hrăni cu iubirea lui Dumnezeu. Ori cu Uniunea Europeană ori cu Ortodoxia!!! Ori cu Hristos, ori cu duhul antihristic din care se inspiră în prezent cei care ne conduc din Parlamentul Europei. Călăuza noastră de fiecare clipă să fie Dumnezeu. Pentru că noi îl mâhnim pe Dumnezeu fiindcă nu ne ostenim să citim și să trăim Evanghelia Sa.

Și cea mai mare nenorocire este să întristăm pe Dumnezeu prin fărâdelegile noastre.

VALERIU TĂNASĂ

RUGĂCIUNEA „TATĂL NOSTRU”

AL SFINTEI VINERI (VENUS)
(VII)

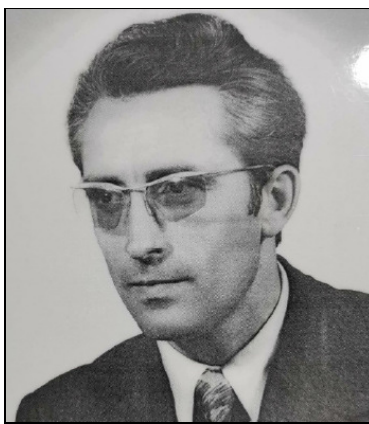
În rugăciunea de la Ibănești, Sf. Vineri este un fel de *Charon* care conduce sufletele în rai sau în iad.

Tot Sf. Vineri acționează **și cu vii și cu morții.** „*Ea întreabă pe o femeie: - Ce vrei să mănânci ? Carne de om viu sau de om mort ? Femeia a spus că de om mort. Atunci ea s-a dus și a adus pe unul, nu de mult îngropat, cu raclă cu tot, și l-a trântit pe vatră.*”⁴⁷

Sf. Vineri este mai mult o *strigoaică*, fiindcă și la ea și la strigoi pentru a nu intra în casă se răstoarnă toate vasele și toate lucrurile cu gura la vale.⁴⁸ Ca și Sf. Vineri, și strigoaicele aduc un „*sicrieș cu copil mort, pe care l-a fost săpat din țintirim, ca să-l dea femeii să-l mănânce ca să i se împlinească vrerea de a mânca carne moartă.*”⁴⁹

Sf. Vineri și *strigoaicele* se fac nevăzute la cântatul cocoșilor: „*Când au cântat cocoșii, ea (n.n.-Sf. Vineri) se făcu nevăzută*”⁵⁰; „*Și când cocoșul cânta a treia oară, baba (n.n.-Sf. Vineri) părăsi casa*”⁵¹; „*Dar tocmai atunci au cântat cocoșii și Strigoaica a pierit*”⁵².

Divinitate *nefastă* din mitologia românească, reprezentată ca *văduvă* foarte bătrână, uscățivă, rea și *aducătoare de năpastă*, asemănătoare cu Joimărița și cu Marțolea; se crede că pedepsește mai ales pe femeile care *torc* sau cântă vinerea, iar pe femeile leneșe le preface în nevăstuici, totuși prezența ei poate fi evitată prin întoarcerea oalelor cu gura în jos, întrucât ea ar avea putere magică numai asupra vaselor țărănești în poziție normală. Sfânta Vineri e un personaj sincretic, superstițiile în raport cu ea, pornite din stabilirea ca zi de reculegere a vinerii (ziua morții pe cruce a lui Iisus Hristos) din cultul creștin al săptămânii prepascale a patimilor, suprapunându-se probabil vechiului *cult din Dacia Romană a zeiței Venus* (acuz. *Venerem> Vineri*).⁵³ Că Sf. Vineri este și o *divinitate demoniacă*, rezultă din

faptul că **Iisus Hristos a fost omorât în ziua de vineri sub semnul lui Venus.** Ciclul diurn al lui Venus, care apare alternativ la Est și la Vest (**Luceafăr de dimineată și Luceafăr de seară**), face din ea un *simbol esențial al morții și al renașterii.*⁵⁴

Iisus Hristos a murit *vineri* și a înviat *duminică*. Domnul Iisus Hristos **nu renaște**, așa cum fac *strigoii* sub influența lui Venus; El **reînvie** având o *altă înfățișare, un chip nou, schimbat*, fapt pentru care nu mai este recunoscut nici de Maria Magdalena : «Zicând acestea, ea s-a întors și L-a văzut pe Iisus stând, și **nu știa** că este Iisus». (*Ioan, 20, 11*), nici de cei doi ucenici (Marcu și Filip) care mergeau la Emaus : «După aceea S'a arătat **sub altă înfățișare** la doi dintre ei, care mergeau la o țarină». (*Marcu, 16, 12; Luca, 24, 13-16*) sau «**Ochii lor** erau ținuți ca să nu-L cunoască» (*Luca, 21, 16*), «Și s'au deschis ochii lor și L-au cunoscut, dar El S'a făcut nevăzut» (*Luca, 24, 31*) și nici de ceilalți ucenici : «Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea la **muntele** unde le-a poruncit Iisus, și văzându-l I s-au închinat, iar **unii s'au îndoit**» (*Matei, 28, 16-17*), nici de Toma, cel numit Geamănul, căruia Iisus i-a zis: «Adu-ți degetul tău încoace; și vezi mâinile Mele; și adu-ți mâna ta și pune-o în coasta Mea; și nu fi necredincios, ci credincios !». (*Ioan, 20, 26-27*).

La azteci, *anii venusieni* se numără în grupuri de cinci, corespunzând cu opt ani solari. **Venus** îl reprezintă pe *Quetzalcoatl*, înviat la Est după ce *murise în Vest*. Zeul **Șarpelui cu pene**, în această *reincarnare*, era reprezentat printr-un *arcaș*, temut

pentru că trimitea bolile, sau ca un **zeu al morții**, cu fața acoperită de o mască în formă de cap de mort. Nu trebuie uitat că nu este vorba aci decât de **unul** din cele două aspecte ale *dualității simbolice*, **moarte și renaștere** în mitul lui Quetzalcoatl. Cele două apariții ale planetei **Venus**, la cele două capete ale zilei (**Luceafăr de dimineată și Luceafăr de seară**), explică de ce Quetzalcoatl, divinitate aztecă, a putut fi numită de asemenea *prețiosul geamăn*.⁵⁵

Asociația dintre **Venus și Soare**, datorată asemănării cursei lor diurne, face uneori din acest astru divinizat un *mesager al Soarelui*, un intermediar între acesta și oameni. Este și cazul indienilor ge sherente din Brazilia, care cred că Soarele are doi mesageri: **Venus și Jupiter**. Pentru kirghizi, ca și pentru vechile popoare din Asia Mică, ea este *fiica lunii*, steaua serii. Vechii turci o numeau pe Venus Arlig, *războinicul, masculul*; apoi *steaua luminii (Lucifer)*, apoi *Ciolban, strălucitorul*.

Pentru sumerieni, **Venus** era *cea care arată calea către stele*. Zeița a *serii*, ea *favoriza dragostea și voluptatea*; zeița a dimineții, *prezida războaiele și măcelurile*. Era *fiica lunii și sora soarelui*. Arătându-se în zori și în amurg, era firesc să apară ca un fel de legătură între divinitățile zilei și cele ale nopții. De aceea, avându-l *frate geamăn pe Soare*, avea *zeița infernului drept soră*. **Cultul** ei se asociază cu *prostituările sacre*. **Mitul** ei cuprindea o *coborâre în infern*, ceea ce explică *senzul inițiativ* al simbolismului venusian. Printre atributele sale se numără arcul și săgețile (*n.n.* – cu care dădea boli), simboluri de sublimare. Într-un text liturgic babilonian, este calificată drept doamnă a *destinului și regină a sorții*. [Nota noastră: Ca și Afrodita, care este cea mai bătrână dintre Moire și ca **Sf. Vineri** care este cea mai bătrână dintre Sfinte. **Rezultă că Sf. Vineri este una dintre cele 3 ursitoare**]. Planeta **Venus** reprezintă, în astrologie, atracția instinctivă, sentimentele, iubirea, simpatia, armonia și blândețea. Este astrul artei și ocultății senzoriale, *al plăcerii și al desfrânarilor*; evul mediu a poreclit-o *micul benefic*.⁵⁶

Prof. EUGEN MERA

⁴⁷ TUDOR PAMFILIE, *op.cit.*, p.110.

⁴⁸ *Ibidem*, p.115.

⁴⁹ *Ibid.*, p.151.

⁵⁰ *Ibid.*, p.110.

⁵¹ *Ibid.*, p.111.

⁵² *Ibid.*, p.151.

⁵³ VICTOR KERNBACH, *op.cit.*, p.631.

⁵⁴ JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, *op.cit.*, vol.3, P-Z, Editura ARTEMIS, București, 1995, p.434.

⁵⁵ *Ibidem*, p.434-435.

⁵⁶ *Ibid.*, p.434-435.

Asterisc

Omul în glinda conștiinței

(elemente de *anatomie spirituală*)

De mult timp nu mi-a fost dat să citesc un eseu așa reușit și aplicat/pliat pe subiect, precum cel din două părți, intitulat **Corpul în „oglinda” conștiinței**, semnat de Petru Bejan în primele numere pe anul în curs ale revistei ieșene „Scriptor”. Un subiect greu, tratat pe măsură. Poate ar trebui să cităm în întregime cuvântul explicativ din fruntea articolelor – același în ambele numere. O facem însă succint și contras-contrastant: „Paginile de față caută să deslușească raporturile „problematică” dintre corp, minte și conștiință, vecinătățile confortabile dintre acestea, dar și pe cele tensionate, în dezacord... Ce presupune a avea conștiință?... Putem vorbi astăzi despre o criză a (locuirii) corpului?... De ce uneori nu ne simțim bine în „propria piele”... Corpul? Minte? Conștiință?”

Iată câteva întrebări sfâșietor filosofice – sau mai bine zis existențiale. Cu care și-au bătut capul gânditorii și teologii de-a lungul unor secole și milenii. Iar tema ar putea acoperi spațiul unui întreg tratat, nu cele câteva pagini ale unui eseu. Dar chestiunea de bază care se pune pornește tot de aici: Cu ce ar fi mai folositoare tomuri întregi de filosofie, decât un număr restrâns de pagini cu scop „vulgarizator”? – cu intenția de a desluși noțiunile, tema și subiectul, cum își propune autorul nostru. Încă de la începutul articolului, autorul deplânge dificultățile de tratare, printr-o propoziție eliptică: *Ambiguități terminologice*. De cele mai multe ori tratatele academice și supraspecializate sunt și prea sofisticate (unde mai pui că mării gânditori ai tuturor timpurilor se cam contrazic când vine vorba de spirit sau conștiință).

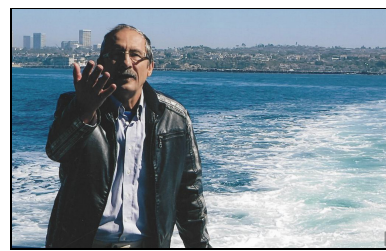
... „Ce ar (mai) putea fi, așadar, conștiința...? – se autointeroghează dureros P.B. Instanță subiectivă, autoscopică și reflexivă deopotrivă, un *cenzor moral și axiologic* (s.n.), personalizat, „judecător” de sine, dar și de ceilalți”; „un tribunal intim și vigilent”. Autorul mai accentuează realitatea vădită că: „formarea conștiinței este un proces gradual, de durată, început în copilărie.” Și încearcă o paralelă riscantă între *a fi conștient* și a avea conștiință.

Conștiință înseamnă „a avea sentimental propriei identități și personalități, al „unicității” tale în raport cu lumea”. (Suntem de părere că unicitatea ființei umane este chiar reală, trebuie considerată la propriu, iar nu în mod figurat.)

Marea majoritate a omenirii leagă conștiința de expresii uzuale, precum: a regreta/a avea „mustrări de conștiință”; un om crud este taxat ca fiind lipsit de conștiință. Dar aceasta reprezintă, de bună seamă, mult mai mult de atât. Mergând până acolo încât o putem considera acel tribunal interior care cenzurează alunecările noastre, nu ne dă pace când facem ceva greșit. Care tribunal este musai legat de un altul: o instanță supremă (acea instanță numită popular Judecata de Apoi; cu toate că și termenul „de apoi” este ambiguu și atemporal, astfel încât, printr-o amănare *sine die*, te face să crezi că n-ar fi real. Dacă este să ne exprimăm și o opinie proprie, conștiința ar putea fi facultatea de bază a spiritului uman; ba uneori cele două noțiuni se suprapun până aproape de identificare).

Di Profesor Bejan încearcă – și în mare parte reușește – să facă distincția între cele trei elemente esențiale enumerate în capul dezbaterii. Corpul e corp, toată lumea „știe” – sau doar își imaginează că știe! Odată cu mintea însă, lucrurile se complică iremediabil. În loc să recunoască faptul elementar că mintea este o parte a sufletului/Psiché (alături de sentimente și voință), „Psihologii ne spun că mintea este, în fapt, rezultatul acțiunii reciproce dintre conștiință și creier.” Nu mai vorbim de psihanaliză/psihanaliști, care ne uimesc, conducându-ne prin labirinturile *sub-* și inconștientului personal și colectiv – „subteranele conștiinței”. Sine – eu – supraeu (dar unde, fraților, mai încape aici Dumnezeu?... Sună frumos opinia psihologilor – în expunerea lui P.B. – dar suntem de părere că în ecuație ar trebui inclus neaparat și elemental esențial, numit de noi mai sus).

Odată ce nu știm exact ce e conștiința, n-o putem lua ca element de referință. Mai multă dreptate are însă P.Bejan când afirmă că mintea poate fi descrisă ca „rațiune în exercițiu, proces de cogniție, gândire aplicată, inteligență asociativă.” Toată dificultatea provine din acest fapt mai

mult decât evident: mintea nu se rezumă la suportul ei material/„corporal” – creierul. (Iar dacă am recunoaște că nu știm exact ce este, am da dovadă de mai multă inteligență, mai multă... minte!) Suntem de părere că, în explorarea conștiinței n-ar trebui să pornim doar de la tratate de specialitate; spre exemplu: de la tomul cu același nume de Henry Ey. Ci și de la termenul similar „cunoștință” care, cultivat/dezvoltat și augmentat s-ar putea chiar să stea la baza conceptului de conștiință. Minte pare a fi mai degrabă un fenomen inefabil, produs în interiorul corpului/ființei de interferența sufletului cu duhul. Altfel ce am putea spune despre persistența ei chiar și într-un trup cu creierul bolnav, afectat sau drastic diminuat?

Cum vede Biblia corpul. Dihotomiști și trihotomiști

Pe parcursul celor două episoade ale eseului dumisale, cercetătorul ieșean aduce la rampă diferențele de concepție ale filosofilor, în chestiune; în privința celor trei elemente esențiale. Ceea ce însă ne-a surprins la autorul nostru e faptul că latura religioasă a problemei – în opinia noastră esențial-vitală – este expediată într-un paragraf-două: „Creștinismul va contribui în chip decisiv la deprecierea și chiar stigmatizarea corpului. Omul – spune Biblia – a fost creat „după chipul și asemănarea” lui Dumnezeu...” Acum: nu că aceste afirmații n-ar fi valide/adevărate, dar se cere neapărat a fi nuanțate. Iar nuanțarea lor presupune o profundă cunoaștere a Bibliei și a teologiei creștine; ele nu țin doar de „cutume, stereotipuri... opțiuni religioase”. Până la urmă, aspectele esențiale ale vieții nu sunt nicidecum opționale, ci presupun niște convingeri ferme, formate în timp.

Chiar dacă practica isihastă a ajuns să ducă la extrem preceptul biblic al Apostolului Pavel: →

REMUS-VALERIU GIORGIONI

„mă port aspru cu trupul meu” (1 Corinteni 9:27), Sfânta Scriptură are numai cuvinte de considerație vizavi de trup/corp, accentuând faptul că fiecare *posesor de trup* îl spală, îl hrănește și-l îngrijește. Dacă cei vechi, culminând cu Platon îl vedeau ca pe o închisoare a sufletului – la Pavel corpul este un „cort”, locuință vremelnică, în care sufletul „geme” apăsător, suferă; încearcă sentimentul înstrăinării. Dar aceasta nu înseamnă dispreț față de trup, ci mai degrabă urmare logică a faptului că „a pus în noi chiar gândul veșniciei” (Eclesiastul). Reflectă pre-sentimentul nostru că suntem creați nu pentru pământ, ci pentru cer.

E o mare diferență între ce gădeau anticii greci – mai cu seamă Platon/Socrate – despre cei trei termeni în chestiune și opinia filosofilor moderni: Descartes, Nietzsche, Husserl (și fenomenologii de după el). Petru Bejan le tratează – aceste diferențe de opinie - dezvoltat și dezinvolt. Noi vom remarca doar câteva, care se aliniază discuției noastre despre dihotomia/trihotomia ființei umane. Este identic Sinele cu conștiința? Este corpul obiect - sau subiect? În gândirea carteziană, atât corpul cât și sufletul sunt „substanțe”, cu deosebiri de nuanță între ele. Pentru filosoful francez sufletul este corăbierul/timonierul care locuiește și conduce corabia sufletului. (Ne amintim aici și de metafora sufletului la Platon: suflet închipuit printr-un car zburător, purtat prin văzduh de doi cai înaripați și *con-dus* un vizitiu.)

Fiecare dintre acești gânditori are dreptate în felul lui. *Trupul și rațiunea* (mintea) se întrepătrund – la Nietzsche; nu sunt „organe” distincte ale aceluiași organism. Ca făcând parte din *Psyché*, alături de voință și sentimente, rațiunea este un soi de comandant(ă) a trupului – opinăm noi. Chiar dacă mintea s-ar identifica în totalitate cu creierul - și acest postulat tot ar fi adevărat. Venind vorba despre legături, putem afirma decis că *sufletul reprezintă liantul* dintre cei doi poli opuși: cel material și cel spiritual: corp și spirit/duh. Și ne vine în minte o imagine grăitoare: aura sfinților din icoane, haloul din jurul capului lor. De ce n-ar fi acest halou un excedent energetic, prelungirea dincolo de conturul fizic, a sufletului amalgamat cu spiritul?

*

Ion Carchelan, Zi ploioasă, la Cluj-Napoca

În chestiunea ființei, teologii evanghelici se impart în două mari categorii: dihotomiști și trihotomiști. Primii consideră entitatea umană ca fiind constituită din două mari părți: materială și spirituală (corp și spirit). Pe când trihotomiștii presupun existența a trei elemente: trup, suflet și duh. („Luat la mijloc” sufletul asta și reprezintă: *mediatorul* dintre celelalte două.) Dar, în efect, ei văd în ființa umană același lucru: partea sa pământeană și cea „aeriană”. Reamintim cititorului că sufletul are și el tot trei laturi: rațiune (minte) – sentimente (inimă) – voință. Având în vedere realitatea grăitoare că gândirea se produce în minte iar inima este sediul sentimentelor, putem vedea cel de-al treilea element al sufletului – voința – ca pe o interacțiune benefică între celelalte două. (Aceasta este mai mult decât o opinie personală: o convingere dedusă/deductibilă din studierea Bibliei.

Apostolul Pavel avertizează că există cazuri când „duhul meu se roagă, dar mintea mea este fără rod” (vezi 1 Corinteni 14:14). Deci există situații când duhul – sau spiritul – poate acționa independent de suflet: de minte ca parte a sufletului. „Ce este de făcut atunci?, se întreabă Apostolul. Mă voi ruga cu *duhul*, dar mă voi ruga și cu *mintea*; voi cânta *cu duhul*, dar voi cânta și cu *mintea* (s.n).” Pavel se referă aici la stările extatice, produse/induse în mediile carismatice. Dar extazul indus poate fi o urmare a cuplării duhului omenesc cu alte duhuri, ca puteri *străine*, necunoscute;

chiar de-a dreptul malefice. (Noi nu intrăm aici în amănunte necesare demonstrației noastre: avansăm doar posibilitatea ca, în stările de extaz, duhul omului să sufere derapaje nedorite; să se trezească într-un areal spiritual necontrolat. Este de asemenea de remarcat desprinderea temporară a spiritului de trup în cazul morților clinice.) Biblia interzice categoric orice formă de divinație: vrăjitorie, necromanție etc. Validă în fața ei nu este decât locuirea duhului omului de Cel al lui Dumnezeu (de unde provine și expresia din 1 Corinteni 6:19, care vede trupul credinciosului ca pe un „templu al Duhului Sfânt”; sintagmă citată și în eseul vizat de noi).

Metanoia (schimbarea minții). Trupul „de slavă”

Ce înțelege Biblia prin noțiunea „carne”?... Când vine vorba despre efectele nefaste ale obiceiurilor noastre pământești – firea veche netransformată – Biblia folosește, în traducerea Cornilescu acest cuvânt. Mulți cred că este vorba de corp/trup, dar de fapt textele sacre se referă la deprinderi rele, negative, care îngreuiază, trag în jos spiritul nostru, împovărând conștiința. Pe de altă parte, termenul grecesc pentru convertire (la creștinism, în cazul nostru) este *metanoia*, „schimbarea/transformarea/înnoirea minții. Peste tot, Biblia vede ființa umană ca pe o indestructibilă unitate, pe care Dumnezeu o păzește integral: „...și *duhul vostru și sufletul vostru și trupul vostru* să fie păzite întregi... până la venirea Domnului nostru Iisus Christos” (1 Tesaloniciei 5:23, s.n.). Dar va zice cineva: stop?, e absurd, din moment ce la moarte trupul se descompune, iar sufletul „zborară”... Pleacă undeva (unde?, nimeni nu știe!).

Realitatea scripturală este că, după modelul Învierii Fiului lui Dumnezeu, la învierea „de obște” și ființa umană va reveni la viață în formula cunoscută, tripartită. (Modelul trihotomic magistral este, cumva, Sfânta Treime, Dumnezeu Unic în substanță, întreit în Persoane.) Inefabile fiind, cele două părți „aeriene”, duhul și sufletul, vor reveni ușor - de undeva, unde *au adăstat* o vreme - într-un trup nou, pe care teologii l-au botezat „trup de slavă”. Spune Eclesiastul, în ultimul său capitol: „...până nu se întoarce țărâna

în pământ, cum a fost și până nu se întoarce duhul la Dumnezeu, care l-a dat” (Ecl.12:7).

... Ei, abia de aici încolo încep pentru noi problemele! Despre ce trup mai poate fi vorba dacă cel vechi s-a descopos/dezmembrat?... Vom vedea în continuare opinia unui mare scriitor român, debutat ca poet, dar consacrat în final de romanele sale, ca prozator. Biblia confirmă și ea unele idei platonice, prin faptul că in(tro)duce ideea existenței în cer a unui prototip ideal pentru obiectele de cult pământești.

Atât Moise, când a construit Cortul Întâlnirii (- întâlnirea cu Iehova), cât și Solomon la înălțarea faimosului temple, au primit dispoziții precise în legătură cu desfășurarea lucrărilor. Lui Moise i s-a pretins apăsător: „Să faci totul întocmai după chipul care ți s-a arătat pe munte.” Regăsim aici teoria de bază a lui Platon, cea a Ideilor/prototipurilor ideale: prototipuri care trebuie să-și găsească locul undeva, în sferele înalte.

Templul din cer, în care a ajuns Christos-Mesia după Înălțare, cu o mostră din sângele vărsat pe Dealul Golgotei reprezintă modelul ideal după care s-a construit templul evreiesc.

Chiar artiștii plastici care au realizat ornamentația lui au fost *botezați cu Duhul Sfânt*, înzestrați cu daruri speciale; s-au folosit așadar de forme, tipare sau arhetipuri existente în cer.

Calitatea lui Iisus Christos de Mare Preot universal, câștigată după răstignire, Înviere și Înălțare (El domnește acum cu Dumnezeu-Tatăl pe același tron) este relatată în amănunt de Apostolul Pavel în Epistola sa către Evrei.

Dar cel care ne prezintă în detaliu diferența dintre trupul nostru pământesc și cel „de slavă” - pe care-l vom primi la înviere - este capitolul 15 din Întâia epistolă a lui Pavel către Corinteni: „Tot așa, sunt trupuri cerești și trupuri pământești; dar alta este strălucirea trupurilor cerești și alta a trupurilor pământești”.

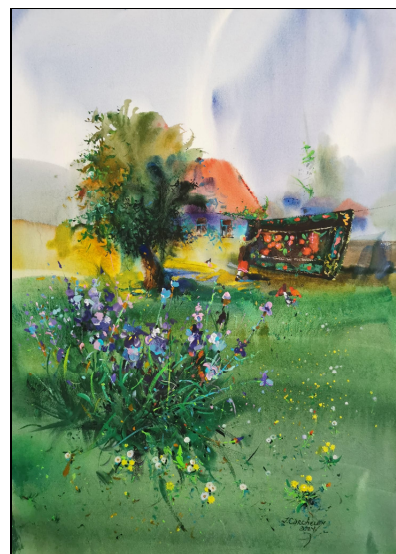
„Și după cum am purtat chipul celui pământesc (n.n.: Adam), tot așa vom purta și chipul Celui ceresc” (: Christos; vv. 40,49). „El va schimba trupul stării noastre smerite și-l va face asemenea trupului slavei Sale...” (Filipeni 3:21, s.n.).

Iată însă trupul de slavă al Bibliei în viziune cărtăresciană, așa cum ne este el prezentat în primul volum din *Orbitor*: „... Că suntem *larve ale unei ființe astrale*, ne-o arată trunchiul nostru cerebro-spinal. Cu măduva spinării ca rădăcină și cu cele două emisfere cerebrale din țeastă ca două cotiledoane carnoase, EL seamănă perfect cu o plântuță în primele stadii de după-ncolțire. Carnea e pământul în care a fost sădită și pe care-l va epuiza de resurse, creierul va fi și el consumat și se va zbârci ca miezul de nucă într-un fruct sec, iar din mijlocul lui vor izucni, fragede și luminoase, cele două frunzulițe, aripi ale sufletului, aripi ale duhului, care vor părăsi răsadnița acestei lumi pentru ca, *îmbrăcate în slava unui corp ceresc*, să fie plantate pe un pământ nou, într-un cer nou...” (sublinierile noastre). Iată câteva aspect posibile ale lumii de Dincolo, care cu greu ar putea fi imaginate de un cercetător serios, fie el filosof, psiholog-psihanalist sau antropolog.

Fiindcă gândirea *serioasă* este lipsită de simțul inefabilului, care porcede a vedea Nevăzutul, a aduce la viață prin imaginație „inexistentul”. (Unde mai putem găsi aici un loc pentru C.G.Jung, cel care a „decretat” religia ca fiind un lucru de prisos??)

Întoarcerea la metaforismul oglinzii; o paralelă cu oglinda conștiinței

Să ne imaginăm acum o casă cu o singură cameră la stradă. Încăperea are geamuri mari pe două laturi - față și lateral, iar peretele opus este ocupat aproape în întregime de o oglindă. Apropiindu-te de oglindă, îți vine a trece în camera „cealaltă”: dintr-o cameră în alta nestingherit. Fiindcă te observi pe tine - dublul tău, cel din spațiul de „dincolo”... („Noi toți privim cu fața descoperită, *ca într-o*

Ion Carchelan, Acasă

oglină, slava Domnului și suntem schimbați în același chip cu al Lui, din slavă în slavă...”: 2 Corinteni 3:18,s.n.). Descoperim aici, într-un singur verset o întreagă *realitate în oglindă*: ce înseamnă să cercetezi atent o realitate invizibilă, inefabilă; să cugeți asupra ei - să trăiești ca atare. Aceasta îți procură o înțelegere uluitoare a unei realități viitoare. Iar înțelegerea acestor lucruri te face părtaș la realități străvechi: un adevăr nesfârșit și de necuprins. O realitate nouă, de nestăvilit, te ia prizonier - te confiscă. ... Îngerii lui Pleșu, aflați în misiune în zona planetei Terra pătrund în lumea noastră prin luciul oglinzii - se plimbă într-o veselie, circulând în două sensuri prin interfața acesteia. Însă, când zice: „lumea îngerilor stă *ca o oglindă* (s.n.) între lumea lui Dumnezeu și lumea oamenilor” - vezi *Despre îngeri*, Humanitas, 2016 -, Andrei Pleșu pierde din vedere faptul că oglinda e numai o interfață, o limită unilaterală. Privindu-te în ea, nu te vezi decât pe tine însuși, cel existent-și-real, și peisajul de dincoace. Ideal ar fi să putem vedea și *prin* ea, ca în poemul *Viziune* al lui Al. Philippide (din volumul *Vis și căutare*). Dar atunci oglinda n-ar mai fi o suprafață plană de argint care poleiește o sticlă, făcând-o astfel opacă pentru *privirea pătrunzătoare*. Spre a vedea dincolo de ea, oglinda ar trebui să fie un geam nevopsit (sau acel zid/munte de sticlă din poem, care realizează iluzia optică prin refracția luminii). Dar nici atunci nu poți spune că *locuiești* efectiv în lumea de Dincolo, ci doar ai aruncat o privire fugară „prin gaura cheii”...

Ion Carchelan, Casa cu narcise

Biblioteca Babel

Patrizio Avella
Poet francez de origine italiană

Réminiscences-Poésies-Pointilisme și L'écume du songe, sunt două volume de poezie și grafică semnate de artistul visual, poet și biograf Patrice Avella (Réminiscences), respectiv Patrizio Avella (L'écume du songe). Primul volum conține versuri bilingve, preponderent în limba franceză, iar cel de al doilea răstoarnă ponderea, poeziile în limba italiană fiind majoritare. În fond, cele două sunt complementare, deși poartă titluri diferite, dar sunt semnate cu variantele prenumelui, în funcție de limba dominantă în care sunt scrise poeziile conținute. Interesant este, însă, că ambele volume poartă titluri în limba franceză, deși în cel de al doilea nu există niciun poem în limba franceză. În schimb, poetul specifică la final, că există și o variantă franceză, pe site-ul editurii Gunten sau sub al autorului. Este felul său de a împăca cele două datorii de suflet pe care le resimte în permanență față de cele două dimensiuni etnice care funcționează în spiritul său: italian și francez.

Cu aceste două volume s-a prezentat poetul italo-francez la Festivalul Internațional de Literatură, Artă și Tradiții - Zilele Iei, Zilele Poeziei, de la Târgu Lăpuș-Maramureș, în iunie, 2024, conferindu-i-se **Premiul de excelență**.

Poezia lui Patrice Avella este o poezie vizuală, ea trebuie văzută, nu doar citită cu sensibilitatea intelectuală, căci emoția pe care o produce se potentează de aspectul grafic în care se prezintă și de ilustrația ideii poetice în superbe imagini grafice realizate în tehnică pointilistă. Ca trezorier a două culturi impresionante prin ereditatea lor artistică și literară, Patrice/Patrizio Avella a ales să se exprime în cele mai interesante tehnici, revendicându-se,

prin ele, de la impresionismul sfârșitului de secol 19 și avangardiștii începutului de secol 20. Afinitatea lui pentru aceste tehnici, pointilismul, caligramele, vine tocmai din ereditatea culturală dublă de care beneficiază artistul. Ele sunt potențate de predispoziția spre nomaderie (șase luni pe an Patrice parcurge lumea în rulotă) și de specializarea într-un hobby, etnogastronomia (master în etnogastronomie, consultant în gastronomie, realizator de emisiuni de profil la France Blue, semnatarul rubricii gastronomice în revista *La Voce* din Paris). De acolo se nasc ideile poetice și motivele literare care-l așează într-o lume a lui, personală și inedită, construită și creată din intimitatea singurătății, amintirii, rătăcirii, dezrădăcinării sau repetatelor repatrieri, iubirilor pierdute sau visate, toate în fulguri, în spume de gând (L'écume du songe) care-i salvează existența de la deriva și ariditate. Din această asociere a nomaderiei cu grafismul se naște o poezie subtilă, spre fericirea privirii și a sufletului, o poezie care invită la o confruntare cu o nouă viață într-o inconsistență a unei existențe cu destinul marcat de un viitor incert, dar sub semnul suferinței. Ipostaza favorită este a unui îndrăgostit neînțeles care-și transformă viața și creează alta, mai frumoasă și mai potrivită lui, salvându-se de la scurgerea iremediabilă a timpului. E un efort de transformare, o sisifică încercare de a așeza lucrurile în rostul lor, albul pe alb și negrul pe negru, pentru ca orice impediment al vieții și fericitei ei împliniri să fie înlăturate. Până la atingerea acestui ideal, căutarea unei fericiri care pare a se afla mereu în alte zări, îl poartă pe nomadele cărări, în care se estompează însăși prezența lui. În desenele sale pointiliste, Patrice Avella conturează figuri umane mai degrabă desprinse din noapte decât din zi, inducând senzația de nedefinit, figura rezultată aflându-se în contrast cu albul care le înconjoară, fără a le putea dibui conturile finale. Ele, figurile desenate în puncte negre, sugerează ideea unei încercări continue de a se naște, ca o speranță de viață în apropierea morții. Poeziile lui Patrice Avella invită la meditație, provoacă nostalgie și produc voluptatea contemplării.

VALERIA BILȚ

Linistea serii (Le silence du soir)

Ascultă linistea serii
Impotriveste-te trecerii timpului,
Trecere care desparte,
Timpul când vorbești
Și când ascuți
Linistea serii,
Căldura unui cămin,
Somnul vegheat,
Mâna întinsă către tine,
O privire,
O privire cu iubire
Iubirea de viață
Puținul timp din aceasta viață
Puținul timp din liniștea serii.

La Dérive (Deriva)

În ținutul său de brumă,
Venise să vadă Luna,
Pentru ca ea să-i spună
O poveste foarte simplă,
Lentă și imprevizibilă
Ca o derivă.

Tristesse (Tristețe)

Ea s-a refugiat
Între două unghere
Ale minții mele
Temându-se
De rigurile
Ploii
Și ale vântului
Lipsindu-se de grija
Nedreptații

Aurora (Aurore)

Ochii mei au văzut aurora
Blândă în prospețimea ei
Frumoasă în candoarea ei
Și soarele se ridică încă pe cer
Ochii mei au văzut aurora
Și adorm sub o privire
Care zărește sufletul meu înstrăinat,
Ochii mei au văzut aurora
Într-un ultim efort
Au văzut-o ținută într-o lacrimă de aur
Și soarele încă se ridică pe cer.

(din volumul *Réminiscence*.)

Traducere Simona Coroian

→

SETARE

Vreau să pun secretul ochi să scaneze universul
și să-l vadă în splendoarea și-atotputernicia lui.
Să pătrundă în geneză unde dansul fericirii
se împletește cu durerea și dă naștere iubirii
infinutului măreț, pentru nestatornicia
muritorilor în trupuri și a celor fără moarte
întru duhul cel semeț.

Vreau să strâng în pumn tot cerul și să-l modelez cum simt,
să pot săruta toți sfinții cu sărutul meu duios
și apoi să-i prind de suflet într-o salbă de argint
și să-i țin captivi acolo, în altarul meu sfios.

Vreau să-mi pun ochiul ascuns să scaneze la apus
dansul ce dumnezeirea îl dansează-n fericirea
ce-o trăim când suntem una cu iubirea lui Iisus

Dumnezeu și poezii

L-au coborât poezii pe Dumnezeu în vers,
Nu-i cântă osanale, nici psalmi, nici rugăciuni.
Îl pun să umble singur și trist pe strănte străzi,
Cum se plimba-n vechime pe jos, făcând minuni.

L-au coborât pe Domnul, L-au așezat pe sol,
să le privească golul din suflet și să-l umple
cu Duhul Lui de muze, să nu-l mai lase gol,
ci să-mpreune harul cu binefaceri simple.

Poezii plâng pe crucea din care-a coborât
Iisusul mângâierii și-al patimii nedrepte.

Imploră ei în versuri să le rămâie-n cânt
mireasma purității poemelor perfecte.

Dar unde-i Dumnezeu pe care L-au atins
Și s-au sfințit cu Dânsul în noaptea Învierii?
Unde să fie, oare, cu focul de nestins
Cu care înroșește, în dimineți vii, zorii?

L-au pus în alfabetul cu care fac cuvinte
L-au pus în călimară și-n pixul lor cu pastă.
Înmoaie câte-o rugă în candela simțirii,
pândind avid poemul în care-o să renască.

VALERIA BILT

→

Caligramă (Caligramme)

Timpu l dispore, noaptea îl înlocuiește,
Emoții ca indiferență, durere sau
foame

Nu îl mai ating.

Totuși în această falsă amorțeală,

Durerea îl învăluie,

Lacrimi șterg ceața

Și luminează noaptea.

Ele grăbesc zorii,

Zgomot nou, viața reîncepe,

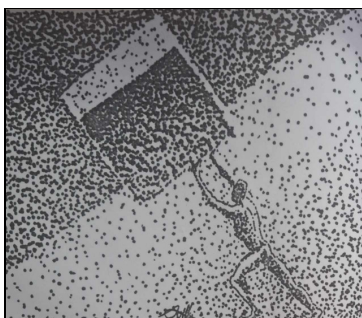
Fantasmelore învie.

(din volumul *Réminiscence*.
Traducere Simona Coroian)

Parte din lume

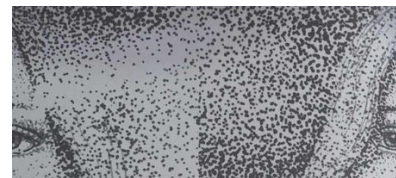
Nu văd noaptea
Dar noaptea mă vede
Și mă acoperă-n negru
Ca să se joace cu umbrelor chinezești
Din memoria mea
Înnegrește chiar
Partea mea de lumină

Și dacă aș depune
Noaptea mea în noapte
Dacă, asemeni începutului
Aș separa lumina mea
De tenebre:

Dacă mi-aș pune limpezimea În alb
Și negrul meu în negru?

Aș crea așa lumea mea
Și aș face parte din ea.

Rătăcitorul (L errante)

Urmele
Omului rătăcitor
Dispar evaporându-se
În pulberea stelelor
Memoria și utarea îndepărtată
Deasupra oricărei cărări pavate
Pe unde trecerea este un joc impus
Chiar și prezența lui
Se șterge singură în peisajul
În care o înțelegere tăcută
Îl leagă de tremurul frunzelor.

(din volumul *L écume du songe/*
Spuma gândului. Traducere **Valeria**
Bilt)

MARCEL MUREȘEANU

O zi grea

De zile în și zace în Piața Mare a
Libertății
Trupul Neîngropat al Istoriei Noastre
Recente!
Nimeni nu-l ridică, nimeni nu-i face
o slujbă creștinească, nimeni nu-l
spală
cu ulei de nandru! Oamenii trec pe
lângă el
și întorc capul ca și cum nu l-ar fi
văzut
niciodată. Nu e al nostru, jură ei,
nu vedeți cât de urât e ? Mincinoșii!
Trupul, frumos și rănit, are paloare
lunară,
el poate învia, dar nu vrea, ochii lui
au văzut multe!
Dinspre Cetățuie coboară
samarineanul
și pe asinul lui alb îl ridică
și-l unge cu mir și-l va așeza sub râu,
să nu-l afle corbii.
De pe balcoanele caselor cad petalele
florilor domestice,
fulgerul unui crin traversează cerul
către apus.

A Hard Day

For days and years, the unburied body
of Our Recent History
has been lying in the Great Square of
Freedom!
Nobody takes him, nobody holds
a Christian service for him, nobody
anoints him
with nard! People pass by and turn

Ion Carchelan, Case vechi

their heads as if they had never seen
him. He does not belong to us, they
swear,
can't you see how ugly it is? Liars!
His beautiful and wounded body is as
pale as the moon,
he can resurrect, but he will not, his
eyes
have seen a lot!
From the Hill of the Cetățuie, the
Samaritan goes down
and puts him on his white ass
and anoints him with chrism and will
lay him down by the river,
lest the ravens should find him.
From the balconies, petals of domestic
flowers
fall down,
the lightening of a lily crosses the sky
westward.

English version by Mihaela Mudure

ANGELA FURTUNĂ

XLII

starea de poezie te poate ajuta să treci
strada
precum acel baston alb ce pipăie
realitatea
cu nările înmuiate în asfaltul fierbinte

ești la marginea drumului și privești
cum
îșnesc în stînga și în dreapta maniacii
lecturii în diagonală,
deodată se aude o respirație gâfăită
și valea celor o mie de coline
se umple de vaci albastre,
o femeie cu pălărie de dantelă coboară
încet dintr-un pod de iarbă
netezindu-și rușinată coapsele roșii

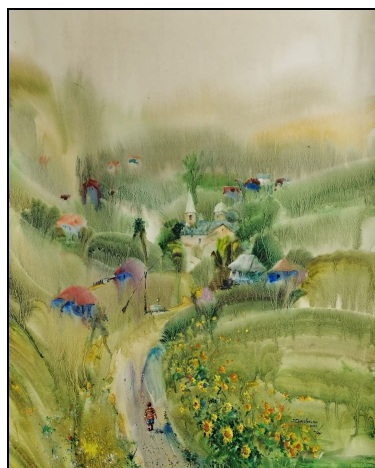
te gîndești să traversezi pe aici
cât încă se mai aude foșnetul cu care
bastonul alb pipăie gleznelor vîntului

XLII

the status of poetry helps you cross the
street

like the blind people's white stick that
touches reality
its nostrils having melted in the hot
pavement

you are by the road and you watch
the maniacs who skim the text
break forth on your left and your right
all of a sudden
one can hear someone panting

Ion Carchelan, Satul din zare

and the valley of the one thousand
hills
fills with blue cows,
a woman wearing a lace hat slowly
climbs down
from an attic of grass
shamefully smoothing down her red
thighs

you are tempted to cross the street
here
while one can still hear
the white stick rustling and
caressing the ankles of the wind

English version by Mihaela Mudure

Biblioteca Babel Stendhal, între romantism și realism

(II)

Faptele lui Fabrizio vor fi într-un final judecate și o sentință dreaptă va fi dată de juri. Este achitat. Mai mult chiar, prințul Parmei îi va acorda funcția de ajutor de arhiepiscop și astfel dobândește titlul de “Excelență”. Fabrizio are acum și libertate și funcția de înalt cleric asigurate, dar gândul său este mereu la Clelia. Aceasta trebuie să își țină legământul dat care îi cere să renunțe la iubirea pentru Fabrizio dacă acesta este eliberat și achitat de orice vină. Cum Fabrizio devine liber, Clelia se ține de cuvânt și se căsătorește cu marchizul Crescenzi. Disperat, Fabrizio se retrage într-un sat de lângă Parma unde trăiește în totală izolare. Va fi iubit de oameni care văd în el un adevărat sfânt. Revenind în Parma ca ajutor de arhiepiscop, o revede pe Clelia devenită marchiza Crescenzi la o recepție iar flacăra iubirii se reaprinde între ei. Cealaltă femeie care suferă pentru Fabrizio e Sanseverina, devenită și ea Contesă de Mosca della Rovere după acceptul de a se căsători cu Mosca. Uitând de toate conflictele din trecut, Fabrizio, acum mare prelat, îi va ajuta pe soții Mosca în rezolvarea unor probleme.

Totul părea să meargă bine dar nefericirea nu dispăre din viața lui Fabrizio căci Clelia, însărcinată și disprețuită urmare a revenirii la iubirea sa pentru Fabrizio, este hotărâtă să nu îl mai vadă niciodată. Hotărâre pe care nu și-o mai poate ține fiind geloasă pe Anetta Marina, o altă tânără îndrăgostită de Fabrizio. După o lungă perioadă în care nu s-au văzut, Clelia vine să asiste la o predică ținută de Fabrizio și impresionată de suferința lui decide să îl reîntâlnească. Cei doi iubiți se vor reîntâlni în noaptea următoare și își vor declara o iubire veșnică. Această legătură ce va fi continuată în viitor prin întâlniri secrete, noaptea, pe ascuns, va conduce la nașterea unui copil, un băiat botezat cu numele de Sandrino de către marchizul Crescenzi care îl înfiază crezând că este copilul său. Pentru că nu va putea trăi fără copilul lui său, Fabrizio decide împreună cu Clelia să înceneze o boală de care copilul ar suferi, pentru a-l duce departe de casă, undeva aproape el. Însă boala

inventată, în mod paradoxal va veni cu adevărat și îl va omorâ pe micuțul Sandrino. Destinul e în continuare potrivnic și Clelia va muri la rândul ei. Finalul cărții îl găsește pe Fabrizio mereu singur și izolat. Se va retrage la Mănăstirea din Parma unde va muri și el curând.

Și în “Mănăstirea din Parma” vom observa atât elemente de creație romantică în tot ceea ce înseamnă lupta eroului principal cu răul, dramatismul conflictelor, îmbinarea subiectului cu elemente din natură și eroismul personajelor din prim plan gata de sacrificii pentru cauzele nobile. Dar și prezența solidă a elementelor de realism din scenele luate din desfășurarea războaielor napoleoniene, a tuturor întâmplărilor care se petrec pe câmpul de luptă și în societatea care le resimțea direct. Dualitatea romantică – realistă este specifică operei lui Stendhal și ea îi oferă atât specificitatea cât mai ales importanța în istoria literaturii.

Opera lui Stendhal e spectaculoasă pentru epoca sa. Iar spectacolul vine de la influența lui Napoleon, prezent în toate romanele sale. Imaginile de pe câmpul de luptă îl marchează profund pe Stendhal. Îl face foarte sensibil la realitate, la realitatea crudă, decupată din viața reală, la tot ceea ce Stendhal vede cu ochii lui. Dacă facem analiza textelor romanelor lui Stendhal din punct de vedere al construcției frazelor, vom remarca propozițiile scurte și comprimate, o cadență neregulată și un mod de exprimare sec, tăios, rapid. Toate acestea ne duc la ideea de literatură realistă cu toate pornirile sincere de romantic pe care Stendhal încă le poartă cu el.

Fără îndoială, există în opera literară a lui Stedhal ambele tendințe, romantic și realist. Cultul individului superior, mereu revoltat împotriva societății nedrepte, prezența propriei persoane strecurate în personaje

Ion Carchelan, Ieșire în larg

centrale, sensibilitatea și mai ales pasiunea intensă ce stăpânește personajele în căutarea fericirii. Acestea sunt toate elemente romantice. Dar aceste elemente pur romantice sunt dominate de realitatea în care Stendhal trăiește. O realitate pe care o prezintă onest, așa cum este. O realitate a personajelor care se nasc, trăiesc și evoluează în propria lor realitate, nemodificată și plină de conflicte care derivă din viața reală și trăirile interioare, pline de conflicte și oscilații, de contradicții și repetiții, de certitudini și de îndoieli. Atitudinea autocritică, caracteristică lui Stendhal, îl obligă să își trateze și personajele în același fel sincer. Dacă reușește, și se pare că reușește, atunci Stendhal se mută cu opera sa în tabăra realistă.

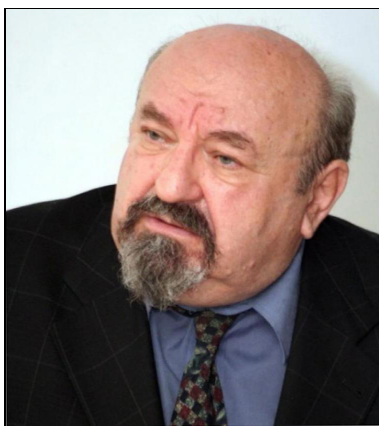
Când vorbim de realismul literar francez critica vorbește de Balzac și Flaubert dar nu îl uită niciodată pe Stendhal. Dacă Balzac este șeful realismului francez, Stendhal ar putea foarte bine fi părintele prematur al curentului. Sau, făcând un joc de cuvinte, Stendhal ar putea fi “părintele romantic al realismului”. Când apărea, în anul 1821, cartea lui Stendhal “Roșu și Negru”, Flaubert se năștea iar când Stendhal publica în 1839, romanul “Mănăstirea din Parma”, Flaubert avea 18 ani. Lucrurile stau diferit în cazul comparației cu Balzac. Îl vedem pe Stendhal, autorul “Mănăstirii din Parma” apărut în 1839, ca realist la locul lui, alături de un Balzac în perioada sa cea mai bună, între anii 1833, atunci când va scrie “Eugenie Grandet”, și 1847, când apare “Verișoara Bette”. Cei doi mari creatori reprezintă amândoi, în perioada imediată după 1800, un curent realist francez în ascensiune.

ALEX MĂROIU

Introspecții asupra unor capodopere

Poet prin excelență, dramaturg, teoretician literar, despre britanicul de origine americană, Thomas Stearns Eliot (n.1888 - m.1965), se spune că ar fi revoluționat întreaga poezie engleză și nu numai. Din început intră în gruparea *imagiștilor*, adunați în preajma revistei *The Egoist*, patronați de Ezra Pound, alt poet drag nouă, cu care leagă o prietenie statornică. Aici își publică primele fragmente din *Ulise*. Ca poet debutează însă în 1917, cu *Prufrack and Other Observations*. Trei ani mai târziu, în 1920, publică volumul de critică literară *The Sacred Wood* (Pădurea sacră), iar certificarea de mare poet o dobândește în 1922, după publicarea poemului *The Waste Land* (Țara pustie), tradus și în românește.

Iubindu-i poezia, pe care o lecturez cu plăcere și azi, și în care mă regăsesc, știindu-i unele drame ale vieții, cum a fost pierderea primei soții, cu sfârșit într-un ospiciu, urmare consumului de droguri, apoi pierderea fiicei sale, înecată la *cherestele*, la care face aluzie în poezia *Marină* (*Ce mări, ce țarmuri, ce insule de granit spre cherestelele mele / Și sturzul strigând-o prin ceață / pe fiica mea*), a fost și a rămas unul dintre poezii mei de suflet, de care - descoperit în *Cele mai frumoase poezii*, apărute la Albatros, în traducerea lui Aurel Covaci, prefațată de Nichita Stănescu, în alte traduceri ori în cele *Patru cvartete*, Editura Univers, traducere și prefațată de Sorin Mărculescu, - aveam să nu mă mai despart. M-au sedus la acest uriaș poet unele obsesii, tensiuni, chiar o anumită teroare a timpului. Două sunt marile tensiuni la Eliot: a apei și a timpului. Elemente primordiale și indispensabile viului. Ambele înscrise sub semnul curgerii heraclitiene. Sunt *prezențe* ale poeziei, se intuiesc și se simt, deși nu ni se arată la față; rămân nerevelate, dar deși stau în ascundere - induc un efect de îndelungă așteptare; o posibilitate ce nu devine posibilă; nu se încheagă. Iată cum se propagă obsedanta tensiune a apei în poemul *Ce a spus tunetul*, din *Țara Pustie*: "*Aici nu vezi urmă de apă, ci numai stânci; / stânci și nici strop de apă, doar drumul*

nisipos, / drumul șerpuind în sus printre povârnișuri, / printre munții stâncoși și fără strop de apă." Așadar, mai întâi drumul nisipos și stâncile induc în perceperea noastră seceta, arșița, glodul și omul pe care ni-l imaginăm urcând muntele printre povârnișuri, și care ni se confesează de parcă l-am însoți în însetata lui călătorie: "*Dacă s-ar fi aflat apă, spune drumetul, ne-am fi oprit să bem; / printre stânci nu te poți opri și nu poți gândi, / sudoarea e uscată iar picioarele sunt îngropate în nisip.*" Lipsa apei devine obsesie halucinantă: sudoarea se usucă pe trup, picioarele sunt îngropate în nisipul în care te scufunzi, iar printre stânci nici nu mai poți gândi. În atari condiții, călătoria părăsește realul și plonjează într-o morganatică magie: "*Numai dacă s-ar găsi apă printre stânci... / Dacă s-ar afla apă / și nu stânci, / dacă s-ar afla stânci, / dar și apă, / și apă, / un izvor, / un iezor printre stânci, / dacă ar exista fie și numai susurul apei, / nu greierele / și fărâitul de iarbă uscată, / ci susurul apei pe stâncă, / unde cântă în brădet pasărea-pustică - / pic plici pic plici plici plici plici, / dar apă nu există.*" Prin îndelunga așteptare a ploii care nu mai vine, deși tună și fulgeră, dar cu tunete și fulgere sterpe, sterile, poemul tensionează într-atât încât hipnotizează, chiar începe să ne fie sete, o sete indusă, aproape reală.

Și din această așteptare a ploii, a ceea ce ar trebui să se întâmple și nu se întâmplă se naște o altă tensiune: *tensiunea timpului* ce presează într-atât încât poetul-călător s-ar mulțumi fie și numai cu *susurul apei pe stâncă*. Tensiunea timpului, adăugată tensiunii apei, împinge călătorul în halucinație. Începe să aibă vedenii auditive: *pic, pic, pic, plici, plici, plici*, onomatopee

ce induc nu cântecul pasării-pustnice, ci sunetul, cântecul picăturilor de ploaie; sub teroarea secetei și a timpului călătorul începe să vadă umbre și să se întrebe: "*Cine este cel de al treilea care umblă mereu alături de tine? / Când număr suntem numai eu și cu tine alături, / dar când privesc înainte în susul drumului alb, / totdeauna un altul umblă alături de tine, / alunecând înfolit într-o mantie întunecată, sub glugă, / nu știu dacă este un bărbat sau femeie.*" Acum, obsesia și tensiunea se transformă în mister și în magie, iar nouă ne răsare în minte o povestioară la fel de plină de mister: Un om, călătorind în deșert, fără apă și fără orizont decât cu orizontul morganei și orizontul apei morților, începe să aibă vedenii. Deși călătorește singur în deșert, el vede cum în urma lui pe nisip rămân urmele a doi călători. După un timp însă omul nu mai vede înapoia lui decât o singură urmă, apoi își pierde cunoștința și cade răpus de pustie. Dar miracolul se întâmplă, că trebuia să se întâmple: omul se trezește și iar vede înapoia lui cele două urme. Își dă seama că e o lucrare divină și I se adresează Domnului, cu oarecare reproș: *Doamne, cât am putut umbla prin pustie m-ai însoțit, dar când mi-a fost cel mai greu m-ai părăsit, că pe nisip era doar urma mea! Dumnezeu, însă, îi răspunde în felul său dumnezeesc: Când ți-a fost cel mai greu și ai zăcut căzut, eu te-am purtat pe brațe! Urma era deci a Domnului, nu a călătorului. E plină de plurivocitate și de simbol această parabolă a deșertului.*

Revenind la Eliot, vom observa că iminența revelației care întârzie să se producă naște himere, viziuni stranii în călătoria în susul muntelui: "*Dar cine umblă de cealaltă parte a timpului tău? / Cine sunt aceste hoarde înglugate mișunând / peste întinderile nemărginite, / poticnindu-se în pământul crăpat, / hotărnicit numai de orizontul plat, / care este cetatea de peste munți, / ce se năruie, se reface, se înalță în văzduhul violet, / turnuri prăbușindu-se, / Ierusalim, Atena, Alexandria, / Viena, Londra, / Ireale.*" Până acum, călătoria în susul muntelui nu ne-a revelat un sens. În acest moment de tensiune, însă, călătoria capătă sens: apare *cetatea de peste munți*. Se pare că→

**NICOLAE GRIGORE-
MĂRĂȘANU**

într-acolo călătorește drumețul. Conform notelor de subsol la *Ce a spus tunetul*, se crede că Eliot a avut în vedere o cădere, o decădere a unei cetăți reale, a Europei răsăritene, așa cum arăta ea la vremea nașterii poemului. Dar simbolul călătoriei, al căutării unui sens, poate al tainicului și sfântului Graal, nu este singular în poezia lui Eliot; îl regăsim realizat magistral în alt poem, *Călătoria magilor*, tulbură-toare metaforă a căutării. O astfel de călătorie e lungă și anevoioasă, iar tensiunea timpului devine distructibilă: *“Prin grele încercări am mai trecut,”* se confesează magul-călător. De la el aflăm că frigul pătrundea până la os, drumurile erau desfundate, cămilele se chinuiau cu picioarele rănite, conducătorii cămیلilor, înjurând și bombănind, dând bir cu fugiții, tânjind după băuturi și femei; focurile de noapte stingându-se; apoi lipsa de adăpost și cetățile ostile, orașele nepietrenoase, satele murdare, jecmănându-i de bani. *“Spre sfârșit preferam să călătorim toată noaptea, / dormind pe apucate, / cu glasurile care ne zumzăiau în urechi, / spunând că tot ce facem e o nebunie”*. Asistăm la un adevărat purgatoriu al călătoriei magilor, un purgatoriu pe care și-l asumă. Cu ce scop? Pentru a afla o Naștere și a da sens unei existențe umane. Dar magii nu renunță la traversarea acestui purgatoriu; știu că asumat și parcurs le va conferi, ca răsplată, eliberarea din păcat și ridicarea din cădere. Peste tot pe unde ajung, întrebă, se informează despre drum și despre *locul* acelei Nașteri din misiunea lor; dar nu capătă răspuns. *“Și am ajuns la un han, continuă magul-poet; cu viață deasupra intrării; / printr-o ușă deschisă se vedeau șase mâini / aruncând zarurile pentru bănuții de argint și picioarele lovind în burdufuri golite de vin. / Dar nu ne-au putut da informații și ne-am continuat drumul și am ajuns seara, nici cu o clipă prea devreme, aflând de locul pe care-l căutam; era (putem spune) satisfăcător.”*

Plurivocitatea poemului trimite cu gândul la cei trezeci de arginți, pentru care Iuda îl vinde pe Iisus, cumpărându-și cu ei moșia blestemului, Acheldama, după care încearcă să se săpânzure, dar ramurile arborelui se îndoie și îi refuză sinuciderea, obligându-l să trăiască în păcatul trădării. Acum, în etajele poemului apare un alt

plan: *locul* sfânt al mult căutatei Nașterii e aflat. Efectul asupra magilor? Ne-am fi așteptat la o bucurie, la o împlinire, la revelarea acelui arzător și misterios sens căutat. Dar în inima magilor se naște o tainică smerenie; nu un regret, pentru că *“Toate acestea, îmi amintesc, sau întâmplat demult, / și aș mai purcede odată la drum...”*, ci o alt fel de privire asupra existenței; una superioară, din apropierea lui Dumnezeu.

Și urmează întoarcerea magilor: *“Ne-am întors pe meleagurile noastre în aceste împărății, / dar nu ne mai simțeam în largul nostru printre vechile orânduiele, / cu un popor străin, agățându-se de zeii lui. / M-ar bucura o altă moarte.”* Cât de tulburătoare devine o astfel de întoarcere! Marcați de marea taină mult căutată, descoperită în final, transfigurați în acest purgatoriu fiițial, magii nu se mai simt în largul lor, în *“aceste împărății”*. Depășindu-și Ego-ul, ei cunoscuseră o alt fel de împărăție, deveniseră înstăpâniți de trăirea interioară a lui Christos, pe care acum și-o asumau și o împărțeau. Aici, tensiunea timpului se naște dintr-o îndelungă căutare, din suferințele îndurate pe calea căutării, dar și din contradicția dintre cele două lumi: a magilor, după întoarcere, și a unui *“popor străin, agățându-se de zeii lui”*. Este sentimentul pe care îl trăim atunci când, după o viață, ne întoarcem în locurile angelice ale unei pure copilării, dar unde întâlnim o alt fel de lume, cu alte orânduiele și cu alți zei. Purgatoriu al călătoriei spre divinitate devine o călătorie de inițiere, de model Persifal, căutând și, în final, descoperind Graalul: *“E limpede că a avut loc o naștere, / ni s-au dat dovezi neîndoielnice, / am văzut nașterea și moartea.”* Miracolul nașterii a fost revelat, iar călătoria magilor devine drum de inițiere a omului modern, călătorie către sine însuși, iar în final devine călătorie a căutării lui Dumnezeu cel întrupat. Este sensul major al călătoriei magilor. Ne trăim viața sub tensiunea timpului, sub impactul unor tensiuni estetice și trebuie să fim de acord cu Nichita Stănescu când scrie în prefață la *Cele mai frumoase poezii*: *“Ceea ce ne tulbură este absența formulei și a manierei întru câștigul sensului și al unei tensiuni estetice de tip inedit, ca să nu zicem nou.”* De altfel, tensiunea timpului răzbate ca un

laitmotiv din majoritatea poemelor lui Eliot și începe cu chiar primul poem, *Cîntecul de dragoste al lui J. Alfred Prufrock*, din *Cele mai frumoase poezii*: *“Se va găsi un timp să ucizi și să zămislești, / timp pentru toate lucrările și zilele mâinilor care / ridică și lasă să cadă / în farfuria ta o întrebare... / timp pentru mine și timp pentru tine, / și pentru o mie de nehotăriri încă...”* Sau ca în poemul *O partidă de șah*, din volumul *Țara pustie*, în care următoarea sentință - **“GRĂBEȘTE-TE TE ROG E TIMPUL!”**, scrisă așa cum se vede, cu majuscule, se repetă în mod obsedant de cinci ori. Se înțelege că o astfel de repetabilitate crează o tensiune terorizantă, de parcă auzi cum cineva, destinul, vocea interioară a sinelui ori chiar timpul te seamează: **GRĂBEȘTE-TE TE ROG E TIMPUL!** Sau, mai departe, în poemul *East Coker*, din *Patru Cvartete*, traducere și prefață de Sorin Mărculescu, excelentă traducere, în oglindă, pe prima pagină textul în engleză, original, pe-a doua pagină urmează traducerea în românește; *East Coker* este un poem în cinci cânturi, un întins eseu despre timp și trecere: *“În început îmi e sfârșitul... / Casele trăiesc și mor: există un timp al construcțiilor, / un timp pentru viață și rezămislire / și un timp al vântului ce sparge geamul șubrezit...”* / Sau: *“...timpul anotimpurilor și al constelațiilor, / timpul culesului și timpul secerișului, / timpul acuplării dintre bărbat și femeie...”* Sau: *“Există un timp al serii sub lumina stelelor, / un timp al serii sub lumina lămpii (seara cu albumul de fotografii)”*.

De altfel, T. S. Eliot inaugurează era poeziei de idei, a poeziei-eseu care va cunoaște o tot mai largă abordare la poezii care îi vor urma. La Eliot, omul trăiește sub tensiunea timpului din momentul în care ia cunoștință de sine, așa cum ne și spune: *“În început îmi e sfârșitul...”* O astfel de tensiune se consumă sub teroarea ultimei clipe care nu știi niciodată când se întâmplă.

Cu Eliot căutăm lumea împreună și ne căutăm pe noi înșine într-o lume-cetate. La el se potrivește cum nu se poate mai bine diada lui Heidegger, citez din memorie: *De la naștere călătorim spre ființă și nu o ajungem*. Ori altfel spus, de la naștere călătorim spre noi înșine și spre Dumnezeu și încă nu L-am ajuns. Pentru că Dumnezeu este limita pe care omul o atinge doar după moarte!

Ocean întors

Citind și recitind PAUL CELAN

Paul Celan este poate cel mai versatil, independent, inovator și important poet al secolului al XX-lea. Poeziile sale au inspirat mai multe generații de scriitori, muzicieni și artiști. „Nu am scris un rând care să nu aibă nimic de-a face cu existența mea”, afirmă el însuși.

Literatura despre el este aproape la fel de vastă ca cea despre Franz Kafka și Marcel Proust. De departe cel mai interesant volum îmi pare a fi „*etwas ganz und gar Persönliches/ Ceva complet personal*”. O ediție adnotată de aproape 1.200 de pagini cu 691 de scrisori scrise de Celan în anii 1920-1970. Mai multe dintre ele sunt inedite. Există aici câteva piese literare istorice, interesante de citit, care te apropie foarte mult de viața de zi cu zi a lui Paul Celan. Aici vedem cum lucrează el la poezii și la diferitele traduceri (unde Osip Mandelstam devine un favorit important). Îi putem citi clar tensiunea psihologică în creștere, disperarea și dorul de apartenență și contact. Suntem atrași de numeroasele lui aventuri amoroase, simțim pasiunea și vedem manipularea. Mai presus de toate, simțim amploarea punctelor dureroase, traumatice care îi fac viața să se chircească drastic: pierderea părinților săi, faptul că a fost batjocorit când a citit una din poeziile sale importante „*Todesfugel Fuga morții*” în fața colegilor germani din așa numitul „Grupul 47” în Niendorf (*El citește ca Goebbels!*), când a fost supus în repetate rânduri atacurilor antisemite în recenzii și lecturi. Dar ceea ce probabil a străpuns cea mai adâncă rană din interiorul lui a fost atunci când Claire Goll l-a acuzat că a plagiat poeziile soțului ei Yvan Goll.

Inițial poetul se numea Paul Antschel și venea din orașul Czernowitz care se afla în Bucovina în ceea ce era atunci România (astăzi în Ucraina). A făcut o anagramă a prenumelui și apoi a devenit PAUL CELAN. Un poet care a scris în limba germană. Ceva care pentru el – prin Holocaust – a devenit un limbaj al călăilor și al morții. Dar germana era și limba sa maternă – cea care, printre toate celelalte pierderi, încă i-a mai rămas. Cu excepția unor poezii juvenile în limba română el scrie în

limba inamicului, în limba cuceritorilor, în limba naziștilor. Drept compensație, Celan inventează un fel de variantă, o germană din ce în ce mai „îndepărtată”, așa cum spune Audre Lorde într-un eseu provocator că „*uneltele maestrului nu vor demonta niciodată casa maestrului*”, adică se cer unelte noi pentru a crea o cale estetică și politică acceptabilă.

Paul Celan și-a pierdut ambii părinți în lagărele de concentrare. Când naziștii au ocupat Czernowitz și au preluat puterea în zonă, au început deportările. El însuși a petrecut timp în lagăre de muncă înainte de a putea trece mai departe, mai întâi la București și apoi la Viena, unde și-a câștigat existența ca traducător și editor. Aici publică și volumul de poezii de debut „*Der Sand aus der Urnen/ Nisipul din urne*”, 1948.

Exilul îl duce apoi la Paris, unde se stabilește în cele din urmă. Este august 1948 la Paris și poetul de 27 de ani, născut în România, care tocmai a adoptat noul nume, Paul Celan, îi scrie unei rude din Israel. Tocmai a sosit în Paris și acum vede în fața lui o sarcină enormă. El scrie în scrisoare: „*Poate că sunt unul dintre ultimii din Europa care trebuie să trăiască până la capăt soarta spiritualității evreiești*”.

Europa zace în ruine, iar supraviețuitorii persecutați ai Holocaustului rătăcesc fără adăpost către o margine a vieții care continuă. Holocaustul din România a fost fără milă. 400.000 de oameni au fost uciși.

Ce poate spune poezia despre această stare a timpului? Sau mai precis – cum poate Celan, ca poet supraviețuitor, să ofere experienței imediate a timpului spațiul maxim condensat al visului și al trezirii în limbaj? Dar Celan nu scrie despre dezastru, ci el - scrie dezastrul. Sunt experiențe care au fost procesate din greu, care se străduiesc să tindă spre un fel de calm, spre liniște.

Asta va face în următorii câțiva ani până la moartea sa în 1970. Este un evreu român, scrie în limba germană dar își trăiește viața de scriitor la Paris. În opt volume de poezie, el – ca nimeni altul – conferă poeziei o complexitate amețitoare, cu profunde ramificații filozofice.

Aici, la Paris, și-a întemeiat o familie după ce a cunoscut-o pe graficiană Gisèle Lestrangé. Fiul lor, Eric, se naște în 1955. Ajutat de un alt român în exil, filozoful Emil

Cioran, primește de lucru ca lector german la Școala Normală Superioară. La Paris, își trăiește restul vieții, cu o durere psihică din ce în ce mai intensă - înainte ca totul să se sfârșească pentru el și pe 20 aprilie 1970, se sinucide aruncându-se în râul Sena.

În timpul vieții sale, Celan a publicat opt volume de poezie. A dorit el singur să-și ștergă din opera sa cartea de debut, care era plină de greșeli de tipar. Antologia „*Schneepart/ Zapadă-parte*” a fost publicată postum în 1971 și câțiva ani mai târziu, în 1976, a fost alcătuită o altă antologie: „*Zeitgehöft*”.

Ceea ce caracterizează primele poezii ale lui Celan e o imagine bogată suprarealistă, ceea ce el a numit „*acet timp glorios al jocurilor de cuvinte*”. Dar se caracterizează și prin concepte precum *Mohn und Gedächtnis/ Macii și amintirile*, care este și numele unuia dintre primele sale volume de poezie. După câteva suite de poeme mai lungi, „*Eingriff/ Invadarea*” și „*Todesfugel Fuga morții*”, poeziile devin din ce în ce mai puțin fluide și capătă o mai mare ordine a cuvintelor și o structură aproape sculpturală. Toate acestea devin atracția unică a lui Celan. Poezia a devenit un important, existențial *Atemwende - Respirație-întoarcere*, pentru a folosi titlul volumului din 1967.

Poeziile lui Paul Celan sunt condensate și bogate în imagini. Pline de contradicții și forme de cuvinte noi, neașteptate. Sfârșitul poezilor ne aruncă de multe ori înapoi la început și trebuie să citim din nou, din nou și din nou. Ele conțin diferite dimensiuni și cercuri de timp. Poeziile ne duc la limitele tăcerii. Dar în același moment în care poetul se desprinde și pătrunde mai mult în spațiile înguste ale→

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

PAȘII PLOILOR

Pașii desculți s-ai ploilor,
Zburdalnici către miazănoapte,
Pășesc pe vârful norilor
Când luna în culcuș se zbate.

Acest opaiț al nopților
Și-aruncă ochii printre ploi
Și pune girul sorților,
Eterna dragoste în doi.

Să mă privești cu ochii umezi,
Să-mi legeni dansul cel oprit,
De-atâtea ori cât te-am dorit.

Războiul stelelor s-aducă,
O pace și-o iubire adâncă,
În noi, desculți prin ploi mărunte.

ANOTIMP DE CATIFEA

Frunzele plâng a despărțire,
Suspină-n lacrimi de iubire,
Cad greu din crengile domoale
Să zboare-n toamna călătoare.

Tu, vei rămâne-n toamna mea,
Un veșnic anotimp de catifea
Și-oi îndrăzni să-ți pun în palmă,
O frunză plânsă dintr-o vară.

N-ai să regreti, e-un anotimp
Când ceața nopții se destramă,
De ne iubim, nicum nu-i dramă.

Rămâi, te rog, în toamna mea
Și dulci fiori ascunși de timp,
Vor fi cu noi, pe-aripi de cânt.

TATA

În grădina copilăriei, am zărit,
Pe cerul ce era atât de-aproape,
Doi ochi mișcați de păru-
ncăruntit,

Ion Carchelan, *Întoarcere acasă*

Doriți să strângă toamna în
pleoape.

Sunt ochii tatei, ce-au plecat,
Într-un octombrie otrăvit de verde,
C-un blestemat cal înhămat,
La carul ce stăpânu-și pierde.

Și cât de-aproape-i și pământul,
La fel de-aproape ca mormântul,
Cu flori de măr și păr din brazdă.

Otava din sudoare crește,
În amintirea-i înflorește
Octombrie-ai rămas poveste.

ELENA NISTOR

CITIND ȘI RECITIND PE PAUL CELAN

→cuvintelor, peisajul său poetic se extinde. Textele se mișcă într-o stare care este mai puțin o stingere decât o oportunitate fără cuvinte de a începe să comunice: reînvițare constantă, reimaginarea limbajului pentru a găsi noi sensuri.

Este important de precizat că Paul Celan nu este doar un poet al Disperării - în cenușa Holocaustului. Este și un poet al iubirii, un poet al rezistenței evreiești și umaniste, care arată că se poate scrie poezie după Auschwitz. Că mai trebuie să scriem cu cretă albă pe tabla vieții și că mai sunt „cântece de cântat dincolo de om”.

În colecția de scrisori „*etwas ganz und gar Persönliches*” există și câteva „piese” suedeze de explorat. Nu doar cele în care este vorba despre relația cu Nelly Sachs - și de contactele cu ea la Stockholm, Zurich și Paris - ci și de corespondența cu prietenele suedeze a lui Sachs, Eva-Lisa Lennartsson și, mai ales, Inge Waern.

Când Nelly Sachs nu a mai putut să se apere împotriva persecuțiilor ei interioare și s-a scufundat din ce în ce mai adânc în boala ei, Celan s-a repezit la Stockholm pentru a fi alături de ea. Acest lucru, în ciuda unei rupturi între poeți care a devenit din ce în ce mai clară și nu în ultimul rând după ce Sachs a făcut apel la Israel pentru iertarea lui Adolf Eichmann.

În perioada petrecută la Stockholm, Celan începe o poveste de dragoste cu actrița și profesoara de teatru Inge Waern (1918-2010) și îi scrie mai multe scrisori, însoțite de poezii nou scrise. El a explicat șederea prelungită în Suedia, în scrisorile către soția sa, Gisèle, prin faptul că nu a putut să o părăsească pe Nelly. Anders Olsson îi face într-un eseu din antologia lui Nelly Sachs: „*Bokstäverna jag färdas i/ Literale în care călătoresc*” un frumos portret lui Waern și al relației ei cu Celan.

Fiecare cuvânt din poezia lui Paul Celan conține straturi ale forțelor puternice ale existenței, disperării, timpului, anihilării, dar și dragostei. Într-o scrisoare târzie către prietenul

său din copilărie Gustav Chomed, din 29 ianuarie 1970, el scrie că a „*încorporat cea mai mare experiență umană*” în poeziile sale.

Tocmai de aceea, textele sale sunt atât de importante, atât de atemporale - încât au fost create printr-o „*constrângere la lumină*” vitală, dar unde rănilor cuvintelor pot fi, de asemenea, vindecate printr-un limbaj renăscut, curățat, trăit și remodelat.

La începutul anului 1970, Paul Celan, împreună cu prietenul său Gerhart Baumann, pleacă într-o călătorie mult dorită la Colmar, unde dorea să vadă Altarul Isenheim al lui Matthias Grünewald. În fața imaginii figurii chinuite a lui Hristos, el exclamă: „*Es ist genug/ Acum este de ajuns*”. La scurt timp, pe 20 aprilie, Paul Celan își va lua viața. Se pot lua din nou în considerare informațiile pe care le-a prezentat în august 1948 în scrisoarea sa către ruda din Israel. Sarcina nemaiauzită care acum s-a încheiat profund tragic: „*Poate că sunt unul dintre ultimii din Europa care trebuie să trăiască până la capăt soarta spiritualității evreiești*”.

Ocean întors

Casă de piatră

(VI)

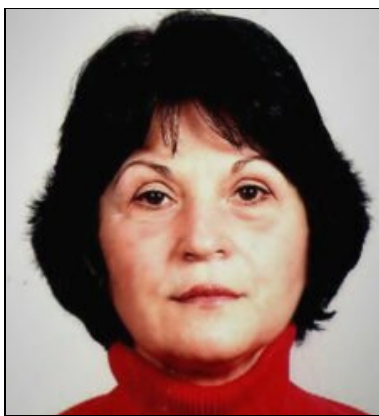
Petrecu noaptea la ea. Dimineața îl asaltă cu dezmierdările ei, îi pregăti un sandwich și o ceașcă imensă de cafea, așa cum bău și ea dar pe stomacul gol, supraveghidu-și drastic meniul, greutatea. Cezar găsi momentul potrivit ca să-și exprime punctul lui de vedere, în primul rând despre severitatea disciplinei la jobul lui, unde nu putea să se învoiască frecvent, apoi o rugă să urgenteze, dacă se poate cu *Immigration*-ul și, în sfârșit, întrebă cât îi datorează. Ea-i răspunse fără sfială șase mii de dolari. "Hm, deci asta-mi erai, inițial mi-ai spus de plata în natură, iar acum mă arzi cu o sumă frumușică". Se înțeleseră să-i plătească prima rată când va fi introdusă aplicația la serviciul de imigrări și a doua când va fi rezolvată problema.

- Ascultă Cezar, dacă nu poți să vii când am nevoie de tine pentru întocmirea dosarului, nici eu nu te pot servi urgent cum îmi ceri tu. Am nevoie de multe informații de la tine.

- O să-mi cumpăr un celular ca să-ți răspund la telefon la toate nedumeririle tale.

- Da, putem face și așa, conveni ea deoarece se potrivea cu programul ei, ea având nu unul, ci câțiva clienți pe post de amanți, pe care-i juca după toanele ei. Dar Cezar era acum un partener nou care o interesa. În week end va merge ea la Armonk, găsi muierușca soluția, pe care nu i-o comunicase lui Cezar. Dorea să-l surprindă. Cezar se despărți de ea cuprins de îndoieli. Nu era sigur că Sofia îi va rezolva situația. Individu nu prezenta garanție. Poate trebuia să joace și el puțin teatru, s-o încante. Da, va trebui să recurgă la teatru până când ea nu este plictisită de el. Măcar atâta înțelese Cezar că femeia asta deloc frumoasă își folosea profesia ca să-i prindă în lațul ei pe bărbații care-i plăceau, că avea bani grămadă și se considera cu mult deasupra clienților ei amărâți. Sofia căuta doar sex, nu o dragoste adevărată.

Cezar nu plecă din Miami până când nu-și cumpără un celular în care introduse rapid numărul Iolande, al Sofiei, al secretarei domnului Stevenson și al vărului său. Il sună pe Flaviu ca să-i ceară un sfat în legătura cu intenția lui de a cere secretarei să-i

dea de lucru în Miami sau aproape de oraș până când i se introduce aplicația la *Immigration*. Flaviu îi replică prompt să nu facă așa ceva nici în ruptul capului.

- Man, nu poți dicta domnului Stevenson cum să te folosească. Aici încă persistă o mentalitate feudală. Șeful tău, mai ales un miliardar, e stăpânul tău și vrea să dispună de tine cum dorește el. De aceea te plătește Cezare. Să nu faci asta că vei fi concediat.

Când auzi așa ceva Cezar se sperie și se mânie totodată. "Fir-ar să fie de Americă, da n-am putut sta acasă unde eram respectat, chiar privilegiat datorită Dinei, ca să ajung aici să nu pot fi învoit pentru probleme de viață și de moarte, ca să zic așa!" I se părea că trăiește într-un spațiu restrâns, în care n-o putea lua în nici o direcție că s-ar fi lovit de colți de ziduri, care l-ar fi sfâșiat. A fost copleșit de câte văzuse în America, dar acum din cauza necazurilor începea să se cam dezumfle.

Se întoarse la Armonk și se puse pe lucru, dorind să se cufunde în muncă, să nu se mai gândească la nimic altceva. Idila cu Sofia i se părea apăsătoare. Femeia se juca. Îi dădea mâna, că trăia într-un lux orbitor, nu părea preocupată de nimic altceva decât să-și satisfacă propriile-i plăceri, repetând întruna: *life is short, play hard*. Și ce-i dacă viața este scurtă?! Însemnează că ne putem permite orice fără nici o limită, nici un angajament, nici o credință?! Cezar nu obișnuia să filozofeze, luând lucrurile așa cum intrau și ieșeau din zilele lui, fără bătaie de cap, fără neliniște pentru că mama Dina ar fi rezolvat orice necaz i s-ar fi ivit în cale. Și când ai de toate plus protecția socială asigurată ce-ți mai trebuie?!

Da, dar multe se schimbaseră acasă de unde plecase el. Mama Dina

îmbătrânise, obosise. Mai avea ea conexiții, dar nu mai avea puterea direct în mâna ei. De aceea hotărâse el să se vânture în America. Acum descurcă-te dacă poți! Se culcă puțin zbuciumat, apoi când se trezi cu un sentiment de neîncredere în tot ce i se întâmpla de parcă s-ar fi aflat pe nisipuri mișcătoare, luă o gură de whisky și încercă să adoarmă din nou. Se învârti de pe-o parte pe alta, încercând să se convingă că tot va reuși el să taie cumva acest nod gordian, chiar dacă mama Dina nu mai putea să-l ajute de data asta. Sofia nu era deloc transparentă, n-o putea citi deloc, ea purtându-se cu aroganța celui puternic care îi are în mâna ei pe oamenii mai mult sau mai puțin sperați. Ceea ce intuia Cezar la ea era sadismul ei. Extrăgea plăcere din zbuciumul celor prinși ca vânatul într-un laț. Bieții oameni lăsaseră o parte a familiei în urma lor acasă, dar Sofiei prea puțin îi păsa de dramatismul existenței lor. Le repeta la fiecare consultație: "Vă rog să spuneți celor de-acasă că în relație cu serviciul de imigrări nu ne putem grăbi, adică și dacă am vrea să ne grăbim nu ne permit ei. Politica lor este amânarea pentru că din ea câștigă America, fiind mână de lucru calificată în joburi joase, prost plătite". Uita să menționeze câștigul ei și al tuturor avocaților de imigrări, în general, deoarece fiecare consultație trebuia plătită cu sute de dolari pe care bieții oameni îi câștigau cu sudoare. Cei de acasă își imaginau că rudele plecate se scaldă în bani și o duc pe roze. Nu puteau înțelege strămtorarea bietului emigrant pe spinarea căruia mulți câștigau fără milă. Ca să nu-i dezamăgească pe cei lăsați acasă, care ar fi refuzat să mai vină, noii veniți ascundeau toate dificultățile lor, lăsând poveștile lor despre viața americană în coadă de pește.

După câteva repetate consultații cu Sofia, Cezar înțelese că femeii îi place de el, ceea ce ar fi îngreunat teribil dinamizarea procesului de obținere a green cardului și apoi a cetățeniei, căci numai după aceea avea el șansa să aplice pentru întregirea familiei. Procesul în sine era de lungă durată, dar la asta se mai adăuga încurcătura erotică. Chiar de asta ar fi avut el chef acumă când este nimeni în drum! Datorită poziției mamei sale și a relațiilor lui în lumea teatrului, →

SILVIA URDEA

Cezar își asigurase un oarecare prestigiu în orașul în care trăise. Cu greu putea suporta anonimizarea totală în care se confundase acum vrând, nevrând. Iar avocata asta năbădăioasă îl călca de multe ori pe nervi cu ifosele ei de femeie îmbuibată, obsedată să aibă o viață de pură plăcere. Ea n-ar fi avut pic de înțelegere pentru problemele lui familiale. ”Fă-te frate cu dracu până treci puntea” auzise de multe ori din gura Dinei când dintr-un motiv sau altul femeia se afla la strâmtoare. Nu se mai gândi deloc la aspectul moral condamnat al proverbului, ci doar că numai asta putea să fie calea lui de ieșire din hățșul în care intrase de bună voie și nesilit de nimeni.

Rămase încă un an în Armonk, unde domnul Stevenson avea multe investiții în diferite proprietăți care mai de care mai atrăgătoare. Intenționa să închirieze unele imobile, iar pe altele să le vândă îndată ce piața i-ar fi surșat. Cezar îl urmărea pe domnul Stevenson în strategia lui de business atât cât îl ducea pe el capul să înțeleagă mutarea pionilor pe tabla de șah a afacerilor. Domnul Stevenson era mulțumit de jobul prestat de Cezar și de faptul că singur fiind era oricând disponibil. Cezar i se plânsese de enorma dificultate de a-și aduce familia din țară, dar domnul Stevenson egoist, ca orice businessman, realiză imediat că, din punctul lui de vedere, era mult mai bine ca Cezar să nu aibă familie deocamdată, când erau atâtea lucruri de reparat, fasonat, schimbat în cadrul proprietăților lui. Fiecare cu cel doare, iar cel pe care îl durea cel mai tare rămânea să-și rumege durerea singur. În lumea capitalului nu este milă, înțelese Cezar destul de repede. Într-un moment de depresie i se confesă vărului Flaviu despre intenția lui de a se întoarce acasă, dată fiind enorma tergiversare a formalităților legale. Nu-i mărturisii nimic de încurcătura cu drăcoanca de avocată că Flaviu l-ar fi dezaprobat total și poate l-ar fi și turnat Iolandeii. Flaviu, care își făcuse demult un rost în America, îl demobiliză cu asprime pe Cezar în intenția de a da înapoi.

- Vere Cezar, cale de întors acasă nu mai există pentru tine. Gândește-te la viitorul copiilor. Ce le mai poate oferi România la ora actuală când toți absolvenții foarte buni de liceu fug care încotro la ce universități străine sunt admiși. România pierde anual

enormă materie cenușie. Și dacă te întorci acasă rămâi singur cu nevasta că feciorii o să ia drumul străinătății. Nu e mai bine să te zbați tu acum și să le asiguri un viitor aici?” Cezar fu deranjat de glacialitatea cu care Flaviu judecase realitatea din România de parcă el nu ar fi crescut și s-ar fi educat foarte bine acolo.

- Și cum Flaviule, țara noastră merită să fie abandonată de cei cu materie cenușie fără nici un sentiment de recunoștință și respect pentru întreaga noastră istorie? Chiar așa de rău am ajuns să nu ne mai doară de rănilor ei și vai că are destule!

- Dar tu de ce-ai plecat Cezare, mai ales tu, fiul unei activiste.

- De prost, că mi-a spus mama Dina că mă duc să fiu pui de cuc în cuib de cioară, că o să mă simt străin toată viața, dar eu i-am răspuns că mă ia cu lozinci ca la partid, n-am vrut s-o cred, No uite că a avut dreptate mama. Mi-am lăsat copiii și vor trece ani și ei vor crește mari fără mine și asta mă doare. De ce i-am făcut, mă întreb.

Flaviu nu se așteptă ca discuția să ia o asemenea turnură și nu-i răspunse decât cu:

- Mai reflectează ca să nu-ți pară rău, mai ales că la domnul Stevenson tu chiar ai intrat în pită. Cred că e foarte mulțumit de tine.

Flaviu se acomodase foarte ușor cu schimbarea. Nu-și făcea probleme de conștiință în legătură cu părăsirea țării. Lui și familiei îi era bine, duceau o viață pașnică, munceau, dar și câștigau și se bucurau de roadele muncii lor așa cum nu putuseră s-o facă în România.

Cezar rămase cu un sentiment amar după discuția cu Flaviu. Nu erau pe aceeași lungime de undă. Vărul lui se americanizase complet. Dacă până acum se bizuia în gând pe prezența lui Flaviu, acum realizează că erau aproape ca doi străini. Flaviu, Gilda și fiica lor nu mai aveau nimic comun cu spațiul românesc, iar el Cezar nu avea cui să

Ion Carchelan, Așteptare

se mai jeluiască de singurătate între străini. Ei nu mai aveau antene pentru asemenea trăiri. Cu siguranță dacă familia lui i s-ar alătura s-ar simți mai ancorat pe tărâmul acesta străin.

O sună pe avocata Sofia să o roage să urgenteze demersurile legale, dar primi răspunsul standard că la imigration nimeni nu se grăbește. N-avea cum s-o stimuleze pe Sofia. Îi plătise prima rată din cei șase mii de dolari. Pe ea o interesau banii lui prea puțin. Ea nu prea vroia să audă de familia lui din România. Vărul Flaviu nu dorea să mai discute de dorul de România, Sofia nu avea nici un interes să o vadă pe soția lui Cezar venind cu copiii în America. Cât va putea să tergiverseze va tergiversa. Aceasta era gândirea avocatei. Și dinspre vărul său și dinspre Sofia nu era alinare pentru Cezar. Ar putea să se certe cu ea, să-i ceară banii înapoi și să caute alt avocat se gândi Cezar, dar i se păru extrem de complicat deoarece se impunea ca și alt avocat să știe românește, deoarece Cezar nu stăpânea engleza în așa măsură ca să-i explice cazul lui în engleză.

Și mai era ceva la mijloc: mama lui fusese activistă de partid. Asta nu prea dădea bine cu intenția lui de a rămâne într-o țară cu pronunțate antipatii față de doctrina comunistă. Indată își dădu seama că și Sofia va juca această carte cu activismul Dinei ca o posibilă piedică în calea obținerii rezidenței americane.

Se potoli, se liniști și lăsă lucrurile să curgă de la sine, deoarece acum simțea că se zbate ca o pasăre captivă în colivie. Sofia îl presa cu invitațiile la Miami, dar el se apăra de insistențele ei cu scuza că o să-l facă să piardă jobul și ea nu are să-i procure lui un loc de muncă atât de bun precum cel pe care îl are acum datorită propriului noroc. În sinea lui Cezar știa că nu poate s-o refuze pe Sofia la infinit, pentru că are destui clienți, se îngroapă în bani, deci nu are cum s-o domine el.

Este la cheremul ei, acesta era adevărul. Deci se învoi de la secretară și zbură la focoasa lui amantă speriat ca să nu rămână de căruță. Îi făcu o surpriză când apăru la biroul ei avocațial. Când îl văzu ea se îmbujoră toată ca o adolescentă. Era copleșită de clienți, așa că îl rugă să se plimbe prin oraș vreo două ore si să se întorcă. Se supuse ca un mielușel, abandonându-se la voia întâmplării.

și balaurii au ochi albaștri

tânjim după fundături luminoase
pasaje între marile curți
cotropite de buruieni și balauri
visăm la raza aceea de soare care
răzbate prin gaura cheii
dar pentru asta e nevoie
să clădești o cetate chiar de nu-ți
trebuie
să construiești o ușă ce va sta închisă
abia la final să îi pui și o broască de
formă
în gaura căreia să nu intre nicio
cheie niciodată
dar să ai un loc al tău unde să lipești
ochiul
cel care caută
raza de soare
în timp ce în fundătură nu mai e
lumină
în timp ce în curțile mari
până și buruienile s-au uscat
și balaurul și-a schimbat o mie de
piei
și a devenit un ins obișnuit
s-a amestecat în mulțime
stai cu ochiul lipit de gaura cheii și
te întrebi
e ochiul meu sau și balaurii au ochi
albaștri.

totul ne îngrașă tristețea

un lucru e sigur
nu vom lua premiul nobel
nici data asta
noaptea va avea 48 de ore
greieri galanți se vor îmbrăca în
negru
vor cânta melodii triste
femeile mai vrednice
care se visează furnici
atunci când nu sunt îndrăgostite
vor picta gogoși cu vanilie
și diplome de absolvire de vină
anul în părțile estice
va debuta cu un chef solemn
mâncarea va fi desenată fix ca în
realitate
în tonuri limpezi sărace în calorii
și un bucătar celebru
își va pune amprenta degetului mare
în farfuria anonimă goală
și se va face apoi o tombolă cu
pedepse
un linge-blide va fi declarat
eminența cenușie a balului
toamna-iarna va umple masa cu
schițe de diete organice
fără gust
totu-i toxic și ne îngrașă tristețea

s-ar putea să ai ceva avantaje

înțelepciunea te poate învăța pe ce
parte să te așezi în pat ca să te doară
mai puțin
dacă ai învățat bine la școală vei
număra corect oile din care
vei scădea corect lupii măgarii și
câinii se vor înmulți împărți
dacă ai avut o voce frumoasă dicție
bună și ai
cântat în corul școlii poți plânge
melodios în incinta pentru care
plătești mereu câte ceva și ceilalți vor
crede că dai o petrecere sau poate nici
asta
pentru că a crede e o treabă serioasă și
în general lumea nu se mai ocupă cu
lucruri care trebuiesc reparate și se
șubrezesc
pentru că ai citit multe cărți s-ar putea
să ai avantajul să rezumi ceea ce te
face nefericit într-un epilog la o carte
care nu ți s-a scris că altfel o citeai și
te culcai

noaptea ca o apă

și vei spune a trecut și noaptea asta
de parcă ai fi navigat printr-un ocean
de ceață
într-o barcă spartă
și au vâslit cu tine
toți cei pe care i-ai pierdut
fără să le știi nopțile
și pe ei cine i-a ajutat la vâslit
până s-au pierdut

o toamnă clasică

urmează o toamnă clasică
fiecare lucru defect își va ține brațele
pe lângă corp
spinarea dreaptă
va îngădui dând din cap

că toate frunzele astea care cad
au mai căzut odinioară
ele le-au văzut
au văzut multe la viața lor de lucruri
prin ochii lor de lucruri
că nu au vorbit
că au trecut totul sub o tăcere adeseori
lemnoasă
sau textilă sau pur și simplu sticloasă
nu au nicio vină
pentru că și ființele
cât sunt ele de ființe
la un moment dat
se comportă exact
ca niște lucruri
tăcând
cu brațele pe lângă corp
cu spinarea dreaptă

ultimul bal al verii

sfârșitul verii
ultimul bal
o tristețe care se învață
unele păsări care cântă de adio
simetria zilelor și nopților
plângând la fel
lumină întuneric
zăbrele de umbre
ce a fost trece
ce nu va mai fi rămâne
plasturi pentru cei duruți
mângâieri pentru nimeni
verde absint iarba tace călcată
până la paie
până la stog
apoi vânturi le ceartă
adunatul la un loc
unirea în soare
baluri vor fi
verii se mai arată
unora dintre noi
viața niciodată

plecarea berzelor

berzele își strâng genunchii cu feșele
pruncilor neaduși
vor zbura peste mări
acolo unde popoarele calde așteaptă
nașteri de vară
noi vom face berze de zăpadă pe stâlpi
de telegraf
și ne vom legăna ninsorile-n cuiburi
până la anul pustii
să nu vezi barză singură
dar omul trișează
numărând și umbra care zboară alături
de zi

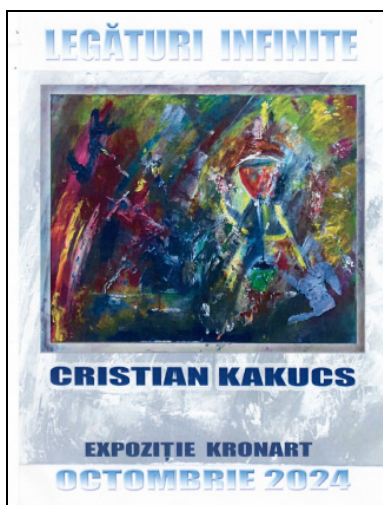
LUMINIȚA POTÎRNICHE

DEBUT DE EXCEPȚIE: **CRISTIAN KAKUCS** „Legături infinite”

Întreaga lună octombrie a acestui an va fi ocupată la Galeria ”Kron-art” din Brașov de debutul expozițional al medicului brașovean Cristian Kakucs, al cărui vernisaj a avut loc vineri, 4 octombrie 2024, sub patronajul maestrului Gabriel Stan, devenit mentor și organizator al unui eveniment ce poate fi clasat ca fiind unul important în arealul cultural ardelean. Voi încerca în cele ce urmează să motivez aceasta aserțiune. În primul rând, vorbim aici despre experimentul în care s-a implicat decisiv amfitrionul acestei manifestări, generosul și fabulosul artist plastic, literat și om de cultură Gabriel Stan, în sensul promovării unor lucrări de artă ale unui autor total necunoscut și, ca atare, în imposibilitate de a fi situat pe vreo scară valorică, ceea ce constituie un risc intuitiv inevitabil. În al doilea rând, amenințătorul concept de diletanțism l-ar fi contaminat în primul rând pe organizator, adică pe acel inițiator care are deja un renume solid în lumea artelor frumoase și căruia nu prea i se pot permite derapaje, fie și ele atinse de emoții pasagere ori partizane, ca pe niște experimente publice fie naive, fie oneroase. Relația înfiripată între cei doi protagoniști are în substanța ei un punct comun extrem de solid, și anume constanța prezență a medicului la mai toate manifestările galeriei de artă, dar mai ales, propensiunea acestuia pentru arta picturii în genere, urmată de mărturisirea despre tainica sa preocupare din timpul său liber pentru a se destinde, încercându-se energetic pictând după voia și simțurile sale intime, după orele îndelungate, epuizante petrecute în sălile de operație. Printr-un act de recurs indicibil, medicul l-a răsplătit ulterior pe maestru, aflat într-un impas maladiv destul de serios, cu toată grija profesional-morală în soluționarea unei situații ce nu suferea nicio amânare. Aici s-a petrecut acea înmănunchiere între cele două arte ale supraviețuirii ființei umane, căci sănătatea spirituală nu este posibilă fără cea trupească. Medicii sunt în general mari consumatori de arte, ei înșiși devenind mai apoi chiar producători artistici de vogă și valoare. Modelul cel mai edificator

este cel al doctorului Ion Țuculescu (1910-1962), unul dintre cei mai importanți pictori postbelici români, greu de integrat într-un riguros curent artistic, așa încât s-a convenit că cel mai bine i se potrivește definiția de ”expresionist întârziat de extracție impresionistă”, dar nu îi putem omite aici pe prof. Francisc Rainer (1874-1944), fondatorul Institutului de Antropologie care a predat anatomia artistică la Școala superioară de belle-arte, prof. Gheorghe Ghițescu (1915-1978) profesor de anatomie artistică la Institutul de arte ”Nicolae Grigorescu”), urmat la catedră de dr. Dan Cristian V. Popescu, care a și devenit decan al facultății acesteia, dr. Virgil Salanțiu, decan al Facultății de medicină veterinară Cluj-Napoca, dr. Dumitru Vonica, dr. Virgil Chivu, neurolog și membru al Uniunii Artiștilor Plastici, dr. Ioan Alexandru Boanchiș stomatologul literaților, membru al U.A.P., fără a mai pomeni și lista medicilor ce s-au dedicat sculpturii.

„Medicii au reprezentat, de-a lungul vremii, promotori nu numai ai științei, ci și ai culturii în variile ei forme: literatură, muzică, artă fotografică, sculptură, pictură etc. Opera de artă, la modul general, se întrepătrunde cu aspirațiile societății, cu nevoia de progres și spiritualizare la care și-au adus contribuția nu numai specialiștii ai domeniului, dar și medicii cu o viziune profund umanistă, fiind conștienți că societatea are nevoie de creația artistică.” (*Revista română de boli infecțioase nr. 2012*, ”Medici în artă”, asist. univ. drd. **Mirela G. Radu**, *Facultatea de Medicină, Universitatea „Titu Maiorescu”, București*)

În zilele noastre îi amintim aici, în mod aleator, pe dr. Vasile Baboe, dr. Cornel Petrescu, dr. Zenovia Cazan, dr. G. Dumitrescu (membri ai Cercului de artă plastică a medicilor), dr. Florin Popescu, dr. C. Rădulescu (membru al Fondului plastic), dr. Nadia Rădulescu (membră a Asociației Artiștilor Plastici (AAP) București și a Asociației Artiștilor din lumea medicală „Ion Țuculescu”), dr. Stela Georgescu, pediatru care a pictat pereții clinicii la care muncește, dr. Petru Zamfiroiu, balneolog, dr. Mircea Popoiu și dr. Vlad Neagoe (Clinica de chirurgie vasculară Timișoara), dr. Nicolae Balica (Spit. Municipal de urgență Timișoara), dr. Elena Paulian (pictură pe calculator), dr. Dan Nicolau (Spit. de pneumoftiziologie Cluj-Napoca), dr. Suzana Bantaș și dr. Ema Ștefănescu (București) și alții, cărora le cer scuze dacă i-am omis neintenționat.

Mi se pare, astfel, că apariția pe simezele brașovene a doctorului neurochirurg Cristian Kakucs nu e altceva decât o confirmare și o prelungire firească a lungii liste de medici artiști, cu atât mai mult cu cât intrarea acestuia în spațiul public s-a produs sub îndrumarea competentă a unui maestru cu vechi și multiple contribuții la evoluția artelor frumoase românești, dincolo de fruntariile geografice și dincolo de convențiile limitative și adeseori rigide ale criticii de aiurea.

Prima impresie produsă de lucrările tânărului artist sugerează o anume siguranță a trasării volutelor cromatice, în ciuda unei atipice organizări a universului interiorizat, ca și cum o mână cumpătată ar construi meticulos... o încâlceală predestinată a deveni chintesențierea unei anume semantice. Observația acesteia rămâne constantă la mai toate lucrările expuse, desigur precizările venite odată cu titlurile lucrărilor întărind și mai mult acest sentiment. →

MIRCEA BRENCIU

Literatură și film

Familia Amato din Calabria

Nu-ți vine să crezi: nimic nu e întâmplător și ciudate sunt legile hazardului. Să vedem... Regizorul Jonas Carpignano (mereu sprijinit de Scorsese...fiecare cu îngerul său păzitor!) terminase o filmare (a realizat și filmul *Mediterranea*) și deodată a realizat că i s-a furat mașina, cu multe materiale filmice. Căutând, ajunge într-o comunitate de romi și își răscumpără mașina. Marea șansă: cunoaște acolo o familie numeroasă de romi, pe nume Amato. Absolut toți vor juca în viitorul film – *A Ciambra* – pe care tocmai l-am văzut. Un film din 2017, propus pentru Oscar în 2018. Pe lângă Pio Amato, Damiano Amato, Patrizia Amato, Rocco Amato, Susanna Amato... (și tot genericul geme de Amato) joacă și Koudous Seihon în rolul africanului.

Filmul e situat între documentar și ficțiune. O imersiune în lumea Romilor

cu actori neprofesioniști. Familia e filmată în...suc propriu. Naturalețe, vitalitate, violență. Pio are 14 ani și învață supraviețuirea prin furt și acte reprobabile. Fură curent (se branșează ilegal la electricitate), fură valize, face trafic cu cupru. Carabinierii vin mereu la el acasă. Percheziții. Fratele Cosimo și tatăl vor merge la închisoare. Doar bunicul e calm, într-o expectativă senilă. El aparține unei epoci revoluate, când romii se bucurau de o libertate paradisiacă între cai și căruțe. Acum locuiesc într-un HLM delabrat, promiscuu. Toți beau și fumează, inclusiv copiii, indiferent de vârstă. Ceea ce contează: solidaritatea grupului. Nu colaborează cu migranții. Iată însă că Pio e prieten cu Ayiva, refugiatul din Burkina Faso. Îl va trăda oare în final? Nu devoalez. Pio e copil, dar aspiră să fie considerat adult. Vom înțelege în epilogul (neinspirat) al filmului.

Totul e filmat cu camera pe umăr. Imaginea tresaltă, ei strigă, vorbesc

deodată. Uneori e greu de urmărit. O lume marginală. Un realism absolut. Există și secvențe de realism magic: plimbarea solitară a calului pe asfaltul întunecat și trecerea calului prin foc. Înfirmarea e reală, fără nicio improvizație. Sigur că demersul ficțional e destul de fragil, dar filmul rămâne important prin denunțarea sărăciei, inegalității sociale. Fără patos sau tendință moralizatoare. Un mare atu al filmului: prezența băiatului Pio Amato: candoare, violență, revoltă, ambiție, într-o naturalețe totală.

ALEXANDRU JURCAN

DEBUT DE EXCEPȚIE:

→Privitorul va descoperi în interiorul desenelor substanțializării concepute de autor în scopul descătușării orizontului, adeseori bizar, prin sugestii einsteiniene ($E=mc^2$), filosofice (vezi sistemul pentadic al lui Al. Surdu), ori metafizice în maniera noii religii cuantice. Insulele acestea de descriptivism adâncesc misterul după consacratul model blagian și nu conțin a trimite mesajul dincolo de apartenențe și repere valabile. Definit de Gabriel Stan ca fiind un pictor post expresionist abstract, ce-și abordează creația la modul dantesc prin sugestia indusă de a trimite martorul în interiorul unei incursiuni de tip roller coaster, cu prăbușiri în infern, alternate de purgatorii reci și ascensiuni ultrarapide în creierul munților, de fapt translatat în spațiul unui cortex cerebral. Căci da, experimentul pictural al lui Cristian Kakucs constă în crearea unui duplicat veridic al endogenității creierului uman pe care domnia sa o întâlnește și o străbate aproape zilnic cu bisturiul în mână. Căci între praxisul medical din fața mesei de operație și actul de creație din fața șevaletului nu se află altceva, în afara priceperii și a talentului personale, decât memoria conturilor și a culorii. Creierul văzut de dinăuntru este apanajul absolut al clinicianului, iar copierea lui prin intermediul pensulei îl poate transforma

pe chirurg în demiurg. Este o șansă unică, o posibilitate aproape transcendentă de negociere cu universul lui Dante Alighieri, de care Cristian Kakucs a profitat sub semnul propriei îndemânări native și căruia studiile universitare i-au asigurat măiestria chirurgicală, într-un prim sens, iar într-un alt sens s-au edificat în mod plastic prin determinarea decisivă impusă de mentorul său artistic, maestrul Gabriel Stan. Exact aici descoperim ineditul, originalitatea și unicitatea actului artistic al lui Cristian Kakucs, și chiar dacă acceptăm că vor exista în viața tânărului creator noi perspective ideatice și noi exprimări, desigur îmbunătățite, ale

tehnicii sale de lucru pe pânză, putem declara cu determinare că expoziția "Legături infinite" de la Galeriile "Kron-Art" din Brașov reprezintă un debut cu adevărat de senzație prin abordare și tematică. "Am uitat să iertăm, să iubim, să fim buni și, mai ales, să ne hrănim sufletul cu atâtea frumuseți pe care ni le oferă această lume." (Cristian Kakucs, cuvântare la vernisaj). Într-adevăr, în panoplia frumuseților din apropierea noastră imediată face parte și această galerie de uleiuri ale debutantului în arta plastică, doctorul Cristian Kakucs, în care descoperim cu oarecare uimire că în interiorul creierului nostru există, în afara proceselor biochimice, un univers cromatic și structural ce sfidează suprealismul ca stil pictural, oferindu-ne în mod natural miracolul unor imagini trasate estetic, aprioric și etern, de marele și unicul Magistru al Universului, dincolo de orice religie și orice speculație teozofală. Cristian Kakucs nu a făcut altceva decât să copieze pe pânză ceea ce el vede zilnic, fie cu ochiul liber, fie cu microscopul, ceea ce nici nu bănuiam că se află ascuns în adâncul craniilor noastre umane, așa după cum artistul precizează: "Complexitatea și frumusețea creierului ne face ceea ce suntem." Adică niște ființe predestinate a fi după chipul și asemănarea Creatorului.

Repetiție între alarme cu ghicitori

Ping pong
Cu rachete.
Asta jucăm zilnic.
Mor oamenii fără noroc
Suntem la voia lor; teroriștii
sunt fără număr
Ne lăudăm de reușite
De o clipă apoi uitam totul, pentru
că nu-i nicio scăpare din plasa
păianjen a vecinilor ucigași.
S-au perfecționat ani de zile
Ne trimit păsările- răului puhoi,
purtând în gheare bombe incendiare,
În timp ce ne-au dus în eroare sau de
nas ani de zile cu baloane colorate ce
ne ardeau câmpurile roditoare, cu fructe
pârguite și legume verzi;
Dar nu avem timp
să visăm între alarme,

Muzica zilelor noastre „Phoenix” după Covaci

La Pitești. Pe scena filarmonicii loco.
Într-un concert entuziast. Entuziasmant
deopotrivă. Căci s-a cântat cu mult drag
și tare dor. Din belșug și cu strașnic
impact. Cei cinci actuali componenți ai
trupei dovedind și ei calități muzicale
adevărate, puternice și fructuoase. Motiv
întrutot îndreptățit ca publicul argeșean
să-i primească cu bucurie și vădită
dragoste pe cei rămași a duce azi mai
departe ștafeta legendarei formații
autohtone sexagenare. Adică de la
înființare până anul acesta când Nicu
Covaci fu răpus de un cancer nemilos...

I s-a adus un tribut meritat. Fiind un
muzician polivalent. Lumea din vremea
lui, câtă mai există, da' și ceva tineret
binevenit au fremătat laolaltă ascultând
melodiile nemuritoare. La fel de proas-
pete și atrăgătoare. Pline de seva hard-
rokului autentic asezonat suprainspirat
cu filonul folcloric național. Cristi, Cos-
ți, Lavinia, Vlady, Flavius, susținuți cu
aplomb de simfonicul instituției gazdă,
ne-au adus aminte, minunat, de tinere-
țea, dragostea și pasiunea ardentă pentru
genul ăsta superb. Socotit periculos de
comuniștii aculturali ce nu știau decât
să-și dea frâu liber instincțelor primare.
Fără-a conferi și astei muzici importanța
artistică certă, pe motiv că venea din
Occidentu' putred și dezmațat...

Ei bine, timpul a demonstrat și
confirmă constant că nu ea a pierit. Ci
ăia care-o afuriseau ticăloși. Înecați în
prostie și răutate. În nimicnicie ieșită din
comun. Desigur, mi-e clar că mai dăi-
nuie reminiscențe nefericite, întreținute
nefast de cei goi în cap. Eu însă (și nu
doar) m-oi duce cu Phoenix în groapă,
neîndoios. Ceea ce-mi va face sfârșitu'
cumva mai ușor. Chiar dacă mai trist.

experimentați
Purtând stindardul urii către poporul
evreu, uitând chiar de
propriului popor arab conlocuit cu noi!
Amenințări bizare ne chinuie mereu
Copiii sunt la școală
Fugind sub bănci sau locuri... ce par de
ajutor.
E altă zi împărțită de bunica din mine
Cu 8 nepoți din care 2 în armată,
așa cum ne e norocul vom fi biruitor,
Nu vom lăsa inamicul
Să doarmă pe un pat de flori, ci
îngropați de viei în buncărul lor.
Bianca

Tratate de pace

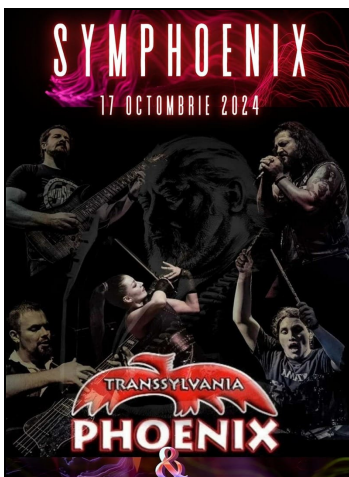
vor fi tratate de pace între orbi
teroriștii vor avea din nou timp să se
înarmeze

ostaticii care mai sunt vii vor fi negociați
ca pe piața de carne,
nimic nu e logic dar așteptăm cu sufletul
la gură
între alarme și tancuri avioane pe cer-
păsările sunt foarte puține
câte un uliu care e luat drept
dronă iraniană sau irakiană sau din gaza
sau dintr-o țară
care ne urăște, probabil va fi pulverizată
ca și celelalte.
nimic optimist în poezia vieții
e clar că mâine alți soldați vor muri
pentru patrie
iar cei care negociază vor avea mult
timp
să se legene în fotolii
până după alegerile din singura țara din
lume
care joacă pocher cu noi.

BIANCA MARCOVICI

Motiv, totodată, să profit, cât voi mai
putea, de alte reîntâlniri c-o plăcere de-o
viață: „Negru Vodă și-a lui ceată, toți
voinici cu fruntea lată!” The best...

ADRIAN SIMEANU

Eveniment cultural Flonta, iară la Pitești

Da, profu' bucureștean a revenit cu ști-
ința-i și vorba potrivită printre piteșteni,
în cadrul unei manifestări de profil a
Bibliotecii Județene Argeș. De ce-a „re-
cidivat” și ne-a onorat cu prezența? Pen-
tru că a scos recent o carte de dialoguri
cu Leonid Dragomir. Redactor-șef al
mensualului ARGEȘ. E un op de „im-
presii, experiențe, reflecții” în domeniu.
Purtând titlul inspirat „FILOSOFIA într-o
lume pragmatică”. Evident, în cea ac-
tuală. În care trăiesc oameni diverși. U-
nii dintre ei nu doar să-și umple burta.
Ci și spre a gândi asupra rostului lor fi-
ințial. Asupra statutului dihotomic cu care
i-a lăsat, bine sau rău, Creatoru'. Ce
presupune și conștiință. De sine-n pri-
mu' rând. Rațiunea, judecata adecvată
cu privire la ce-ntâmpini clipă de clipă.

La spiritualitatea ce-ar trebui să-nvăluie
necesar pe toți bipezii umani ai planetei.
Oriunde s-ar afla aceștia.

Ei bine, interviurile în cauză, șase la
număr, pun în discuție varii teme
fundamentale ale acestei discipline
intelectuale (de vârf să-i spunem totuși).
N-o să le trec în revistă ca să nu tai
plăcerea lecturii cuiva interesat a le
desluși cu mintea proprie. Am să spun
altceva însă: venerabilul invitat atrage
publicu' și la peste nouăzeci de ani. Mi-
a făcut deci mare plăcere să-l urmăresc
atent și să bag la cap cât mai multe
dintre informațiile furnizate. Mai cu
seamă că distinsul interlocutor a avut
răbdare din belșug să răspundă și să
lămurească atâtea și-atâtea. Pentru mine,
fapt util la maximum în sfera condeiului
gazetăresc în care zăbovesc și mă
străduiesc de niște decenii...

Din păcate, nu același lucru pot a spune
despre prezentatorii gazde. Expunerile
lor fiind, în opinia mea, puțin atrăgă-
toare. Monotone preponderent. Trenan-
te, cu osebite. E posibil chiar ca unora
dintre elevii aduși în sală să nu le fi
stărnit niciun interes în interior. Adică să
nu le fie, la rândul-le, prilej ad-hoc de re-
flecție profundă pe marginea celor asculte-
tate civilizate, nimic de zis. Dar, ca să în-
chei, inevitabil, conspectu' de față asu-
pra evenimentului (expus succint desi-
gur, că nu-i posibil altfel într-o tabletă
cum e asta), socot dezbateră binevenită
și de continuat neapărat. Căci mereu
avem de învățat de la cei mai deștepti ca
noi. Academicianu' Flonta devedindu-se
categoric unu' de soiul ăsta rarefiat
neferice de la o zi la alta. Cu precădere
în populația autohtonă ce tinde, vădit,
spre aculturalism dăunător. Condam-
nabil, nu mai spun. Trist îndeosebi...

ADRIAN SIMEANU

CATRENE DE RÂS ȘI DE PLÂNS

DE-ATÂTEA ORI, CĂ-NCEPI A STA ÎN CUMPÂNĂ

Cum un prieten face-o dănănaie,
Cum și SUA-și fac cruce: n-au știut.
Dar să te faci că plouă când nu-i ploaie,
Au jurământul lor e de crezut?

MOTANU-ASCULTĂ CICĂLEALA ȘI ÎȘI CONTINUĂ HALEALA

Niciodată SUA n-au știut
Ce-ar mai vrea pupilul lor să facă,
Iar când află hoțul ce-a făcut,
Doar cu vorbe-l toacă-atunci de clacă.

EUROPENILOR LE-A VENIT MINTEA LA CAP?

Coadă de-azilanți flămânzi răzleață
Gazdele au prins s-o limiteze:
Prea presează modul nost' de viață
Și nu-acceptă să se integreze.

CRIMĂ DE LEZMAJESTATE

Nu vreau lege pentr-un om,
Să ajung din om neom.
De concurs voi candida
Numai țara când m-a vrea.

PREA MULT ZEL STRICĂ

Vrând să-i facă un serviciu,
Și-au scos în vileag un viciu.
Șeful refuzând serviciul,
Servii-și freacă-n darn cariciul.

CA SĂ HUZUREASCĂ ”BĂIEȚII DEȘTEPȚI”

Țară-a lui Păcală și Tândală,
Mândră că producem energie!
O desfacem fără săbuială
Vara – bani să curgă-n dimerlie

Și în iarna cât o magistrală
O aducem la un preț de gală...
Vindem energia ca pe-o crumpă,
Numai că acasă-i cea mai scumpă!

ADIO PLAFONĂRII PREȚULUI LA ENERGIE

Scot băieții la înaintare
Tea despre liberalizare.
Ce nu spun dulăii la căței?
Liberi să ne-o vândă cum vor ei!

DIN PUF ÎN SALTEA CU MEMORIE

Șef șiret la Energie,
Ce ne-a ars la buzunar,
Și noi – de cap lui să-i fie! –
L-am făcut parlamentar!

VORBA DULCE NU ȚINE DE CALD

A venit un altu-n loc,
Delicat și harnic foc,
Și, cu rostul său draguț,
Ne-a mutat din lac în puț.

LESNE-A DA VINA PE SOFT...

La recalculare-ar fi greșit
Ca să vezi tu: softul informatic,
Doar că ce-n memorie-ai ticsit,
Aia-ți iese-n calcul automatic.

PENSIA, PRAGUL DE IMPOZITARE ȘI COȘUL DE CONSUM

Pragul de impozitare
Urcă la trei mii acum,
Dar el știe ce prag are
Coșul minim de consum?

DUBLĂ IMPOZITARE A PENSIEI?

Ea a fost impozitată
Ca depozit din salariu
Și acuma - înc-o dată?
Contrațicere-n ... contrariu!!

CONTRADICTION IN ADIECTO

Să vorbim de majorare
În urma recalculării,
Când inflația-i mai mare
Tocmai la **costul** mâncării?!

CREȘTE LA LUNĂ, DESCREȘTE LA SĂPTĂMÂNĂ

Aparent, chiar că ar crește
Pensia în numerar,
Dar inflația lui pește
Te arde la buzunar.

LOTERIA ROMÂNĂ ȚI SE BAGĂ PE GÂT

Loto crede (ori se face-a crede?)
Banii că te dau din casă-afară
Și, ca să nu uiți să iei bilete,
Aplicația ți-o bagă-n buzunară.

PENSIA, PRAGUL DE IMPOZI- TARE ȘI COȘUL DE CONSUM

Pragul de impozitare
Urcă la trei mii acum,
Dar el știe ce prag are
Coșul minim de consum?

DUBLĂ IMPOZITARE A PENSIEI?

Ea a fost impozitată
Ca depozit din salariu
Și acuma - înc-o dată?
Contrațicere-n ... contrariu!!

CONTRADICTION IN ADIECTO

Să vorbim de majorare
În urma recalculării,
Când inflația-i mai mare
Tocmai la **costul** mâncării?!

CREȘTE LA LUNĂ, DESCREȘTE LA SĂPTĂMÂNĂ

Aparent, chiar că ar crește
Pensia în numerar,
Dar inflația lui pește
Te arde la buzunar.

LA CEL SĂRAC ȘI MÂȚA-I CHIOARĂ

Cum s-alerge moș Bodrângă
Prin instanță greu să-și cate
Cu-avocați a sa dreptate,
Leii când îi trec pe lângă
Și ițarii prind să-l strângă?

UNEI CUCOANE CANDIDATE CARE DENIGREAZĂ DIASPORA

Doamnă, nu știi că te-mbuibi
Și din osteneala ei?
În fântâna-n care scuipi,
Tot dintr-însa va să bei.

SINISTRAȚII CER PROTECȚIE SIGURĂ

De ce, strigă din zătoane,
Nu pun vâjoaielor frâne,
Da-și iau salarii babane
Cei din „Apele Române”?!

IEȘIRE DIN SITUAȚIE

Duși, camionarii, -n lume,
Stau în stații TIR-uri pline.
Căutăm șoferi anume
Tocmai hăt prin Filipine.

BINECUVÂNTARE LA JIU- JIȚU

Urci la luptă pe tatami?
N-ai ce-ți face semnul crucii,
Iar de-l faci, băiatul mamei,
Liga – prima! - ți pune cruce!

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA OCTOMBRIE

ÎN BRUMĂREL

Țăranul, chiar de-i ostenit,
Rezistă, tare-i ca o stâncă,
Iar vinul i s-a limpezit...
Doar vremurile-s tulburi, încă.

UNUI POLITICIAN

A fost numit în postul care
Se poate prinde rădăcini,
Și cum se impunea schimbare...
El a schimbat... vreo trei mașini.

MARX, ENGELS, LENIN

Ei neștiind măsura glumii,
Tratând la modul serios,
Au vrut să schime fața lumii,
Dar totul a ieșit pe dos!

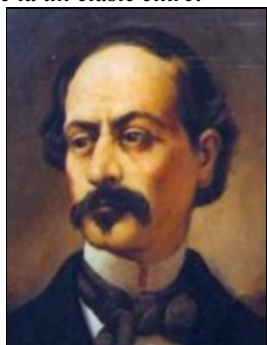
BĂRBATUL MAJORDOM

Când i-a căzut cu tronc stăpâna,
Timid el îi ceruse mâna,
Surprinsă și-aparent ea calmă,
Nu i-a dat mâna... doar o palmă.

CONJUGALĂ

Mi-e viața altfel, chiar frumoasă,
Trecută-i starea cea cumplită,
Mai pot vorbi și eu în casă...
De când e soața răgușită!

De la un clasic citire:

DIMITRIE BOLINTINEANU
(1819-1872)

SPRE VIAȚA DE APOI

Nu mi-e teamă de dușmani,
Nici de cei ce dau cu maiul,
Dar mă tem de bogătani,
Ce pot cumpăra și Raiul!

SFERA CUNOAȘTERII

Știm de atomi, planete, stele,
De ape, munți, de văi, șosele,
De struguri știm, de bere, vin,
Dar despre oameni, prea puțin!

OFUL PODGOREANULUI

Își potolește greu suspinul,
Oprindu-se din loc în loc:
Ce lesne se gătește vinul,
Iar strugurii ce greu se coc!

UNEI CANDIDE

Mai părește aroganța
Și sfiiciunea ta discretă,
Ca să reducem fin distanța
De la sărut la verighetă!

ZVONUL

E-o știre soră cu minciuna,
Ce zboară cât ai zice „pește”
Și care mai întotdeauna
Se-adeverește.

UNUI UITUC

Pe primul plan i-a fost femeia,
Fiind un tip afemeiat
Târziu, abia la vârsta-a treia
Își aminti că-i însurat.

VÂRSTA A TREIA

E vârsta când le știi pe toate,
Ești copt ca bobul dintr-un spic,
Îți vezi mai mult de sănătate

Și nu poți face mai nimic.

TINERET EVOLUAT

Sunt mulți din absolvenți plecați de-acasă,
Muncesc așa cum pot prin țări străine,
Fac orișice s-o ducă mult mai bine,
La-ntoarcere ei nu revin la coasă.

Merg să-și urmeze ale lor destine,
Prea încântați de-o viață mai frumoasă,
Părinți, copii, neveste-n sat își lasă,
De milă să le plângi mereu îți vine.

Când vin în țară par emancipați,
Din creștet la picioare sunt schimbați,
Deși nu poartă-un pantalon călcat.

Dar tot întreabă cu năduf un unchi:
Cum Doamne Sfinte au evoluat,
Prin cei nădragi, cu găuri în genunchi?

TRASEUL UNUI POLITICIAN

Era sărac lipit, cum se mai spune,
Când la alegeri fostul candidat
A fost ales din listă deputat,
Surpriza, chiar, fusese o minune.

Avere nu avea de declarat,
Doar cunoștințe pline cu lacune,
De-acum el bogății urma s-adune,
Că nu degeaba-n horă a intrat.

Întâi ochise locul pentru vilă,
I s-au adus balast, ciment și lemn,
Iar pentru restul a uzat de-o pilă.

Pe urmă, numai la un simplu semn,
Porni, având și cine să-l susțină,
Spre-o altă locuință cu piscină.

VASILE LARCO

DAVILA

Davila medic era;
Dar astăzi e și ostaș,
Pare că nu omora
Destui bolnavi la oraș.

CATINCA

Catinca a îngropat
Câte-amice a aflat,
De ce nu face ea casă
Cu cei ce țara apasă?

MINISTERUL

Ministerul lui Mitică
Epoca de-azi sprijinește

Și la viață o ridică
Ca undița pe un pește.

Din echipaju-ți frumos
Mă râzi că umblu pe jos!
Galoșii i-am cumpărat,
Caii tăi sunt de furat!

Lița vrea a-mi fi soție,
Eu nu voi că e bătrână,
Mai bătrână ea să fie
I-aș da poate a mea mână!

Selectie: VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Primit-am, de curând, stimate maestre, Nicole Băciuț, recenta revista „Vatra veche”, minunat îngrijită, cu materiale pentru toate gusturile. Mulțumesc și felicitări! Iată că am ajuns la mijlocul toamnei din acest an, așadar:

ÎN LUNA OCTOMBRIE

Toamna-i bine așezată,
Lanul e complet golit,
„Vatra”, însă,-i încărcată
Cu de toate de citit!

Vasile Larco

Mulțumesc, bunule Nicolae, și felicitări pentru misiunea ta la Festivalul din Elada. Dacă mai suporti, pot să continui cu alte astfel de eseuri, care compun cuprinsul volumului - *Nostalgia izbăvirii*, pregătit pentru editură.

Cu sporită prețuire,

N.G.M.

Mulțumiri dle Băciuț. Un adevărat domn și om de cultură adevărat. STIMĂ și Onoare.

Ioan Mihălțan

Stimate Nicolae Băciuț

Am primit „Vatra veche”, am răsfoit, văd că am de lecturat serios.

Mulțumesc pentru **mai nou** la fiecare număr.

Gabriella Costescu

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei „Vatra veche” pe care mi l-ați trimis, un număr f. f. bogat cu articole foarte interesante. Vă mulțumesc foarte mult, să aveți o zi frumoasă și norocoasă!

Nicolette Orghidan

Mulțumesc mult pentru revistă!

Vă doresc o Toamnă frumoasă!

Cu aceeași prețuire,

**Corina-Lucia Costea
Timișoara**

Mulțumesc mult:

Da, alarmele continuă, e groaznic să fugi în camera adăpost! Unii nu-l au! Alaltăieri m-a prins când conduceam mașină...Am fugit spre un bloc! Dar avea ușile blocate! M-am sprijinit de un stâlp.. azi alarma mi-a zguduit

casa.. au nimerit în ceva, miros de chimicale! Am blocat tot, geamuri..

La nepoți sun mereu după...iar noroc! De Simhat Tora, ultima zi ne-au atacat teroriștii islamiști; organizare perfectă în Iran, care deja au tras 180 de rachete balistice; la fel Taimanul... Libanul, Siria... Gaza...au vrut să reediteze Holocaustul! De data asta ne apărăm cu multe sacrificii!

Cu drag,

Bianca bunică cu opt nepoți

Dragă domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei *Vatra Veche* atât de bogată în scrieri și colaboratori de seamă și cu această ocazie vă rog să-mi permiteți să vă trimit o schiță recentă, Diana, care ar putea face plăcere cititorilor revistei.

Cu respect și stimă,

David Kimel

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc și vă apreciez pentru promptitudinea cu care îmi trimiteți revista *Vatra veche*. E de admirat înălțimea valorii la care se ridică întotdeauna. Felicitări!

**Elena Buica Buni
,Canada**

Bună ziua, domnule Băciuț,

Sunt Alina Grigoraș, fiica Vasilicăi Grigoraș. Mii de mulțumiri pentru publicarea unui capitol din viitoarea mea carte „Aligri și cele 4 anotimpuri” în paginile revistei *Vatra Veche*, nr. pe septembrie, Felicitări pentru conținutul revistei și pentru toată munca depusă! Cu considerație,

Alina Grigoraș

P.S. Am postat și pe pagina mea de Facebook

<https://www.facebook.com/alina.grigoras.33>

Distinse Domnule Nicolae Băciuț, Țin să vă mulțumesc din tot sufletul pentru amabilitatea și generozitatea colaborării noastre literare, de ani de zile!

Dan Nemeș (ginerel nostru) a susținut *con brio* prezentarea publică a tezei de doctorat, la UBB, Cluj-Napoca, iar lucrările publicate în paginile Dvs. i-au fost extrem de necesare la dosarul de doctorat, fapt pentru care vă rămânem recunoscători mereu...!

Domnișoara redactor Iulia Ghidiu, care a publicat în premieră în paginile Revistei Domniei-Voastre, a reușit cu ajutorul nostru să achiziționeze o carte a Domniei-Voastre la care dorește să facă o cronică literară, spre a o trimite la Revista „Litera Nova”, din Madrid, la dl. Eugen Barz. Sunteți de acord?, m-a rugat să vă întreb... I-am sugerat această posibilitate și cred că totul este în ordine, dar vă rog să ne dați un feed-back în acest sens.

Acum, în acest mesaj, vă transmit o cronică realizată de Doamna Sanda Misirianțu, lector universitar la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. Vă rugăm mult să o cuprindeți în filele Revistei „Vatra Vche”, dacă se poate...!

Este și pentru doamna lector universitar dr. Sanda Misirianțu o premieră publicarea în paginile Revistei pe care o coordonați, așa cum a fost o premieră, în același sens, și pentru domnișoara redactor Iulia Ghidiu.

Așteptând răspunsul Domniei-Voastre, vă asigurăm de cele mai bune sentimente și de înalta noastră prețuire,

Persida Rugu.

Multam, distinse domnule Baciut, feldicitaru pentru aceste numar si spor mai departe.

Cordial,al Dv.

Hans Dama

Mii de mulțumiri! Să vă bucurați de sănătate, inspiratie si realizari minunate!

Cu respect,

D. Dobreau Mulțumesc, pentru revistă!

Consistentă, documentată, lirică...

Felicitări!

M. Stanciu

Scrisori deschise

Stimate Domnule Băciuț,
am părăsit România ceaușistă în 1979,
nu m-am mai întors, și m-am stabilit
în Australia unde am locuit de 44 de
ani.

Am scris poezii din școala elementară
la Revista Primii Pași a Școlii Sf.
Sava și epigrame din timpul liceului la
aceeași școală.

Am făcut studii universitare de comerț
exterior și am lucrat în acest domeniu
timp de 12 ani în România și timp de
cca 30 de ani în Australia.

În Australia, am rămas asociat cu
activitatea literar-artistică și am
înființat un program de radio
românesc la Stația de Radio etnică
3ZZZ din Melbourne.

Am scris poezii, limericks, traduceri,
în limba engleză.

Vă supun spre publicare o poezie,
precum și o selecție de epigrame.

Cu stimă și cele mai bune urări!

Ioan John Gionea

AZI NOAPTE AM VISAT...

de Ioan John Gionea

Azi noapte am visat... Eram pe-un

țârm de mare

În România mea, în România Mare...

Am văzut, din ceruri, cum se pogoară-
o punte

Pe care, am urcat, domol, pe-un vârf
de munte....

Cu văi adânci și crestele cărunte.....

Păsări îmi cântau în limba mea
maternă

Izvoarele șopteau povestea lor eternă
Căprioarele valsau deasupra văgăunii
Și nebuni în soare se roteau lăstunii.

Mi se-adresă, timid, o blândă
căprioară:

- De ce-ai plecat, Ioane, atunci demult,
din țară?

- Întrebarea ta, eu cred, că are- un sens
în sine

Nu-ncape îndoială, că n-am plecat de
bine

- Dar te-ai uitat atent la cei din jurul
tău

Căci erau mulți care-o duceau cu mult
mai rău?

- Nu cred că este cazul de pure
comparații

Când iau o hotărâre, eu nu mă uit la
alții

Ca să conchid, aș spune, și fără a

brava

Că fiecare-și duce, cum poate, crucea
sa...

- Ioane, la Noi, totuși, țara-i mult
frumoasă

La Noi sunt codri verzi de brad și
câmpuri de mătăasă...

- Ce dor îmi face Goga de brazii verzi
de-acasă...

- Există-aici, un lac albastru, ce nuferi
galbeni îl încarcă

- Aici suferea Poetul, singuratec, într-o
barcă

- Ce de păsări și jivine, găze, flori
întârziate

Viețuiesc aici de veacuri împreună-n
libertate

- Da, duios e Topârceanu... Muza lui
satirică

Le-a-nchinat cu drag, la toate, câte-o
strofă lirică

- Dacă iubești toate acestea, din suflet,
fără interes

De ce nu vii aicea, Ioane, ca să ne
revezi mai des?

M-am trezit din visul dulce, așa,
precum dintr-un miraj

Și pe Mobil sunai în grabă, o Agenție
de voiaj

Localizată-n Melbourne-ul de Est

- I'd like to book a flight to...

Bucharest

→

**Mulțumiri Drag Prof. Nicolae
BĂCIUȚ**

**Redactor-Sef al Revistei VATRA
Veche -Tg.Mureș**

(De ce neapărat ȘEF > care sună
ca vorba lui cutare Petre >găsiți o
altă potrivire cu mersul vremii,
eventual Director al > sau General
Manager al >) **neostenit oștean al
vieții și promovării culturii
Românilor**, precum și **Distinșilor
Dvs. colaboratori**, pentru această
**Nouă VATRA - pe care coaceți pita
noastră de acasă**, dovada de implica-
re fructuoasă în mersul conștiinței și
vieții culturale a Românilor din țară și
de peste hotare !!

**Lecturez cu mare plăcere tot
Cuprinsul**, și cu plecăciune la cei
**mulți autori care se adună în jurul
focului și jarului din VATRA
ardeleană de la Tg.Mures !**

**Așa cum făceam și IO la începuturi
de drum a VATREI în Tg. Mureș
cu Romică GUGA, cu Coco
POGACEANU, cu Mihai SIN și alții
încă vii !**

REMEMBER >>

**Pe 9 nov.2024 poet-scriitorul
AUREL RĂU, prietenul nostru din
Cluj, plineste 94 ani !!!**

**Cu stimă, mulțumiri și prețuire
perenă,**

**IO LUCA -
vechi ardelean din București**

Am primit revista și am lecturat cu
mare interes și cu o reală bucurie
intelectuală. Felicitări! Un număr de
colecție!

Cu stimă,

M.B.B.

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Ce bucurie au fost lecturarea noului
număr al Revistei „Vatra veche”
și călătoria plină de culorile toamnei!
Vă mulțumesc și vă doresc zile bogate
de roadele inspirației și grației
divine!

Cu prețuire,

Adriana Pană

Calde mulțumiri atât pentru publicare,
cât și pentru informație, voi fi atentă.

Am avut bucuria să o întâlnesc pe
poeta Ana Blandiana la un târg de

carte în Madrid, când am cumpărat
câteva dintre cărțile Domniei Sale și
am asistat la recitalul pe care l-a
susținut în pavilionul târgului de
carte.

Desigur, m-aș bucura să o revăd și să
o ascult din nou în Spania unde este
foarte apreciată.

Cu cele mai bune gânduri,

Elisabeta Boțan

**O ZI BUNĂ, DRAGI COLEGI ȘI
PRIETENI**

Felicitări, tuturor celor care ați partici-
pat la crearea acestui număr foarte
valoros al revistei *Vatra veche*.

Sunt multe materiale extraordinare în
acest număr.

Inima mea a reținut și s-a înfiorat lec-
turând poemele domnului Ambasador
Constantin Lupeanu. Minunate poeme,
profunde, strălucind înspre adâncul
din ele.

O zi minunată și toate zilele minunate
să ne fie.

Cu drag,

Ștefan Dumitrescu

(poet, romancier, dramaturg, eseist
sociolog, filozof - Nota C.L.)

Panoramic cultural octombrie 2024

Simeria, Aniversare Dumitru Hurubă - 80

Bistrița, lansare de carte Ștefan Ghioc

Sighișoara, lansare carte Angela Maria Drăgoi

Târgu-Mureș, Galeria Deisis (Palatul Culturii),
vernisaaj de expoziție acuarelă: Ion și Iuliana
Carchelan

Târgu-Mureș, Cenaclul „Aurel Filimon”

Sângeorgiu de Mureș, Vernisaaj Tabără pictură

Târgu-Mureș, lansare de carte Ilarie Gh. Opreș

Deva, Salonul Hunedorean al Cărții

Târgu-Mureș, Simpozion

OCHIUL CICLOPULUI

Ion Carchelan, După ploaie, nufărul. Delta Dunării

Estuar
FOAME, PE SĂTURATE

Haide să uităm de toate,
să uităm că mâine este azi,
să uităm că doar urcarea
te învață cum să cazii,

să uităm și c-avem nume,
să uităm și unde ne aflăm,
să uităm că doar tăcerea
ne învață să strigăm,

să uităm că încă sunt cuvinte,
să uităm să numărăm,

să-nvățăm că adevărul minte,
când pe Tine te uităm!

Să uităm că tot ce nu se poate
foame e – pe săturate!

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat,
Florin Bengean, Valeria Bilț, Sorina Bloj, A.I.
Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu,
Luminița Cornea, Melania Cuc, Darie Ducan, Răzvan
Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan
Marcoș, Eugen Mera, Simona Mișuțiu, Cristina Sava,
Nicolae Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N.
Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Dumitru
Ichim, (Canada), Bianca Marcovici (Israel), Dorina
Brândușa-Landen (Suedia) Simina Lazăr (Paris),
Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu
(Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop
(Germania), Ognean Ștamboliev (Bulgaria), Silvia
Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

• Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2024 •
Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu
nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se
restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de
vedere al acestora.

